Рік X. Р. 1901 кн. II. Т. XL.

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяці під редакциєю

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEVŚKYJ.

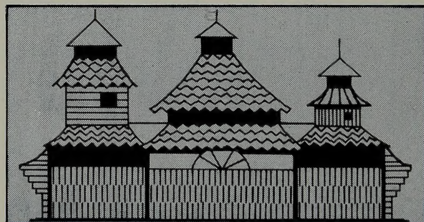
X Jahrgang. 1901, II B. B. XL.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

Вийшло 1 (14). II. 1901.

Рік X. Р. 1901 кн. II. Т. XL.

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяці під редакциєю

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEVŚKYJ.

X Jahrgang. 1901, II B. B. XL.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

Вийшло 1 (14). II. 1901.

ЗНАДОБИ

для пізнаня

угорскоруских говорів.

Подав **ІВАН ВЕРХРАТСКИЙ.**

Говори з наголосом сталим.

Бесїда Руснаків в західній части угорскої Руси відзначає ся тим, що наголос — з виїмком не многих виразів — паде в словах дву- і більше-складних все на склад передостанній подібно як в язиці польскім пр. я́зык, ме́два́дь, чло́век, во́да, го́ра, же́на, су́ха зе́мля, се́ло, моло́ко, кы́пит, поі́мал, пан ся раду́вал, радува́ла, сьпіва́ючи, ослебо́діл, з вандрівні́ком, качьма́ря, ле́тьіл до го́ры, дал два златі́вкы хлопо́ви, подяку́вал, за то́бом і пр. Проте бесїда тих Руснаків нагадує нам що до наголосу приміту нашого галицкого говора лемківского а і в загалї мусить уважати ся лишень не дуже різкою відміною того-ж говора. Коли-ж висловлюємо ся, „відміною говора лемківского", то дїємо се єдино з тої причини, що говор лемківский пізнано у нас скорійше, нїж говор угорских Руснаків з наголосом сталим або говор властивих чи західно-угорских Лемаків; але тим нїяк не хочемо сказати, що мова галицких Лемків була материю бесїди угорских Лемаків. Дослїди язикові доказують просто противне. Річ галицких Лемків, так само як і бесїда угорских Лемаків підлягли сильно впливови словацкому. Відкиля-ж взяв ся сей вплив у Лемків в Галичинї, коли Галичина нїколи не була осїдком Сло-

ваків? По моїй думцї се так би пояснити: Словаки в західній части угорскої Руси з давна давен жили з Русинами поміш; бесїда Словаків сильно вплинула на річ руску, хоть конець кінцям Словаки межи Русинами поселені — беручи в цїлости — такой зрусчили ся, до чого мабуть богато причинив ся обряд руский або як люд говорить „віра руска". Се, гадаю, стало ся, давно-давно, коли то обряд руский і у сусїдів був в поважаню. Та з часом обстанови змінили ся. Висші верстви угорских Русинів спроневірили ся своїй народности і свому обрядови, котрому остала вірною сама лише прóщава. Руснакам угорским ставало що раз важше і они по части переходили через хребет карпатский до Галичини, де оселяли ся на планних, погористих землях, котрі тодї відай дуже слабо були залюднені — а то на просторі занятім нинїшними галицкими Лемками*). Оттак тоті переселенцї принесли до Галичини руску бесїду з сильним впливом словаччини. Не лише сама бесїда Лемків підержує ту мою гіпотезу, але говорить за нею і вся удача Лемків, мов би галицких Словаків, більше метка, запопадлива і видержна, котра різко відбиває від задуманости, утяглости і легкої уступности иньших Русинів в Галичинї. Галицькі Лемки до недавних часів — а навіть подекуди ще і тепер — живуть з угорскими Лемаками в самих дружних зносинах: поминувши бо часте ходженє на заробітки галицких Лемків в Угорщину — нераз також женять ся і видають з галицької Лемківщини в угорску Лемаччину і на відворот.

В Венециї, дочернім селї приналежнім до Лукова, бачив я ветху старинної будови церков деревляну, у котрої дзвінниця давним способом збудована разом одноцїльно з храмом Божим. Тоту церков поставлено року ҂ахнд҃ (1654) в Новій Веси на нашій Лемківщинї, а перевезено з Нової Веси р. 1774 до Венециї на Угорску Русь, як сьвідчить напись. Про само переставленє церкви згадує ся в сїй написи так: Созда сѧ сей храмъ рокоу ҂аѱо҃д за тщанїемъ ѿ превелебнаго отца Константина Тарасовича, презвїте[р] Лоуковского.

---

*) Цїсар Жиґимонт р. 1412 заставив у Польщі Спішчину за 37.000 кіп (Schock) пражских грошів (Prager Groschen). По першім подїлї Польщі Спіш вернено Угорщинї р. 1773 назад. Оттак Спішска країна була в залозї у Польщі більше ніж півчетверта столїтя. У той час, покладаю, мабуть і відбував ся перехід угорских Лемаків в Галичину. Догадка моя оперта головно на дослїдах язикових требує ще потверджeня історичного. Дуже пожаданим було би дослїдити з історичних документів, чи, коли і в якій мірі відбував ся перехід Лемаків угорских в Галичину. *І. В.*

Видко, що і в річах хвали Божої межи Лемаками і Лемками були тїснїйші зношеня — хоть закуплене Лемаками старої деревляної церкви на галицкій Руси будь що будь сьвідчить про „гаразд“ переживаний угорскими Руснаками.

Що до самої бесїди західноугорских Лемаків, то у них, подібно як у галицких Лемків, проявляє ся велика ріжнородність в виговорі а по части і в формах і то нераз навіть в місцевостях близко себе положених, сусїдних. І так пр. в Бодруджалї говорять: с'а, с'іно; в Гупаківцях: сья, сьіно; в Пітрові, Курові, Орлові: ша місто ся; в Збійнім са; — в Збійнім: шьорный, шьервеный (майже сьервений), шьеловік місто чорний, червений, чоловік, в Ястребі, в Старинї: Ўукач, гоўова, ходіўаєм, ўавка м. Лукач, голова, ходіла єм, лавка; в Борові говорять: опалка = vannus, а в Калинові („філїялї к Борову“): опаўка. Декуда, як в Габурі мішають ся форми быти і бути, позабывати і позабувати. Навіть в ріжних частях того самого села иноді бувають ріжниці в бесїдї. І так в Габурі розличають ся жителї на: Вишняне, Середняне і Нижняне. Вижняне (і по більшій части Середняне) говорять: дытина спит, Нижняне же: дытина спє. Те ще в більшій мірі можна сказати про поодинокі вирази на певні предмети і так пр. в Збійнім говорять: задушник, в Борові: кожушанка, на Спішу і в Шаришу: сердак; в Калинові зовуть ніж великий до різаня худоби: дубас, в Збійнім: костура. На Спішу говорять дедіна ческе dědina, в иньших околицях звичайно валал, місто „село“, слова тут лише рідко уживаного.

Дуже примітна відміна Лемаків — говір на Спішу нижнім, де говорять: чо (по части і цо) місто што, су місто суть, бул', бул'а, бул'о (з середним л) місто у Лемаків звичайно уживаних был, была, было; бик, ми м. бык, мы. На Спішу вижнім (пр. в Сулінї, Кремпаху) первістне о стїсняє ся на ы пр. кыс, кынь, хвыст, вын м. кіс, кінь, хвіст, він.

У всїх тих місцевостях, де менї довелось робити записки язикові, зовуть себе наші люде: Руснаци або Руснакы, а язик свій називають рускый або (місцево) руськый. Знадоби мною тут подані сьвідчать безперечно, що бесїда угорских Лемаків се говор червоноруского нарічя українськоруского язика. Однакож межи Руснаками є тут також поселені Словаки „віри рускої“, котрі свою бесїду зовуть „словеньскою“, а не словацкою, як звичайно пишуть у нас в книжках. Чехи також зовуть нарічє словацке nářečí uhersko-slovenské. Словаки зовуть Словаччину Slovensko, а свою

річ jazyk slovenský. Руснаки зовуть тих своїх сусїдів „Словяками". Безперечно річ тих Словяків показує подекуди впливи сусїдного рускогo язика, однакож таки переважають приміти нарічя словацкого. Таких Словяків „віри рускої" значить грецко-католицкого обряду стрів я приміром в Мальцові. Тут кілька виразів принагідно записаних мною в тім селї подаю для показаня ріжницї того говора „словеньского" від тамошних ріжнорічий руских.

врана = ворона; страка до горы л'еці = сорока до гори летить; по дзірох = по дырах; на древе = на дереві; крет, цо в земі купы верцує = кертиця, що в землї купи вивертає; паткан ве млинох = щур у млинах; сарняк = серняк; мыш-пиргач, цо в ноці л'еці, як поцма = лелик, що в ночи летит, коли потьма; заяц не годен с'а выб'егац пред орелом = заяць не годен утечи перед орлом; выдра л'апа рыбы = видра ловить риби; вреценіца = веретїльниця Anguis fragilis, у Лемаків звичайно: веретюрніца; лен-овсяк, цо по овсє росн'е, лем на олєй = лен-вівсяк, що росте між вівсом, тілько на олїй бере ся; свербогузаки Rosa canina = свербиуз; смéтанічка = сметанка; шара = сыра, молозиво, колостра; перше млыіко, як с'а крава оцелі = перше молоко, як корова отелить ся; націна = натина, гичка бараболї; дуже ляду = дуже леду; пуйдзем = піду; волім = вибираю; поведзел = повів, сказав; поведзела = повіла; патріц = смотріти; охабіц = охабити, лишити; пітац = питати; бул' = у Лемаків переважно: был; мы булі = у Лемаків переважно были і инш.

Що до уживаної угорскоруским людом форми „Словяк" замічу, що она те само означає, що і „Словак". Наросток -акъ і -якъ міняють ся часто пр.: пустак і пустяк, бодак і бодяк, лисак і лисяк, червак і червяк, харлак і харляк, круглак і кругляк; — подібно наростки -арйъ і -ярйъ: рибар і рибяр, волар і воляр, бланар і бланяр, байкар і байчар, оріхар і орішар; — -авъ і -явъ: сивавий і сивявий; червонавий і червонявий, жовтавий і жовтявий; — -астъ і -ястъ: сивастий і сивястий; сїменастий і сїменястий; вилкастий і вилчастий.

Бесїда угорскоруских Словяків сусїдних Руснакам представляє перехідний говор від рускої річи до словацкої.

Вплив словаччини на язик угорскорускогo люду був дуже сильний, чому пособила висша де що культура Словаків, а також в новійшій добі по части і тота обстанова, що в 19. столїтю сло-

вацкі патриоти, чуючи себе з национального погляду Чехами, таки трудили ся дуже сильно над просьвітою словацкого люду пишучи в єго-ж місцевім нарічю, чим надзвичайно піднесли народного духа, сьвідомість і культуру Словаків; тим часом на угорскій Руси не лишень було народних робітників омаль, але і ті немногі писали штучним, мішаним, церковщиною нездібно перетканим язиком, котрий угорскорускому люду був мало зрозумілий. Тому то бідна угорскоруска лїтература майже жадного не мала впливу на люд угорскоруский, що вивчившись грамоті радо брав книжки словеньскі, писані не рускою вправдї, але все таки живою мовою, яку він чув докола себе*). І збуло ся на угорскій Руси в словаччиною подібне, як з польщиною в Галичинї за час, коли то і у нас писано штучно „славеноруською“ мовою, тілько що польщина вплинула в Галичинї головно на язик рускої інтелїґенциї, навпаки словаччина відбила ся пресильно на язиці самого люду угорскої Руси. — Що до пісень угорскоруских Лемаків, то властиві рускі мотиви майже пропали: в нутах чути самий сильнїйший вплив словаччини. Пісни лемацкі і з язикового погляду представляють часто в рускій основі дуже несмачну примішку форм словацких в родї: запомнім, пойдзем, дожием, забием, смел, хцел, дзевче, дац, грац, пребірац, погуторіц, робіц, гнац, поганяц і т. и. Місцево тут і там також слїдний вплив польщини, а новійшими часами напирає вплив мадярщини перед всїм в термінольоґії для вираженя ріжних понять в відносинах житя публичного і державного. Тут замітний також єще і вплив нїмецкий з давнїйших часів.

Хоть, як зазначено в горі, в бесїдї угорскоруских Лемаків буває богато відмін місцевих, все-ж таки в цїлости головні признаки тої річи такі:

1) первістне **о** стїсняє ся в правилї на **і**: Біг (psl. **Богъ**), ніс (psl. **носъ**), стіл (**столъ**), віл (**волъ**), кіт, він (**онъ**); декуда пр. в Су. Крем. на **ы**: хвыст (**хвостъ**), кысть (**кость**), выльха (**ольха**), дрыбный (**дробънъ**) — або в місцевостях сусїдних Словакам **о** полишає ся не стїснене пр. конь, рок, стол. 2) назвук голосівковий тут частїйший: астряб, од (psl. **отъ**), одрубати, отписати (одписати psl. **отъписати**),

*) Лїтература словацка, хоть і не велика, дуже благодатно вплинула на люд словацкий. То-ж справедливо каже один із словацких патріотів: Naša literatúra je nie vel'ká, no čo sa napísalo, to všetko bola potreba národa, to napomáhalo vo vel'kej miere vývoj národa našho. *I. B.*

она, оно, они (psl. она, оно, они), око, овад (psl. обадъ), осем (psl. осмь), уж (psl. оуже), уйко, Улиян, Уля, ухо, удити. 3) низкий гортанний звук ы задержав ся пр. бык (psl. быкъ), мыш (psl. мышь), пыск, выгляд, вымя (psl. вымѧ), лысть (psl. лыстъ), дым (psl. дымъ), дыня (дыня); також кладе ся він після гортанних так, як в старослов. гыбати ὑπάγειν, ire cf. psl. гыбати κινεῖν, movere; хытити psl. хытити; хыжа psl. хыжа, кыпіти psl. кыпѣти, кытайка panicula cf. psl. кыта ramus — або в ческім: pohybovati se, chytiti, chyže, těžký, topký, ruky, kyta = Schlägel (b. Thiere). 4) окрім твердого звука ы (= старосл. ы) єсть також мягке і (= старосл. и) пр. в енклїтичних формах заіменників личних: мі, ті, сі, в числівнику штырі, кырві (genit. від кров; psl. кръвє), ігоўга — і середний звук и (= старосл. и): нич (psl. ничь), нихто (psl. никъто), ни (psl. ни), ани. Середній звук и часто міняє ся з звуком і пр. гварити і гваріті, ходити і ходіті, пшеница, пшеніца, пшениця і пшеніця (psl. пьшеница). 5) ю місто загальноруск. і або е в словах як: люд psl. ледъ, мюд psl. медъ, палюнка побіч паленка, пальінка, камюнка (також вечур psl. вечеръ; печунка); в формах part. praet. act. II. для мужеского рода: вюл, плюл, нюс, вюз, грюб, рюк, тюк, влюк місто і побіч віл, міл, плыіл, ныіс, віз, гріб, рік, тыік, влыік. 6) да місто загальноруск. де, дакто м. дехто; дашто м. дещо; даяк м. деяк, якимсь способом; даякый м. деякий; дас м. десь; даґде м. дегде = де небудь; дакус м. декус = трохи, мало; дакоды = деколи. 7) наросткови старосл. иѥ відповідає я: листя psl. листиѥ et листвиѥ; зыіля psl. зелиѥ; тканя psl. тъканиѥ. 8) прейотоване а і а перед змягченими суголосками задержує ся: язык, яма, яйце, ябко; час, чапка, душа, щавий. 9) старослов. ѧ відповідає я пр. пять (пят) psl. пѧть, десять psl. десѧть, тяжкый psl. тѧжькъ, тяти psl. тѧти, теля psl. телѧ, прясти, psl. прѧсти, память, psl. памѧть 10) старосл. наросток -ица звучить тут ица або іца, подекуди також иця або іця: попелица, попеліца, попелиця і попеліця Aphis brassicae; молодица, молодіца, молодиця і молодіця. 11) ыр місто старосл. ръ, загальноруск. ре, ро, ор, ер, ри. гырміти psl. гръмѣти, греміти (гы́рмит = tonat, гремить psl. грьмить); дырва psl. дръва, дрова; гырліца psl. грълица, горлиця; гыртань psl. гръртань, гортань; кыртіца psl. кртъ, кертиця; кыршити psl. кръшити, кришити. 12) ыў (ыл) м. загальноруск. ле, лы, старосл. лъ, сыўза м. слеза psl. слъза; ґылтати м. глитати cf.

psl. глътити; ўы (лы) м. загальноруск. ло, старосл. лъ. бўыха, блыха м. блоха psl. блъха; ўыжка м. ложка psl. лъжька, 13) старосл. наросток -ьць звучить тут ец. отец в genit. вітця або і отца, dat. вітцю або отцу рідше вітцови etc. хлопец, хлопця, хлопцю etc. — ярец hordeum має genit. ярцу. 14) в визвуцї в многих околицях часто відкидає ся ь цр. оген м. огонь psl. огнь. тест м. тесть psl. тьсть, кін м. кінь, ясен м. ясень, гортан м. гортань, psl. грътань, увчар, учар м. вівчарь psl. овьчарь; кіст м. кість psl. кость; гус м. гусь psl. гжсь; смерт м. смерть psl. съмрьть; яблін м. яблінь psl. ꙗблань. Також в формах повельника, котрі перед наростком способовим мають суголоску, відкидає ся в многих околицях ь, що повстало через ослабленє з и: ід, ход, пряд, нес, вез, прос, бер, роб із ідь, ходь, прядь, несь, везь, прось, берь, робь м. іди, ходи, пряди, неси, вези, проси, бери, роби. В декотрих околицях посунених більше на схід однако ь не відкидає ся, або відкидає ся лише в певних словах проте мож стріти: кінь, гусь, кість, смерть, идь (ідь), сядь, возь etc. Подібно буває і в нашій Лемківщині, де ь губить ся в згаданих случаях в західнолемківских сторонах майже загалом, в Сяніччинї же з сього погляду проявляє ся велика непевність: декотрі вирази гублять ь, иньші-ж єго задержують, або уживають ся поміш форми тверді і змягчені так як у сумежних Лемаків за хребтом карпатским. В декотрих випадках и не відкидає ся, а єще дістає й на кінци: се буває, коли перед и стоять дві або більше суголосок: ідий, возмий, выймий, візрий, окстий, простий, подыждий, загорний, верний, усний. 15) трояке л: а) грубе пр.: лапити, лоза, луспа, гваріл, гваріла, гваріло б) середне пр.: лем, поле, ліхва, ходілі, гварілі в) мягке пр.: лябда, люд, льіпіті; грубе л в декотрих місцевостях переходить на ў (переливний звук межи коротким у а в) пр.: ўавка, ўоза, ўука, гваріў, гваріўа, гваріўо. 16) окрім твердого р на пр. в словах: рак, речи, рыба, розгон, русаля єсть також і змягчене р пр. гварю, смотрю, брячька, рядный, рянда; сущники утворені наростком -арйъ мають наконечне р в іменяку, як до місцевостій, мягке або тверде, отож: увчарь, дрітарь, волярь, горчарь або увчар, дрітар, воляр, горчар, в ускісних падежах виступає змягчене р як: увчаря, дрітаря, воляря, горчаря; увчарю, дрітарю, волярю, горчарю; увчарьом, дрітарьом, волярьом, чорчарьом; в увчарю etc., — в многім числї однакож: увчаре, дрітаре etc. 17) дж м. загальноруск. ж. старослов. жд.

одеджа м. одежа psl. одєжда; пряджа м. пряжа psl. прѧжда; рджа м. ржа psl. ръжда; чуджый м. чужий psl. штоуждь; меджи м. межи psl. междоу. 18) дж м. старословеньск. жд, україньского ж в формах: виджу старосл. виждѫ укр. вижу; сыджу, старосл. сѣждѫ. укр. сижу; городженый старосл. граждєнъ, укр. гороженйй; родженый старосл. рождєнъ, укр. роженйй. 19) Загальноруске „що“ звучить тут майже скрізь што = psl. чьто, місцево (пр. в Сулінї спішскім): цо — або со (коло Надь Мігаль). 20) Піднебні виговорюють ся в многих околицях мягко: ящюрка, чюдно, щювак, млачька, хробачьок, сорочька, ничь, хрущь, дожь genit. дождж ю — хоть, як здає ся, виговор мягкий уступає поволи: тож що раз більше чути: ящурка, млачка etc. 21) втручене й в декотрих виразах досить часто стрічає ся: дойч, дойщ pluvia; пайца, пляйстер, гуйс, шейст, дойст, Айнца. 22) переставка суголосок у декотрих виразів в многих околицях: хпати м. пхати; покріва місто і побіч „копріва“; курастўа м. куластра; гарван м. гавран; порваз м. повраз, повороз; Гарвило м. Гаврило. У декотрих виразів нема переставки, хоть в загальнорускім уживають ся форми з переставленими суголосками і так примірои загальноруске „тверезий“ звучить тут так як в лемківск. терезбый (з терезвый = psl. трѣзвъ); загальноруск. „витверезити ся“ тут = вытерезбити ся; а загальноруск. „кропива“ звучить тут найчастїйше копріва psl. коприва, по при формі з переставленими суголосками „покріва“, 23) дуже примітні для говора угорских Лемаків (з акцентом сталим), рівно як і для галицких Лемків декотрі скороченя і стягнені форми передовсім повельників пр. по-ле-по! (= пійди но пійди) — по-ле-гев! — подле! — смоле! (= смотри но!) — со-ле-ся-со! — мо-ле-мо! (мови но мови!) — хо-ле-хо! = ходи но ходи! — відтак вираженя: дóдом (= до дому), дóкус (= до куса, до цяти, ganz und gar), нáзем (= на землю), дóраз, дост і дось, присям Богу і др.

Що до повноголося, тої важнїйшої признаки руского язика, запримітимо, що в говорі угорских Лемаків (принаймнї в околицях мною досліджуваних) переважають форми повноголосні. Безперечно, деякі немногі форми, в котрих нема повноголося — коли не уважати їх останками з давнїйшої доби розвитку нашого язика — могли повстати під впливом церковщини, як се і дійстно склало ся у других говорах україньскоруского язика (так звана dittologia пр. голос, глас, порох, прах, голова, глава); однакож без порівнаня частїйші нїж в иньших говорах нашого язика форми неповноголосні

в бесїдї угорских Лемаків і галицких Лемків повстали головно під впливом словаччини, рідше також під впливом польщини. І так пр. коли стрінемо в пісни младый пан, крава, то се вірно чеські (взглядно словацкі) форми: mladý, kráva; по руски звучали-б ті вирази: молодый, корова, як переважно і говорять Угорскі Руснаки в звичайній бесїдї; коли-ж знов попаде ся в пісни: выйд же ґу нам, выйд же наша пані млода, то знов „млода“ — се безперечно форма польска: młoda, по руски було би: молода. — Хлоп старослов. хлапъ ческ. chlap уживає ся скрізь у угорских Руснаків, так як і у других Русинів в формі польскій: chłop. Властиво форма руска буде холоп (у Шевченка: без хóлопа і без пана). Однакож і у Шевченка стрічаємо: хлопець, хлопчик, хлопя; а і скрізь у нас окрім наведених неповноголосних форм уживають ся ще: хлопик, хлопчак, хлопчук, хлопиця, хлопура, хлопина, хлопета, хлопяга, хлопчина, хлопятко, хлопча, хлопня, хлопство — самі форми, котрі—незважаючи на наростки — по сущности властиво суть польскі.

З другої знов сторони стрічаємо у угорских Лемаків, рівно як і у галицких Лемків чисторуску повноголосну форму оболона ческ. blána, польск. błona*).

Труднїйше пояснити сталий наголос у угорских Лемаків. Звичайно покладають, що виробив ся він під впливом польщини. Але вплив польщини на язик Лемаків угорских взагалї не великий, обмежає ся ледви кількома, до того понайбільше місцевими, отож ширше не розпростореними формами і словами, а то там, де Руснаки стикають ся з людом польским, котрий знов в своїм місцевім говорі показує тут і там вплив русчини і словаччини. Натомість вплив словаччини на руску бесїду превеликий у угорских Лемаків, рівно як і у галицких Лемків. Може бути, що Словаки помішані в тих околицях з Русинами самостійно витворили з часом властивий місцевий говор руский з наголосом сталим, чим нїби зближили ся до акценту польского, а відійшли і від наголосу руского і від наголосу ческого (словацкого). Ческе смéтанічка, мáмічка, тáтічек по лемацки: сметанíчка, мамíчка, татíчек. Коли порівнаємо виговор Лемака в реченю: нē знам пр. з польским: nie wiem, то чуємо тут значну ріжницю. У Лемака (то само і у галицкого Лемка) е в слові не вимавляє ся протяжно і добитно, так що головна вага наголосу паде на занїкуючу (заперечну) частицю не; у Мазура же nie не ви-

*) Российскі писателї пишуть: блона, ото-ж уживають форми польскої: błona. Єдино можливі рускі форми: болона, оболона. *І. В.*

говорює ся з таким притиском а у слові wiem голосівка e не много протягає ся. У Лемака (і Лемка): дай мі хлыба, у Мазура: dej mi chleba; у Лемака: набер воды, у Мазура: nabiez wody. У Лемака: в словах хлыба, набер, воды паде наголос на перший склад так натужно і сильно, що останнїй склад вимовляє ся зовсїм коротко; у Мазура слова chleba, nabiez, wody мають вправдї наголос також на передостаннїм складї, але голосівка в останнїм (в другім) складї вимавляє ся протяжно, через що той склад мов би продовжає ся в виговорі. Опроче в напрямі до сходу, де живуть Лемаки з наголосом движимим, стрічаєм і у західноруских Лемаків в поодиноких словах акцент, однакож нераз зовсїм одмінний від акценту загально уживаного в нашім язицї.

Що до флексиї перед всїм випадає піднести значнїйший вплив IV. декл. на сущники других склонів. Накінчик ох (взятий з IV. декл. колѣхъ) втиснув ся в містнику мног. числ. сущників не лише мужеского, але також середного, а навіть женьского рода Проте накінчик ох тут так розпросторений, як у иньших говорах україньскоруского язика накінчик ах (після: рыбахъ). Отож: льісох, плотох, птахох, медведьох, кольінох, дырвох, березох, млакох, вінніцох, сынох, волох, телятох, гусятох. Що більше — накінчик містника ч. мн. ох втиснув ся подекуди і вріднику тогож числа: вельо воўкох, зо снопох, през сусьідох ohne Nachbarn; зо стеблох, з ябкох; од пщолох, до хыжох, до сьвічкох.

Дуже сильно також розпросторений накінчик дайника мног. ч. ім (ом після сынъмъ) місто загальноруского ам (після рыбамъ) отож: хлопім, псім, парібкім, приятельім, воронятім, сиротятім.

Дайник ч. ед. у сущників I скл. кінчить ся на у або і на ови: псу, брату, хлопу, пану, але також псови, братови, хлопови, панови (по взору IV декл. сынови).

Часто також стрічаємо в іменяку ед. ч. сущників I декл. накінчик ове (після сынове): пташкове, потомкове, псикове, слугове, ґаздове.

Иноді в творнику многого числа виступає накінчик ми: горцми, пальцми, пінязьми.

Піднести належить стаpинні форми іменяка многого числа: волци, пастуси, Руснаци, мурніци, птаси etc.

Накінчик ом місто загальнорус. ою в творнику у імен як: водом, руком, том далеком драгом, земльом декуда

також (як і у Лемків в Сянїччинї) оў: драгоў, дьівкоў, бабоў, чапкоў etc.; подібно: кістьом, кроквйом, церквйом, за мном, за тобом, за собом, і кістьоў, кроквйоў, церквйоў, за мноў, за тобоў, за собоў.

Накінчик -ма в творнику ч. мн. у заіменників і приложників: тыма, нима, мойіма, твойіма, свойіма, котрыма, якыма; чорныма. высокыма, порожніма (форми дуальні).

З числівників замітні форми старинні: трие, штырие (psl. трию, четырию). Два уживае ся для мужеского і женьского рода, отож: два хлопы, два дьівкы (в загальноруск. дві дївки), а для середного рода єсть форма: дві пр. дві ябка (= в загальноруск. два яблока).

При злуці одинок з десятками кладуть ся одинки перед десятками, як у нїмецкім: три двадцет, пят штирацет.

Дуже примітні творники числівників уживані яко збірні пр. пришлісме двомі, ходілі трьоми, косили десятьми, бесьідовали обыдвомі.

Місто „по двое, по трое“ кажуть декуди: по дво, по тро.

З числівників дробових згадають ся: піў друга снопа; піў другы копы.

Накінчик теперішника в 3. лиці ч. єд. і мног. у глаголів, у котрих він не відпадае, звучить твердо: ходит, робит, повідят, ходят, робят, повідают; єст, сут; лишень декуди місцево стрічають ся накінчики мягкі: летить, летять, повідять, повідають (повідауть); єсть, суть.

По губних й найчастїйше не переходить на ль в формах: лапю, робю, правю, ламю; лапют, робят, правят, ламют; страпеный, робеный, отровеный, корменый.

В клясї V. голосівка теперішникова з виїмкою 3 л. мн. ч. звичайно відкидае ся: повідам, повідаш, повідат; повідаме, повідате але 3 л. повідают.

Замітно, що в теперішнику глаголів VI. кл. подекуди місцево виступае и або і пр. купие, дарію, бесьідьіе м. купуе, дарую, бесїдуе. Сей прояв звуковий пригадуе подібний у старочесчинї, де також часто буває і місто u пр.: bojije, poškornije, spatřije.

В повельнику уживають ся форми, у котрих наросток способовий ослабляе ся на ь: ходь, ідь, плеть, несь, возь — часто ь відпадае безслїдно: ход, ід, плет, нес, воз; се завсїгди буває після губних: роб, хоп, прав, лам (про иньші випадки гл. висше).

Причасник мин. ч. д. ст. II. визвучає в многих околицях на л, в иньших переходить на ў отож: ходіл, клапкал, гваріл, повідал або ходіў, клапкаў etc. В женьскім і середнім роді виступає л: ходіла, ходіло; гваріла, гваріло; повідала, повідало. Подекуди, де тверде л має звук ў (пр. ўавка) також в женьскім і середнім роді: ходіўа, ходіўо; гваріўа, гваріўо (подібно як і у галицких Лемків).

Примітні форми минувшика уживані в многих околицях: был єм, была єм, было єм; были есме, были есте; прішол єм, прішла єм, прішло єм; прішлі есме, прішлі есте; в иньших околицях: была-м, было-м; былисме, былисте, — прішла-м, прішло-м; прішлі-сме, прішлі-сте. Споміччник єм може класти ся сперед і послї причасника подібно як і в старослов. ѥсмь обидѣлъ і положилъ ѥси, ꙗвилъ сѧ ѥси.

Будущик ст. дійного творить ся у глаголів недовершених з теперішника глагола быти і причасника мин. ч. ст. д. II. або неопреділеника відносного глагола: буду писал (писала, писало) або буду писати.

Дуже розповсюднені у угорских Лемаків причасники минув. часу ст. страд. на -тъ: зогнитый, замкнутый, залятый, посьіятый, пооратый, познатый, підратый etc.

Причасники мин. ч. ст. страд. на -тъ і -нъ творять ся нераз і від неперехідних глаголів: оброснутый, одвыкнутый, побутньітый; заляженый, встеченый.

В творнї слів згадаю тут декотрі сущники з примітними наростками: прольій, облічай, кырдель, воробель, рогаль, рыболь, стрясила, ґеньор, гачур, шашура, дикас, стріґонь, мурвань, шурень, мордун, сьвітич, куряч, баброш, скуптош; патрия, льія, одьіва, дуль, коляя, трачкуля, мушера, трапеза, чубиця, гадіця, чуднота, гырмота, чорнута, лябда, здышина, роганя, Петриканя, ворожкыня, серньоха, гачурка, суровика, тягоба, молоджава; грудя, конарівя, кумство, ворожильство, мліско, звертиско.

Із зсувок замітнїйші: лудигріш, стрясимерьва, трепіхвостка, місижельізо; приложники злучені з приіменниками по, про, при: погыркавый, просівый, присухый; прислoвники: покус, внука, вонка, зарань, позарани.

У приложників наросток -ий дуже розповсюднений. вывірчий, кітчий, кертичий, гаджий, статчий, увчий;

навпак наросток -йъ так частий в иньших говорах нашого язика тут порідше вживає ся: пташачий, лишчачий; — наростком -ьскъ утворені: жабскый. гамерицкый. фарскый; — наростком -итъ: моховитый. вілковітый; — наростком -овъ: месовый. боговый. водовый. сьніговый.

великый або велькый (pol. wielki, slovac. vel'ký) має comparat. векший pol. większy psl. вѧтший, superlat. найвекший pol. największy psl. найвѧштий. — adverb. comp. веце pol. więcej čech. více psl. вѧште superl. найвеце pol. najwięcej čech. nejvíce psl. найвѧште. Передросток най в одличнику (superlativus) принимає декуди вид няй; няйменьший, няйкрасший.

З пнїв глагольних можна піднести: (бод-ти) босты, (рек-ти) речи; крочну-ти, кукну-ти (в знач. позирнути), огазну-ти; зреші-ти, вяча-ти, клохты-ти, смотрі-ти; бабони-ти, рути-ти, хыті-ти, шмари-ти; борта-ти, вола-ти, ґылта-ти, пытвá-ти, стука-ти gemere, хвія-ти; вывіскова-ти, злеґува-ти, подудрюва-ти, хырова-ти etc.

Дуже примітні для того говора також певні частицї як: кады, тады, тадыль, тамадыль, скады, скадыль, стады, стамады, стамадыль, покля, докля, закля, покаль, доталь, одкале, одтамаль (оттамаль), дакоды.

В говорі угорских Лемаків з наголосом сталим находимо лиш не богато приміт відмінних від загальних познак словоладу угорских Руснаків. Примітні лише декотрі вирази і звороти. Місто східно-угорско-руского „мало“ *μικρόν, βραχύ, ὀλίγον,* parum в Гал. трохи, троха, дрібку, крихітку тут уживає ся скрізь: кус пр. дай мі кус кырві = в східно-угорско-руск. було би: дай ми мало крови, в Гал. дай ми трохи крови або керви; кус забавю ся = в східно-угорско-руск. забавлю ся мало в Гал. забавлю ся трохи або дрібку.

Творник орудний (ablativus instrumenti) уживає ся тут майже завсїгди з приіменником з, с (обі форми = старосл. съ), котрий часто принимає через здвоєнє форму зоз, зос: з дротом заправити, с чим забити, зос розмарийоў обложити, зос палюнком начухати (= натирати).

през, брез означає рідко коли „через“ і лучить ся тогдї з accusat. пр. брез льіс; найчастїйше уживає ся в значеню без і править другим падежем: през души, през мужа, брез калапа, брез головы.

к, ко, ґу уживає ся в значеню „до“. приде к Богу смерть, ґу збійникови, ґу сынови, ґу той скалы̂.

за рядом або за шаром der Reihe nach, nach der Ordnung.

знати о чім, гварити о чім не знаме о тых птахах. о чім річ? — гваріт о тім.

іти за драгом місцево також іти за дрыґом = ити дорогою. — доложити собі übereinkommen.

о з містником або з переємником уживає ся для означеня посїданя в таких випадках як: чловек о єдны̂ нозы̂, ярец о шість шориків і пр.

о з переємником уживає ся для означеня минувшого часу або реченця: о тыжден, о два дни, о пят років = nach verflossener Woche, nach zwei Tagen, nach fünf Jahren.

ка почіпляє ся часто до заіменників і присловників; котрыйска, якыйска, штоска; гнетка, коліска, гевка іт. и. часто також на кінци до ка прилучає ся й: штоскай, коліскай, якоскай.

Примітні уживані тут викличники: е я гой! госа! хиц! — також призовки або клички до зьвірят домашних: базь! — а ці! — кеч! — туська-на! — гуй-са! — гуся на! — а гуч! — цуня-на! — а лю! а лю! — а кси! — тусь! тусь! — ґудзь-ґудзь! — а-гакс! — а уц! — ныісьо! — птус на! — пся! — берчуч на! — а тыш! — птуц! — гейс! — ча! — вісь-та! — готь-та! etc.

Інтересна декуди уживана кличка при поганяню пари запряжених волів: гейс берта! (або в неправильнім виговорі: гейс бертя! гейс биртя!). Викличник гейс! значить: на ліво! від себе! — а берта — то форма повельника (Imperativ) двойного числа (Dual) другого лиця від глаґола брати, в старослов. берѣта, тут в місцевім говорі „берта“, подібно як друге лице повельника в числї многім старослов. берѣте звучить тут „берте“. Се єдиний останок двойного числа глаголів в живучій бесїдї нашого народа, котра, як звісно, числа двойного тепер уже зовсїм не відріжняє в склоненю імен, зарівно як і в спряганю глаголів.

Декотрі слова звісні лишень старим людям: уступають або вже і стратили ся в наших часах. І так приміром пригарі с пілкы зовуть тепер „баґа“; — шафранник не-о-довга зовсїм не буде звісний, бо тепер не розносять уже по селах шафрану, тої давнїйше у нас загально вживаної і любленої приправи.

Назва оболона уживана подекуди у нас на Бойківщині в значеню шиба до вікон, шиба віконна Fensterscheibe (гл. Знадоби до словаря южноруского нап. Іван Верхратский. У Львові, 1877. стор. 42.) уступила на Руси угорскій майже цілком новітній назві „вічко" (очко), а на Украині і майже скрізь в Галичині назві „шиба" в польск. szyba з нім. Fensterscheibe. Однакож задержала ся ще давня назва на угорскій Руси бланарь, болонарь, болонкарь = скляр, Glaser. Назва „оболони" в значеню „шиби до вікон" походить з давної давнини, коли то ще не уживано до вікон таблиць скляних, а — по всякій імовірности — оболїкано віконні рами тонкими оболонами пр. міхурами або кишковими оболонами рогатої худоби, подібно як і тепер ще Ґренляндцї уживають до вікон кишкових оболон з тюленя.

З того то далекого часу, коли то у нас на Руси уживали ся вікна оболїкані оболонами, мабуть і походить вираз уживаний в многих околицях угорскої Руси: облак або оболок (= вікно, декуди у угорских Лемаків і галицких Лемків також: „выгляд", у східноугорских Руснаків: „вызöр").

Мікльосіч слово облак, опираючись на тім, що подав Šembera (Dialektologie. slovak. oblok kulaté okno) виводить від слова облъ; за наросток уважає окъ проте облъ+окъ = oblok Fenster, rundes Fenster.

Менї сей вивід не видає ся правдивим а то з тих причин: 1) в старословен. облъ значить *σφαιροειδής* rotundus, тому обло лице facies rotunda, rundes Gesicht; в українськорускім облий, віблий має значене teres, drehrund, walzenförmig; тому кажемо: обле дерево, обляки (гибляки, вібляки) Rundholz. 2) нїгде не бачив я нї у угорских Русинів, нї у галицких Лемків округлих вікон. 3) коли слово oblok мало би наросток окъ, то як обяснити угорскорускі форми оболок побіч облак? Власне тоті форми вказують менї иньше походжене слова: я виводжу „облак" від кор. велк, обвлечи, оболїчи, оболочи старосл. облѣшти (з объвлѣшти). Наростком уважаю ъ, отож: объ-влак-ъ; з тої форми через виміт в повстає облак або повноголосна форма оболок (подібно говорять Лемки „влакы" = часть у саний, місто волоки). Литовске blaka = Fensterchen взяте з руского; мадярске ablak походить також з славяньского. Проте по сему виводу облак або оболок = оболочене, оболонами прислонене, das Umhüllte, das mit dünnen Häuten Umhüllte, id, quod velatur, fenestra. Оттак облак = *θυρίς*, fenestra з того самого корія і тим самим наростком утворене, що облак psl. облакъ čech. oblak, pol. obłok = *νε-*

φέλη, nubes, хоча се останнє слово має значенє не страдне, тілько дїйне: те, що оболїкає das Verhüllende, die Wolke id, quod involvit. У галицкого люду подекуди „облаки“ (воблаки), а також „оболоки“ має значенє не хмари, а синь неба, твердь небесна Himmelfirmament.

Декотрі вирази можуть також стати пожаданим причинком для пізнаня сьвітогляду нашого люду. І так пр. гадіна означає птаство домашне як кури, гуси, качки а також і дїти; стріґа і босорка означає чарівницю, а також ропавку (bufo), котра в людових повірках, забобонах, чаклованях і чарах грає не останню ролю; — смертка означає нічного мотиля або тьму, імовірно по забобонному вірованю в звіщанє смерти тою комахою; — купалка (Lampyris noctiluca) хрущик, що сьвітить в ночи і явить ся з початком липня коло св. Івана („на Купала“), мабуть іще в часах поганьских була присьвячена божеству Купалу і т. и.

Знадоби тут поміщені зібрав я в р. 1897 і 1899. Як згадав в І. части „Знадобів“ подорожував я р. 1896 для цїлий діялектолоґічних в східнорускій части Угорщини. В західнорускій части в серпнї р. 1897 мною були навіщені отсї села:

1. Пітрова 2. Ціґелка 3. Тварожец 4. Курів 5. Кружльов 6. Снаків (на Маковици; лише принагідно записав я собі декотрі приміти снаківскої бесїди в Кружльові). 7. Луків 8. Лївів 9. Ястреб 10. Кийов 11. Чірч 12. Орлів 13. Уяк 14. Ліпнік (Kis Lipnik) 15. Легнава 16. Старіна 17. Сулін Спішский 18. Кремпах.

Місцевости, в котрих я р. 1899 також в серпнї робив записки язикові суть: 1. Комлоша 2. Бехерів 3. Варадка 4. Вишній Мирошів 5. Вишній Орліх 6. Кечківцї 7. Вапенік 8. Кружльова 9. Вишній Свидник 10. Бодруджал 11. Пстрина 12. Дрічна 13. Чертїжне 14. Габура 15. Борів. 16 Межи-Лаборец 17. Чабіни 18. Збійне.

Окрім того принагідно я робив ще записки з декотрих иньших околиць.

Ві Львові 15. вересня 1900.

Обяснене скорочень. Б. = Бехерів (стол. Шаришска). — Бод. = Бодруджал (Шар.). — Брв. = Борів (стол. Земплиньска). — В. = Варадка (Шар.). — Вап. = Вапенік (Шар.). — ВМ. = Вишній Мирошів (Шар.). — ВСв. = Вишній Свидник (Шар.). — Г. = Габура (Земпл.). — Др. =

Дрічна (Шар.). — Зб. = Збійне (Земпл.). — К. = Курів (Шар.). — Кеч. = Кечківці (Шар.). — Ки. = Кийов (Шар.). — Ком. = Комлоша (Шар.). — Кр. = Кружльов (Шар.). — Крем. = Кремпах (вишній Спіш). — Кру. = Кружльова (Шар.). — Лег. = Легнава (Lagno Спішск.). — Лї. = Лївів (Шар.). — Лк. = Луків (Шар.). — Лп. = Ліпнік (Липник; Спішск.). — МЛа. = Межи-Лаборец (Земпл.) — Ор. = Орлів (Шар.). — П. = Пітрова (Шар.). — Пс. = Пстрина (Шар.). — С. = Снаків (Шар.). — Ста. = Старіна (Земпл.). — Су. = Сулін Спішский (виш. Спіш). — Т. = Твурожец (Шар.). — У. = Уяк (Шар.). — Ц. = Ціґелка (Цеголка Шар.). — Чаб. = Чабіни (Земпл.). Ч. = Чірч (Шар.). — Чрт. = Чертїжне (Земпл.). — Яс. = Ястреб (Шар.).

На підставі ухвали фільольоґічної секциї ся розвідка друкуєть ся з задержанем ґраматичної термінольоґії автора. *Ред.*

А. ГРАМАТИКА.

I. До звучні (Lautlehre).

Голосівочня (*Vocalismus*).

і.

і (з о, е або ѣ).

В угорских говорах з наголосом сталим понайбільше **о** стїсняє ся на **і** так, як загально в українькоруском: Біг (psl. **Богъ**), міст (psl. **мостъ**), топір (psl. **топоръ**), віл (psl. **волъ**), хвіст (psl. **хвостъ**), підошва (psl. **подъшьва**), піл (psl. **полъ**), ніч (psl. **ношть**) гір (genit. plur. psl. **горъ**), він (psl. **онъ**), мій (psl. **мой**) etc.

Первістне **е** переходить на **і** в словах як медвідь (psl. **медвѣдь** slovac. medveď), шість (psl. **шесть**), сьім (psl. **седмь**), ньіс (psl. **неслъ**), віз (psl. **везлъ**) і т. п.

Старословеньскому **ѣ** відповідає **і** пр. хльіб (psl. **хлѣбъ**), міх (psl. **мѣхъ**), льіс (psl. **лѣсъ**), невіста (psl. **невѣста**), бѣлый (psl. **бѣлъ**), віяти (psl. **вѣяти**), цьіловати (psl. **цѣловати**) і т. п.

В декотрих словах і формах заховалось тут і там з давнїйшого періоду розвитку нашої бесїди стїснене **о** на **у** а **е** на **ю** пр. збуй місто збій, домув або дому яко присловник domum, nach Hause, домів, пул місто піл, пів psl. **полъ**, люд місто а декуди і побіч лед, льід (psl. **ледъ**), мюд місто а декуди і побіч мед, мід (psl. **медъ**) палюнка побіч паленка, пальінка, влюк (psl. **влеклъ**), пюк (psl. **пеклъ**), нюс (psl. **неслъ**) і т. и. (гл. дальше під голосівкою **о** і **е**). — Місцево стїсняє ся первістне **о** на **ы** пр. кынь м. кінь, гыр місто гір, скыр genit. plur. psl. **скоръ** (гл. дальше під голосівкою **і**). Лемаки, що сусїдують із Словаками, часто **о**

зовсїм не стїсняють: конь, гвозд, рок, стол, збойник, ван, дровнік, пол, мог, подняти побіч кінь, ґвіздь, рік, стіл збійник, вандрівнік, піл, міг, підняти і т. п.

Подекуди місто і (= старосл. ѣ) кладуть е: вера (вера-Боже!), жене місто женыі psl. женѣ або я прим. сясти psl. сѣсти подібно як і місто і з первістного е місцево виступає я: ляд м. лед, лыід (вплив Словаччини: l'ad).

о не стїсняє ся на і.

скора Л. Су. Зб. м. скіра, укр. шкура psl. скора. пернакы у худобы в скорі Су. die Larven von Hypoderma bovis leben unter der Haut des Rindes. — кос Л, genit. коса Schwarzamsel psl. косъ. — паробок Ц. Б. . . . але genit. парібка, plur. парібци; парібчак Ц. junger Knecht. (в укр. а також коло Львова прим. в Завадові: парубок genit. парубка plur. парубки) — ногтыі nom. plur. від ноготь Зб.

о стїсняє ся на і.

нірскый Ц. морский. нірскы пацята Meerschweinchen. — дíдня Т. м. до дня bis zum Tagesanbruch. — кíзьій Т. Ziegen-. — кізє молоко Ziegenmilch. — дігонити Б. м. догонити. — пітрясати ВМ. м. потрясати, іши з вилами пітрясал=єще вилами потрясав.— дрітовати Б. м. дротовати mit Draht binden. — піперечный Г. м. поперечний eigtl. in die Quere gehend, quer; stützig, zänkisch; conträr. — прібє Бод. = пробє. — сійка Кру. Ван. м. сойка; plur. сійкы. — — — сірока Ч. Кру. Кеч. Ван. ВС. Г. psl. сврака, сірока шкырготе Ч. сірока опомінат гостыі Ч. однакож в Крем. Г. Брв.: сорока.

вторична творба у, причім в губить ся, а у остає в назвуцї.

уш Б. Кеч. psl. въшь, ruth. вош.

вторична творба і (місцево).

діч Брв. м. доч psl. дъждь.

е місто і (= старосл. ѣ або є)

пострєтнути Ц. м. стрінути cf. psl. сърѣсти συναντᾶν, obviam fieri. — зверіти ся Ц. м. звірити ся sich werfen (vom Holz). зверіли ся дошкы. — застреліті Лї. psl. застрѣлити. — трепати Су. flattern, zittern. шкавронок трепе криуами die Lerche flattert mit den Schwingen psl. трепати. — потребный Л. psl. потрѣбьнъ. потребно. требно Л. м. потрібно.

ер відповідає старосл. рѣ.

верти С. psl. врѣти *ζεῖν,* fervere; *κοχλάζειν* bullire. уже молоко почало верти schon fieng die Milch zu sieden an čech. vříti pol. wrzeć, lit. virti coquere.

а місто і (= ѣ).

мадзілный пальчик Г. kleiner Finger, мізильний палець cf. psl. мѣзинъ iunior; minor. lit. mažas lett. mazs parvus; nsl. mazinec. — цалком Бод. ganz pol. całkiem. — цалый Су. м. цїлий pol. cały. — вцале Лї. = цїлком, зовсїм, pol. wcale.

я (а) місто і (= ѣ).

гранка Т. м. укр. грінка, pol. grzanką Bähschnitt. — — блядый Крем. м. блїдий psl. блѣдъ *χλωρός,* pallidus. — — сясти Б. м. сїсти psl сѣсти pol. siąść. я сял єм pol. ja siadłem, ты сял єс, він сял; мы сялісме, вы сялісте, они сялі. —

я місто їя.

посяти (посьяти) Бод. м. посїяти pol. posiać psl. посѣꙗти.

о стїсняє ся на ы місто на і (місцево в Спішчинї).

выў Су. genit. вола psl. волъ. — кыс Су. psl. косъ. — кыс чорный Су. Schwarzamsel, Turdus merula. — выднiй кыс Су. Wasseramsel, Cinclus aquaticus. — тхыр Су. genit. тхоря psl. тъхорь. — кынь Су. genit. коня psl. конь, *ἵππος,* equus. — кыт Су. дікого кота в наших лысох ныт. — кытка psl. котъка felis. діка кытка Wildkatze. — ластывка м. ластівка psl. ластовица *χελιδών,* hirundo. — дзвынок Су. plur. дзвынкы Glocke; Grünling, Fringilla chloris. — крылік Су. Troglodytes parvulus, Zaunkönig. крылік сьпіват і чирчит. — рыг Су. psl. рогъ *κέρας,* cornu. збіла корова рыг. — вызкно Су. Крем. м. вікно psl. окно *θυρίς,* fenestra. — хвыст Крем. genit. хвоста psl. хвостъ *κέρκος,* cauda. — вын Ту. м. він psl. онъ. — кретывка Су. Крем. Maulwurfshaufen. plur. кретывкы. — вербывка Су. Rhodeus amarus, Bitterling. — кыст Су. Крем. gen. кости psl. кость *ὀστοῦν,* os. — кыстка в слівцы Су. Stein in der Pflaume, putamen. — вылъха Крем. psl. ольха alnus. — дрыбный Крем. psl. дробьнъ. дрыбный дощ feiner Regen. — выстря ножа Крем. psl. остриѥ *στόμα,* acies ferri. — пыдгорліна Крем. Wamme. — пыдвечурок Крем. підвечірок. — пышла за ґдывця Крем. = пішла за вдівця, sie heirathete einen Witwer. — быб Крем. psl. бобъ *κύαμος,* faba. — дыйти Ком. psl. доити *ἐφικνεῖσθαι,* pervenire. дыйдут купцы. — залыг (Реґетівка, залых) plur. залогы psl. залогъ *ἐνέχυρον,* pi-

gnus. — плыт (Реґетівка; „в поблизкім Бехерьову гварят: заліг, пліт") psl. плотъ *φραγμός*, sepes. — пўытиця Су. плотиця, Plötze, Leucissus rutilus. — озыр Су. plur. озоры Rindszunge. — сыйка Лег. Крем. Ком. Кеч. Брв. = сойка, сійка Garrulus glandarius, Eichelheher. — — сырока Ком. Elster psl. сврака. — сырокач Ком. Würger, Lanius (excubitor). — — — дрыґа Су. Крем. Weg, дорога pol. dial. dróga. ішла дзьопа за том дрыґом = ішла дївчина тою дорогою. на дрыдзы = на дорозї pol. na drodze.

ы, и, і.

Грубе ы можна виразно відріжнити від середного и пр. быти esse а бити percutere. По гортанних стоїть ы як в старословеньск. пр. сокыра Ц. В. psl. сѣкъıра, хыжа Ц. Ки. . . . . psl. хъıжа, гыбати Зб. psl. гъıбати. — быкы Ч. Ochsen. — сінічкы Ч. Meisen. — кышеня В. Tasche etc. Середному українськорускому и відповідає часто мягке і пр. мыті, вштуріті, влапіті, усмертілі. Подекуда середне и і мягке і міняє ся: ми і мі, ти і ті, збити і збіті.

і місто середного українсько-руского и.

гріва Кр. У. м. грива, psl. грива *χαίτη*, iuba. — сліж Кр. м. слиж Cobitis barbatula, Schmerle. — дік Лї Wildschwein. — візірат Ста. = вызирає. — ліст зеленый Ком. — сівавый Ком. і др.

і иноді місто ы.

ріш (рішь) Ста. м. рысь, Luchs, Felis lynx. — тісяч К. м. тысяч psl. тъıсѧшта et тъıсѧшта čech. tisíc.

іца (декуди: ица) місто українськоруск. иця старословеньск. ица.

пшеніца П. Ц. пшениця psl. пьшеница, видыіл пшеніцу. — попеліца П. Ч. Aphis, Blattlaus. — поледіца Ц. поледіца Ч. Glatteis. — повітріца Ц. Sturmwind. — яліца Ц. — підгорліца Ц. Wamme. — паліца Ц. — пятніца Ц. — сініца Т. Kohlmeise. — гусеніца Кр. — матіца С. Лї. Ч. Bienenweisel, Bienenkönigin. — воўчіца Л. Wölfin. — бліскавіца Л. бліскавіца бліскат. — половіца О. дай єдну половіцу. — (але в Спішчинї: кыртиця Лп. Maulwurf. матиця Лп. матіця Лег. Bienenweisel. — — гырли́ца Ком. Turteltaube. — пшеницу, пшеницы Ком. — корытница В. Schildkröte. — ламаніца В. Flachsbreche (але попели́ця Ч. Aphis).

назвучне і одержує придих й.

йігла Ц. psl. игла *ῥαφίς*, acus. — йікра Ц. Кеч. Euter.

е місто **а** часто **і** побіч загальноруск. **и**.

позерати У. м. позирати. — хтерати Б. м. утирати. — дозерати Крем. м. дозирати. — приберати Ки. м. прибирати. — — цебуля С. м. цибуля pol. cebula čech. cebule, Zwiebel, Zipolle, it. cipolla, lat. caepulla.

тьі місто **ті** (psl. **ти**, ruth. **ти**) в накінчику неопреділеника (льокально).

співатьі м. співаті (співати). — робітьі м. робіті. — гваржітьі (Остурна на Спішу) м. гваріті, гварити, говорити cf. pol. gwarzyć. — пітьі, грабатьі, йістьі (коло Ґеравтовец на Топлї ріцї).

у місто **і**.

щутка Ч. ВО. м. щітка, Bürste.

є місто загальноруск. **йі**, так як в старословеньск.

єж Су. Igel, erinaceus, їж psl. **ѥжь**. čech. jež pol. jež. єж тулят ся по ябкох та набере ябка на себе.

е.

є місто **о** (старосл. назвучне **ѥ** не переходить на **о**).

єлень Ком. Я. psl. **ѥлєнь** Hirsch, олень, олїнь. я ту не збачил єленя. deminut, єленік. — єленіца Ком. Hirschkuh. єлeнятко Яс. м. оленятко plur. єленятка. — єден Ком. Л. . . . psl. **ѥдинъ** *εἷς, μόνος*, unus; *τίς*, quidam, ruth. один.

Переливний звук $\overset{и}{\text{е}}$ (межи **е** а **и**).

з$\overset{и}{\text{е}}$днаті, по$\overset{и}{\text{є}}$днаті, dingen. — хлоп$\overset{и}{\text{е}}$ц і. т. п. — с$\overset{и}{\text{е}}$рсть Брв. м. серсть psl. **сръсть** *τρίχες*, pili.

і місто **є**.

іщи. іши. Ц. К. П. . . . м. єще, psl. **ѥште** *ἔτι*. adhuc.

о місто **і** побіч **е**.

жобрак К. С. жебрак, Bettler. — жобрати Л. жебрати slovac. žobrak, žobrat'.

е так як в старословеньскім, місто загальноруского **о**.

вчера Бод. укр. вчора psl. **вьчєра** *χθές*, heri čech. slovac. včera. — чело МЛа. = чоло, psl. **чєло**, frons, čech. slovac. čelo.

а місто о (в старослов. е).

жолудок К. С. м. жолудок psl. желѫдъкъ stomachus čech. žaludek pol. żołądek. — жалудь С. м. жолудь psl. желѫдь čech. žalud pol. żołędź. — чало Бод. в иньших околицях: чело = чоло, psl. чело.

а місто е.

да-кто Ц. дахто Ки. м. дехто. — дас К. н. десь. — дакус В. etwas, ein wenig. — дaї де Лп. Ком. irgendwo. — — причапити ся Г. м. причепити ся. — — барложина У. м. берложина, берліг. Schweinslager pol. barłog. — — печарка Ки. Champignon, Agaricus campestris, plur. печаркы; čech. pėčarka pol. pieczarka ruth. печериця, — — гадваб Др. Seide čech. hedváb.

а місто німецького е, укр. я.

цвак Су. У. Zwecke. lemk. цьвак, hal. цьвяк, ukr. цвях, čech. cvok. pol. ćwiek.

я місто е.

заняхати Ц. м. занехати unterlassen, versäumen, wovon abstehen. — поняхати Др. м. понехати im Stiche lassen, verlassen. — полядівка С. м. поледівка Glatteis (в Мальцові словеньск.: ляд, genit. ляду м. люд, леду; в Лївові також: ляд, genit. леду; але мед, genit. меду. — в Я. ляд, леду; — мяд або мюд, меду). — пляскатый Ком. ВС. м. плескатый, плоский pol. płaski čech placatý.

я відповідає старословеньскому наросткови ню.

ткання П. psl. тъканиѥ ὕφασμα textura. — весьіля або сватьба Крем. psl. веселиѥ. — одьіня Крем. psl. одѣниѥ. — выстря Крем. psl. остриѥ στόμα acies. — кістя Б. coll. Knochen. — сьмітя ВО. смітя Гр. psl. съметиѥ fimus. — грудя Г. Ч. psl. гроудиѥ βώλακες, glebae. — лыча Ч. Bast, liber. — облечіня П. Kleidung psl. облѣчениѥ vestis. — ріжджа П. К. psl. рождиѥ φρύγανα, sarmenta. — насьіня Кеч. Samen. — галузя Лп. Aeste.

е стїсняє ся на ю (або у).

люд П. С. У. Лег. Б. або лед К. везе ся по ледї = ховзає ся по леду. — мнюд Ц. мюд С. Лег. Б. = мед (але в Вап. Кру. ВС. Бод. Г. мід, льид). — палюнка П. С. Лї. Крем. Branntwein в иньш. ок. пальінка, паленка čech. pálenka. — вечурній, вечурня, вечурне Ч. вечерній psl. вечерьнь. — вечурня Ц. psl. вечерьнꙗ officium vespertinum. — ящурка Т. ящірка, ящерка Eidechse. — я плюў Ц. ѥсмь плелъ. — я мюў Ц. ѥсмь мелъ.

— матюрны коноплы Т. Лї. Кеч. Samenhanf. — він вже прі- нюс Л. онъ оуже принеслъ юсть. — печунка С. О. В. Кеч. = печінка. білы печункы Ста. Кеч. Lungen. чорна печунка Кеч. Г. Leber. — вечур Лї. Пс. м. вечір, — вечуркы Л. Б. Брв. = ве- черниції. — веретюніца Г. веретюрніца Лп. Blindschleiche, Anguis fragilis. — вівюрка О. psl. вѣверица. — вовюрка Лп. У. Крем. вовюрка, што по лысьі ходіт У. (але в Кеч. Кру. Вс. Чаб. вовірка, а в Ком. В. вывірка). — трепюлка У. Лег. м. препюлка, перепюлка, перепілка Wachtel, Coturnix communis, pol. przepiórka čech. křepelka. — камюнка О. Gefäss aus gebranntem Thone. — камюнчак Лп. Saxicola, Steinschmätzer. — пес ся стюк або збесныїў Су. — напюк ем Крем. psl. юсмь напеклъ. — принюс ем Б. — я люг Б. psl. юсмь леглъ. — костюлник Вап. Kirchendiener, Küster čech. kostelník pol. kościelnik. — чулка Чрт. = гал. чівка, чілка Schopf psl. челъка.

е повстале з ь удержуе ся в ускісних падежах.

лен genit. лену Ц. psl. льнъ. — лев. genit, лева Ц. К. psl. львъ.

е ослаблюе ся на ь.

на́ньго Лї. м. на него, на нього.

о.

назвучне о удержуе ся,

овадя Ц. coll. Rinderbremsen. — око К. С. . . . облак Ч. Fenster — од Ц. psl. отъ (коло Львова — від) — она, оно, они Ц. psl. она, оно, они. — одробілі Су. = відробили. — осем Лї. psl. осмь.

назвучне о одержуе приставку н. (втисне н, parasitisches н).

нозґріца Ч. Morast cf. čech. ozhr = Rotz; slovac. ozgravka = Schnupfen psl. возгры mucus [так зване втисне н находимо та- кож у словах: Ниталія (уж. коло Львова) м. Игалія, Італія; зануздати (Укр.) = гал. і угорскоруск. зауздати cf. psl. оуздати *χαλινοῖς ὁδηγεῖσθαι*, frenare].

в місто о.

вна, вно, вни Зб. м. она, оно, они (найперше о переходить у виговорі на у, а потом у на в; то дїе ся іменно по голосівках пр. а вна гварить мі).

придихове **г** перед **о** (місцево).

горел Г. м. орел, aquila.

придихове **в** перед **о** (місцево).

вовад Зб. Tabanus, Rinderbremse. — воко Зб. Auge. — воблак Зб. ϑυρίς, fenestra.

о в визвуції удержує ся.

яко Зб. м. як. Ей красша я Янічку, яко ты. — ты вітригон, яко мало Ваn.

е місто **о**.

беднарь Ц. Ком. м. боднарь Böttcher, Büttcher, Büttner, Fassbinder. беднаря закліч мі cf. ukr. бодня psl. **бътарь** πίϑος, dolium. слебодно Ки. м. слободно, свободно psl. **свободьно** ἐλευϑέρως libere. — выслебодіті Кп. м. выслободити, висвободити, — червеный Пс. м. червоный. — дехтор Лї. м. доктор, Doctor. был єм в дехтора. при дехторові.

е місто загальноруск, **о** в накінчиках: **-очок**, **-очка**, **-очко**.

яречок О. м. ярочок kleiner Wildbach; Wildbach. — хустечка О. м. хусточка. — гньіздечко Г. м. гнїздочко.

ом місто **о**.

цомпель Брв. м. сопель, сопляк cf. psl. **сопль** et **сопоаь** pol. sopel.

а місто загальноруского **о**.

амелюх Су. м. омелюх, Misteldrossel, Turdus viscivorus. — канов В. кановочька В. м. конов, коновочка, Kanne psl. **коновъ** λέβης, pelvis. — карчма ВМ. м. корчма pol. karczma psl. **кръчьма** caupona.

а з придиховим **й** місто загальноруск. **о**.

ямело Ком. Viscum, Mistel, омела psl. **имела** pol. jemioła.

у місто **о**.

ружа Т. Rosa psl. **рожа** čech. růže, pol. róża. — увца К. psl. **овьца** nom. plur. увцы. — коруна Ком. м. корона psl. **корунa**, čech. koruna.

уподобнене занедбує ся.

крайови, крайом, коньови, коньом, дрітарьови, дрітарьом, кісцьови, кісцьом, ткачови, ткачом, мужови, мужом etc.

а.

назвучне а задержує ся.

астряб Л. Лї. Ч. Ста. Ком. ВМ. Кру. ВС. Бод. МЛ. Astur palumbarius, Hühnerhabicht. — астрябік Л. Лї. Nisus communis, Sperber.

назвучне а одержує придихове й.

ястряб Г. psl. ıастрѧбъ (ıастрѧбь) — яфіры Ки. яфиры Г. Heidelbeeren в Гал. найчастїйше: áфини.

придихове г перед а.

гадваб Др. Ч. Брв. Seide psl. ıѥдвабъ. — Гамерика Б. ВС. Amerika. на Гамерику ма дяку Amerika gefällt ihm, er hat Lust nach Amerika zu gehen. — гамерицкый Б. ВС. . . . amerikanisch, американьский. — гарджа Лп. Ста. Rost; Grasrost, Puccinia graminis.

придихове б перед а.

багнятко Ком. Kätzchen der Bäume cf. psl. агнѧ *ἀμνός*, agnus; also багня, багнятко eigentlich Lämmchen, Schäfchen der entfernten Aehnlichkeit wegen. багнятка швятят на квітнíцу (квітну недылю).

і місто я старосл. ѧ.

тыгаті Ч. тягати cf. psl. тѧгнѫти. — стыгат ша У. = стягає ся. — присыгати Бод. м. присягати psl. присѧгати iurare. — сыгати Бод. м. сягати cf. psl. сѧгнѫти *ἐκτείνειν*, extendere.

є місто я.

єлец У. м. ялець Leuciscus vulgaris Hasel. — склениця ВСв. м. скляниця Glas, Flasche, čech. sklenice.

е місто я, старослов. ѧ, польск. ę.

месо Ц. Ч. psl. мѧсо caro, pol. mięso čech. maso. месова полівка Fleischbrühe. — щéстя Ц. С. шестя МЛа. pol. szczęście cf. psl. съчѧстьнъ particeps. дай Боже щестя! Ц. шестя Боже дай! Glückauf! — говедо К. або скот рогатий К. Hornvieh psl. говѧдо *βοῦς*, bos; *βουκολία*, grex. — набрéзгле молоко С. = набряскле м., etwas sauere, in der Gährung begriffene Milch. — еденнадцет

C. psl. **ієдинъ на десѧте.** pol. jedenaście (з jeden na dziesięcie) — дванадцет C. psl. **два на десѧте** pol. dwanaście (з dwa na dziesięcie).

ен місто старосл. **ѫ**, загальноруск. **у**.

венѓор У. угор. psl. **ѫгрь** anguilla pol węgorz. **венѓор єст на гаджу постать.** — сенк Крем. місто і побіч сук pol. sęk psl. **сѫкъ** *κάρφος,* surculus. — вендка Ком. Лї. psl. **ѫда, ѫдица** *ἄγκιστρον,* hamus pol. wędka.

он м. старосл. **ѫ**, загальноруск. **у**.

пайонк Су. Крем. psl. **паѫкъ** pol. pająk. — пайончина Су. Крем. psl. **паѭчина** et **паѫчина** pol pajęczyna (але **паук** Ком. **паучина** Ком.).

о, коли в многих говорах Галичини виступає **а**.

зозуля Ц. Cuculus canorus в мн. ок. Гал. **зазуля** на Укр. **зозуля, зазуля, зузуля.**

а місто **у**, старосл. **ѫ**, польск. **ę**.

кады Ц. Кеч. . . . м. **куди, куда,** psl. **кѫда. кѫдоу,** *διὰ ποίας,* qua pol. kędy, čech. kam. — тады Ц. Кеч. . . м. **туди, туда** psl. **тѫда, тѫдоу** *ἐκεῖθεν,* inde illac. pol. tędy, čech. tam.

а місто **я**, старослов. **ѧ**, польск. **ę**.

швалїти П. м. **свялити** (**свѧд**) pol. świędzić. — сьватый К. С. Лег. psl. **свѧтъ** *ἅγιος,* sanctus. — сьвато К. м. **свято. сьватый вечер** heiliger Abend.

ам місто **а**, в загальноруск. звичайно **е**.

щамбель Чрт. м. **щабель, щебель** Leitersprosse cf. lemk. **счамбы** Spleissen, **счамбити** spleissen rad. скеп, **скепати, счепати; скипа, скипка.**

ам відповідає старослов. **ѫ**, загальноруск. **у**, польск. **ę**.

ѓамба Т. ВМ. Г. або **пыск** Г. Mund, рот os pol. gęba cf. psl. **гѫба** spongia. ѓамба Брв. Lippe ruth. **губа.**

ан відповідає польск. **ą**, загальноруск. **у**.

заплянтати К. польск. zaplątać, укр. **заплутати.**

ан відповідає старослов. **ѫ**, польск. **ę**.

кандратый Кр. Бод. канджурявый Кр. (**качурявый** Кр.) kraushaarig psl. **кѫдрѣвъ** *οὐλόθριξ,* crispus (**качурявий мабуть**

утворене від „качур" і тут не належить: закручений мов пера́ (бічні покривн) в хвостї качура).

а відповідає нїмецкому ä.

я́ґер Л. Б. genit. я́ґра Jäger.

а місто я, старослов. ѧ.

са Чрт. Г. Брв. м. ся, psl. сѧ.

я місто а.

чіряк Ста. гал. чирак, укр. чиряк Geschwür. — ряпавый Ста. м. рапавий, репавий rauh, asper. — няй Пст. . . . м. най з нехай (няхай). — няйчервіньший Пс. = найчервонї́йший. — няйбільше Пс. найбільше. — олове очько няйменьше із шыткых птахів Др. der Zaunkönig ist unter allen Vögeln der kleinste. — няйвысше Г. = найвисше. — ряфати лен Г. = рафати, riffeln. — зясь Зб. м. зась čech. zase, pol. zaś, zasię.

у місто загально уживаного я, котре відповідає старословеньск. ѧ.

трусіхвіст О. Motacilla, Bachstelze, Wippsterz (в старословеньск. було би: *трѧсихвостъ).

у місто я, польск. ą.

стужка МЛа. м. стяжка, (рідше: стьіжка) Band pol. wstążka cf. psl. стѣгъ et стѧгъ vexillum, Fahne, Standarte.

ун відповідає старосл. ѧ польск. ę.

брунчати У. psl. брѧчати *βομβεῖν*, sonare pol. brzęczeć.

у.

у в назвуцї удержує ся.

уж Ц. Лї. Я. У. Зб. . . . вже psl. оужє *ἤδη*, iam. — уйко У. Oheim. — Улька Крем. Julie. — Уля Г. Julie! кличут: Уль! ге-ле-ге! = Julie, komm her! — удити Чрт. räuchern, im Rauche trocknen čech. uditi, pol. wędzić.

придихове б перед у.

будити Т. Г. = удити, räuchern, бу́дят шоу́дру Т. = удять шинку.

придихове г перед у.

гусеніца Ц. Т. гусеница Ком. гусяница Г. гусяніця Чаб. Raupe. — свербогуз Кр. Hagebutte, Frucht von Rosa canina, свербиуз.

придихове ґ перед у.

ґузель Г. ґузлик Г. Knoten, узол узлик (ґудз, укр. ґудзь psl. ѫзлъ *δεσμός*, vinculum česk. uzel).

придихове й перед у.

ютерня Ц. Ки. Б. psl. оутрьнꙗ officium matutinum, утреня, pol. jutrznia. до ютерны = до утрені. — юж Крем. юж побіч уж Чрт. schon. — юха Ц. psl. оуха et юха *ζωμός*, ius.

ы (або и) місто у.

дрыляти Лї. м. друляти, stossen. — нырок У. м. нурок, нурець Colymbus, Taucher. — купие Зб. м. купує. — склйкие Зб. м. скликує. — дякию (дякію) Зб. м. дякую.

і місто у.

дріляти У. stossen. — поліденок Брв. м. полуденок, Mittagsessen. — кітя Брв. м. кутя „што приносят до церкви: пшениця сурова або хлыб печений ку лытурґийі за померпшима“ psl. коутиꙗ triticum coctum, — дякію Зб. м. дякую ich danke. — дарію Зб. м. дарую. — бесьідьіє Зб. м. бесїдує. — з'уньіють Зб. м. з'унують.

о місто у.

помола Кр. м. помула, мул, Schlamm. під помолу.

ю місто у.

цюкер Вап. Zucker, бойківске цукор. дуже цюкру viel Zucker. — цюкерлик Вап. цукрик, цукорець. — підмітювати Зб. м. підмітувати (підмітовати cf. psl. подъметати subiicere).

я місто ю, старослов. ѫ.

всягды Брв. м. всюди, psl. вьсѫда et вьсѫдѣ ubique.

і місто ю.

бріх Ц. Лї. Бод. Чрт. Г. čech. břich, russ. брюхо, pol. brzuch. під бріхом unter dem Bauche; auf der Unterseite (однакож брюх Ч. У. — брюхатый У. bauchig).

у місто ю.

брух Вап. Др. брюх. поімала муху на бруху.

приіменник у (psl. оу) заміняє ся найчастїйше перед суголосками на в.

ньіт в нас пульок Ком. bei uns giebt es keine Truthühner, нема у нас індиків.

приіменник у переходить на в, а відтак часто перед звучними суголосками г, д, б, в, з, тай перед н, м, л, р і перед голосівками на г, перед глухими суголосками к, т, п, х (ф) тай перед с, ц і ч на х.

гмерти Су. Б. ВС. Бод. м. вмерти, умерти psl. оумрѣти. гмру м. вмру psl. оумрѫ. — гваріті Лї. м. уварити, coquere. — глапіті Б. м. улапити. — чі там є г вас? В. = чи там есть у вас? — — хтьікаті Ч. м. втїкати, утїкати psl. оутѣкати aufugere, currere. Заяц хтьікат. він юж хтюк. = він вже втїк. — хпечі Ч. м. упечи. він хпюк = він впік, упік. они хпеклі = они впекли, упекли. — хпаде гарджа на ґрулы Ста. = впаде ржа на бараболї (картофлї). — х церкві Су. — хтерати Б. м. втерати, утирати psl. оутирати abstergere.

ъ.

о місто старослов. ъ.

зо Лег. з, із psl. изъ. цьвіт зо сьіна. — зоз розмарыйі МЛ. = з розмайрину. — (psl. съ) імаме рыбы зо саком Ком. = ловимо риби саком. — зо женом Чрт. psl. съ женоѭ. — присыпати зо сыром Г. = присипати сиром. — ізо шьвятым Петром Кру. psl. исъ свѧтъимь Петръмь.

ъ не переходить на о а губить ся без слїду,

збю, збеш, збе, збеме, збете, збют У. м. зобю, зібю, зобеш, зібеш etc. psl. събиѭ, събиюши . . . . събиѭть. увцы збют ша до купы die Schafe drängen sich zusammen. — розбе Б. м. розібе, psl. разбиють.

ь.

ь в середозвуцї губить ся.

псьій У. dem Hunde gehörig; Hunds-. psl. пьсий caninus. — пся муха У.Р ferdelausfliege, Hippobosca equina. - псье молоко Ком. Euphorbia, Wolfsmilch. — бабин псик Др. Bärenraupe, eruca Arctiae; stark behaarte Raupe überhaupt. — псьоглавец Ч. м. песиголовец cf. psl. пьсоглавъ adj. caninum caput habens. „прозывка така; называли татарох псьоглавцами; не знам, прешто Татар таке мено ма“.

ь випадає, задля чого не мягчить ся попередна суголоска.

тма Ґ. м. тьма. яка там тма.

наконечне ь часто губить ся.

кін Ц. equus. кін регоче ся equus hinnit. (але кінь Т. Л. Кр. Г. — гольінь Г.) — заяц С. pol. злѧць. — збесньілост С. Wuth. čech. zběsnělost. — выживност Л. Nahrung, — пят вільох Коль. psl. пѧть ольхъ. — гус Ч. čech. hus psl. гѫсь. — кыст Крем. Knochen, кість (але: гусь Крем. Ком.) — серст Ком. Thierhaar. — таку йід ма гад. Ком. — яблін В. gen. fem. Apfelbaum. — Гриц В. = Гриць, Григорий. — тыжден В. psl. тъждєнь. — ясен Кеч. Esche, fraxinus.

ь в повельнику повстале з и губить ся безслїдно.

ід Ц. з ідь місто іди. — ход з ходь місто ходи. — плет з плеть м. плети. — роб м. (робь) роби. — шмар м. (шмарь) шмари.

старословеньск. ръ відповідає ыр.

кыртіца Ц. Т. кыртиця Лп. Ста. кыртіця Кру. Чаб. psl. крътъ *ἀσπάλαξ*, talpa. — кыртіця горі землю пхать Чаб. — дырва Ц. В. genit. дров psl. дръва. врубал дырва В. — гырмит Т. гырміт Л. tonat, гремить psl. гръмѣти *βροντᾶν* tonare. — гырлічка К. Кру. гырлица Кеч. гырліца Ваn. Turteltaube psl. гръилица čech. hrdlička. — гыртань К. У. Ста. Бод. гыртанка Г. psl. гъртань. — шкырготати С. ВС. knirschen, schwätzen сорока шкырготе die Elster schwätzt cf. psl. скръгътати frendere nsl. škrgutati stridere. — мырдати С. Ч. psl. мръдати. пес мырдат с хвостом der Hund wedelt mit dem Schwanze. — хырбет У. Кру. psl. хрьбьтъ. — обырва Ком. psl. бръвь, обръвь, *ὀφρύς*. — окыршины Б. окришини, окрушини, Brocken. cf. psl. кръшити frangere. — вырчати Кеч. Я. psl. връчати sonum edere; murmurare. пес вырчит der Hund knurrt.

старословеньскому ръ відповідає ры.

дрыва Г. psl. дръва, Holz.

старословеньск. ръ відповідає ер.

окерстити Ц. Чрт. охрестити cf. psl. кръстити. я теперь окерщу дытину; окерстят дытинок. — принюс дытину до керсту Т. = до хресту psl. кръстъ. – керст Лї. дытину до керсту Лї. — кертіца Ч. ВС. кертица В. кертиця Ваn. кер-

тіця Пс. Maulwurf. — оберві ВО. psl. обръви — герліця ВС. Turteltaube. — терн psl. трънъ ἄκανθα, spina. collect. терня.

старословеньск. ръ відповідає ар.

гардый Ком. Г. в знач. красный, хорошый. час гардый schöne Zeit, heiteres Wetter (Im Gruth. гордий um Zališčyki: ґардий stolz, übermüthig. Was die Relation der Bedeutungen anbetrifft, vergl. пишний stolz, im Huzulischen пишний schön). — саршинь Брв. psl. сръшень Hornisse Vespa crabro. — гартань Зб. psl. грътань. — карчма ВМ. psl. кръчьма caupona pol. karczma. — гарло С. ВО. psl. гръло pol. gardło. — варкоч Кр. Haarflechte pol. warkocz čech. vrkoč psl. връкочь τρίχαπτον, crines plexi.

лы (місцево ўы) відповідає старосл. лъ.

блыха С. У. Лег. Ком. Б. Чрт. Г. бўыха Я. psl. блъха čech. blecha, ruth. блоха. — блышиця Чрт. Г. Wanze, блощиця. — ўыжка Крем. psl. лъжька. — слыза Чрт. lacrima.

ыў (ыл) відповідає старосл. лъ.

сыўза Я. Лег. Су. psl. слъза δάκρυον, lacrima. — ґылтати В. schlucken cf. psl. глътити deglutire. — ґыўтнути ВМ. einmal schlucken, hinunterschlucken.

ло відповідає старосл. лъ.

ложка Г. Брв. Löffel. — полож ложку за ложник Брв.

лу відповідає старосл. лъ.

тлустый С. Ком. fett čech. tlustý pol. tłusty psl. тлъстъ.

Приставка і всув голосівок.

приставне и.

ирджок Кру. Пс. Брв. МЛа. Чаб. Spitzmaus, Sorex (у галицк. Лемків декуди: рджок) plur. ирджкы. — іґоўга ВО. Кру. psl. влъга Oriolus galbula, Pirol, Goldamsel. — ирзати Г. psl. ръзати. кінь ирже psl. ръзати et ръжати ruth. рзати et ржати.

приставне о.

оплавы Лег. Су. м. плави, плавції Flossen nom. sing. оплав. — обырві Крем. Augenbrauen, брови psl. nom. sing. обръвь et бръвь gr. ὀφρύς. — оболона Ком. Haut pol. błona, čech. blána. — оболо́нка Ком. Häutchen.

приставне **а**.

а р д ж а Ки. Лег. Кру. Rost; Getreiderost, Puccinia graminis (поза Свіднік: рожда, рджа psl. ръжда ἰός, rubigo; в Ліпніку, Старіні приставне **а** ще одержує придихове **г**: гарджа).

втручене **е**.

ц о м п е л ь Л. psl. сопль. — о г е н Б. psl. огнь čech. oheň. — м ы с е л ь Лї. slovac. mysel' Denkkraft, Sinn. psl. мысль *διάνοια,* cogitatio pol. myśl. — о с е м Ц. psl. осмь.

всунене **о** місто загальноруск. е.

в і т о р В. Бод. Пс. Чрт. Брв. = вітер psl. вѣтръ, slovac. vĕtor.

всунене **е** (місто загальноруск. о).

у г е л С. Ecke čech. úhel psl. ѫглъ *γωνία,* angulus в остром. ев. ѫгълъ.

З а н и к г о л о с і в о к.

назвучне **и** заникає.

м е н о Ц. Ч. м. імено, имено psl. имѧ. — с к р а МЛа. місто загально у нас уживаного: искра psl. искра *σπινθήρ,* scintilla, де однакож **и** єсть властиво приставне: и-скр-а rad. *skrâ scr. kšar. яновы хробачькы блискауть са в ночі як скра die Johanniswürmchen erglänzen in der Nacht wie Funken.

назвучне **є** губить ся.

в а н г е л и я Чрт. м. євангелиє psl. євангєлиє, *εὐαγγέλιον.*

назвучне **а** губить ся.

Н а с т а з и я Т. Н а ц я Т. м. Анастазия psl. Анастасиа *Ἀναστασία,* Anastasia (в Галичині коло Заліщик: Н а с т а с а).

е викидає ся.

п о ч к а т и (Лїтманова на Спішу) м. почекати. почкай = почекай. почкаш = почекаш.

відпад наконечного **и**.

дó-хыж В. Кру. ВСв. = до хыжи.

наконечне **о** губить ся.

б а р з К. С. ВСв. Чрт. м. барзо pol. bardzo.

відпад голосівки у (або а) в визвуці.

до-раз Кр. Чрт. м. до разу. — чом Б. м. чому. — дóдом ВМ. м. до дому. — знов ВСв. м. знову, (знова). — докус Зб. м. до куса, до остатка, ganz und gar.

стягане і відпад складів.

смот П. Ч. Кеч. м. смотри. смот ле! schau nur! — пó-ле П. = под ле = пійди но. полегéв! (по-ле-гев) П. ходи но сюда! — со-ле-ся-со! посмотри но! подиви ся! — яшніца Ц. Ки. яшниця Кру. м. яєшниця, яєчниця Eierschmalz, gerührte Eier. — дост Ц. Я. Лп. дость ВС. дось Чрт. дос Зб. м. досить, досити, доста, до сита. — воз ВО. м. возьми. воз крисачьок = возьми капелюшок. — окстити Ц. побіч окерстити = охрестити cf. psl. кръстити *βαπτίζειν*, baptisare. — зем С. земля пр. чорна зем Humus; хпал нá зем = впав на землю; россіяти нá зем = розсїяти на землю; але: на землы росне = на землї росте. — чо (Боршодска Абауй-Торна століца) м. чом, чому. — дванац Ч. м. дванадцять (під впливом ческого dvanáct, наконечне t відпало). — петнац Ч. (čech. patnáct). — шеснац Ч. (čech. šestnáct), седемнац Ч. (čech. sedmnáct). — нач Ч. В. С. Г. м. на што, на що (на чо) wozu. čech. nač. е, та нач? = е, та на що? — шпыргач Крем. м. мышпыргач *νυκτερίς*, vespertilio. — заран Ком. м. за рана früh, in der Frühe; morgen; bei Zeiten, вчасно. — помайбіг Б. або понайбіг Б. понайбі Ч. м. помагайбіг, помагайбі. — присям Богу Бод. = присягам Богу. — заць Бод. Др. Г. Зб. Hase, lepus. два зацы або три зацы zwei Hasen oder drei Hasen. — члек Бод. місто і побіч: човек. члече Бод. = човече. — требало Г. м. треба было (треба було). требало мі ити = треба було менї ити. — моле Г. Брв. м. мов ле, мови ле. — мо-ле-мо! in der Bedeutung: schau nur schau! („не знати, як выречи, кажеме: мо-ле-мо!“) — кіко Чаб. м. кілько psl. колико *ὅσον*, quantum. — тіко Чаб. м. тілько psl. толико, tantopere. — нáнього Лї. К. = на нього, на него.

Повноголосє (*Volllaut*).

Хоть і переважають форми повноголосні, особливо в розговорній бесїдї пр. колос, молоко, корова, голова, оболóна, горох, береза, жолоб (psl. жлѣбъ čech. žlab, pol. żłob) і др., та все таки в угорскоруских говорах з наголосом сталим, рівно як у говорі галицких Лемків, стрічають ся, як у піснях, так і в звичайній бесїдї частїйше, нїж в иньших говорах україньскоруских

форми згідні з старословеньскими і ческими пр. краль (psl. краль, čech. král), заграда, заградка (= город. Garten čech. zahrada cf. psl. заграда sepimentum), драга via (čech. dráha via psl. драга vallis), древо (psl. дрѣво čech. dřevo), гласъ (čech. hlas, psl. гласъ), здравя (psl. съдравиѥ, čech. zdraví), влас (psl. власъ, čech. vlas), страна (psl. страна čech. strana), младый (psl. младъ, čech. mladý), 'бранітї (psl. бранити, čech bràniti), хранітi (psl. хранити čech. chrániti), претяті (psl. прѣтѧти), пред (psl. прѣдъ, čech. před) і пр. Ті форми повстали під впливом церковщини, передовсім же під сильним тут впливом словаччини.

Місто „говорити" уживае ся тут найчастїйше гварити; місто „чоловік" звичайно чловек psl. чловѣкъ, čech. člověk, pol. człowiek, декуди і то рідко коли: человік.

Уподобненє голосівок (Assimilation der Vocale).

герештовати Лї. арештовати. — камаратя В. collect. Kameraden (у Французів: camarade від лат. camera; камарат, камерад, Kamerade властиво значить: що в тій самій комнаті мешкає, in derselben Stube Wohnender, Schlafgenosse). — префесор К. м. професор.

Наголос (Accent).

В говорах властивих Лемаків значить західно-угорскоруских Руснаків наголос кладе ся, так як в польскім, у слів дву- або многоскладних на послїднім складї: вóда. трáва, лýка, гóра, рíка, мóтыль, я́зык, чéло, члóвек, молóко кы́пит, застрéліл, вылéтьіл, бесьідóвал і др.

У вираженях стягнених, а зложених з приіменника і імени наголос паде на приіменник пр. дóхыж = до хы́жи, дóраз = до рáзу, зáран = за рáна, нáньго = на ньóго.

Частиця не, коли по нїй наступає односкладне слово, виговорює ся з довго протягненим е пр. нé̄ хце, нé̄ знам, нé̄ є, нé̄хтьіл.

Одно двускладне слово у всїх Лемаків наголошує послїдний склад: онé (стягнене з оноє, онеє).

Однакож тут і там, а то наближаючись до сходу, де живуть Лемаки з наголосом движимим, стрічаємо в поодиноких виразах акцент, часто чударний, зовсім відмінний від наголосу загально у нас уживаного. Передовсім часто акцентують остатний склад в минувшику. Тут кілька прикладів акцентованих слів у тих Лемаків.

улапíт Кр. улóвить. — заклика́ў Чрт. = заклúкав — порахува́ў Чрт. — справúў Чрт. = спрáвив. — натрафúў Чрт.

= натрáгив. — з'охаби́ў Чрт. з'охáбив (лишив). — віді́ш Бод. = ви́диш. — не годéн вынáти Г. = не гóден ви́няти. — уж покоси́ў лýку Г. — чи́я то корóва? нашá! Г. = чия́ то корóва? нáша! — чувýть Чаб. = чýють. — пацї́рни́к Чаб. Malva. — кóло пóтока Чаб. — мéджі óрныма землями Чаб. = мéжи óрними землями. — кóли былá на вы́женьі Чаб. = коли́ булá на жнивáх. — він знать по нáшому бесьідовáти Чаб. = він знає по нáшому бéсьідовати.

[Подібне явище (акцентоване поодиноких лише виразів часто відмінно від наголосу загально у нас уживаного) буває і у галицких Лемків, а то в околицях положених більше на захід, передовсїм же в Сяніччинї].

Говор Збійного з ріжних поглядів вельми примітний, відзначує ся тим, що має акцент, хоч бесїда Збійнян задля других признак таки найблизша ґрупі Лемаків західних.

Наголос в Збійнім буває а) в декотрих виразах такий як у прочих Лемаків пр. вéрьба plur. вéрьбы = загальноруск. вербá plur. вéрби, сóва = совá, вóда = водá, гóра = горá, мóроз = морóз, молóко = молокó, рýка = рукá, в рýцьі = в руцї, підмітю́є = підмі́тує і пр.

б) в декотрих виразах такий, як і в загальнорускім: лáстівка plur. ластівкы́, гóлубы, смолá, воробéль passer, слáвчикы lusciniae, когýт, молоды́ кýрята, джáворонка alauda, вóвірка sciurus, пырьгáчь νυκτερίς, vespertilio, мотáль papilio plur. мотальі́ бі́лы, червéны..., слимáк plur. слимакы́, я́щурка lacerta, бамбýх stomachus, тверды́й durus, пестрякы́ in der Bedeutung: Sommersprossen, заказáў, стойі́т, пацьірни́к malva, спі́ванка, ступцьі́, дóкола (в Гал. докóла, дóкола) розлетя́ть ся, они́ і пр.

в) в иньших виразах зовсїм відмінний і своєродний: мід солодкы́й = мід солóдкий, пернадéль plur. пернадльі́ = пернáдель, пернáдльі Larve der Rinderbremse Hypoderma bovis, кóсиме лукы́ = кóсимо лýки, пóмыло plur, пóмыла = поми́ло stark ausgespülte Tiefstelle im Flusse, тутóк plur. туткы́ = дýдок, удуд Wiedehopf, льітáуть кóмары = літáють комарі́, ви́ничка plur. ви́нничкы Ribisel = винни́чка nom. plur. виннички́, мéжи пóтокы = межи потóки, нáроком = нарóком, пі́дковы = підкóви*), шáленый = шалéний, гóлова м. головá.

*) Наголошуване таке як: пóмыло, пóтокы, нáроком, пі́дковы, хоть у нас взагалї у наведених словах не уживане

Суголосочна (Consonantismns).

Плавні л. р.

Загалом в угорскоруских говорах дає ся чути трояке **л**: 1) грубе **л** пр. в словах: лазити, ладный, облак Fenster, гваріла, лозиняк, лотай, ямело, требало, было, ложка psl. **лъжька**; пуспа, лупити psl. **лоупити**; лука psl. **лѫка**; лыста Wade, sura cf. psl. **лысть**, Schenkel tibia; лыжка psl. **лъжька**, блыха, psl. **блъха**, слыза psl. **слъза**, 2) середне **л**: лем, але, поле, елень; ліпа psl. **липа**, лішка psl. **лишка**, vilper; пліт psl. **плотъ** 3) мягке **л**: льізти psl. **лѣсти**, льігати psl. **лѣгати**; весьіля psl. **веселиѥ**; роля psl. **ролиꙗ** v. **ралиꙗ** *ἄρουρα*, arvum; глядати circumspicere psl. **глѧдати** videre, circumspicere; стрельіня psl. **стрѣлѥниѥ**; люд psl. **лѥдъ**, палюнка; ямелюх; велькый psl. **великый** форм. злож.; краль psl. **краль**, дуль, в скальі psl. **въ скалѣ** in lapide, доталь, докаль одтамаль etc.

таки по правилам акцентованя в словах зложених того рода, у котрих акцент в нашім язиці може пасти на пень самого імени або на приіменник пр. на́рід і наро́д, на́рода і наро́да (наро́ду), ро́зум і розу́м, ро́зума, ро́зуму і розу́му, доко́ла і до́кола etc. В зложенях імени з іменем також буває певна розличність. A. Leskien в розвідцї: „Untersuchungen über Betonungs- und Quantitätsverhältnisse in den slav. Sprachen“ гл. Archiv für slav. Philologie XXI. Band S. 338 згадує, що я в Archiv-i III. 339. мав виразитись: „dass die Betonung (в зложених словах) ausserordentlich schwankend sei“. Однакож я так не сказав. Приводжу тут дословно мій висказ в тім зглядї: Von den Composita, in welchen Nomen mit Nomen zusammengesetzt ist, und von manchen anderen, lassen einige eine mannigfache Betonung zu. Im allgemeinen können folgende Fälle statfinden: 1) beide Theile des Compositums werden betont 2) der Accent ruht auf dem zweiten Theile 3) der Accent trifft — so zu sagen — die Mitte des zusammengesetzten Ausdrucks. Als ein ausgezeichnetes Beispiel dieser Betonungsarten kann uns білогруд (бѣлогрудъ = білогрудий птах, also eigentl. Weissbrust) sterna, Seeschwalbe dienen. Man accentuirt: бі́логру́д oder білогру́д oder endlich біло́груд. Ebenso: бі́лоу́с, білоу́с, біло́ус (ein Mann mit blondem Schnurrbart; auch Eigenname: Білоус), пе́рвоцві́т, первоцві́т, перво́цвіт Frühlingsblume, пу́стоцві́т, пустоцві́т, пусто́цвіт sterile Blüte, по́вноцві́т, повноцві́т, повно́цвіт gefüllte Blume. Ebenso: пе́репи́сь, перепи́сь, пере́пись Register, пе́ресці́в, пересці́в, пере́сців etwa nachgesungenes Lied, на́пере́д, напере́д, напе́ред vorwärts. Doch gibt es solcher Composita, die solche Mannigfaltigkeit der Betonung zulassen, nicht viel. Die meisten sind nur mit einem Accent gebräuchlich, lassen sich aber immer unter

місто твердого л місцево чути ў.

се буває іменно в причаснику минувшого часу дійного стану II. мужеского рода: быў Ки. — грабаў Ки. — робіў Ч. — запаліў Пс. — ходіў Пс. він повіў вола до ярма. — тут і там також і в женьскім і середнім роді пр. робіўа Ч. — ходіўа Ч. — быўо ся зграбаўо Ки. а також і в иньших разах як: ўада Ки. = скріня, Kiste dem. ўадічка Ки. — масўо Ч. — ўавка Ч. — поўотно Ч. — ўапіті Ч. čech. lapiti. — віў Ч. plur. волы. — воўк У. — жоўтогрудка У. — Goldammer, Emberiza citrinella. — рыўо Ста. = рило, Rüssel.

в многих місцевостях чисте л удержує ся:

видьіл пшеніцу П. — нікто не прішол Ц. — сполошил Ц. — я забыл К. oblitus sum. — уже-м зробіл К. iam feci. — жолтый С. — одогнал Л. — я ся подвігал Л — был О. — сьпівал О. — ішол Л. — побіл Л. — крило К. — хлопец Лї. — сколомут Ком. — фалат Су. — голодный Вап. — слуга Бод.

---

eine der drei oben erwähnten Kategorien bringen. Manche Composita haben das zweite Wort betont z. B. благода́ть Gnade (selten бла́года́ть, doch nie благо́дать). Die Conjunction єсли́ (aus єсть-ли) betont den zweiten Theil, d. h. die Partikel, ebenso коли́. Viele Composita betonen beide Theile, wenn auch der Accent auf dem zweiten ein wenig stärker ist, z. B. го́лоле́диця Glatteis, кри́вопи́сок Kreuzschnabel, си́некаптá́нник eigtl. mit blauer Jacke (Kaftan) Bekleideter, Schimpfname der Schweden, ко́золу́п der die Ziegen schindet. ко́толу́п eigtl. Katzenschinder, жа́болу́п Froschesser, да́рмоі́д der umsonst das Brod ist, Faulenzer".

Те, що я написав про акцент в Archiv-i р. 1878, отож 22 лїт тому назад, я тепер опираючись на дальших студиях в тій річи, можу лише потвердити.

Що Желехівского словар „betont meist auf der zweiten Silbe, dem sog. Compositionsvocal z. B. golólid' (має бути: hołólid'), litópyś, rukópyś, litórost', černóbyl (= чорно́биль) — походить звідси, що пок. автор словаря намічав в словах лише той акцент, котрий йому був звісний або що видавав ся йому загально уживаний. І так саме наведені A. Leskien-ом приміри дозволяють всї, так як білогруд (читай: biłohrud) троякий спосіб акцентованя пр.: hółolíd', hołolíd', і hołólid'. При нагоді ще згадаємо, що biłohrud значить Sterna, Seeschwalbe іменно Sterna minuta, декуди білогрудик також Cinclus aquaticus, бо сей птах має горло, підгорлє і передну часть груди білі. У словарі Желехівского „білогрудом" прозваний хибно також морозюк або водомороз Alcedo ispida, Eisvogel, у котрого грудь ржава. *I. B.*

середне л (котре тут означимо л') місто грубого л.

стіл' В. — віл' В. — стіл' Брв.

ль місто л.

понедьільок П. Ц. м. понеділок. — більок Кру. Бод. м. білок, albumen, Eiweiss psl. бѣльць яйный. — жольч Брв. Galle, жовч psl. жлъчь *χολή*, bilis (cf. psl. жлътъ et жльтъ flavus).

ў місто ль.

тіўко Б. м. тілько.

р місто л.

веретюрніца Лп. м. веретільниця, веретїлниця Blindschleiche, Anguis fragilis. — курастра Ком. ВО. Biestmilch, colostrum. — фярка МЛа. м. фялка. — рыбарівка МЛа. м. риболівка Sterna (з огляду на слово рыбарь).

рь місто ль з дь.

сварьба Брв. із свальба, свадьба, сватьба Hochzeit. сварьбяны співанкы Hochzeitslieder.

й місто ль.

прайник Ком. м. пральник psl. пральникъ.

змягчене р.

осетарь В. Distelfink. — поперь genit. попрю Pfeffer, перець psl. пьпрь (пъпрь) *πέπερι*, piper, Pfeffer čech. pepř, pol. pieprz. — верьх В. — гварь ВО. = говори. — бланарь Кеч. Glaser. — серьп Бап. psl. срьпъ et срьпъ *δρέπανον*, falx. — серьце Г. — перьгач Брв. *νυκτερίς*, vespertilio.

л місто р.

каналік В. Kanarienvogel, Serinus canarius, канарик. два каналікы zwei Kanarienvogel. — левольвер Пс. Revolver, Drehpistole.

Сичні с, з, ц.

сь місто с.

Беськыд Ц. м. Бескид. за Беськыды іде Поляк. — віськпа Зб. м. віспа psl. оспа papula; pestis.

с місто загально у нас уживаного сь.

писмо Б. = письмо psl. писмо, čech. pismo, pol. pismo.

р місто с.

зармутити Чрт. засмутити, betrüben čech. zarmoutiti. — зармученый Чрт. м. засмучений ческ. zarmoucený. — зармуток Брв. = смуток, Betrübniss, čech. zármoutek slovac. zarmútok.

ш місто с.

шкарупа ВСв. Лег. Крем. Eischale, Kruste але: скарупа Г. — шкавронок Су. Ц. Ч. plur. шкавронкы. шкаврунок Л. plur. шкаврункы. шковранок Т. plur. шковранкы. шкаворонок Ком. plur. шкаворонкы pol. skowronek, psl. сковраньць κορυβαλός, alauda. — шкверчок Кр. скверчок Су. сверчок psl. свръчькъ ἀττάκης, gryllus. — шкаруха Кр. шкарушина Кр. Faulbaum, Rhamnus frangula м. скоруха, скорух, скрух. — шкырготати С. м. скреготати psl. скрьгътати. — — шершень С. psl. сръшень Vespa crabro. — вше Л. м. все, immer. — шмыкаті С. м. смикати. рясу на вівсьі шмыкаті die Rispe am Hafer abstreifen. — шкребати Кру. шкробаті Я. м. скребаті, скробати čech. škrabati. — збешньіті ся Ки. wüthend werden čech. běsniti se. — ша О. У. м. са = ся. покулят ша іж У. der Igel rollt sich zusammen; бліщат ша Ста. = блищать ся; сьміє ша = сміє ся; мые ша Ста. Крем. = мие ся; увцы збют ша до купы У.; робіт ша Лп. Лег. Крем. — кошицьі у когута Ста. м. косицьі die sichelförmig gekrümmten Schwanzfedern beim Hahne. — гушеніця Су. гушеніца Крем. м. гусениця. — голіт ша Крем. лавка покривіла ша або зуверіла ша Крем. розляла ша вода Крем. пріпаліл ша хлыб Крем. — широкопуд Вап. = сырокопуд, сорокопуд, сорокоуз, Lanius, Würger. — шерце Брв. м. серце psl. сръдьце.

шь місто с.

шьіно Ком. В. psl. сѣно χόρτος, foenum. — шьміяти Б. psl. смѣяти τολμᾶν, audere. — шьпівати Ком. В. когут шьпіват gallus canit. — Бешькид В. м. Бескид. — шьніг Кеч. Б. psl. снѣгъ χιών, nix. — ожеиіті шьа В. psl. оженити сѧ. оженіл шьа. — шьваліти П. м. свялити. — шьвіт Кеч. psl. свѣтъ. — шьіяти Б. м. сїяти psl. сѣяти. — шьватый Ком. Б. psl. свѧтъ. — шьвато Ком. Б. Fest. — гушьлі С. psl. гѫсли. — шьвершьок Зб. psl. свръчькъ. — до шьо́го Зб. psl. до сего.

шь місто сь.

рішь Ста. psl. рысь. по лысох находіт ша і ріш, губит зьвіріну, кров з ней ціцат.

ч місто с.

чверчок (чверчьок) С. Ком. Кру. сверчок psl. свръчькъ. віділ єдного чверчка С. чверчькы звыклі быти під припецком. Кру.

сплив звуків сьс, жьс на с.

рускый Ц. Т. . . . . psl. роусьскъ. бесьіда руска або язык рускый Ц. Т. . . . . боскый Б. Др. psl. божьскъ θεῖος, divinus.

декуди с мягчить ся.

руськый Пс. Г. Брв. по руськы П. ру́ськый я́зык Г. Брв. — боськый Зб.

сплив звуків чьс, дьс на ц.

дыво̄цкый Вап. Mädchen-, dem Mädchen gehörig. psl. дѣвъчьскъ virginis. — ткацкый Бод. в старослов. було би *тъкачьскъ. — канонїцкый ВСв. каповіцкы лахы Domherrnkleider. — — двацет м. двадьсять psl. двадесяти. — трицет м. тридьсять psl. тридесяти (декуди всуває ся ще д послї переміни дьс на ц: двадцет, тридцет).

ц місто с.

цомпель леду Л. Кеч. Брв. = сопель, сопляк леду, Eiszapfen. — ціцати О. psl. съсати ὑφέλκειν, sugere. теля ціцат vitulus sugit. ріш кров ціцат Ста. = lynx sanguinem sugit. цыцати Бод. воўк кров цыцал = вовк кров сисав, ссав. – ціцак О. м. сисак ein noch saugendes Kalb. — святоянцкый хробачок У. Leuchtkäfer, Lampyris „што ша в ночи сьвітит“. — свінцкый Крем. Schwein-, dem Schweine gehörig. борсук свінцкый і псьій. — цма або цоньоґа (соньоґа) Ком. Nachtfalter, Nachtschmetterling. в иньших ок. сонюк, сонюґа Culex, Stechschnacke, єще в иньших: Ephemera Eintagsfliege. — сце овад Ком. = ссе овад. — цьвірчок Кеч. = сверчок. — высцати Вап. м. виссати. телята молоко высцалі = телята молоко виссали.

зг, коли в загальноруск. єсть з.

згорнічка Крем. Morgenröthe м. зірничка = зорница Б. Morgenröthe.

дз місто з.

дзеркало З. дзеркайло ВО. Spiegel, зеркало psl. зрьцало εἴσοπτρον, speculum. — дзьвіріна Л. Wild und Wildpret psl. звѣрина caro ferina. — дзьвір psl. звѣрь θηρίον, fera. — дзімно Л. м. зимно. кед бы дзімно, то бы прішол. -- дзябка Бод. м. зябка, зяблиця Fringilla coelebs, Buchfink. зябкы або пінкы.

ж місто **з**.

жьвідувати шьа Вап. Б. м. зьвідувати ся. — желеный Брв. м. зеленый.

г місто **з** (місцево).

гвізда С. м. зьвізда pst. звѣзда *ἀστήρ*, stella čech. hvězda.

·ец відповідає наросткови **ець** старосл. **ьць**.

хлопец м. хлопець. — пугарец м. пугарець. — тварожец м. тварожець cf. psl. творогъ lac coagulatum.

ч місто **ц**.

чісарь Чрт. м. цїсарь psl. цѣсарь et цьсарь.

к місто **ц**.

квіт Брв. м. цьвіт, psl. цвѣтъ. — квітница Ком. Palmsonntag.

Понебні й, ж, ч, ш.

й переходить в виговорі на **нь** (й прейотованої голосівки заміняє ся на **нь**).

мнюд Ц. м. мюд, мід, мед — genit. меду. направили пчолы меду Ц. — банюр Крем. м. баюр tief ausgespülte Stelle im Flusse. (впрочім зрівнай: баня).

р місто **ж**.

неборак Вап. čech. ubožak slovac. neborák armer Schlucker.

з місто **ж**.

зельізо Лег. м. желїзо psl. желѣзо.

дз місто **ж**.

дзяворонок Ком. Бод. Др. м. жаворонок, alauda plur. дзяворонкы.

дж місто **ж**.

джмуркати С. м. жмуркати blinzen. джмуркат з оком er blinzt mit dem Auge, cf. жмурити. — заджмурити Л. Ста. Кеч. заджмурит очи Л. — приджмуріті Крем. — джаворонок В. О. ВСв. МЛа. м. жаворонок.

дж відповідає старосл. **жд**, загальноруск. **ж**.

саджа Л. psl. сажда *ἀσβόλη*, fuligo, сажа. — одеджа В. psl. одежда, одежа. — пряджа Ч. Пс. psl. пржжда fila, пряжа.

— меджі Л. меджи Пс. psl. междоу; але в У. помежи. — меджі або межи і між Чаб. меджі орныма землями Чаб. межи них Чаб. між ногами Чаб. — чюджий В. чуджий Чаб. psl. штоуждь *ἀλλότριος*, alienus, чужий. — рыджік Ком. Agaricus deliciosus, Reizker, рижик.

дж відповідає галицкоруск. **дж** україньск. **ж**, старосл. **жд**,

сыджу В. в Гал. переважно: сиджу, україньск. сижу́, старословеньск. сѣждѫ. — віджу (в Гал. переважно виджу, україньск. вижу psl. виждѫ etc. — — роджений в Гал. роджений psl. рожденъ, укр. рожений.

ш місто і побіч **ж**.

ошелест і ожелест Ц. Eiszapfen an Baumästen.

ц місто **ч**.

быцок К. м. бычок. — ци К. ці Л. Бод. м. чи. — моц Кр. м. моч, міч čech. moc; was die Relation der Bedeutungen anbetrifft vgl. hal. сила Kraft und Menge, grosse Zahl. psl. мошть *ἰσχύς*, potentia; in der Bedeutung „grosse Menge": на Спішу єст Руснакох моц im Zipser Comitat giebt es eine Menge Ruthenen. — пец Ц. Ком. Кеч. . . genit. пеца м. піч, genit. печи psl. пешть. — овоц Л. psl. овошть *ὀπώρα*, fructus, pol. owoc. стром овоцный Л. Obstbaum, дерево овочне čech. ovocní strom; в Лї. однакож: овочний стром. — оце наш (Остурна на Спішу) м. отче наш! [в молитві Господній; з отче наш повстало через вимет суголоски **т**: оче (зрівняй укр. паноче-чесноче із „пан-отче честнотче") а **ч** перейшло на **ц**] — кінь біжит в цвал Кеч. м. в чвал. — боцан ВСв. čech. bočan, pol. bocian (декуда на Укр. бучак м. бочак).

ш, шь (подекуди **сь**) місто **ч**.

шьловек (в Сухій, Чаб. Зб.) м. чловек psl. чловѣкъ čech. člověk. — штырі Чрт. . . . psl. чєтыри. — умашьати Зб. м. умачати psl. оумачати humectare. — трясигузі́шька Зб. м. трясигузичка Bachstelze, Wippsterz, Motacilla. — шьвершьо́к Зб. plur. шьвершькы́, м. сверчок, сверчки. — вешьур Зб. м. вечер. до́брый ве́шьур guten Abend. — космашькы Зб. м. космачкы Stachelbeeren (Ribes grossularia var. pubescens). — вішько Зб. Fensterscheibe місто вічко, очко. — утешье́ Зб. = утече. — сьо́рный (шьорный в Збі́йнім і Рокытові) м. чорний. — сьервеный (Зб. Рокытів) м. червеный, червоный. — шьорт Зб. м. чорт.

щ м. загально уживаного ч.

п щ о л а Лег. м. пчола plur. пщолы psl. **бъчела.** = щ а б р и к Кеч. м. чабрик Thymus serpyllum, Quendel. щ а б р и к або материна душка.

ть місто чь.

п о т ь к ы Пс. м. почькы, Nieren.

с місто ш.

с а н у в а т и Пс. Г. schonen, шанувати. — с ы ш к а Пс. Г. psl. **шишька** galla; conus. сышка на сосны.

ся місто ша.

в ы н о с я т и Б. м. выношати. выносяй ручничькы = выношай ручнички.

ч місто ш.

ч а п к а К. ВО. ВСв. Ч. м. шапка, Mütze čech. čapka pol. czapka. — ч а п о ч к а Ч. kleine Mütze, Käppchen шапочка. — ч к о л а В. Пс. м. школа, Schule. — ч к о д а В. Вап. Др. Чрт. МЛа м. шкода, Schaden. піпкы му чкода охабити В. für ihn ist es Schade die Pfeife zurückzulassen. — н а ч а л и с т ы й К. Г. м. нашалистый „што вшытко не з розумом зачинат“. cf. шал, шаленый. — п о ч м ы ґ а т и Кру. м. пошмыґати. — Ўу к а ч Яс. м. Лукаш, Лука, Lucas.

ч місто ш старослов. с.

д о ч ь к а Бод. Г. м. дошка psl. **дъска** e gr. *δίσκος*. повірили ся дочькы die Bretter haben sich geworfen.

щ місто загально уживаного ш, старослов. с.

д о щ к а Крем. м. дошка psl. **дъска.**

с місто щ.

с о [Землиньск. столиця коло Надь Мігаль (Nagy Míhaly)]. місто що psl. **чьто.**

ц місто щ.

ц о Су. місто що. молодняк, цо росне на стромоў junge Baumtriebe.

ч місто щ.

ч у к а П. м. щука Hecht, magy. csuka. — ч о (в Боршодскій Абауй Торна столиці; на Спішу) м. що, psl. **чьто.** за чо = за што, за що, — ч о х ц е ш = що хочеш, м. чого хочеш. я віdiў, чо ты неҫ = я в., що ти ныс. — чо она несла = що она несла.

ч місто щ або ждж psl. ждь.

доч ВО. ВСв. Бод. Пс. м. дощ psl. дъждь. доч іде es regnet.

ш місто щ.

іши Б. ВСв. м. еще psl. юште. — кушенька Г. (по за Бескид: кущенька) etwas, ein wenig. ein bischen. — яшурка Брв. Lacerta, Eidechse м. ящурка. — слыпий яшур Брв. Salamandra maculosa, Erdmolch, Feuersalamander. — пішалка Брв. м. пищалка psl. пишталь σύριγξ fistula čech. pišt̆ala, pišt̆alka. — нешасливый Брв. м. нещасливий. — шестя Брв. м. счастє.

шт місто загальноруск. щ.

што Ки. К. Г. Кр.... м. що psl. чьто.

понебні виговорюють ся подекуди мягко.

ящюркы О. побіч ящуркы. — жоўтачька Крем. Gelbsucht, жовтяниця, жовтїльниця. — качька Б. — млачька Б. kleiner Sumpf. — сорочька Б. — ничь В. — чьверчьок В. Grille. — ляд ничьок В. Vicia (hirsuta). — чюджый В. — закруточька ВО. — ящюрка Кеч. Eidechse. — ящюр Кеч. Eeuersalamander. ящюр выходит на дощ. — хрущь Кеч. Melolontha vulgaris, Maikäfer. — хробачьок Г. Würmchen nom. plur. хробачькы.

Зубні т, д, н.

ль місто дь або ть.

свальба В. Вап. Кру. Чрт. м. свадьба, сватьба, Hochzeit.

ц місто т.

цма П. Ц. Т. С. В. ВО. м. тьма Finsterniss; Nachtfalter. по цмі гвошол до́ хыж bei völlig eingetretener Finsterniss (bei Nacht) trat er in die Hütte ein. — хоц Т. Б. Брв. м. хот (з хоть); хоц котрый = хоть котрый, wer immer; хоц де = хоть де wo immer. — рыц У. м. рыть pol. rzyć čech. řit. — плаца Бод. м. плата slovac. pláca pol. płaca. — мацеридушка Лег. Quendel м. матери душка, материна душка Г. — цаністра Чрт. м. звичайно у нас уживаного таністра, Tornister lat. canistrum.

ч місто т.

счіна О. м. стіна psl. τεῖχος, murus (тут перешло **т** зразу на **ц**: сціна cf. pol. ściana, а відтак доперва **ц** на **ч**).

д місто т.

труд Т. К. С. Ч. Брв. м. труг, трутень, čech. troud et trout pol. trąd.

к місто т.

камарішка Лп. камаришка або камаришчина Лег. м. тамаришка у Лемків: тамаришок, тамаришка Myricaria germanica, deutsche Tamariske (Tamarix).

г місто д.

гнес, гнеска Б. м. днесь, днеська psl. дьньсь *σήμερον,* hodie.

ґ місто д.

нозґрі С. м. ноздри, ніздря, Nüster. — ґіра Б. Loch. дыра. — ґівка Б. дывка. — ґнес В. ґнеска Чрт. м. днесь.

л місто н.

ночлиця ВСв. м. ночниця, нічниця Phalaena, Nachtfalter, Nachtschmetterling. — зрілко Крем. м. зрінко, зрінка Pupille.

м місто н.

інджімір Лґ. Ingenieur. — Міколай Крем. Мікоўай Су. м. Николай *Νικόλαος* psl. Никола. — румпля Б. м. рункля, Runkelrübe.

Гортанні к, г. ґ, х.

т місто к.

рунтля Ком. Г. Runkelrübe. біла або жоўта рунтля.

ґ місто к.

ґрок Л. м. крок, Schritt. кінь іде ґроком. — ґу Лї. Б. ВМ. Чрт. psl. къ. ґу тому ставу = к тому ставу. ґ жолобу = к жолобу. ґу Богови = к Богови. = набрезґле моўоко Крем. м. набряскле молоко (von der sauer werdenden Milch). eigtl. набрезґлый angeschwollen, aufgedunsen. = смарґель Чрт. м. смаркель, смарк pol. smarkiel.

п місто к.

румпля Б. Runkelrübe, Mangold Beta vulgaris.

г не переходить на ж.

сьнігніца Ст. м. снїжниця Л. Schneewetter cf. psl. снѣгъ *χίων*, nix; снѣжьнъ *χιόνεος*, niveus, — дорогший К. м. дорожший (в укр. також дорогший) гл. дальше: ґ місто г.

ґ місто г, котре не переходить на ж.

дороґший Ц. м. дорожший в укр. дорогший. — дороґше Ц. м. дорогше, а те місто дорожше гл. Повісти Основяненка вид. р. 1858. II. стор. 41. 11 ст. з дол. двома рублями дорогше.

ґ місто г.

куляґа К. м. куляга, Krücke, куля. хромый мат куляґу. — ґріб Ста. м. гриб. ґрібы червены і білы; в Ком. Кр. гріб. — підґарліна Су. м. підгорлина Wamme. — ґадаті Су. м. гадати in der Bedeutung: sprechen — штырноґа Б. м. чотиренога. — двойноґа Б. м. двунога. — розґлупаті або розмысліті в свойі голові Вап. cf. hal. доглупати ся. — плюґавка Ком. м. плюгавка, Kröte, Bufo. — циґан Чрт. м. циган. — злеґувати Кеч. м. злеговати. — ґрош ВМ. м. грош, гріш Groschen čech. groš, kroš slovac. groš.

в місто г.

товды Кру. м. тогды psl. тъгда.

х місто г.

хліста Ч. м. глиста в значеню: Lumbricus terrestris, Regenwurm psl. глиста *ταινία.* кельо ту хліст = кілько тут глист.

д місто ґ.

чидлик Т. щідлік ВС. місто щиґлик, Stieglitz, Fringilla carduelis plur. чидликы, щідлікы.

хв місто х.

хворый К. м. хорий čech chvorý. похворіти К. krank werden.

Губні п, б, в, м.

По губних й в многих околицях не переходить на ль.

робю Ц. — выробеный Ц. Л. але: выробена земля. — обльіпеный П. = обліплений. — покропеный П. = покроплений. — представеный П. = представлений. — храме К. м. храмле, храмає від храмати. увца храме das Schaf hinkt. = як розламе гріб Кр. = як розламле (розломит) гриб. — отровеный Ч. — гребют куры Ста. — полапю ВО.

т місто п.

трепюлка Лег. м. препюлка, перепілка, Wachtel, Coturnix communis. pol. przepiórka čech. křepelka.

к місто п.

ключи Су. psl. плоуштa, pol. płuca, čech. plíce. серце в ключах das Herz liegt zwischen den Lungen. — купава Кру. ВС. Г. м. пупава Kuhblume, Taraxacum officinale, čech. pampeliška. — клебания ВО. pol. plebania.

б місто п.

брячька Ц. м. пряжка, спряжка. — чубрина У. м. чуприна Schopf. (впрочім зрівнай чуб, psl. чоубъ crista).

ф місто п.

фліска Лег. м. плиска, плистка Bachstelze, Motacilla. — фтах Б. Кеч. Г. м. птах. фтахы шпівают Б. — фташок Б. м. пташок plur. фташкы. cf. slovac. vták. — конферя П. м. комперя, Grundbirne, pomme de terre.

й місто б.

сой Ваn. . . . м. (собь, соб) собі psl. себѣ.

в місто б.

овадя К. collect. Viehbremen cf. psl. обадъ.

л місто в.

пялка Ц. Ком. Кру. Зб. м. пявка, пявиця, Blutegel, hirudo plur. пялкы psl. пиꙗвица. — сикалка К. Зб. м. сикавка, pol. sikawka Spritze. — жігалка Кр. kleine Brennnessel Urtica urens. по під насыпы жігалка росне. — купалка Кеч. Lampyris noctiluca, Johanniskäfer. — пукалка Зб. м. пукавка Knallbüchse čech. pukavka pol. pukawka. — — моркляика В. м. морквянка, діка морков. — послободіті ся О. м. посвободити ся в значеню: звільнїти, послабати locker werden, schlaff werden, erschlaffen cf. слобода = свобода.

г місто в; х місто в (= psl. praep. въ).

г містьі Ц. = в містї. — г водьі Кеч. Кру. = в водї. — г льісьі Ваn. = в лїсї. — гвойти Бод. = ввойти psl. вънити. — г дубі Ч. = в дубі. — гнеть Чрт. bald pol. wnet, čech. hned. — г ночи Ваn. Чрт. = в ночи. — г є́дно Бод. м. ведно. — глетьіл до́- хыж Бод. = влетів до хати. — — х поли У. = в поли. — куры гребут х пороху, буде дощ' С. = к. гр. в поросї etc. — х чім ВСв. = в чім. — хпіл Б. м. впів, pol. wpół zur Hälfte. — х тім гньіздьі ВСв. = в тім гнїздї.

х місто в.

хчера Ста. Б. м. вчера, вчора psl. вьчера χθές, heri.

ґ місто в.

ґдова Ц. О. В. С. Чрт. м. вдова psl. вьдова. — ґдовец Ц. О. В. Брв. м. вдовець psl. вьдовьць. — ґдовица В. м. вдовиця psl. вьдовица.

б місто в.

терезбый Ц. Пс. psl. трѣзвъ νηφάλιος, sobrius, ruth. тверезий (через переставку повстало з: терезвий). терезбый чловек nüchterner Mensch. — черебуля Т. м. черевуля (гл. Початки до уложення номенклятури і терминологиї природописної, народної нап. Іван Верхратский II. 1869. стор. 20). Bitterling, Rhodeus sericeus s. amarus. черебулы гіркы. червуля Кр. череву̇лька Л. О.

х місто нїмецкого ф.

люхт Вап. Luft, воздух. сьвіжий люхт frische Luft.

н місто м.

нірскы пацята Ц. = морскы пайцата У. норскы свиньі К. нырскы свіньі ВС. норскы свінкы Лї. = морскы свінкы Яс. Л. Meerschweinchen. морска свінка або морске паця Cavia cobaya. - норщата К. = морщата Лп. Лег. Meerschweinchen nom. sing. норща, морща гл. Початки до уложеня номенкл. і терминологиї природоп. народної в. II. стор. 5). — наўпа К. налпа ВО. м. малпа Affe, Maulaffe. — понайбі Ч. понайбіг Б. м. помайбі, помагайбі.

Уподобнене суголосок (Assimilation der Consonanten).

місто в—г кладуть г—г.

ігоўга ВО. м. іволга psl. влъга Oriolus galbula, Pirol, Goldamsel. ігоўга піскат, кед мат доч быти.

Знеподобнене суголосок (Dissimilation der Consonanten).

р—р знеподобняе ся на р—л.

перепілка Ц. pol. przepiórka східноугорскоруск. перепериця. — стрібло Ц. psl. сребро. — пролуб Ком. м. проруб Eiswuhne (minder wahrscheinlich wäre die Ableitung von проглуб cf. čech. prohlubeň, in welchem Falle г ausgestossen würde).

р—р на р—ў.

курастўа Су. з курастра, а то з куластра, colostrum.

зneподобнене **нн** на **дн**.

поскодны Кру. м. посконні, плосконні. поскодны і матюрны коноплы Staub- und Samenhanf.

нн зneподобняе ся на **йн**.

район к В. м. раннвк Plantago lanceolata, lanzettblättriger Wegerich oder lanzettblättriger. Wegtritt „від ран".

Здвоєнє суголосок (Consonantenverdoppelung).

планный Крем. м. планий wüst, öde, sterilis čech. planý. поле планне wüstes Feld. — **камінный** Г. камінна ружа Г. Pfingstrose але в Т. камена ружа psl. **камѣнъ**.

Прибавка суголосок (Zusatz von Consonanten)

приставне **с**.

спрощава Ч. м. прощава Pöbel cf. čech. slovac. sprostáctvo=Pöbel. sprostý = gemein (подібно в галицк. всувають **с** пр. доскональый čech. dokonalý pol. doskonały).

приставне **з**.

згорлічка Лп. Лег. Turteltaube, Turtur auritus, горличка (часом **г** випадае: зорлічка; подібно говорять декуди в східнопівнічній части Угорщини: згоріўка і зоріўка = паленка, пальінка, палюнка Branntwein).

приставне **г**.

гластівка Б. Кеч. Вап. МЛа. м. ластівка psl. **ластовица** et **ластица** χελιδών, hirundo.

втручене **р**.

ўайбрик Б. (вайбрик) **лайбрик** ВО. Leibchen, лайбик. — **пастернак** Г. Pastinaca sativa, Pastinak в укр. пустирнак.

всунене **с**.

ляпснути Лї. mit Geräusch fallen; mit Geräusch schlagen, ляпнути.

всунене **т**.

стредок Х. Mitte. стредок с хлыба das Weiche des Brotes cf. psl. **срѣдина** medium čech. střed, prostřed, prostředek. slovac. stred v. sred. — **стрібло** Ц. Ки. **стрібро** Чрт. м. срібло, čech. stříbro. — **стріберный** Ц. Ч. срібний čech. stříbrny. стріберны пінязи Ч. Silbergeld.— **стріж** на ріцы Ч.; в У. Лп. днак: сріж „што ша стыгат

в осені на воды“ zerbröckeltes Treibeis; dünner Eisgang. – стрітити Др. begegnen cf. psl. сърѣсти. сърѣтати συναντᾶν, obviam fieri.

втручене д.

ядловец Кеч. Вап. ядӯівчина Су. ядлівчина Пс. = яловець, ялівчина Wachholder Juniperus communis (з оглядом на польск. jodła, ческ. jedle = Tanne; також у Лемаків подекуди: єдліца). — ядлівчак Ц. Су. Wachholderdrossel, Turdus pilaris. — діздрівати Кру. м. дозрівати reif werden, reifen cf. čech. dozrati. — здрівати Бод. langsam zur Reife kommen; im Reifen begriffen sein. овес здріват.

втручене н.

мантрика. ментрика Лї. Matrik. запісал до мантрікы čech. matrika. — знак|омитный ВМ. ausgezeichnet, знакомитий, знаменитий. — особітный Кеч. besonder, persönlich, особитый. особітне слово. — щінґлінок Вап. Stieglitz. цинґель О. Stieglitz.

втручене й.

дойщ Ц. і дойч Ц. лыє дойщ. сітит дойч Ц. (ситит = паде дрібний мов крізь сито sprüht); але в К. дощ genit. дождждю. — пляйстер Вап. м. пластер psl. пластырь ἔμπλαστρον. — пайца Л. Лї. У. plur. пайцата. пайця О. plur. пайцята м. паця plur. пацята Ferkel. — гуйс Лї. Gans plur. гусі. біла гуйс. мал єм трі гусі білы. — дойст Лї. — шейст Ком. sechs (в Бехерові: шіст) psl. шесть. — Айнца Б. м. Анця др. гуцульске: Анниця. — дзеркайло ВО. Spiegel, зеркало psl. зрѣцало, κάτοπτρον, speculum. — тыркотайло Зб. Klapper. [Eingeschaltetes й ist meiner Meinung nach auch in dem ukrainischen Worte зайвий, welches ich von за ableite: за-в-ъ; zusammengesetzte Form завий, mit abermaligem Einschub (von й) = зайвий eigtl. hinten liegend, was man leicht entbehren kann also: überflüssig, entbehrlich].

почінне й.

заразічка-й К. allsogleich. — докы-й Ком. bis. — якоска-й Б. auf irgend eine Weise. — гнетка-й В. bald. — коліска-й Кру. Бод. = колись, einst, ehemals. — далей Чрт. weiter, pol. dalej, ruth. дальше. — штоска-й ВСв. = щось. — возмий Вап. м. возьми.

Заник суголосок (Schwund von Consonanten).

по заглухненю ъ въ лъ назвучне л губить ся.

жица Бод. Пс. Др. на Спішу побіч: ўжица psl. лъжица *λαβίς,* cochlear декуди у Лемків галицких: ўжиця čech. lžíce. — жичка Бод. Пс. Др. kleiner Löffel čech. lžička. — жичник Бод. поличка на жиції, Löffelbehältniss čech. lžičník.

назвучне з губить ся.

дрінка Бод. м. здрінка, зрінка Pupille.

назвучне д заникає.

Митро Б. м. Дмитро.

назвучне г заникає.

логыняк О. Кр. логынчак Кр. ўогыня Лег. Weissdorn, Crataegus oxyacantha psl. глогъ. — жоўторудка Су. Крем. м. жовтогрудка Ком. Emberiza citrinella, Goldammer.

назвучне в заникає.

шыткый, шытка, шытко П. Ц. Кеч. Вап. Пс. čech. všecek, všecka, všecko. шыток ярец Кеч. = весь ячмінь. шытко єдно = вшытко єдно Лег. Пс. alles eins. — шак Лп. Вап. čech. však pol. wszak. — нука К. Зб. м. внука (повстало з въдъну + ка) herein; im Inneren; innen. ходте нука! gehet hinein! ходїть до середини! — ольга Ком. Oriolus galbula, Pirol, Goldamsel psl. влъга, pol. wilga. ольга красны выпискує або шпіват. — ратиш В. Tanacetum vulgare, Rainfarn, воротиш čech. vratič. — овірка Бод. Пс. Др. увірка Брв. м. вовірка, вивірка Eichhörnchen, sciurus psl. вѣверица. — стеклый Г. wüthend čech. vzteklý. — стеклина Г. Wuth čech. vzteklost. — він зяў Брв. м. він взяв psl. онъ възѧлъ ѥсть. — олове очько Др. волове очко, Zaunkönig, Troglodytes parvulus. — чера Чаб. м. вчера psl. вьчера.

заник ў в оў з лъ.

добати Т. м. доўбати cf. psl. длъбсти *γλύφειν,* scalpere. — стоп Зб. м. стоўп psl. стлъпъ *στήλη,* columna. — стопкы С. Blutfedern „як починат ся розоначити піря, то стопкы“ м. стоўпкы, стовпки. — стопци Су. item = стовпції; — кадуб. кадоб Кру. = кадовб. — чонок ткацкый Бод. cf. psl. члънъ cymba.

заник ў (л).

кобіца Кр. м. ковбиця, ковбок, Klotz cf. germ. Kolben. — коваки побіч кўоваки Я. Ста. м. клеваки, кловаки Hauer, Eckzähne beim Schweine. — човек побіч чўовек, чловек Су. psl. чловѣкъ. — коноплы посконны Лї. Кеч. = к. плосконні Staubhanf, Femmel. — сава Ісусу Хрісту! (Остурна на Спішу) = слава І. Хр. [із слава повстало сўава, потом через випад ў: сава].

р випадуе.

ярмак О. Су. Зб. Jahrmarkt, ярмарок. купіў коня на ярмаку О. — качмарь Кеч. Чрт. м. корчмар. pol. karczmarz.

т не викидае ся.

квітнути Лп. blühen pol. kwitnąć. Поніже Фричовец выквітнул ядўовец Ч.

т випадуе.

завіслівый Лї. neidisch, завистливий psl. завистьливъ *φθονερός*, invidus. — капусный В. м. капустний. капусна юха = розсіл з капусти кишеної.

д не викидае ся.

захолоднути К. м. захолонути. барз захолоднуў er verkühlte sich sehr. — згаднути П. м. зганути. — мыдло Су. С. Seife čech. mýdlo. — мыдліті Су. seifen čech. mydliti.

д викидае ся.

рівство Ч. м. рідство psl. родьство *τοκετός*, partus.

н вимітуе ся.

горчок С. plur. горчкы cf. psl. гръньць ruth. горнець.

к випадае.

прáснути Чаб. mit Geräusch anschlagen cf. čech. praskati krachen. лотай прасне собоў на свічку der Nachtschmetterling schlägt mit Geräusch an die (brennende) Kerze an.

г в середозвуці заникае.

зобаряти сьі Ц. м. зобагряти ся gerinnen, coaguliren. кров ся зобагрят Ц. = кров зсїдае ся, кров ся зобаряла Ц. = кров зсіла ся. — мліско К. м. мглиско Nebel (властиво в тім говорі: „гмла", отож місто „гмліско" а те місто мглиско cf. psl. мьгла). — баньіткы Г. м. багныткы, багнятка Kätzchen der Bäume namentl.

der Ŝaalweide (Salix caprea, Palmweide, рокыта). на квітну недылю сятят баньіткы з рокыты.

в середнозвучне заникає.

віторок Ц. м. вівторок psl. **въторьникъ.** — **сятый** Пс. Зб. psl. **свѧтъ.** сятый вечур Пс. м. святый вечер heiliger Abend. — **обісити** Чрт. Зб. м. обвісити psl. **обѣсити** *κρεμαννύναι*, suspendere. — **роз'язати** Чрт. psl. **развѧзати** *λύειν*, solvere. — **привязати** Зб. м. привязати psl. **привѧзати** *δεσμεῖν*, ligare.

т (=ть) відпадає в визвуці).

пядесят Ц. čech padesáté psl. **пѧтьдесѧтъ.** — **шісдесят** Ц. čech. šedesáte psl. **шестьдесѧтъ.**

т визвучне відпадає.

контрак Кеч. м. контракт, contractus.

визвучне г заникає.

бода́й Зб. м. Бог дай. — **понайбі** Ч. м. помайбіг, помагай Біг.

звучні суголоски стають глухими.

нохот Бод. м. ноготь psl. **ногъть.** — **хліста** Ч. м. глиста. — **худік** Крем. м. гудик, Wiedehopf.

глухі суголоски стають звучними.

набрезі́нути С. м. набряскнути. набрезі́ле молоко = молоко не зовсім квасне, зсіле. — **пага** Су. м. паха. — **дупнути** Кру. м. тупнути (einmal) mit dem Fusse stampfen cf. slovac. dupat'. — **дай** Зб. м. тай (зрівнай укр. да місто та).

Переставка суголосок (Consonantenversetzung).

л—в місто в—л.

полава К. м. повала, стеля Zimmerdecke, Soffite.

р—ў (=л) місто л—р.

курастўа Су. м. куластра, colostrum (в декотрих околицях говорять: курастра а то л через уподобнене переходить на р гл. стор. 49.

г—ў місто в—л.

ігоўга Кру. м. іволга, Oriolus galbula, Goldamsel psl. **влъга.**

рв місто вр.

гарван У. Лп. Ваn. місто і побіч гавран Rabe, Corvus corax. гарван Кеч. Кру. ВС. Бод. Г. Брв. = гавран Лег. Ком. psl. **гаврань** *κόραξ*, corvus čech. havran bulg. гарван. гарван чісто чорный У. der Rabe ist einförmig schwarz. — пóрваз Б. psl. **поврaзъ** čech. provaz ruth. повороз. — Гарвило Чрт. м. Гаврило psl. **Гаврило** Gabriel.

ер місто ре.

ютерня Ц. К. м. ютреня, утреня pol. jutrznia psl. **оутрьнꙗ**.

г—з місто з=г.

пагніст С. Л. (пагнізт) plur. пагности psl. **пазногъть**.

гм місто мг.

гмла К. м. мгла psl. **мьгла** *ὀμίχλη*, nebula. slovac. hmla. залегла гмла.

лг місто гл.

молга В С. Бод. Nebel м. мгла čech. mlha, mha et mhla. молга затягла, буде дойщ Ц. моўга Яс. з молгы доч ситит Бод. — мóльга залегла Ч.

п—к місто к—п.

покріва Кр. м. кропива, копріва Крем. psl. **коприва** urtica, Brennnessel čech. kopřiva. глуха копріва Кр. Taubnessel, Lamium. — покріва і копріва Лї. — покрівняк і копрівняк Лї. Sylvia, Grasmücke. пукалка В. місто і побіч купалка В. Leuchtkäfer, Johanniswürmchen, Lampyris noctiluca. пукалка, што шьа бліщит г ночи В.

хп місто пх.

хпати м. пхати. він одохпат Т. = він відопхав er stösst ab. — в скору зо шилом шьа вохпат ВМ. = в скіру шилом віпхав ся. — орішок орелови вохпалcя до піря Кру. der Zaunkönig versteckte sich im Gefieder des Adlers.

2. До пнетвору (Stammbildungslehre).

Декотрі замітнїйші наростки.

Сущники (Substantiva). а) мужеского рода.

-ъ. прольій Бод. Gussregen. — продай Т. Verkauf. — приодьів Крем. Bekleidung. — облак ВСв. Fenster (з объ-влак-ъ).

-ѣй. ступяй К. Tritt, крок. — крочай С. Schritt, крок čech. kročej. — облічай Лп. habitus Aussehen psl. обличай χαρακτήρ, figura čech. obličej. плістива жоўта єден ма облічай, што біла die gelbe Bachstelze ist vom ähnlichen Habitus, wie die weisse. — підножай звич. в ч. многім: підножайі Чрт. часть кросен.

-ей. курей С. Huhnzwitter, hermaphroditus masculinus von Gallus domesticus. — кырдей Вап. Heerde, кырдель.

-ьлйъ. воробель Ц. Ч. Ком. В. Кеч. Кру. ВС. Бод. Чрт. Sperling, passer. nom. plur. вороблы. — рудель Крем. Röthling, Ruticilla nom. plur. рудлы.

-елйъ. кырдель О. Heerde. кырдель свін, овец, коров, волів. два кирделы.

-алйъ. рогаль Ч. Лег. Rehhbock.—мота́ль Зб. Schmetterling.

-оль. рыболь Лп. Sterna Seeschwalbe. рыболь плюсне до воды.

-ла. стрясила Г. Brausekopf, Händelsucher.

-арйъ. склепарь Ц. Gewölbebesitzer; Kaufmann (в Гамерицї волают: „шторник“). ід до склепаря. — оріхарь Бод. Nussheher.

-ярйъ. волярь У. волярь іде зо статком der Ochsenhirt treibt das Vieh. — паньщар (ь) Ком. der den Frohndienst verrichtet. — рыбярь Крем. Sterna. — орішар П. Nussheher.

-оръ. ґеньор Ч. Gänserich, гусак nach dem Rufe: ґень! ґень! cf. pol. gąsior. ўапіті того ґеньора. — піскор Лп. пискір Ста. В. Spitzmaus, sorex (nach den piependen Tönen, welche dieser Insektenfresser oft hören lässt, so benannt) cf. піскати, пискати.

-уръ. гачур Чрт. лошак, männliches Fohlen.

-ура. шашура Лї. Tölpel.

-асъ. дикас ВМ. wilder Obstbaum. дикасы = дикы дерева дикы грушкы, дикы ябка.

-ьць. кавалец Ц. Stück. кавалец хлыба. — творожец Ц. сирец. — обторганец С. lumpiger Kerl. — косец У. genït. кісця Mäher. — пугарец В. kleiner Becher; Gläschen. — букварец ВСв. малий букварь.

-онйъ. стріґонь Лег. Zauberer (zu bemerken ist in dem Ausdruche der Laut ґ (= g) strigoń und nicht стригонь, stryhoń, wie es eigentlich im Ruthenischen lauten sollte) slovac. strigoň.

-анйъ. мурва́нь Зб. Ameise, formica. єден мурвань nom. plur. мурваньі.

-ьнь. шурень Крем. Rehbock.

-унъ. мордун В. Mörder.

-ина. ледачина Вап. liederlicher Mensch (леда-къ+ина).

-ичйъ. сьвітич Ком. В. Пс. Leuchter. сьвітич в церкві і в хыжи. čech svítič.

-ячйъ. куряч С. Raucher čech. kuřič, kuřák. — косяч У. Mäher. — поганяч Зб. Treiber, hal. погонич.

-ъкъ. баранок Ком. nom. plur. баранкы. — футок Бод. Wiedehopf nom. plur. футкы. — пруток К. Stiel. — волок Вап. gew. im plur. волкы = волики, kleine Ochsen; Ochsen (пещено).

-ъко. лупко Крем. Wiedehopf.

-ькъ. коничьокъ Г. (конь+икъ+ькъ). — пісочьок Г. (пѣсъкъ+ькъ). — горночок Вап. kleiner Topf, Töpfchen (грънъ+ъкъ+ькъ).

-унъкъ. старунок Брв. Sorge, Kummer.

-икъ. вороблик Ц. Sperling. — ястрябик Т. Sperber, Nisus communis. — ґрайцарик Б. Kreuzer. — стромик В. Bäumchen. — пастерик Г. kleiner Hirt; Hirt, ідут пастерикы. — гребенік Пс. kleiner Kamm; kleiner Schopf. — рыджік Ком. Reizker. — гачурік Ц. лошук. — присыпаник Г. Käsekuchen (при-сыпа-нъ+икъ).

-якъ. серняк Ком. Др. Rehbock. — худобняк ВМ. armer Schlucker, armer Mensch. — дупляк Брв. hohler Baumstamm. — кыпяк Брв. МЛа. siedendes Wasser, Sude. — голяк Др. Rasiermesser.

-юхъ лежух Зб. Faulenzer.

-ошйъ мудрцош Ч. Klügler, Klügling гал. мудрагель. — скуптош Ч. Крем. Geizhals. — баброш В. Patzer, Pfuscher „што не робит, лем бабрат“.

б) женьского рода.

-ь. бридь Су. Г. Hässlichkeit. блышицы то бридь Г. die Wanzen sind scheussliche Insekten. — ледач Вап. collect. (ле-да-къ+ь) сама ледач lauter Taugenichtse.

-ия. патрия Кеч. Aussicht cf. патрити čech. patřiti, pol. patrzeć.

-а. одьіва П. В. Kleidung. — приодьіва В. item. — льія Брв. Gussregen.

-ль. дуль Бод. Пс. Г. Sausewind; Sturmwind. така дуль на дворі. як дуль рушат, аж з'оначит конаря.

-ѣя. коляя У. Бод. Geleise. коляйі = „ямы за колесом“. „што колесо выбие“.

-уля. лябдуля П. schwatzhaftes Weib, Klatschweib. — трачкуля (в Боршодскій столиці Borsod) Grastuch, плахта с тракамі; у Замішанців: тороканя.

-ера. мушера Лп. Blattlaus, Aphis.

-ура. гачура Чрт. лошиця.

-еза. трапеза Ч. Крем. Qual, Kummer, Drangsal (cf. трапити quälen; торопати, сторопати ermüden). трапеза велька grosser Kummer.

-ица. рачіца У. Ком. Krebsweichen. — мурованіца Крем. Chaussee, мурована дорога (в Гал. в Тернопільщині: мурбванка; у східноруській части Угорщини: чиненик). — куміця Пс. Gevatterin кума. – усніця Пс. Raupe. — сусьідиця Пс. Nachbarin, сусьіда. — недьілиця Пс. Sonntag, неділя. — гадіця МЛа. (= гадиця) Kreuzotter, Pelias berus. — чубиця Б. Schopf.

-ть. опасть Др. Г. Брв. МЛа. соплї на дереві, Eiszapfen an Bäumen (о-пад-ть). опасть на стромох.

-сть. завіслівост Лї. Neid.

-ота. гырмота Крем. Donnerwetter. — мерзота Вап. elendes Zeug; Ekelhaftigkeit; Elend. — доброта Вап. Güte. — чуднота Бод. Wunder (Wunderlichkeit). -- бридота Бод. Hässlichkeit. — мракота Пс. dichter Nebel; Finsterniss; Unzahl. тыльо, як мракоты = in Unzahl. psl. мракота tenebrae. Was die Relation der Bedeutungen: Finsterniss und Unzahl anbelangt vgl. psl. тьма tenebrae et numerus infinitus.

-та. чорнута МЛа (або пещено: чорнутка) Namen eines schwarzen Schafes.

-да. лябда П. zusammengeschwatztes Zeug, Plapperei; dummes Geschwätz, Klatscherei.

-ань. рубань С. Holzschlag.

-ина. різовина Крем. Sägespäne. — шьваченина Вап. geweihtes Osterbrod, свячене (свѧштєнъ+ина) — верхнина Вап. Sahne). — здышина Вап. Aas. — серстина Вап. Thierhaar. — здохлина Кр. здохліна Г. Aas. — підгорліна Ки. Ста. Wamme. — повалина Чрт. Zimmerdecke. — замерзліна Ста. замерзла вода. zugefrorenes Wasser. — ошедіна Ста. Eiszapfen und angefrorener Schnee an Bäumen. — любина МЛа. liebes Wesen. дитина-любина Herzenskind.

-ня. дорогітня П. Theuerung, дорожня, дорожнета

-аня. голованя Кр. Kaulquappe, Froschlarve. — раканя Krebsweibchen. — Петриканя Лї. жінка Петрика, Петрикова

жінка, Petryk's Frau. — сиваня МЛа. Namen eines grauen Schafes. — роганя МЛа. Namen eines gehörnten Schafes, корнута.

-ыня. гіркыня Ки. Pfefferschwamm, Agaricus piperatus. — гоўубкыня Ки. Ста. Grünling, Agaricus flavo-virens. — ворожкыня Ч. Zauberin (а ворожка Ч. Zauberei). — ўогыня Лег. Weissdorn.

-оха. серньоха МЛа. Mamen einer weissen Ziege.

-ъка. бурка Бод. Sturm nsl. burka, буря. бурка або туча = вітор і дочь Пс. — краінка Чрт. kleines Land, kleine Provinz. — гачурка Чрт. мала лошиця; лошиця (пещено).

-ька. кумічка Пс. Gevatterin (кума+ица+ька), — ладічка Пс. Kasten, Kiste (лада, ладиця).

-ака. клюбака. Бод. до тяганя води, клюка.

-ика. суровика Брв. Milchschwamm, Agaricus ruber.

-ба. тягоба Б. Bedrängniss, Beschwerlichkeit. тягоба в грудьох. — клятба Вап. Verwünschungen. — женитьба Чрт. Heirat. — свать ба Г. Hochzeit.

-ва. блістава Лп. Bachstelze. Motacilla. блістава быват по яркох die Bachstelze hält sich an Bachufern auf. — моква Бод. nasses Wetter; namentl. nasser Schnee.

-ꙗва. молоджава Ч. Брв. Jugend, молодїж, молодь. — спрощава Ч. Pöbel.

в) середного рода.

-ꙗ. (в[illegible]просл. иѥ). тканя П. Gesspinnst, тканє psl. тъканиѥ textum. — гр[illegible] Г. Erdklumpen psl. грꙋдиѥ *βώλακες*, glebae; *βῶλος*, areola. — лыча Ч. Bast. – конаря Г. dickere Baumäste. — конарівя Г. item. дуль конарівя ламле der Sturmwind zerbricht dickere Baumäste. — лупя Чаб. лупя з бандурок Kartoffelschalen. — кістя Б. Knochen. — пупча Бод. Knospen (пѫпъкъ+иѥ). — конопя Б. collect. Hanfpflanzen, Hanf. дуже конопя viele Hanfpflanzen.

-ло. житло Чрт. Wohnung, Herberge. — прозирало У. Spiegel. — видьіло Кру. Sehapparat, Sehorgan (в загадцї).

-ьство. худобство Лї. Armut. кумство Вап. — ворожство. ворожильство Вап. Zauberkünste; Zauberei; Zauberwesen. — мудерство Вап. Kunst, Klüglerei; Klugheit. psl. мѫдрьство *φρόνησις*, prudentia. — дозвольінство Бод. Erlaubniss.

-ѧт. конича П. gew. im Plur. коничата oder коники Pferde, Pferdchen (конь+икъ+ят). совча Т. (сова+ька+ят) мале совча. — пульча Кр. Л. Г. Бод. junges Truthuhn (пулька+ят) plur.

пульчата. — пчоля Кр. gew. im Plur. пчолята Bienen. дича Ч. Frischling plur. дичата. — жабеня О. plur. жабенята. — голя Су. nackter Nestvogel plur. голята. — серня Бод. junges Reh plur. сернята. — пупча Бод. kleine Knospe plur. пупчата (пѫпъкъ + ѧт) auch als Collectivum und dann nur in der Singularform gebraucht: пупча = Knospen [S. Suff. ю (= старосл. ию)] — рыбча Др. (рыба+ъка+ѧт) plur. рыбчата Fischchen. — овча Др. junges Schaf; Schaf. psl. овьчѧ. plur. овчата ukr. овечата. — мышча Г. plur. мышчата (мышь+ька+ѧт). гньіздя́ Зб. kleines Nest. — планча Зб. wilder Apfel- oder Birnbaum (планка+ѧт). — кораля МЛа. gew. im Plural. коралята стройны schöne Korallen, Schmuckkorallen. — статча У. Vieh (статъкъ+ѧт).

-ъко. совятко Т. (сова+ѧт+ъко). — крилко Кр. = крильце. — яйко Су. Крем. — голятко Су. nackter Nestvogel. — полотенко у качкы, гускы Крем. Schwimmhaut zwischen den Zehen der Ente, der Gans. — курятко Ком. (кура+ѧт+ъко). — курчатко Ком. (кура+ъка+ѧт+ъко). — насьінко Ком. Sámen. в перших конопльох ньіт насьінка, а в другых єст насьінко. Ком. — денко Вап. — перко МЛа. — пірко ВО. — паздерко Б.

-иско. выковіско П. желїзна оправа; желїзна оковка. — мліско К. або молга Nebel. — сьідиско Лї. Sitz. — гробіско Ч. Grabstätte, гробище, гробовище. — жабіско Ч. Frosch. черевата жабіско. — жидіско Ч. Jud. — бортачиско Б. gemeiner Flegel, бортак. — хлопчіско Кру. Knabe. — хыжиско В. місце під хыжу; місце, де стояла хыжа. — дьівчатіско Кру. — зрубовіско Кеч. Ort im Walde, wo Bäume gefällt wurden; Holzschlag. — звертиско Кеч. Rahne.

Инший рід декотрих сущників, нїж в загальнорускім.

женьского рода:

сяга К. О. Klafter м. сяг. до сягы древо класті Holz schlichten. — шкаруха Кр. гал. скорух, скрух Faulbaum, Rhamnus frangula. — парха Лї. гал. парх Räude. — мочар Лп. Пс. велька мочар = великий мочар. — труда Лег. (місцево) м. труд, Drohne. — дзюба Су. м. дзьоб, Schnabel. — лаха Б. м. лах in der Bedeutung: Kleidungsstück. — огрызка Бод. м. огризок, качан Kerngehäuse der Apfelfrucht. шмар огрызку з ябка, з грушкы. — джаворонка Зб. м. жаворонок alauda. — локоть Зб. Elle. єдна локоть = один локоть. — птаха Ки. м. птах.

мужеского рода:

міль Ц. genit. моля — в гал. часто: міль genit. моли gen. fem. — банюр Ц. Ч. Крем м. баюра. — ціцок Ц. м. цицка. єден ціцок. — червоток С. Л. Я. Ч. Klopfköfer, Anobium в Гал, червотока (гл. Початки до уложеня номенклятури і терминології природописної народної. нап. Іван Верхратский І. 1864 р. стор. 5). — змий Кр. Лї. або гад Кр. in der Bedeut. Schlange, Natter укр. змия Pelias berus, Kreuzotter. — квіток Кр. pol. kwiatek ukr. квітка. — рам Ки. Крем. Rahmen, рама čech. rám. okenni rám Fensterrahmen. красный рам = schöner Rahmen, красна рама. рам велькый Крем. — смерек О. в Гал. звичайно: смерека. — слежень У. тот слежень м. тота селезїнь. — ріш (ь) Ста. велькый ріш = велика рись. — гущ Крем. genit. гуща Dickicht в Гал. гущ, genit. гущи або гуща genit. гущи. — шаркань Кру. Drache gen. masc. в східноугорскоруск. gen. fem. — хащ Пс. Gestrüpp великий хащ. в многих околицях: хаща. — карпель Г. Wrucke. єден карпель. в Гал. у Лемк. карпеля. — глист Г. м. глиста Wurm. пантліковый глист Г. Bandwurm. — пец Ц. Ком. . . česk. slovac. pec. м. піч psl. пєшть — заплат ВСв. м. заплата cf. čech. plat.

середного рода:

зрінко С. Л. Ч. зрілко Крем. м. зрінка gen. fem. (але в Зб. зрінка). — ямело Ком. Viscum album, weisse Mistel м. омела. тлусте ямело. — павіко Ком. м. повіка, Augenlid. павіко вышнє oberes Augenlid. павіко нижнє unteres Augenlid. — бобрунко Кру. м. бобрунка, Coccinella, Sonnenkäfer.

Зложені слова.

Зсувка (Zusammenrückung).

Сполуки імени з іменем: мыш-пергач Ч. мыш-пыргач У. Fledermaus. — лакті-брада Кру. — піў-друга Г. anderthalb. Сполуки частиці занїкуючої з іменем: ни-се-ни́-то Г. Taugenichts. — нездатный К. untauglich. — нерадый П. nicht gewogen. — неодоўга С. bald.

Сполуки частиці приіменникової і імени: нашалистый Ки. etwas thöricht; überstürzend, aus dem Gleichgewichte fallend; aufbrausend. — паірка О. kleine Fischart. — пачуċкы Чрт. Mittelwerg. — почервенявый Л. Крем. etwas röthlich, ins Röthliche follend. — погыркавый Крем. etwas bitter, einen bitteren Nachgeschmack habend. — посивявый Крем. etwas graulich, mit einem

Stich ins Grauliche. — просівый Л. graulich, ins Graue fallend. — присухый Лї. etwas dürre; etwas mager. — — по-за-вчера Кеч. vorgestern, — покус Ком. etwas. — вонка Кеч. — внука П. — зарань ВС.

Сполуки повельника з іменем: свербогуз Пс. (місто свербигуз). — лудигріш Лп. Gauner; der Geld entlockt. — крутиглав Др. Wendehals.— стряси-мерьва Г. Hitzkopf, Händelsucher.— трясихвост Я. трясихвостка Ста. трясигузішька Зб. трепіхвостка Я. трясидупа Ц. Bachstelze, Wippsterz, Motacilla [den ruthenischen Namen dieses Vogels liegt wie dem deutschen Wippsterz (Wippsteert) dieselbe Vorstellung zu Grunde: ein mit dem Schwanze (Sterze) wippender Vogel]. — валібук Кру. — валіверьх Кру. — місижельізо Кру.

Зложенє (Composition).

Зложня опредїльна (determinative Composition) мудрохырь Г. Schlaumeier. — куропата. куропатка. куропатла et куропатра Rebhuhn. — златоглава К. Goldhähnchen.

Зложня зависимостна (Abhängigkeitscomposition) вітригон Вап. Windbeutel, пустый чловек, вертипорох, гонивітер. — чисточорный К. einfärbig schwärz. — старовіцкый Б. alt herkömmlich. — каждоденный С. пр. каждоденны лахы Kleider, die gewöhnlich getragen werden.

Зложня привластна (possessive Composition). крівонос Су. Kreuzschnabel. — чорногрудка Чаб. Schwarzkehlchen. — червенодупец Крем. Rothschwanz. — червенобочка Т. eine Sorte roth angelaufener Birnen.

Зложеня з приіменника і імени. — безочливый С. unverschämt. — презрога Ком. Schwein, безрога (през = без). — — навразка У. — налісняник У. — — облічай Лп. Aussehen. — покрайный Л. am Rande, an der Grenze liegend. — поледіца Ц. — повітріца Ц. — підсосняк Брв. гріб, што під соснами росне Butterpilz, Boletus annulatus. — піднібя Ста. Gaumen. — пыдфриштик Крем. — пыдвечурок Крем. — — причулок (в Мерісниці). = причілок. — пригварка Чрт. — пріглавок У. — пригарі В. — — заграніца Т. — задушник Зб. etc.

Приложники (Adjectiva).

-ий. курій К. Huhn-. куря дупа або шкарух чорный С. Rhamnus frangula, Faulbaum. — мышій Кр. Maus-. мышій кра-

лік Кр. Zaunkönig. — вывірчий Кр. вовюрчий Лп. Eichhorn-. вывірче (вовюрче) гнызло Eichhornnest. — жабій Кр. Frosch-. — пацуркы жабі Кр. жабі перины П. Froschlaich. — кітчий Кр. кітче молоко Euphorbia. – кертичий С. Maulwurfs-. кертици приналежний. кертичі купы С. кертічи купкы Лї. Maulwurfshaufen. — мурянчий Л. der Ameise gehörig, Ameisen-. приналежачий мурянцї. мурянчі перины Л. Ч. О. мурянчи заголовкы Ком. Кеч. Ameisenpuppen, sogenannte Ameiseneier. мурянчи купы Ч. Кеч. Ameisenhaufen. — мурманьчий МЛа. Ameisen-. мурманьча громадка Ameisenhaufen. — гаджий У. Schlangen-. венґор єст на гаджу постать der Aal ist von schlangenähnlicher Gestalt. — статчий Лп. Rind-. Vieh-. статче лайно Kuhfladen, Mist des Rindviehes. — увчий Лег. Schaf-. клыщ увчий Schafzecke, Melophagus ovinus.

-йъ (наросток той в инших говорах нашого язика дуже розповсюдненийй тут стрічає ся рідко). пташачий Лп. Ста. МЛа. Vogel-. dem Vogel gehörig. пташачий краль Лп. Zaunkönig. — пташачий астряб Ста. МЛа. Sperber, Finkenhabicht. пташачи крильца ВО. Vogelschwingen. — жабячий Кеч. Frosch-. жабячі пацюркы Кеч. Froschlaich. — лишчачий Бод. Fuchs-. (лишка+ѧт+йъ) лишчача голова Fuchskopf. — курячий МЛа. астряб курячий МЛа. Hühnerhabicht.

-ьскъ. жабскый Ц. У. Frosch-. жабскы пацуркы Ц. У. Froschlaich. — гамерицкый Б. amerikanisch (гамерика+ьскъ = гамеричьскъ, гамерицкъ). — фарскый ВО. Pfarr-. фарска дывка = служниця з клебаниї. — дывоцкый Вап. psl. дѣвъчьскъ cf. дѣвъка virgo. — каноніцкый ВСв. dem Domherrn gehörig. каноніцкы лахы Domherrnkleider.

-итъ. моховітый С. mit Moos bewachsen, moosig. — камінчовітый Ки. mit Gerölle bedeckt, steinig. камінчовіте поле. — румовітый Ч. У. румовіта земля mit Mergelgrus bedeckter Boden. — нозґріцевітый Ч. moorig. нозґріцевіта земля Moorboden. — швайковитый О. pfriemenförmig. — мокровітый У. nass, feucht. — вілковітый Ком. gabelig, furcatus. — гороховітый Ком. finnig. гороховіта солонина. — дождждовитый В. regnerisch.

-истъ. попелістый Ч. aschgrau. коні попелісты Ч. — мазурістый У. увца мазуріста = біла, коло очий чорна. — нашалистый Ки. надшалістый Крем. etwas thöricht; aufbrausend; überstürzend, галатиноватий. — паздерістый Крем. mit Splittern versehen, splitterig. дощка паздеріста = дошка задиркаста. — шаленістый Г. toll. — вилковістый К. gabelförmig.

-нйъ. синій (синый) Чрт. psl. синь. — туній Ц. psl. тоунь.

-ьнь. ярній Бод. Frühlings-. роботній ВСв. Arbeits-. роботня пчола Arbeitsbiene, Arbeiterbiene. — роботній день Arbeitstag. — вечурній Ц. Abend-. — вечурня зьвізда.

-атъ. смугатый У. gestreift. — чеператый ВСв. gabelförmig verästelt; mit emporgestreckten Armen; kreuzförmig. cf. psl. чепоуратъ ὄζους ἔχων, nodosus, ramosus. — крижатый Бод. breitschulterig. — баюсатый С. mit einem Schnurrbart versehen, schnurrbärtig, усатий.

-астъ. рябкастый Т: gescheckt. худкы рябкасты die Wiedehöpfe sind geschenkt. — ріжкастый Т. gehörnt, mit kleinen Hörnern. — сьіменкастый Су. fein gesprenkelt. — жоўтастый Др. gelb gemischt, gelblich. – сивастый МЛа. grau gemischt, graulich.

-инъ. сестрин К. der Schwester gehörig, Schwester-. — тетин Брв. der Tante gehörig. — жонин ВСв. der Frau gehörig. — материн Г. Mutter-. материна душка Г. Quendel, Thymus serpyllum.

-ьнъ. хробачный К. Wurm-, wurmig. хробачный оріх wurmstichige Nuss. — хыжный Чрт. Haus-. хыжны двери. — челядный К. челядна хыжа Küche. — обхытный Л. ВСв. схіпний.

-ѣнъ. ярчаный Вап. Gersten-, der Gerste gehörig. ярчаный хлыіб Gerstenbrod, aus Gerstenmehl gebackenes Brot. — татарчаный Брв. dem Heidekraut gehörig. татарчаный квіт Blüte des Heidekrautes. — клочаный Бод. aus Werg verfertigt.

-авъ. хмуравый Крем. mürrisch; finster. хмуравый чловек. — остудавый Пс. mit Leberflecken. лице остудаве = з остудами (chloasmata, Leberflecke). — блыскавый Зб. glänzend čech. blyskavý.

-явъ. сівявый С. graulich. — непослухнявый Ки. ungehorsam. якас непослухнява — шкода ті світа! Ки.

-ивъ. ушивый Б. lausig čech. všivý.

-ливъ. ганьбливый К. schamhaft, соромляжий. — забытливый К. vergesslich. psl. забытьливъ ἐπιλήσμων, obliviosus. — сепетлівый С. шепетливый Пс. lispelnd. — ґаздовлівый С. sparsam, господарний. — хоркотлівый С. räuspernd. — завіслівый Лї. neidisch. — задыхлівый У. Су. asthmatisch, engbrüstig. — ушливый Б. lausig. — форкотлівый Пс. lispelnd. — бодливый Кру. бодьливъ pun-

gens; cornu petens. — терпезливый Кеч. = терпеливый geduldig (імовірно з *терпезнь+ливъ) psl. тръпѣливъ καρτερικός, patiens.

-овъ. месовый Ц. Fleisch-. месова полівка Fleischbrühe, Fleischsuppe. — водовый Т. Wasser-. водовы ящуркы бывают г воды die Molche (Triton) kommen im Wasser vor. — ґрульовый Я. der Kartoffel gehörig, Kartoffel-. ґрульова натіна. — заяцьовый Лп. Hasen-. заяцьова капуста Hasenklee. — бозьовый Лег. Gottes-. бозьова бобурунка Marienkäfer. Coccinella. — вечерьовый Крем. Abend-. вечерьова зьвізда Крем. Abendstern. — жидів Кеч. Juden-. фіскалуш жидів = адвокат жидовий, адвокат жидівский. — сньіговый Г. Schnee-. заметы сньіговы Schneeverwehungen. — боговый Зб. Gottes-.

Степенованє (Gradation),

Творба другого степеня (порівника, comparativus) за помочию наростка -ий, -ьши, -ѥ частїйше тут лучає ся, ніж за посередою наростка -ѣи, -ѣиши, -ѣѥ. Третій степень (одличник, superlativus), творить ся передростком най приставленим до другого степеня. Пр. гардый pulcher, гардший pulchrior, найгардший pulcherrimus; дорогый, дороґший, найдороґший; туній, тунший, найтунший і пр.

Місто красший, найкрасший говорять декуди пр. в Ор. крайший, найкрайший slovac. krajší, najkrajší (з „красший“ повстало через уподобненє „крашший“, а відтак наслїдком знеподобненя: „крайший“).

Передросток най в третїм степени принимає подекуди вид няй пр. няйбільший Пс. няйменьший Пс. няйчервіньший Пс. (= найчервонїйший). няйзеленьший Пс. няйвысший Г. — няйкоротший Др. — няйкрасший Др.

великый має в порівнику: векший (pol. większy, čech. větší, psl. вѧтший), в одличнику: найвекший pol. największy, čech. nejwětší psl. найвѧштий) побіч загально уживаних форм: більший, найбільший.

Для вираженя дуже високого степеня служить иноді передросток пре приставлений до 1. степени (рядовика, positivus) пр. превеликий, преславный, прекрасный (psl. прѣвеликъ permagnus; прѣславьнъ valde inclutus, celeberrimus; прѣкраснъ perpulcher).

Також кладе ся для степенованя барз або дуже перед рядовиком пр. барз голодный, дуже добрый.

Иноді присловник дуже усилює ся ще присловником барз: барз дуже чкода Чрт.

Яко форми порівника і одличника присловників тут згадаємо: ближе Ц. Кеч. подте ближе tretet näher heran. — выже Л. höher. — выше Лї. — ниже Лї. — скоре Т. Кру. чим скоре (= чим скорше). — веце Кр. (čech. více pol. więcej). — дале Лї. — скорій Зб. (= скорше). — барже Лї. (від барз pol. bardzo comp. bardziej). — — найвыже Л. am höchsten. — найскоре замерзне сініца Т. die Kohlmeise leidet vom Frost am meisten (erfriert am schnellsten). — найвеце Кр. — найдале Кеч. — найбарже Лї.

Глаголи (Verba).

Теперішник глагола йіхати (psl. ıаχати vehi) творить ся від пня йіха, отож: йіхам, йіхаш, йіхат psl. ıаχаѭ, ıаχаєши, ıаχають; повельник йіхай, причасник ч. теп. йіхаючий, йіхаючи; тим часом форми теперішникові в загальнорускім уроблюють ся від пня йід отож: йіду, йідь, йідучий, йідучи. — [де йіхате? Крем. = куди йідете? wohin fahren Sie?]

Дієприложники теп. д. ст. уживають ся рідко, а иноді мають значенє приложника пр. пахнячий odoratus, wohlriechend. пахняча ружа С. wohlriechende Rose — світячий leuchtend. світячий хробачьок Брв. Leuchtwurm, Leuchtkäfer. — колячий Ц. Крем. stechend; dornig, stachelig. гліг колячий. — терня коляче.

Яко форми причасникові замічаємо: штыхачий Ста. (стягнене місто: штыхаючий від штыхати = stechen). серст штыхача stechende, borstige Thierhaare. — липкачий К. Ста. klebend, klebrig (стягнене місто: липкаючий від липкати, прилипкати kleben, haften bleiben). липкача земля klebriger Boden.

Причасник мин. дїйного стану II. тырвалый = тревалий (від тырвати = тревати) має значенє приложника: dauerhaft, ἰσχυρός, durabilis. — присталый Т. reif, maturus. присталы слівкы reife Pflaumen.

Причасник минувшика страдного стану на -тъ дуже розповсюдений, а нераз уживає ся. подібно як причасник мин. страдного стану на -нъ і від неперехідних глаголів.

Конфері погниты П. verfaulte Kartofleln. — счорньіте зерно II. schwarz gewordenes Getreide. — збутньіта солома Ц. verfaultes Stroh. — замокнута солома Ц. durchnässtes Stroh. — замкнуты двері geschlossene Thüre. — загната корова Ц. eingetriebene Kuh. — залята лука Ц. überschwemmte Wiese. — посконны коноплы

ще не выбраты Т. der Staubhanf ist noch nicht gesammelt. — спухнута нога Т. К. geschwollener Fuss. — одорвата голова К. abgerissener Kopf. — побутньіте сыно К. verfaultes Heu. — выткнута нога К. verstauchter Fuss. — оброснуты ногы К. (mit Federn oder mit Haaren) bewachsene Füsse. оброснуты ногы у совы befiederte Füsse bei der Eule. — збесньітый пес С. Л. Ч. Ц. Су. (toll gewordener) wasserscheuer Hund. — вытягнутый палец Л. emporgestreckter Finger. — стягнутый капелюш Л. herabgerissener Hut. — прітіснутый чловек Лї. bedrängter Mensch. — одвыкнутый од роботы Лї. von der Arbeit entwöhnt. — збаршньітый (спаршньітый) пняк Ки. vermoderter Baumstrunk. — спорохньітый дуб. Лї. О. morsch gewordene Eiche. — зрашіте дерево Лї. verfaultes, morsches Holz. — роздражнютый пес У. gereizter Hund. — пріроснутый корінь У. angewachsene Wurzel. — поруча згните Крем. verfaultes Geländer. — одквітнута ружа У. abgeblühte Rose. — овес посьіятый Лп. gesäeter Hafer. збершньіте дерево Су. morsch gewordenes Holz. — познатый злодьій Су. erkannter Dieb. — ґрульі збольіты Крем. erkrankte Kartoffelknollen. — преголодньітый хлопец Ком. hungrig gewordener Knabe. — выдатый Б. Бод. eigtl. ausgegeben, vergeben. уж єм три двадцет рокы выдата Б. ich bin schon drei und zwanzig Jahre verheirathet. — зунутый БО. ermüdet. якый сом зунутый або якый сом страпеный wie bin ich ermüdet. — надгнитый пень Крем. zum Theile faul gewordener Baumstamm. — почорньіте зерно Кру. schwarz gewordene Getreidekörner. — місто зос чорным полотном обтягнуте Кру. die Stadt in Trauer gehüllt (wörtl. mit schwarzen Leintüchern verhangen). — ведно зліпнуте ВСв. zusammengeklebt. — выбрата конопля ВСв. gesammelter Hanf. — набырмітый cf. pol. nabrzmiały. набырміте лице geschwollenes Gesicht. — нива поората Пс. geackertes Feld. — розогрітый пец Пс. ersitzter Ofen. — імено дате Др. gegebener Name. — дьівка оддата Чрт. verheirathete Tochter (дьівка hier Tochter). — напитый Чрт. betrunken. быў уж кус напитый er war schon etwas betrunken. — церков замкнута Чрт. geschlossene Kirche. — дьітина замерзнута Чрт. erfrorenes (erstarrtes) Kind. — лах підратый zerrissenes Kleidungsstück. — бік выдратый Бод. herausgerissene Seite.

Причасник минувшника страдного стану на -нъ від непереходних глаголів: закыртавене (закыртавлене) листя Кру. verkümmerte Blätter (від : закыртавіти). — заляжены грушкы Ц. vor dem Faulen teig (mol oder morsch) gewordene Birnen (від : за-

лячи ся) — встеченый Крем. або стеченый Брв. toll, wasserscheu. стеченый пес toller Hund (від встечи ся, pol. wściec się). — згореный К. verbrannt (від згоріти). згорена хыжа.

Декотрі примітнїйші пнї глагольні.

I. (рек-ти) речи Вап. К. (бод-ти) бости Бод.

II. бацну-ти Кеч. — выкоцабнути ся Л. — грубну-ти Л. dicker werden. — заклякну-ти (ся) Су. — зошмыгну-ти Л. abstreifen, зосмикнути — крочну-ти Чрт. — кукну-ти Л. einmal blicken, gucken. — лапну-ти Чрт. greifen, fangen. — мыкну-ти Зб. — огазну-ти К. — слухну-ти Су. — спырсну-ти Бод. — цну-ти ся Ч. sich langeweilen. — штыхну-ти Лї. stechen, spiessen. — утьікну-ти Др.

III. а. запозны-ти С. — збершны-ти Су. — зрешi-ти Су. — набырмі-ти Т. anschwellen, набренїти, pol. nabrzmieć. набырміла рука = спухла або набренїла рука.

III. б. бынча-ти Ц. (бынк-ѣ-ти). — вяча-ти Др. — ґрявча-ти Т. — ґрянча-ти Лї. — здорожа-ти П. (з-дорог-ѣ-ти). — йойча-ти ВСв. (йойк-ѣ-ти). — клохты-ти Б. — курча-ти Ки. (курк-ѣ-ти). — смотрі-ти Чрт.

IV. бабони-ти Ч. — выпелеши-ти ВСв. — выпучі-ті Лї. — выхвілі-ті ся Кр. — выгулі-ті ся В. — вштурі-ті Лї. — гранчи-ти Т. — крівоти ти ВСв. — крочи-ти В. — лапі-ті Лї. — мазури-ти Л. beschmutzen. — охаби-ти В. — ошеді-ти ся О. — підшпоті-ті ся К. — попели-ти ся Ц. — рути-ти Су. werfen. — сьітни-ти С. — скарбули-ти ся Др. — стопорчи-ти ся Кру. — тями-ти Чрт. — усмерті-ті Л. — хыті-ті Лї. — шмари-ти Бод.

V. бацка-ти (ся) К. — боженька-ти ся Вап. Gott anrufen; betheuern. — бойка-ти ся К. — бурта-ти Лег. — вола-ти Ц. — гвізда-ти С. — гудка-ти Т. — дурка-ти Вап. — ґемза-ти Су. — ґылта-ти В. — ґыцка-ти С. — заздравка-ти В. — кицка-ти П. — киявка-ти Су. — клапка-ти Крем. — ключкати Л. — крявка-ти Кр. — кука-ти Л. gucken. — майда-ти О. — москота-ти Кру. — мета-ти Ч. — наштыха-ти Лї. aufspiessen. — пыка-ти Л. — пінка-ти Су. — пытва-ти Б. — піска-ти К. — побочка-ти Пс. — повіда-ти Ч. — попивка-ти П. — пряда-ти Б. öfters spinnen. — прята-ти Л. bergen. — страка-ти С. — стука-ти Крем. stöhnen, *στένειν*, gemere. — тарака-ти Б. — тульца-ті шьа Крем. — хвія-ти ся Вап. wanken. —

цьінька-ти Су. — цьірка-ти Ц. — швандрика-ти Бод. — шкынтати Т. — єдна-ти Кр.

VI. вывіскова-ти (вывіскува-ти) Л. — виджува-ти Б. öfters sehen. — гіцува-ти С. — злеґува-ти Кеч. — з'унова-ті Ч. — омахува-ти ся Л. — подудрюва-ти Б. — позаклякува-ти Су. — позваджува-ти Кру. — попопрюва-ти В. — потьішива-ти Вап. öfters trösten. — стопкувати С. — усилува-ти ся ВСв. — ушипува-ти ся Чаб. — хырова-ти Я. — ходжува-ти Л. Б. öfters gehen.

Декотрі глаголи з иньшим значенєм, нїж в загальнорускім.

выдьіти Кр. подїти.

вадити Б. вязати, присилити. гвадити = увадити, привязати.

кукнути. покукнути Л. einmal blicken; hinüberblicken.

охляпнути Бод. ослабнути; з лиця спасти.

осмотріти ся Зб. оглянути ся, оглядати ся, озирнути ся, обозріти ся sich umsehen.

ганьбити ся Кру. ВСв. sich schämen.

гонити Чрт. слати, schicken.

губіті Г. verderben.

запсотіти ся Крем. заслотити ся.

здушити с'а Бод. зогріти ся, упріти.

наложити кому Вап. auftragen, befehlen.

просити ся кого Лї. jmd. befragen, fragen.

повдячити ся кому Вап. den Gefallen thun; jmd. gefalten.

послободіті ся О. erschlaffen; locker werden.

потрапіті с'а Бод. ermüdet werden; müde werden.

страпити ся П. ermüdet werden.

стратити Л. verlieren.

валяти П. schelten, поганити, паскудити verb. trans.

гукати Т. (о свинях) sich paaren (також і коло Львова в Задові: свиня́ відгука́ла сьі).

ґадаті Г. гадати Кеч. sprechen.

застарати ся ВСв. = зажурити ся.

здавати ся Бр. übereinstimmen, zusammenklingen. будут ся нам голосы здавати unsere Töne werden harmoniren.

зганяти ВСв. aufwecken.

облазніті Чрт. кого окпити. jmd. zum Narren halten.

окламати Т. betrügen.

покуляти ся Лї. sich wälzen.
балувати с чим Geschäfte führen; sich womit beschäftigen.
натяговати ся на чим. Б. worüber streiten.

Присловники (Adverbia).

Присловники походженя іменного.

singul. nominat. **кус** Лї. Ц. Ста. etwas. кус не поўно = трохи не повно. — **вера** К. — **раз** Кру. auf einmal plötzlich. — genitiv. **кусченька** Г. etwas, ein bischen. — dativ. **долов** Ком. **долу** Лп. — **домов, домів. дому** Л. Лї. — accusativ. **вельо** Кр. — **лем, ле** (з лено, ино). — **вше** Л. immer, все. — **цьіле** Ком. wahrlich. — **вірно** Чрт. gewiss, sicher. — **хыріцко** Г. sehr wenig, ein bischen. — **барз** ВМ. (м. барзо). — **долину** Б. — **гору** Лп. (побіч частїйшої форми locat. горі) — ablativ. **концем** ВСв. концем просити ся = конечно, конче, доконче просити ся. концом гонит матір до краля Чрт. = конче шле матір до короля. — **дрындом** У. — **долом** Кру. hinab. — **смыком** Ста. auf dem Boden schleppend, schleifend. — **гоном** В. stark, eilig, intensiv. гоном робити. — **розгоном** Л. im vollen Laufe. — locativ. **горі**. — **дольі**. — **огавньі** Ц. furchtbar. schrecklich, sehr. — **шумньі** К. schön. — **гардьі** Кр. Г. schön. — **чударньі** Лї. auf wunderliche Weise. — **добрі** Лї. — **грозньі** Су. Ч. sehr. — **жалосньі** Вап. jämmerlich; traurig. — **красньі** Крем. дякую красны ich danke schön. — **розлучньі** Кру. verschiedenartig. — **гідньі** Кру. — **вдячньі** Кру. — **зредетельні** Кру. richtig, auf redliche Weise. — **ряднi** В. ordentlich, wie es sich gehört. — **статочньі** Чрт. in der Bedeut. redlich, pünktlich. — **вірньі** Ком. treu. — plur. ablativ. **рачькы** В. auf Händen und Füssen kriechend. — — —

Part. praet. act. I. **погодивши** ВМ. (від погодити = warten пождати) уживає ся яко присловник в значеню: „пізнїйше, похвили“. качмар даст пальінкы погодивши der Wirth wird später Branntwein geben.

Присловники зложені з приіменника і імени.

в-істьі У. — **внука** П. — **ведно** Т. — **доведна** Ста. — **доднука** У. — **докус** Зб. ganz und gar. — **дозрік** Бод. — **заран. зарань** Во. — **запорядь** (На Лаборци). — **зарядом** Ц. — **зато** Ста. dafür, darum. — **звон** У. von aussen. — **згоры** Чрт. von oben. — **здіва** Л. — **з-добра-дїла** У. — **здобродіва** Крем. — **здолы** Чрт. von unten. — **знедобачькы** ВМ.

— наопак К. — наскоро Чрт. eilig. — наспак К. — нароком Крем. — позарани Кеч. — покрадому ВМ. verstohlener Weise. — покус Ком. etwas. — помалы Чрт. — справды ВСв. wahrlich, in der That.

З иньших присловників зложених тут згадають ся: горізнач Т. горізначкы Т. — єдностай Л. — — із зсувок: даґде Чрт. - дакоды Ста. — дакус В. — дакущік ВС. даяк Ком. — да-як-бы ВСв. — Місто загальноруского в Ціголції і на Маковици частїйше уживаного тепер (= psl. топрѣво nunc primum) говорять в многих околицях пр. К. Крем. . . . тераз (повстало з тъ разъ = той разъ) cf. pol. slovac. teraz.

Декотрі до пнїв заіменникових почіплені наростки.

ды (да) і дъ (дь). — товды. — всягды Лп. — коды. — кодысік (коды-сі-к) Лї. — втоды Ста. — кед Кеч. — кедь Чрт. — одкеды Чрт. (откеды). — покед (на Спішу).

-нды. кады Ц. К. . . . psl. кѫда, кѫдоу et кѫдѣ. — тады Ц. К. Б. Т. . . . psl. тѫда, тѫдоу et тѫдѣ. — тамады П. — стамады Лї.

-ля (лѣ). покля Лї. — докля Лї. — покаль. докаль. — потля Кру. — поталь. доталь Ч. — одкале Чаб. — одтамаль Лї. — оттале Чаб. - тадыль К. — тамадыль К.

3. До словотвору (Wortbildungslehre).

Склоненє сущників (Declination der Substantive).

I. Число єдиничне (numerus singularis, єднота). Іменяк (nominativus): сніп. рідник (genitivus): снопа. дайник (dativus): снопу (снопови). переємник (accusativus): сніп. зовник (vocativus): снопе. творник (ablativus): снопом. містник (locativus): снопі. Число многе (numerus pluralis, многота). іменяк: снопы. рідник: снопох (рідко: снопів). дайник: снопім (снопом, дуже рідко снопам). переємник: снопы. зовник: снопы. творник: снопами. містник: снопох.

рік genit. рока. за піў рока служиў er diente ein halbes Jahr. — рочок genit. рочка і рочку. не поорють до рочька Зб. — жебым го чекала до другого рочку (Порач, на Спішу).

орел Лп. ореў Су. genit. орела, ореўа, nom plur. орелы, ореўы побіч орла etc. psl. орьлъ, genit. орьла.

хырбет Ч У. Кру. psl. хрѣбьтъ genit. хырбета.

тхір genit. тхора nom. plur. тхоры Яс. — тхір genit. тхоря, dat. тхорьови Зб.

міст genit. моста Зб.

вітор genit. вітра Чрт.

льіс genit. льіса Кеч.

валал Dorf. genit валала et валалу.

заяц genit. заяца nom. plur. заяцы Ком. але заць ВСв. Бод. Др. Г. Зб. genit. заця nom. plur. зацьі.

хлопец 2. хлопця 1. plur. хлопцьі В.

кінь 2. коня 3. коньові Крем.

огень 2. огня Лї.

В единичнім числї говорить ся: цыґан (ціґан), цыґана etc., отож відкидає ся наросток -инъ також і в singul., тимчасом в східноугорскоруских говорах уживає ся в единичнім числї: цыганин (циганин), genit. цыганина etc. psl. цыганинъ et ациганинъ Ciganus, Zingarus.

Подібно також християн місто християнин (зр. старослов. хрьстиꙗнъ, христиꙗнъ et хрьстиꙗнинъ, христиꙗнинъ; Маковічан К. місто Маковичанин, житель Маковицї; лютеран Вап. = лютеранин; Татар Ч. м. Татарин psl. Татаринъ.

бік genit. бока Др. Ста. locat. на боцьі Кеч.

розум genit. розума Чрт.

паробок genit. парібка Вап.

час genit. часу. од того часу Чрт. seit der Zeit, seit dem.

горох genit. гороху Кеч.

гріх genit. гріху Бод.

волос genit. волоса nom. plur. волосы Б. (в україньскорускᴉ. звичайно уживає ся місто plur. волосє (волося) яко collectivum).

пес genit. пса dat. псу Чрт. і псови Зб. etc..

лев genit. лева.

лен genit. лену Ц. мам дуже лену ich habe viel Lein.

чеснок Ком. genit. честку. часнок genit. частку Бод. він мат дуже частку er hat viel Knoblauch.

цукер декуда цукерь genit. цукрю Кр.

ґазда Wirth genit. ґазды dat. ґаздьі, ґазду Зб. і ґаздові Л. accus. ґазду vocat. ґаздо abl. ґаздом.

дах locat. sing. на даху Б.

по шьвіту Б. = по сьвіту, по сьвітї.

на коню Чрт. psl. на кони. — на рихтарю Бод. — в приятелю К.

Місто форми містника вкрадає ся иноді форма дайника пр. забывают о Богови (місто: о Бозы).

Замітні давні форми іменяка числа многого на -и пр.: волци К. (psl. влъци). — пастуси П. Кру. пастусі Лї. (psl. пастоуси) pastores. — Руснаци П. Ц. Т. . . . Спішаци Кр. — борсуци К. Dachse. — парібці Ки. Knechte. трі парібци Су. drei Knechte. — пауци Ч. (psl. паѫци). — хробаці Ч. хробаци Вап. Пс. білы хробацы Г. хробаці пожерлі ґрулы Ч. die Würmer (Engerlinge) zerfrassen die Kartoffeln. — піяци Вап. — збійници Бод. — птаси Ста. Вап. (psl. пътаси) aves [однакож в Су. nom. plur. хробакы, птахы]. — церківници Бод. (psl. цръкъвьници). — поўси Г. Wühlmäuse. — хлопі ВСв. — мурници Зб. — вояци Зб.

Рідник числа многого майже виключно має накінчик ох. прішол до тых хлопох ВО. — барз вельо воўкох Л. — не было швабліках Ком. — в докторох мы былі в містьі = у докторів мы були в місті. — през будынкох Лї. ohne Gebäude. — на дваста крокох Л. auf zweihundert Schritte. — зо снопох Бод. = із снопів. — для тых быкох Бод. — од наших ґаздох У. = від наших ґаздів, від наших господарів. — од сусьідох Ста. — до крякох Б. — до пецох Чрт. — двох воякох Зб. — — обрік для тых двох коньох К. для хлопцох Лї. — десят кісцьох Ком. — великих панох ВСв.

Подібно: крайох, гайох, приятельох, вороблъох, вітцьох etc.

Дайник ч. мн. на ім (ом). псім Чрт. псом Ц. (psl. пьсомъ. псомъ) canibus, загальноруск. псам. — птахім Вап. (psl. пътахомъ) avibus, птахам. — хлопім Кру. — парібкім Зб. — паном О. — пташкім Т. — ґаздім Кеч. — циґанім Б. — збойникім Чрт. — хлопцьім Бод. — приятельім К. — дай сьіна тым коньім ВО. (psl. конюмъ).

Містник ч. мн. кінчить ся на ох. по льісох Ста. Б. Кру. — по плотох скаче кралік В. — в пнячкох Пс. — о птахох У. — в быкох Бод. — по стромох Ц. В. Лї. Бод. an Bäumen. — в потокох Ц. — о іншаких гадох не знам Др. — по пецох Чрт. — г міхох Чрт. — на ясенох П. — в приятельох К. — в каміньох К. Б. — в кореньох К. Л. — по каміньцох Ч. — на пальцох Брв. — в кошарох Чрт.

Дайник ч. единичного має часто накінчик -ови (після сыновн) пр. воўкови Лї. — жидови ВСв. — ґу валалови

Кеч. zum Dorfe (in's Dorf). — псові Лї. — стрільцові Л. — яґрові Л. — медведьови Л. — купцові Лї. — качмарьови Кеч. — пастырьови Кру. — шарканьови Кру. — тхорьови Зб. — псови Зб.

Переємник імен осіб в обох числах рівний рідникови пр. хыжа сына das Haus des Sohnes і він любит сына er liebt seinen Sohn; головы двох воякох die Köpfe zweier Soldaten і загнаў двох воякох Зб. er schickte zwei Soldaten.

Давна форма пеереємника удержала ся еще в звороті: про милый Біг ВО. (psl. accusat. милъй Богъ).

Переємник імен зьвірят лише в ч. ед. рівний рідникови: крило астряба der Flügel des Habichtes і віджу астряба ich sehe den Habicht; в числї мног. переємник рівний іменякови: стріляў астрябы; — але nom. волци accus. волкы, волкох і воўків.

Иноді втискає ся форма рідника в переємнику ч. ед. також і у других імен: пр. вылыз на строма er kletterte auf einen Baum. — завісиў його на стопа er liess ihn an eine Saüle hängen.

В містнику ч. ед. подекуди втискає ся накінчик дайника на -ови пр. о Богови місто: о Бозї.

В іменяку ч. многого часто втискає ся накінчик -ове (після: сынове): сватове ВО. — кісцове П. — збуйове Бод. Räuber. — дрітарьове Ч. Drathbinder. — предкове Ком. — потомкове Ком. — панове Кру. а також — пташкове Ста. — мыши кралікове О. Крем. Zaunkönige. — маленькы псикове Т. ganz kleine Hündchen parvi catuli. — — подібно і у сущників мужеского рода на а: слугове ВСв. — ґаздове Зб.

В рідяику ч. мног. накінчик ів (після: сынокъ) выпертый по найбільшій части накінчиком ох (властиво форма містника після: сынъҳъ). Тут і там уживають ся форми на ів: голубів, збойників, слугів Бод., років Чрт. — ґаздів Чрт. — коблів Чрт. — жебраків Зб. — воўків Др. — потоків Т. — кроків Б.

Правильна форма рідника многого числа: пят раз. девят раз Бод.

Замітна місцева форма людів місто людий psl. людий (після V. скл.). купа людів стоіт Ч. = es steht eine Menge Leute. В иньших околицях стрічає ся в рідннку ч. многого: людех пр. він то не міг учініті през людех своіх, сусьідох і приятельох Ста. — er konnte dies ohne seine Leute (d. h. seine Verwandten, Angehörigen), Nachbarn und Freunde nicht thun.

В дайнику ч. мног. тут і там проявляє ся також накінчик -ам (взятий з III. склону: ръıба-мъ), як і загально в україньскорускім: хлопам, льісам, розбійникам, коням Вап. (psl. конѥмъ), etc.

У сущників на -арь (ар) іменяк ч. многого кінчить ся на е: дрітаре (Порач на Спішу). — гробаре Кру. — коняре Вап. — воловаре. Вап. — гайдамаре Ч. — воляре Ц. — паньщаре Ком. — рыбаре ВСв. Fischer. Часом також nom. sing. иньших сущників на е: гайтоле К. Jäger. — родиче Б. Eltern čech. rodiče. — а рідник иноді на -ей: дрітарей, гробарей, рыбарей, родичей.

Дуже рідким єсть в містнику ч. мног. накінчик ах (після: ръıба-хъ) місто загально тут уживаного -ох пр. хлопах, дубах, конях ВСв. (psl. кон҄ихъ), льісах Зб. (побіч: льісох).

Накінчик творника ч. мн. ами (з огляду на ръıбами) у сущників I. кл. загально уживаний, однакож тут і там стрічають ся також форми на ми пр. горцми, пальцми Лег., пінязьми.

II. У сущників другого склону також вріднику і містнику чис. мног. вкрав ся накінчик ох в многих випадках пр. я іщи не видьіў такых яблох К. — зо стеблох Крем. — до склох Б. вайцох Лї. (з словацка vajce = яйце; місто і побіч рускої форми: яєц). по польох К. — на кольінох Ч. — по лайнох Кр. — кралік по дырвох скаче Ком.

Иноді втискає ся в dat. sing. накінчик ови пр. ябкові, а тота форма втискає ся часом і в locat. sing. пр. по єднім ябкові Бод.

genit. plur. від ябко = яблоко psl. ꙗблъко буває декуди зовсїм правильне пр. през яблок Б. = ohne Äpfel.

яйце genit. яйца Лї. яйця Ком. genit. plur. яєц.

море genit. моря dat. морю abl. морьом loc. в морю. — іду ґу морю Бод.

поле locat. у полю Ч. — конопя locat. на конопю Б. — весьіля. на весьілю. — пупча (пупъкъ+ѧ) genit. пупча collect. Knospen.

дырва Ц. genit. дров.

III. Сущники пнів на а підлягли в склоненю по части також впливови пнїв на ъ (у). І так рідник і містник числа многого часто визвучає на ох (після loc. сынъхъ).

genit. plur. рій од пщолох Ц. Bienenschwarm. — він тілько гадкох зна Б. er kennt so viele Räthsel. — до вінніцох Ч. zu den Weingärten. — до більших хыжох Брв. zu grösseren Häusern

(Hütten). — до сьвічкох Ч. zu den Kerzen. — із шатох Чрт. aus den Kleidern.

loc. plur. по березох Ц. an den Birken. — по млакох Т. an Sümpfen. — хромый ходит на кулятох С. der Lahme geht auf den Krücken. — по стріхох Л. an Strohdächern. — по лукох Яс. an Wiesen. — по загородох Яс. in Gärten. — по вербох Ч. an Weiden. — по ялічкох Ч. an Weisstannen. — по вільхох Ч. an Erlen. — при рукох К. bei den Händen. — на низших лабох Бод. auf niederen (kürzeren) Füssen. — в рукох Ки. in den Händen. — по дудлох Кру. in Baumhöhlen. — по крайінох Бод. in Ländern. — граут циґане по свальбох Чрт. die Zigeuner spielen bei Hochzeitfesten. — по фурманкох Чрт. bei den Fuhrmannsbeschäftigungen. — г вінніцох Ч. in den Weingärten. — по грядох Чрт. an den Kleiderstangen; an Balken. — у шматох ВСв. in den Kleidern.

Творник ч. ед. визвучає переважно на ом; декуда на оў, або також уживають ся обі форми поруч на ом і на оў. руком Ц. — рыбом Ц. — солонином Ц. — пшеніцьом Ц. — зо земльом К. — за быстром водом У. — зос пушком Л. mit der Büchse. — коровом Б. — кочергом Б. — женом Кру. — ямом Кру. — рыбом ВСв. — паньом ВСв. — під чорном земльом Вап. — - такоў прекрасноў дорогоў Бод. — дьівкоў Др. — водоў Др. — драгоў Чрт. — чапкоў Чрт. — бабоў Чрт. мамоў Чрт. — рукоў Зб. — лопаткоў Зб.

accusat. від голова звучить подекуди голов пр. він мат голов червену Т. er hat einen rothen Kopf.

декуди лучає ся genit. plur. на ів (після сыновъ) пр. пят сестрів Ц. — с штырьох канонывъ Крем. = з чотирох канон. правильні форми genitiv. plur. пр. жена plur. genit. жен В. — круп В. — коров. — златівок Чрт. — облекла го до білых лах ВСв. (nom. sing. лаха) sie liess ihn in weisse Gewänder kleiden. ест дуже коп сьіна Чрт. — нема шат ВМ.

свиня psl. свиниꙗ має в genit plur. свиней Кеч. psl. свиний.

genit. plur. від вільха звучить: вільох. пят вільох Ки. fünf Erlen.

dat. plur. визвучає на -ам правильно: рыбам (psl. рꙑба-мъ), крупам, блыхам.

abl. plur. визвучає на ами: рыбами (psl. рꙑба-ми), крупами, блыхами.

loc. plur. має також правильне окінчене ах пр. рыбах, крупах В. блыхах, по рурах Чрт. по горах Су. в печерах Су.

IV. Сущники IV. склону в декотрих падежах перейшли до склону пнїв на ъ (а), і так має сын genit. сына, віл (віў) вола (воўа), стіл, стола, верьх, верьха ВМ. Лише декотрі форми задержали ся як: dativ. сынови (psl. сынови), волови; vocat. сыну (psl. сыноу) але: воле (після скл. пнїв на ъ (а) cf. psl. рабе); locat. сыньі, вольі (після I.: рабѣ). однакож: на верху Т. (psl. връхоу). — plur. сынове (psl. сынове) але волы (властиво форма accusat. I. скл. (cf. psl. рабы), котра всунула ся місто форми nominat. раби); genit. місто: сынів, волів (psl. сыновъ, воловъ) найчастїйше сынох, волох, котрі то формы властиво містникові. тото сьіно для тых волох К. dat. місто сынім, волім (волом) частїйше сынам, волам Вап. (після III.: рыба-мъ). — ablat. сынмі, волмі (віўми; за вілми Брв.) уступають що раз більше формам сынами, воламп (після: рыба-ми); locat. сынох, волох (иноді так як і в загальнорускім: сынах, волах після рыба-хъ). по верхох Т.

Коли склоненє пнїв на ъ (у) по части перемішало ся в поодиноких падежах з формами инших склонів, то знов на свій пай форми декотрих падежів четвертого склону запанували саме в угорскоруских говорах з акцентом сталим у сущників прочих склонів (II, III, V. і VI.) і то майже так сильно, як в загальнорускім декотрі форми сущників женьских (пнїв на а). Передовсїм піднести належить дуже сильне розпросторонене накінчиків дайника ч. мног. **ім** (ом) і містника ч. мног. **ох**.

V. Сущники, котрі в старослов. належать до V, 1., склоняють ся по части після I, 3. гіст (гість) genit. гостя, тест, тестя, або I, 1. астряб genit. астряба, голуб genit. голуба.

V, 2. 1. гусь (гус, гуйс) 2. гуси 3. гуси 4=1. 5. гуси 6. гусьом (гусьоў psl. гѫсиѭ) 7. гуси. — plur. 1. гуси 2. гусий (гусьох) 3. гусьом. 4. гуси. 5=1. 6. гусьми (гусми, psl. гѫсьми). 7. в гусьох (гѫсьхъ).

genit. plur. на ох. до сьіньох Л. = до сїний. — много вшох Су. viele Läuse, много ушийи.

genit. plur. на ей. голузей Б. (nom. sing. голузь Ast).

dat. plur. дьітом Б. (дьітьом).

loc. plur. на ох. в тамтых рубаньох С. in den dortigen Holzschlägen, in jenen Holzschlägen dort. — на грудьох Б. auf der Brust. — при дьітьох К. (дьітох Б.) bei den Kindern.

Замітна форма abl. plur. грошами місто грішми пр. с тыма грошами ґаздує Чрт. (понайбільше однакож Лемаки уживают

місто „гроши“: пінязи genit. пінязи (пінязий) dat. пінязьом abl. пінязьми loc. пінязьох.

ярь Frühling, genit. яри. перед ярьом Кеч. vor dem Frühlinge.

Місто миш (psl. мъішь μῦς, mus) уживають декуди мыша Кеч. подібно і в укр. миша, котре слово складяє ся так як душа, отож 2. і 3. мыши 4. мышу 5. мышо 6. мышом (мышоў) 7. в мыши plur. genit. мыший побіч мышох. loc. в мышох і в мышах.

кляча Б. genit. клячи etc. після III, 3., місто кляч genit. клячи. — дьіти має abl. дьітми декуди також дьітма К. (cf. psl. abl. dual. костьма).

abl. plur. від двери — дверми Брв.

Місто бров (psl. бръвь) говорять обырва, genit. обырвы.

VI. 1. пнї на в. sing. 1. 4. церков 2. 3. церкви 5. церкви 6. церквийом (церквийоў) 7. в церкви. plur. 1. 4. 5. церкви. 2. церквох (церков) 3. церквам. 6. церквами 7. в церквох (церквах).

1. кроков 2. кріквi 3. кріквi 4. = 1. 5. кріквi 6. кріквiом 7. в кріквi В. plur. 1. 4. 5. кріквi 2. кріквiй 3. кріквiям. 6. кріквiями 7. в кріквiях.

1. кров 2. 3. кырвi 4. кров 5. кырвi 6. кырвiом 7. в кырвi.

2. пнї на н. Сущники мужеского рода перейшли до склону пнїв на ъ (а) і скланяють ся після кінь. камінь, genit. каменя і каміня, корінь, кореня, поломін, (поломінь) поломеня, перстінь, перстеня, єлень, єленя.

Сущники середного рода перейшли по части до II, 1. кл. як імено (мено), рамено, або склоняють ся по фальшивій анальоґії як пнї на т пр. тьімя, тьімяти У., вымя, вымяти.

3. пнї на с склоняють ся після II, 1. небо, неба, диво, дива, чюдо, чюда, тьіло, тьіла; старосл. коло genit. колесе звучить тут колесо, genit. колеса. — ухо genit. уха nom. plur. уха. Форма числа двойного „уши“ в старосл. оуши тут нїколи не уживає ся, бо „уши“ значить тут pediculi, Läuse. Однакож від око genit. ока уживає ся очи.

4. пнї на т. гача О.... genit. гачати dat. гачати, acc. = 1. voc. = 1. abl. гачатем loc. в гачати. plur. nom. гачата genit. гачат dat. гачатім (гачатам) accus. гачата voc. гачата abl. гачатами loc. в гачатах (гачатох).

пупча (пупъкъ+ѧт) genit. пупчати Knospe. nom. plur. пупчата.

Накінчик ім в дайнику ч. многого дуже розпросторений пр. телятім, гусятім, ослятім, воронятім Г., сиротятім Ч. — тож накінчик ох в місткику тогож числа: телятох, гусятох і пр.

Декотрі пні на н слїдують в склоненю пням на т пр. тымя genit. тымяти, вымя genit. вымяти — а навіть декотрі сущники з II, 3 пр. піднібя У. Gaumen, genit. піднібяти.

5. пнї на р. Тут належить тепер лише один пень матер. 1. мати 2. матери 3. матери 4. матьір 5. матери 6. матьірьом і матьірьоў (в Г. обі форми) 7. матери plur. 1. матери 2. материй 3. матьірям; 4=1; 5=1. 6. матьірьми 7. матьірях і матьірьох.

[Місто старосл. дъшти genit. дъштєрє = θυγάτηρ, Tochter, не уживають нї „доч" нї „дочка" а лише: „дывка" (psl. дѣвъка παρθένος, virgo)].

Слїди іменного склоненя приложників і (причасників).

Singul. nominativ. годен В. — доўжен К. — фіскалуш жидів Кеч. — заіменник приложниковий: вшыток пр. вшыток статок Зб. — рад-нерад Бод. volens, nolens. — солодко молоко Л. — уж пороблено Б. — замкнуто Чрт. — украдено ВСв. — забрато К. — построєно К.

genitiv. без мала С. fast, beinahe. пташатко темно сіве, без мала чорне ein dunkel graues, beinahe schwarzes Vögelchen. — з добра дыла У. sua sponte, freiwillig, з доброї волї. — од нова Кру. von Neuem. — за малу Чрт. von Kindheit an, змалку.

dativ. по руску В. — по ньімецку.

accusativ. вшыток овес зжал В. er hat den Hafer ganz abgemäht. — на далеко. — на доўго ВСв. geraume Zeit. — скоро ВМ. schnell. — вельо sehr. — туньо. — дорого.

locativ. тут присловники: добрі. злыі. вірньі. вдячньі, статочньі richtig, pünktlich. по наглыі Г. ungestüm, ohne Überlegung.

Plur. ablativ. по руськы Крем. — по ньімецькы Крем. — по словеньскы Крем. — по дывоцкы ВО. — помалы Чрт. psl. малъı ὀλίγον, μικρόν, parum. — помаленькы ВМ.

Заіменники (Pronomina).

Личні (pr. personalia). форми genit. sing. мене, тебе, себе уживають ся досить часто, іменно після приіменника од пр. од мене Зб. — од тебе Брв. — од себе Бод.

dat. sing. 3. лиця звучить сой і собі. надій сой молока Бод. — возь собі хлыба.

місто меньі, тобі, собі уживають ся дуже часто енклїтичні форми мі, ті, сі пр. не хотьіў мі-сь дати = не хотів єсь менї дати. — вкраў мі Зб. украв менї. — ґу мі Бод. = к менї. — і мі меду Вап. = і менї меду. — мі вкаже Лі. = менї укаже. — — як ті на ногах і руках підковы Зб. = як тобі на ногах і руках підко́ви т. є. як маєш на ногах і руках підкови. — я ся ті одслужу добрі Лї. = я тобі добре відслужу ся. — жебы не была ті за подножку Ста. = щоби не була тобі за підніжку.— — пінязи няй си возмут ВМ. = най собі возьмуть гроши. — єден циґан был вояк і так сі гадат Кеч. = один циган був вояком і так собі говорив (дословно: говорить praes. hist.) — як си одотхнул Кеч. = як собі відпочав (відпічнув).

accusat. sing. звучить: мя (мня або ня), тя, ся (psl. мѧ, тѧ, сѧ). почекай ня міла Лп. — лем ся на мя грозил Вап. — и дораз мня познали ВСв. — — я тя годен дати до права О. — бо тя покусают Вап. — — смотте на ся самы Вап.

Форма accusat. кладе ся иноді місто форми genitiv-а: до мня ВМ. місто: до мене. — бо тя тераз треба Ста. м. бо тебе тепер треба. — лахы зо ся зошмарил Вап. er warf von sich die Kleider weg, шати з себе скинув.

Навпак знов форма genitiv-а уживає ся подекуди місто форми accusativ-а: на мене Кеч. — любит мене В — на тебе Пс. — за себе Пс.

ablat. sing. мном, тобом, собом; декуди також мноў, тобоў, собоў (psl. мъноѭ, тобоѭ, собоѭ). надо мном Вап. с тобом К. с собом Ч. — надо мноў. Брв. — за тобоў МЛа. — за собоў Пс.

loc. sing. мі (psl. мънѣ). Ты сердечко моє с каменя твердого, Роспучіш ша во мі (psl. въ мънѣ, в менї) од жалю велького.

Вказні (pr. demonstrativa). тот, тота, тото уживає ся найчастїйше, рідко коли той, та, то genit. того, той (часом тойі psl. тоѩ), того dat. тому, той (часом ті, ще рідше тій psl. той) тому, accusat. тот, тота, тото, abl. тым (psl. тѣмь), том (або тоў psl. тоѭ), тым, (psl. тѣмь), loc. в тім (тым psl. томь), в ті (в тій, psl. той), в тім (тым psl. томь). plur. nom. тоты (psl. ти, ты, та) genit. тых (psl. тѣхъ) dat. тым (psl. тѣмъ) acc. тоты (psl. ты, ты, та) abl. тыма (cf. psl. form. dual. тѣма; — form. plur. тѣми), loc. в тых (psl. тѣхъ).

він, она, оно (= старосл. онъ, она, оно ἐκεῖνος, ἐκείνη ἐκεῖνο, ille, illla. illud) кладе ся в іменяку ч. ед. і мног. місто заіменника и, ꙗ, ѥ = is, ea, id; в дальших падежах уживають ся форми від и, ꙗ, ѥ. Той заіменник вказний заступає заіменника личного трете лице, для котрого в рускім язиці нема осібної форми.

sing. 1. він, она, оно 2. його (psl. ѥго, его), ей (рідше ейі, ѥꙗ), його (ѥго) 3. йому або му (ѥмоу), ей (йі ѥй), йому або му (ѥмоу) 4. його або го (и), ей (рідше ю, ѭ), його або го (ѥ) 6. ним (имь), ньом або ньоў (ѥѭ), ним (имь) 7. в ньім (ѥмь), в ньі (ньій, ѥй) в ньім (ѥмь). plur. 1. они 2. іх 3. ім 4 іх 6 нима (cf. psl. dual. има; — plur. ими) 7. в них (psl. ихъ).

форма accusat. sing. для мужеского і середного рода його або го есть властиво формою genitiv-a; в старосл. і староруск. був accus. gen. masc. и, а accus. gen. neutr. ѥ.

форма давна подекуди ще удержала ся в вираженях: на ни (= на и = на ни). за ни (= за и = за ни). дал на ни фіскалуша! Кеч. = дал на нього фіскалуша. — кед мя за ни не даш Вап. = коли мене за него не віддаси.

Може бути також, що виражене наньго Лї. К. повстало із змішаня форми давної з новітною. З на и повстало на ни, нань; відтак заступане форми accusativ-a и формою genitiv-a його (пр. видьіл його) в новійшій добі розвитку нашого язика могло вплинути на утворене мішаної форми наньго.

он, она, оно яко заіменник вказний уживає ся тут подекуди в таких зворотах: на ньім боцї Вап. = на онім боцї. — на ньі страньі Вап. = на оній сторонї. -- на ньім вершечьку Бод. = на онім вершечку. — по нону гору Бод. = по ону гору. — по ноно місце Бод. = по оне місце.

такый, така, таке psl. такъ, τοιοῦτος, talis.

таковый, такова, такове psl. таковъ τοιοῦτος, talis čech. takový.

Привластні (pr. possessiva). мій, моя, мое. — твій, твоя, твое. — свій, своя, свое. genit. sing. gen. masc. et neutr. мого, твого, свого (psl. моѥго, твоѥго, своѥго), gen. fem. моей, твоей, своей (psl. моѥꙗ, твоѥꙗ, своѥꙗ). dat. gen. masc. et neutr. мому, твому, свому (psl. моѥмоу, твоѥмоу, своѥмоу) gen. fem. моей, твоей, своей (psl. моѥй, твоѥй, своѥй). abl. gen. fem. мойом, твойом, свойом (мойоў, твойоў, свойоў psl. моѥѭ, твоѥѭ, своѥѭ). — abl. plur. мойіма, твойіма,

свойіма (cf. psl. dual. моима, твоима, своима — форма ч. мног моими, твоими, своими).

Питальні (pr. interrogativa) хто. кто З. (psl. къто). — што psl. чьто, місцево со (коло Надь Мігаль) або цо Су. — який, яка, яке. — чий, чия, чиє. — котрий, котра, котре.

Відносні (pr. reflexiva). хто. — што. — який, яка, яке. чий, чия, чиє. — котрий, котра, котре.

Опреділені (pr. definita). сам, сама, само. — вшыток, вшытка, вшытко. — весь, вся, все (psl. вьсь, вьса, вьсе).

Неопредїлені (pr. definita). кто-сі (хто си). што-сі; будь кто (будь хто), будь што; да кто, дашто; нікто (нихто), нішто, нич; якый-си; котрый-сі; котрый-си; леда-кто, ледашто; ледакый, ледачий; еден, quidam; иеден Л. quidam; будь котрый; будь чий; хоц котрый Б.; хоц чий; дакотрый, дакый ВО. гварь другу даку гадку sage irgend ein anderes Räthsel. — даякый. — ні-якый, нічий; іншакый, инший; каждый, вшельіякый (čech. všelijaký).

Місто никто (psl. никъто т. є. ни-къ-то) говорять декуди, так як Ї галицькі Замішанцї: ник cf. slovac. nik, отож в тім випадку і в іменяку не долучує ся то, рідн. никого, дайн. никому etc.

Заіменник зворотний (pr. reflexivum) ся звучить як до околиць: ся, с'а са, ша, шьа psl. сѧ.

Творник числа многого заіменників (з виємом: нами, вами) визвучає на ма; се форми числа двойного: тыма, нима, такыма, таковыма, якыма, моіма, твоіма, своіма, котрыма, якыма, вшыткыма, вшеліякыма, иншима, иншакыма, дакыма, ледакыма, ледачима, даякыма.

Зложене склоненє (Zusammengesetzte Declination).

nom. sing. В мужескім родї приложників уживає ся звичайно форма зложена: зеленый лыс, добрый чловек, быстрый ярок. синій птах. В женьскім родї форми стягнені на а (я): зелена лука, добра жена, быстра ріка, синя вода. В середнім родї єсть накінчик е (стягнений з оє): зелене листя, добре дытя, быстре слово, синє небо.

genit. sing. gen. fem. на ой. зеленой травы, доброй жены, быстрой рікы, синьой воды.

dat. i locat. sing. gen. fem. найчастїйше на ой. зеленой траві, доброй жены, быстрой ріцы, синьой воды (рідше: зелені, добрі, быстрі, синьі або зеленій, добрій, быстрій, синьій).

nom. plur. для всїх трох родів на ы (зглядно і). зелены лісткы; білы коні; добры жены; велікы коровы; молоды дывчата; быстры орлята; сині квіты.

ablat. plur. для всїх трох родів на ыма. зеленыма лысами. добрыма женами. быстрыма дывчатами. синима очками. (Форма ч. двойного в старосл. зеленъıма; форма ч. мног. есть зеленъıми).

ablat. sing. gen. fem. на ом. чістом пшеніцьом, велікoм водом, далеком дорогом; в околицях більше на схід висунених, сумежних сторонам, де живуть Руснаки, котрих говори мають акцент рухомий, так як в тих послїдних стрічае ся накінчик оў: доброў женоў, велікоў грушкоў, сівоў козоў, червеноў ружоў.

loc. sing. gen. masc. et neutr. добрім (psl. добрѣѥмь), велікім, сівім по при добрим, велыкым, сывым.

Числівники (*Numeralia*).

Основні (n. cardinalia). еден (psl. ѥдинъ čech. jeden, pol. jeden, ruth. один), една, едно, два, три (трі), штырі, пят, шіст, сьім. Ц. Чрт. сыдм К. седем Ч. čech. sedm. осем psl. осмь čech. osm. девят, десят Ц. десять Чаб. еденадцет С. еденнацет В. čech. jedenácte. еденац Ч. два'надцет. дванац Ч. čech. dvanáct. тринадцет. тринац Ч. штырнадцет. штырнац Ч. пятнадцет. петнац Ч. шіснадцет. шеснац Ч. сьімнадцет седемнац Ч. девятнадцет. деветнац Ч. двадцет К. Бод. Б. двадцеть Чаб. psl. двадесяти čech. dvacet. — тридцет. psl. тридесяти čech. třicet. — штырадцет. штирацет К. psl. четырндесяти čech. čtyřicet. — пядесят psl. пятьдесятъ čech. padesáte (місто padesát) pol. pięćdziesiąt. — шісдесят psl. шестьдесятъ čech. šedesáte (місто šedesát) pol. sześćdziesiąt. — сьімдесят Ц. седемдесят У. psl. седмь десятъ čech. sedmdesáte (місто sedmdesát) pol. siedmdziesiąt. — осемдесят psl. осмь десятъ čech. osemdesát. pol. ośmdziesiąt. — девятдесят. девядесят psl. девять десятъ čech. devadesát. — сто. — двасто. — трісто. — штырісто. — пят сто. — шіст сто. — седем сто. — осем сто. — девят сто. — тысяч (тісяч) čech. tisíc.

При злуцї одинок з десятками кладут ся одинки, так як у нїмецкім язицї, наперед: еден і двадцет ein und zwanzig, загальноруск. двайцять один, три і тридцет, трі і штирадцет, пят і пядесят. Сполучник і може також опустити ся: еден двадцет Бод. — два двадцет Бод. — три двадцет рокы Б. drei und zwanzig Jahre.

два уживае ся для мужеского рода рівно як і для женьского. два снопы. — два шоры. — два медведьі. — два годіны К. — два дьівкы К. — два мотыки К. — два ночи не спала К. — два гускы Чрт. — два златівкы Чрт. - два річи Др.; для середного рода форма дві: дві кольіна К. — дві ябка К. — дві корыта В.

для мужеского рода уживають трие. psl. трие. штырие psl. четырие. косят трие парібци П. — ідут штырие младенцы. Ті форми стають однак що раз рідшими і витискають ся формами для женьского і середного рода три (трі), штырі psl. три, четыри. Часом однакож чути неправильне „трие дьівкы" місто три дьівкы (cf. два дьівкы).

У числівників, котрі виражають многократь від сто, не склоняе ся сто, проте: два сто zweihundert. три сто dreihundert, пят сто fünfhundert; декуда уживае ся: два ста Л.

трие, три genit. трьох psl. трий dat. трьом psl. трьмъ. abl. трьома psl. трьми etc. штырие, штырі genit. штырьох psl. четырь dat. штырьом psl. четырьмъ abl. штырма, штырьма psl. четырьми etc.

Порядкові (n. ordinalia). перший, перша, перше. — другый, друга, друге. — третій, третя, трете psl. третий, третия, третие — — осмый, осма, осме. — девятый, девята, девяте etc. — стовый centesimus psl. сътьный. — двастовый ducentesimus. — тристовый trecentesimus etc.

У порядкових, котрі виражають злуку одинки з десятками, в ускісних падежах склоняе ся лише числівник порядковий десяток, одинка же полишае ся незмінена. до три двадцетого року bis zum drei und zwanzigsten Jahre. — до пят пядесятого року zum fünf und fünfzigsten Jahre. — в загальнорускім: до двайцятото третого (третього), до пятьдесятого пятого року.

Від числівника порядкового стовъ утвореный сущник наростком -ъка: стівка Ч. čech. stovka hundert Gulden, Hunderter.

Від тісяч наростком -ька утворено: тісячка Ч. čech. tisícka. Tausender.

Збірні (n. collectiva). дває. двоє. — обоє. обає. — обыдвоє. — троє. — четверо. — пятеро. — шестеро. — семеро. — осмеро. — девятеро. — єденнацетеро. — штырадцетеро. — пядесятеро В.

Дуже примітні і в говорах угорскоруских з наголосом сталим дуже розповсюднені суть форми творника, уживані яко numeralia collectiva: двоми (psl. двоими), трьоми (psl. трьми), штырми (штырьмі У.), пятми, шестми, сьідми К., осми, девятми, десятми (десятьмі У.).

двомі хлопі сме были Б. — двоми слугове пришли Ваn. — штырми хлопі косили Ваn. — двоми были сьвідкове ВСв. — были раз трьоми моцаре Кру. einst lebten drei Helden. — штырмі братя ся лапают Л. — де тоты двоми замкнуты были ВСв. — были двоми циґане Чрт. — так са розбесьідовали обыдвомі Чрт.

Умножні (n. multiplicativa). двойнистый Ц. zweierlei Art, zweifach. месо двойнисте піля нього: масне і худе. — тройнистый. — двоякый. — троякый. — пятеракый Ц. — водвійный Чрт. zweifach. — вотрійный Чрт. dreifach.

Роздільні (n. distributiva) по два. — по двоє. — по три. — по троє. — по штыри. — по штырьох etc. Місто по двоє, по троє говорять в Збійнім: по дво, по тро.

Иноді ablat. двоми, трьоми . . . можуть ужити ся яко n. distributiva пр. о котрі годины они приходят все двомі um welche Stunde sie immer zu zweien ankommen.

Дробові (n. proportionalia). піў друга (для мужеского і середного рода). піў другы (для женьского рода, рідше: піў другой). піўтора (д. м. і сер. рода) піўторы (д. женьск. рода), піўтретя (для м. і сер. р.), півтретьі (для сер. р.) etc.

піў друга ґрайцара В. — піўдруга тысяча Ц. піў третя кобла Чрт. — піўдругы копы Б. — піў третьі копы Б. — піў другы златівкы В. — піў другы копы В. — піўторы копы В. — с піўдругом копом В. = з півторою копою. — нажав піўдругой копы Ком. місто: пів други, півтори копи. — піўдругой копы Ваn.

Присловники числові (Zahladverbien, adverbia numeralia). раз semel. — два раз bis. — три раз ter. — штырі раз quater. — пят раз quinquies. — шіст раз sexies. — десят раз decies etc. В угорскоруских говорах раз в злуці з числівниками основними має форму (давну) genitiv-а також при два, три, штырі.

Тут також треба згадати присловники походженя іменного уживані яко числівники неопреділені: кус ein wenig. — дуже viel. — вельо viel. — много (у західноугорских Руснаків уживає ся рідко).

Глаголи (Verba).

Спряженє з наростком теперішниковим (Conjugation mit dem Praesenssuffix).

Тепе́рішник (Praesens). Накінчик 3 лиця ч. єд. і мн. в говорах угорскоруских з наголосом сталим твердий: правит, хвалит, зрит, вштурит, повідат, продават; правят, хвалят, зрят, вштурят, повідают, продавают П. мают Ц. (сут, дадут) etc. В декотрих місцевостях, іменно там де проявляє ся вже акцент пр. як в Збійнім накінчик лучає ся мягкий: гварять МЛа. — называють МЛа. — мауть Др. — повідауть Зб. — стоять Зб. — покоўтать Зб. — гварить Зб. — уганять Зб. — поімать Зб. — пхать Чаб. — (суть Чаб.). В 3 лици ч. єд. теперішника кляс I, II, III. 1., V. 2. 3. 4. і VI накінчик т відкидає ся: іде, пасе, скубе, пече, жне, пиє, меле; квітне, охляпне; зеленьіє; ґівдже, куше; пере, тче; лає, сьіє; любує, злеґує, подудрює.

Подекуди терпить ся роззїв (Hiatus) в 3 л. ч. мн. теперішника: мауть Др. Зб. — поімауть МЛа. — блыскауть ся МЛа. — зовавут Брв. — повідаўть Зб. — льітауть Зб. (1. л. ч. єд. тепер. відносних глаголів: мам, поімам, повідам, льітам etc.) — або для уникненя роззїву місто й виступає в: чуву́ть Чаб. = чу́ють. — думавуть Чаб. = думають. — знавуть Чаб. = знають. — тыркавуть Зб. sie klappern тиркають.

В 1. лици ч. мн. в старосл. накінчику мъ замінює ся ъ на е. плетеме, гудеме, грыземе, несеме, гребеме, печеме, речеме, пнеме, мреме, биєме etc. в ческ. pleteme, hudeme, hryzeme, neseme, hřebeme, pečeme, rceme, pňeme, mřeme, bijeme.

бости pungere. боду, бодеш, боде; бодеме, бодете, бодут Б. psl. **бости. бодѫ, бодеши, бодеть; бодемъ, бодете, бодѫть.**

речи. реку (речу), речеш, рече; речеме,речете, рекут.

(з Иванцями гвариў, та — реку — на тебе бы дати Б. — я речу Зб.).

знати. знам, знаш, знат П. (зна С. Брв.); знаме, знате, знают psl. знати. знаѭ, знаєши. знаєть; знаємъ, знаєте, знаѭть.

пити. пию, пиеш, пие etc. рідше так як в загальноруск. пю, пеш, пе psl. пити. пиѭ, пиєши, пиєть.

бити. бию, биеш, бие etc. рідше бю, беш, бе psl. бити. биѭ, биєши, биєть.

жити. жию, жиеш, жие; жиеме, жиете, жиют psl. жити. живѫ, живєши, живєть.

псути. ВСв. псую, псуеш, псуе до 1 кл. cf. psl. пьсовати. пьсоуѭ etc. до VI. к.

чюти. чюю, чюеш, чюе psl. чоути. чоуѭ, чоуєши, чоуєть.

плыти. плыю, плыеш, плые etc. čech. plouti praes. pluji. psl. плоути. пловѫ, пловєши, пловєть. (місцево уживане; звичайно плынути і плывати. — качка плые Ч.).

[В Покостові, в Петровци в Земплиньскій столиці говорять: пуе, прие, вые м. пуйде (пійде), прийде, выйде. пр. сонко вые = сонце вийде].

захолоднути К. захолодну, захолоднеш, захолодне etc.

згаднути П. згадну, згаднеш, згадне etc.

квітнути. квітну, квітнеш, квітне (в загальноруск. уживае ся лише: цвинути і цвисти).

бігнути. бігну, бігнеш, бігне.

втыкнути. praes. втікну не уживае ся, лише втычу, втычеш, втыче (від втечи І. кл. або радше від втыкати V, 2. кл.). [серна втыче або летіт С.].

крочнути Чрт. einen Schritt thun, schreiten. крочну, крочнеш, крочне etc.

кукнути Л. gucken. кукну, кукнеш, кукне etc.

спырснути. спырсну, спырснеш, спырсне.

набырміти Т. набырмію, набырміеш, набырміе etc. загальноруск. набреніти, набренію.

запозныіти. запозныію, запозныіеш, запозныіе etc.

смотріти Чрт. смотрю, смотриш, смотрит etc. але також смотрити після IV кл. як в старословеньск. съмотрити. съмоштрѭ, съмотриши, съмотрить.

бажати (з баг-ѣ-ти cf hal. забагати п. V. кл.) бажу, бажиш, бажит Пс.

йойчати ВСв. йойчу, йойчиш, йойчит; йойчиме etc.

бечати. бечу, бечиш, бечит. — увца бечит К. das Schaf blöckt.

врещати. врещу, врещиш, врещит Л. в загальноруск. верещати psl. врѣштати. врѣштѫ, врештиши, врештить.

щати mingere. щу, щиш, щит psl. сьцати. сьчѫ, сьчиши, сьчить.

Від хотьіти уживає ся теперішник: хочу, хочеш etc. (psl. хотѣти. хоштѫ, хоштеши) хочеме... хотят і хочут (psl. хотѧть). декуди також: хцу, хцеш, хце; хцеме, хцете, хцут Яс. У.

Старосл. имѣти відповідає мати після V, 1. praes. мам, маш, мат (ма); маме, мате, мают.

Старосл. съпати відповідає спати, котре теперішник творить від пня спи після III, 2. спю, спиш, спит. — місцево однакож уживають ся форми: спю, спеш, спе; спеме, спете, спют. після V, 2. [Нижняне в Габурі говорять: дытина спе].

крочити В. крочу, крочиш, крочит etc.

хытити Л. хычу (хытю) хытиш, хытит psl. хътити. хъштѫ, хътиши, хътить.

гранчити. гранчу, гранчиш, гранчит etc.

вштурити. вштурю, вштуриш, вштурит etc.

охабити. охабю, охабиш, охабит etc.

гварити sprechen, reden. гварю, гвариш, гварит etc. ческе hovořiti, словацке hovorit' (форми з руского взяті: говорити).

шмарити. шмарю, шмариш, шмарит etc.

В декотрих околицях перед ю 1. лиця ч. ед. теперішника зубні і сичні не переходять на піднебенні і так платю О. ich zahle, молотю О. ich dresche, ходю О. ich gehe, видю О. ich sehe; в Уяку: плачю, молочю, ходжу, виджу в старословеньск. плаштѫ solvo, млаштѫ ferio; trituro, хождѫ ambulo, виждѫ video.— дусю ВО. ich würge, ich drücke, носю Ваn. Брв. ich trage, просю Брв. ich bitte, місю Б. ich mische; в иньших околицях: душу, ношу, прошу, мішу в старословеньск. ношѫ fero, прошѫ peto, мѣшѫ misceo; — возю ВО. ich führe zu Wagen, ich fahre. — грозю Брв. ich drohe м. вожу, грожу в старословеньск. вожѫ veho, грожѫ minor (грози-о-м).

Тут також мусю ВО. ВСв. = мушу (від „мусити“ čech. musiti після IV. кл. в східноугорскоруск. му́сати, му́саю п. V, 1. — в загальноруск. уживає ся мусьіти після III, 2.).

робіті. робю, робіш, робіт etc.

лапіті Лї. ВО. greifen, fangen čech. lapiti (в Гал. переважно: лапати після V кл.) лапю, лапіш, лапіт etc.

мысліті. мышлю, мысліш, мысліт (мыслиш, мыслит) etc.

В клясї V. 1 голосівка теперішникова з виїмкою 3 лиця ч. мн. (в правилї) викидає ся:

волати. волам, волаш, волат; воламе, волате, волают.

черпати. черпам, черпаш, черпат; черпаме, черпате, черпают psl. чръпати. чръпаѭ, чръпаѥши, чръпаѥть etc.

обертати. обертам, оберташ, обертат etc. 3 pers. plur. обертают psl. обраштати. обраштаѭ, обраштаѥши, обраштаѥть.

превертати. превертам, преверташ, превертат etc. psl. прѣвраштати. прѣвраштаѭ, прѣвраштаѥши, прѣвраштаѥть etc. ruth. перевертати. перевертаю, перевертаєш, перевертає etc.

вискати clamare, exclamare. вискам, вискаш, вискат.

сикати. Чрт. mingere. сикам, сикаш, сикат.

зовати. зовам. зоваш, зоват etc. (тоты птахы сыйками зовают Брв. — назувають МЛа.).

притискати. притискам, притискаш, притискат В. psl. притискати. притиштѫ, притиштеши, притиштеть etc.

выношати Б. выношам, выношаш, выношат etc.

здувати wegblasen. здувам, здуваш, здуват О.

плывати. плывам, плываш, плыват psl. плъıвати. плъıваѭ, плъıваѥши, плъıваѥть. качка плыват Л.

плавати. плавам, плаваш, плават Чаб. psl. плавати. плаваѭ, плаваѥши, плаваѥть

гыбати ire. гыбам, гыбаш, гыбат cf. psl. гъıбати. movere гъıбаѭ, гъıбаѥши, гъıбаѥть et гъıблѭ, гъıблѥши, гъıблѥть.

піскати. піскам, піскаш, піскат psl. пискати. пиштѫ, пиштеши, пиштеть. — піскат на піщалцы П.

черкати. черкам, черкаш, черкат П.

ґаґати. ґаґам, ґаґаш, ґаґат. гуйс ґаґат Лї.

давати. давам, даваш, дават. продавают землю П.

ставати. ставам, ставаш, стават. поставауть за шором Зб. sie stellen sich in einer Reihe auf.

імати. імам, імаш, імат. рыбу поімауть МЛа.

кракати. кракам, кракаш, кракат. psl. кракати. крачѫ, крачеши, крачеть. кракат ворона В.

вызирати. вызирам, вызираш, вызират У.

позерати. (позирати). позерам, позераш, позерат.

дозерати (дозирати). дозерам, дозераш, дозерат.

повідати. повідам, повідаш, повідат psl. повѣдати. повѣдаѭ, повѣдаѥши, повѣдаѥть.

поневіряти Чрт. поневірям, поневіряш, поневірят.

прядати Б. öfters spinnen. прядам, прядаш, прядат etc.

трепати. треплю, треплеш, трепле Ван. psl. трепати. трепліѫ, трепліеши, трепліеть.

лябдати. лябджу, лябджеш, лябдже Лї. што лябджут люде Лї.

трепотати Бод. tremere. трепочу, трепочеш, трепоче.

Декотрі глаголи спрягають ся тут по V. 2 — тим часом в загальнорускім належать до V. 1.

кусати. кушу, кушеш, куше. в загальнорускім кусаю, кусаєш, кусає psl. кѫсати. кѫсаѭ, кѫсаѥши, кѫсаѥть. комаркы кушут Ч. когуты ся кушут С.

карати. (карю), кареш, каре. Бог тя покаре Ц. Gott wird dich strafen в загальноруск. караю, караєш, карає psl. карати. караѭ, караѥшн, караѥть.

ламати. ламю, ламеш, ламе в загальноруск. ламаю, ламаєш, ламає.

дрімати. дрімлю, дрімлеш, дрімле Бод. в загальноруск. дрімаю, дрімаєш, дрімає в старосл. дрѣмати. дрѣмлѭ, дрѣмлѥши, дрѣмлѥть.

втьікати. втьічу, втьічеш, втьіче в загальноруск втїкаю, втїкаєш, втїкає psl. оутѣкати. оутѣкаѭ, оутѣкаѥши, оутѣкаѥть etc.

нарікати. нарічу, нарічеш, наріче рідше нарікам, нарікаш, нарікат в загальноруск. нарікаю, нарікаєш, нарікає.

Декотрі глаголи можуть спрягати ся по V. 1 або V. 2. пр. гуйс ґівґат або ґівдже Лї. — курка кодкодат або кодкодже Лї. — кінь дрындат Л. або дрындже Кеч. — свіня рьохкат Ц. або рохче К. das Schwein grunzt. — байдат або байдже Крем. — пес майдат (О.) або майдже (Су. Крем.) с хвостом.

гнати. жену, женеш, жене psl. гнати. женѫ, женеши, женеть.

срати. cacare. серу, сереш, сере.

сцати. sugere. сцу, сцеш, сце м. ссати, ссу, ссеш, ссе psl. съсати. съсѫ, съсеши, съсеть.

ткати. має звичайно у нас тчу (тку), тчеш, тче psl. тъкати. тъкѫ, тъчеши, тъчеть по V. 3; — тут однакож спрягає ся по V. 1 отже: ткаю, ткаєш, ткає etc.

звати (зовати, зувати) vocare, clamare, nominare має звичайно в теперішнику зову (зву), зовеш, (звеш) etc. psl. зъвати (звати). зовѫ, зовеши, зоветь після V. 3 — тут творить ся теперішник від пня зу проте: зую, зуєш, зує; зуєме, зуєте, зуют (після V. 4).

(Бог зна, як са тото зує Брв. — мы зуєме жаба Брв. — птахы так са зуют Брв. — зує ся пыргач МЛа cf. serb. зујати).

ляти. лыю, лыєш, лыє Ц. В... psl. линати. лѣѭ, лѣєши, лѣєть.

зыяти hiare. зыю, зыєш, зыє має тут форму зяти. зяю, зяєш, зяє psl. зинати praes. зинѩ, зинаєши, зинаєть et зѣѭ, зѣєши, зѣєть.

вивіскувати. вивіскую, вивіскуєш, вивіскує etc.

злеґувати Кеч. злеґую, злеґуєш, злеґує.

виджувати Б. виджую, виджуєш, виджує.

попопрювати В. попопрюю, попопрюєш, попопрює.

ходжувати Б. ходжую, ходжуєш, ходжує.

потышивати Вап. потышую, потышуєш, потышує.

Місто у уживають у глаголів VI. кл. в декотрих околицях и або і як на пр. купи́є Зб. м. купує. — скликиє Зб. м. скликує. — дякію Зб. м. дякую. — дарію Зб. м. дарую.— бесыдыіє Зб. м. бесыдує. — з'уніють Зб. м. з'унуют. Подібно і в староческім стрічає ся часто і місто u: bojije, poškornije, spatřije.

Повельник (Imperativus). В 2. (і дуже рідко уживанім 3.) лиці ч. ед. повельника звичайно наросток и ослабляє ся на ь пр. идь, плеть, несь, пазь, хчинь Бод. etc. Однакож понайбільше і ь губить ся, так що повстають закінченя тверді: пр. ід до нього Ц. — под ле гев! С. ВМ. komm her! — принес воды С. — ід ле, пожич гребеня Ц. = сяд на лаву Б. setz' dich auf die Bank. — однес ВМ. — прос Кеч. — зажен Кру. — кос Вап. — грыз Вап. — дер Вап. — пер Вап. меч — пиш — слыш — полож Вап. налож Вап. — ґвойд до́хыж Бод. = ввійди до хати.

У глаголів IV. кл., у котрих перед и стоїть л, ослабляє ся и на ь, черрз що л мягчить ся: дозволь, помоль ся, хваль, голь. — мыслити, помыслити має в повельнику: мысли, помысли; від патрити čech. patřiti schauen), припатрити, попатрити звучить повельник: патри, припатри, попатри.

В 1. і 2. л. ч. мн. старословеньске ѣ, що повстало із голосівки теперішникової (Praesensvocal) e і голосівки способової (Modusvocal) и, ослабляє ся на и а дальше на ь, котре найчастійше губить ся.

Накінчикови старослов. 1. лиця ч. мн. мъ відповідає м е; накінчик те для 2. л. ч. мн. полишає ся без зміни. Старослов. несѣмъ (з несемъ) відповідає н е с ь м е найчастїйше однакож н е с м е čech. nesme pol. nieśmy; старослов. несѣте (з несенте) відповідає н е с ь т е найчастїйше ь губить ся: н е с т е čech. neste pol. nieście.

Подібно: і д м е, і д т е; в е д м е, в е д т е; в о з м е, в о з т е; р е ч м е, р е ч т е; м е л ь м е, м е л ь т е etc.

По губних суголосках и ослаблене на ь відпадає безслідно: г у б, г у б м е, г у б т е; х о п, х о п м е, х о п т е; п р а в, п р а в м е, п р а в т е; т я м, (т я м м е гал. тямім), т я м т е.

По р найчастїйше и відпадає безслїдно, часом ослабивши ся на ь мягчить р: г в а р, г в а р м е, г в а р т е і г в а р ь, г в а р ь м е, г в а р ь т е ВО.; ш м а р, ш м а р м е, ш м а р т е і ш м а р ь, ш м а р ь- м е, ш м а р ь т е. — від п р а т и (V кл.) чути: п е р, п е р м е, п е р т е. пр. перте лахы.

[д о к і н ч м е В. д о к і н ч т е В. — д о р о б т е В. — не о х а б т е мя Б. — н а л о ж т е Вап. — б л а г о с л о в т е Ста. — х о п, х о п м е, х о п т е Кру. п о к о с Ц. п о к о с м е, п о к о с т е Ц. п р и н е с, п р и н е с м е, п р и н е с т е С.].

Дуже примітні для угорскоруских говорів з наголосом сталим суть декотрі стягненя форм повельника як: с м о т П. із смотр, смотри. смотле! schau nur! — п о д С. ВМ. з поиди, пойд = пійди. под-ле-гев С. ВМ. = ходи сюда! — п о - л е П. = под ле. по-ле-гев! П. с о - л е - с я - с о! П. смотри но, смотри! — м о л е! Г. Брв. мов-ле, мови-ле, мо-ле-мо! — в о з ВО. м. возьми.

Від й і х а т и повельник: й і х а й, й і х а й м е, й і х а й т е Крем.

Від к а р а т и. к а р, к а р м е, к а р т е Ц. скар ня Бо! Ц. Gott möge mich strafen!

— п о с м о т ь Вап. — в о з ь. в о з ь т е Вап. = возьми, возьміть — с а д ь, с а д ь м е, с а д ь т е Вап. — з а п а л ь т е Вап. — п о- т і ш Вап. — в о з т е Кру. = возьміт. — з а п л а т Бод. — о б е р Пс. — в к а ж т е Г. = укажіть, укажіте. — р о з в а л ь с а Брв. — к у п Брв. — б е р ь, б е р ь т е Врв. — п у с т т е Зб. — г о н ь т е Зб.

По голосівках наросток и переходить на й (як і в иньших говорах україньскоруск. язика): г р а й, г р а й м е, г р а й т е. о б у й, о б у й м е, о б у й т е. б и й, г н и й, ж и й. р ы й. р а д ь і й. д о з е р а й. г а д а й. с ь і й. л ь і й. з л е ґ у й. п о п о п р ю й. в ы в і с к у й.

Глаголи II кл., у котрих перед н у стоїть суголоска, почіпляють в повельнику до и звичайно й: д в и г н и й, д в и г н і й м е, д в и г н и й т е. т н и й, т н и й м е, т н и й т е. г о р н и й, г о р н и й м е,

горнийте. кукний, кукнийме, кукнийте. верний Вап. вернийме, вернийте. усний МЛа. уснийме, уснийте. порсний, порснийме, порснийте.

Від станути звучить повельник стань Пс., дуже рідко коли стани; рідкими суть також форми: запряжи, вывези місто звичайно тут уживаних: запряж, вывез.

Також декотрі глаголи з иньших кляс прилучають в повельнику до **и** ще й пр. I, 5. жний, жнийме, жнийте; зачний. — возмий Вап. — выймий Кру. — выймийте Кру. I. 6. мрий. трий. жрий. III, 2. зрий. спозрий. обізрий. форми повельникові після III. 2: спий, спийме, спийте (від спати, psl. **съпати**).

IV. окстий. V. 3. рвий (від рвати psl. **ръкати**). сций (від сцати psl. **съсати**).

Часом навіть уживає ся від ити форма повельника ідий, идий місто звичайно уживаних ід, идь.

3 лице ч. ед. повельника уживає ся рідко пр. скар ня Бо! Ц. Gott möge mich strafen. — милый Бог тя присци der liebe Gott möge dir den Schlaf senden, möge dich einschläfern.

Неопредїленик (Infinitivus) кінчить ся правильно на ти (в місцевім виговорі: ті, а декуди в дуже нечисленних місцевостях: ты): гварити, гваріті, гваржіты (Остурна на Спішу), грабати, грабаті, грабаты. В піснях стрічають ся форми неопредїленика на **ц**: поганяц, спац, робіц пребірац, ходзіц, дац і т. и. взяті з словацкого*). Тут згадаємо про стягнене форм неопредїленика: лати МЛа. м. лаяти čech. láti (з lajati) psl. **лаıати**; подібно також ляти psl. **лиıати**, зяти psl. **зиıати**. — сяти Бод. м. сїяти psl. **сѣıати**, slovac. siat', pol. siać. — смяти са Брв. м. сміяти ся psl. **смиıати сѧ**, slovac. smiat' sa, pol. śmiać się.

---

*) В лїтературнім язицї Словаків уживають ся форми неопредїленика на t' пр. niest', viest', mlet', čret', trhnut', myslet', držat', učit', čakat', vracat', písat', brat', liat', milovat' etc. Однакож Словаки в сторонах, де стикають ся з Руснаками і з Поляками пр. в столицях Спішскій, Шаришскій, Абауйварскій, Земплиньскій . . . говорять: brac, dyhac, nosic, kosic, začinac etc., чим зближують ся до польского: brać, dychać, nosić, kosić, zaczynać. Замітити випадає, що в білорускім кінчить ся неопредїленик на ць: хваліць, горець, ходзіць, піць, веріць, дабаріць, дзелаць, даваць, готовіць, круціць, жиць, мыць або також і на ці (цы) як: хваліці, горeці, ходзіці і пр. *I. B.*

Причасники (Participia). Про дїеприложники теп. дїйн. ст. гл. стор. 66. Дїеприложник в 3 падежі стрів я в звороті: і стал тому лежачому конец головы ВСв. [дїеприложники в ускісних падежах стрічають ся в укр. рідко пр. в ріднику у Марка Вовчка Повістки 1861. стор. 25: нема нігде хліба лежачого].

Дїеприсловники теп. дійного стану уживають ся частїйше: ідучи, беручи, черчучи, сьпіваючи, розмысляючи, момраючи, вячучи, плачучи, купуючи.

Причасники минувшика дїй. ст. I. уживають ся прерідко. На згадку заслугує дїеприсловник: погодивши ВМ. в значеню: пізнїйше, згодом, перегодом nach einer Weile, später.

Декотрі причасники минув. дій. ст. II. мають значенє приложників: тырвалый dauerhaft, fest. стеклый wasserscheu, toll.

(Про причасники минувш. дїй. ст. II. в формах описаних гл. низше).

Причасники тепе́рішного часу стану страдного уживають ся рідко а мають значенє приложників: видимый sichtbar, зримый item., любимий lieb.

Причасники минувшого часу стану страдного на -тъ уживають ся в угорскоруских говорах з наголосом сталим частїйше, нїж у всяких других говорах українськоруского язика. Причасники м. ч. ст. страд. на -нъ уживають ся як загально в українськорускім язицї часто. Причасники тоті творять ся в угорскорускім часто також і від перехідних глаголів пр. зогнитый, счорньітый, спорохньітый, зболььітый; закыртавеный, заляженый, встеченый etc. гл. стор. 66—68.

Від красти уживає ся декуди неправильно краджений Бод. утворений після IV кл. з пня „крадu“ = місто крад-е-ный (крад-є-нъ).

Сцїпенїла форма аориста бы уживає ся для означеня условника (Conditionalis) пр. я бы гваріл (гваріла, гваріло), ты бы гваріл (гваріла, гваріло), він бы гваріл (она бы гваріла, оно бы гваріло); мы бы гварілі, вы бы гварілі, они бы гварілі або гваріл бым, гваріл быс, гваріл (гваріла, гваріло) бы; гварілі бысме, гварілі бысте, гварілі бы.

бы уживає ся також яко сполучник; подібно також абы, жебы, кебы, кедьбы, хоцбы, якбы.

Условник давноминувшика (Plusquamperfectum): я бым был гваріл, ты быс был гваріл, він бы был гваріл; мы бысме былі гварілі, вы бысте былі гварілі, они бы былі гварілі.

Спряженє без наростка теперішникового. (Conjugation ohne das Praesenssuffix).

(вѣд). вім (дуже рідко уживане) місто не вім уживають понайбільше „нé знам"; місто Бог віст найчастїйше „Бог зна" пр. Бог зна, як ся тото зує Брв.

Частїйше стрічають ся composita: повісти, уповісти, виповісти, заповісти, приповісти, наповісти, споністи, оповісти, доповісти (= die Erzählung zu Ende führen, das Erzählte endigen.

повісти. теперішник: повім, повіш, повіст; повіме, повісте, повідять.

повельник: повідж (psl. повѣждь); повѣджме, повѣджте (psl. повѣдимъ, повѣдитє).

(дад). теп. дам, даш, даст; даме, дате, дадут (čech. sing. dám, dáš, dá pl. dáme, dáte, dají).

повельник утворює ся від пня да (дати): дай, дайме, дайте, також і причасник теп. часу склонний: даючий, несклонний: даючи.

[неопредїленик: дати; прич. теп. ч. I. ст. дійного склонний давший, несклонний давши (оба мало уживані); прич. мин. ч. ст. д. II. даў, дала, дало; причасник мин. ч. ст. страдного: дат, дата, дато].

(ıад). теп. йім, йіш, йіст; йіме, йісте, йідят.

повельник: йідж. йіджме. йіджте.

Иньші форми такі, як в загальнорускім.

(юс). теп. єм, єс, єст (є). єсме, єсте, сут. (с-о-нть psl. сѫть). місто єм подекуди іменно в описаних формах сом (čech. jsem, sem slovac. som), місто сут (суть) подекуди су (čech. jsou slovac. sú pol. są).

[причасник теперішника ст. д. суций (= сущий = psl. сый, сѧй et сѫй) має наросток теперішниковий о (с-о-нт psl. сы, сѧ et сѫ), а значенє приложникове: aptus tauglich, geeignet cf. slovac. súci у Лемків галицк. суций і сучий].

(єм, ты єс, він єст, мысме, высте, они сут В. мысме в хыжи В. высте в корчмі В. єст Ц. Ч. ВМ. Бод. — сут ВМ. Бод. — кукулечко, де єсь была Л. — єсь Брв. — ту-сь? Зб. bist du hier? тут єси? — што єсте за єдны ВМ — єсть Пс. Др. Чаб. — сут і суть Др. сут куницьі. — суть Чаб. — кебы я сом знаў Ц. — был сом в Гамерицьі Ц. — не мам жену, лем сом сам Лп. — уж ідут дрітаре, уж су на граніци (Порач на Спішу).

— а в ты Еуропі лем су красны ролы ВСв. — што ныгде не суце Вап. = що нікуди не годить ся).

[від пня бѫд творить ся praes. буду (бѫд-о-м) в значеню: его; причасники теп. ч. д. ст. будучий; будучи (дуже рідко уживані)

від пня бы творить ся неопреділеник быті (бити) = бути, psl. бытн. причасник мин. дій. ст. I. бывший; бывши (дуже рідко уживані). — прич. мин. д. ст. II. был (быў), была, было. — прич. минувшика страдного стану: за-бытый, за-быта, за-быте].

Описані форми глагольні (Umschriebene Verbalformen).

Минувшик стану дїйного (Perfectum g. act.) складає ся з причасника минувшика ст. д. II. і з теперішника спомічного глагола юсмь. В першім лиці ед. ч. для всїх трох родів спомічник принимає вид ем. ходіл ем, ходіла ем, ходіло ем; декуди л причасника переходить на ў для мужеского рода приміром в Брв. МЛа. Зб. любиў, любила, любило; в иньших околицях не лише в мужескім, але в женьскім і середнім родї: ходіў ем, ходіўа ем, ходіўо ем пр. Яс. Ста.

[натерла ем К. — напюк ем К. Крем. — напекла ем К. Крем. — сидьіла ем Л. — мала ем трі гусі білы Лї. — йіўа ем Яс. — робіўа ем Ста. — робіла ем Лп. Крем. — робіло ем Крем. — прішла ем Крем. — выдаўа ем (Камюнка на Спішу).

Також уживають ся для женьского і середного рода стягнені форми: ходіла-м (з ходіла ем), гваріла-м, ходіло-м, гваріло-м.

В другім лиці ед. ч. для всїх трох родів спомічник (старосл. юси) має форму ес або також (як до місцевости) есь. В першім лиці мног. ч. старосл. юсмъ звучить есме, в другіми лиці ч. мн. старосл. юсте звучить есте. В третім лиці ч. ед. і мног. спомічний глагол відпадає: sing. 2. ходіл ес (есь) ходіла ес, ходіло ес 3. ходіл, ходіла, ходіло. plur. 1. ходілі есме 2. ходілі есте 3. ходілі.

Часто також стягнені форми: ходіла-с (з ходіла ес), ходілос; ходілі-сме, ходілі-сте.

Помічник може класти ся доволї сперед або послї глагола а в реченях підрядних стягнений найчастїйше почіпляє ся до імени зависимого або до частиці.

[не была ем дома, коноплы ем терла Б. — де есь была Л. — кедь есь ся приспала Брв. — не нашлісме, лем есме

виділі Вап. — співала-м бы Брв. — же-м ходила Брв. — любила-м Брв. — жебы-с не смотріла В. — хоц бы-с мя била В. — тераз єм ся розскакала Вап. — кого-сь ту поімал Вап. — што м го ныїда не видьіла Вап. — кадыль-єс вішала вінцы Г. — уж єм приспаў МЛа. — пішоў єм през лыз калинковый МЛа. = прошто-сте ся білі МЛа. — бо-єме тя любілі МЛа. — іши-м не любуваў МЛа. — ожебы-сь ту привіў Зб. набила-м Зб.

Иноді спомічник повтаряє ся пр. в таких зворотах: заспівала-м бы-м си МЛа. — зазулічько, десь єсь была? Брв.

Для вираженя минувшика кладуть перед причасником минув. ч. ст. д. II. лише заіменник личний (а в третім лиці заіменник личний в нашім язиці заступаючий заім. вказний він, она, оно, они): я, ты, він ходіл (я, ты, она, оно ходіла, ходіло); мы, вы, они ходілі. Від бости (psl. бости pungere): я бол, бола, боло etc.

В причаснику мин. ч. д. ст. II. для мужеского рода у глаголів I. кл. стісняє ся в декотрих околицях є на ю пр. вюл, мюл (вюў, мюў). — нюс, вюз. — грюб. — рюк, тюк, влюк, пюк. — люг.

Декотрі глаголи II. кл. творять причасник мин. часу ст. д. II. від повного пня: я ім звыкнул повідати. Вап. = я їм звик повідати. — заяц утьікнул Др. = заяць утьік. — захрыпнул Б. = захрип. — лапнуў Чрт. (від: лапнути fangen; greifen; mit der Hand langen). — тяк ся стануло ВСв. = так ся стало, so geschah es.

Другі глаголи згаданої кляси творять той причасник від коротшого пня іменно для женьского і середного рода: припомла Т. = припімнула. — шарпла, шарпло Т. = шарпнула, шарпнуло. — выгла ся нога Т. = вигнула ся (выгла з выгъбла cf. гнути, psl. гънѫти із гъбнѫти). — цофло ша У. = цофнуло ся. — крочла Чрт. = крочнула. — замкло са Бод. замкнуло ся.

У декотрих глаголів II. кл. творить ся причасник мин. ч. д. ст. II. від повного або від скороченого пня пр. замерз Ц. і замерзнул (Надь Мігалі).

Згадаєм тут ще про стягнені форми лаў (čech. lál) лала, лало ЛМа. м. лаяв, лаяла, лаяло (psl. лаıалъ, -а, -о); ляў, ляла, ляло (psl. лиıалъ, -а, -о), зял (psl. зиıалъ); сял pol. siał м. сіяв psl сѣıалъ; смял са Брв. pol. śmiał się (psl. смиıалъ сѧ ѥсть).

Давноминувшик ст. дїйного (Plusquamperfectum act.) зложений з минувшика споміченика быти і з причасника м. ч. ст. д. II. відповідного глагола: sing. 1. я быў гваріл, я была гваріла, я было гваріло. 2. ты был гваріл, ты была гваріла, ты было гваріло. 3. він был гваріл, она была гваріла, оно было гваріло plur. 1. мы былі гварілі 2. вы былі гварілі 3. они былі гварілі; також был ем гваріл, была ем гваріла, было ем гваріло, был ес гваріл etc. Про условник минувшика і давноминувшика гл стор. 94.

Будущик стану дїйного (Futurum act.) у глаголів довершених (verba perfectiva) виражає ся теперішником: выплету, понесу, штыхну, кукну, вштурю, наложу, охабю, побочкам, забию.

Від глаголів недовершених (v. imperfectiva) творить ся будущик з причасника мин. ч. ст. д. II. відносного глагола і з теперішника глагола быти кладеного все перед причасником: sing 1. буду писал (писала, писало) 2. будеш писал (писала, писало) 3. буде писал (писала, писало) plur. будеме писали 2. будете писали 3. будут писали — або також з теперішника глагола быти і неопредїленика даного глагола: sing. 1. буду смотріти 2. будеш смотріти 3. буде смотріти plur. 1. будеме смотріти 2. будете смотріти 3. будут смотріти.

(не будеш видьіл В. — буду жито косити ВСв.) — я буду крал ВМ. — будут ворожити ВСв.).

Стан страдний (Genus passivum). Стан страдний виражає ся 1) злукою форм ст. дїйного з заіменником ся у всїх лицях единичного і многого числа пр. хыжа выстроіт ся. быкы запрягают ся etc. 2) злукою причасника минувшого часу ст. страд. з формами ем, буду, был пр. ем прошеный, буду зогнатый, был притьіснутый.

(будеш споневіряный Чрт. — зашто бы я был споневіряный Чрт. — был битый ВСв. — жебы не была уроджена ВСв. — буде уроджена і покрещена ВСв. — каждый (есть) позначеный Зб. — жебы образ был принесеный Чрт. — была колодка одомкнута Бод. так осуджено было Бод.).

4. До словоладу (Syntaxlehre).

При сущниках в ед. числї, що виражають поняте многости, кладе ся присудок иноді в числї многім (constructio ad synesin) пр. цьiлый суд ламлють собі голову Чрт. das ganze Gericht zerbricht sich die Köpfe, alle Gerichtsglieder wundern sich. — Ся не моглі кодысік паньство на граніци сі добре здатї Ч. Einst konnte die Herrschaft die Grenzen ihres Gebietes nicht genau bestimmen.

Число многе для оказаня чести (pluralis reverentiae) уживае ся тут примітним способом: кладе ся многота заіменника личного третього лиця, котре, як звісно, заступае ся в рускім заіменником вказним він, она, оно. пр. што они о тім добре знают ВСв. dass sie davon wohl unterrichtet sind. — я думал пан капітан, што они ся про тоты ґомбічкы гньівают на мене Кеч. ich war der Meinung, Herr Hauptmann, dass Sie jener Knöpfe wegen mir zürnen. — они нам повідят гадку Чаб. der Herr wird uns ein Räthsel sagen, Sie werden uns ein Räthsel aufgeben. — пане, то їх тоты стогы великы? ВМ. Herr, gehören Ihnen diese grossen Schober? — пане, ім до того нич ВМ. Herr, darum mögen Sie sich nicht kümmern. — была в їх капустї свиня Г. in Ihrem Kohlgarten wühlte ein Schwein. В загальнорускім в подібних разах кладе ся plur. II. лиця заім. личного, (взглядно уживае ся заім. привластний: ваш, ваша, ваше), отож: що Вы о тім добре знаете, що Вы гнїваете ся на мене, Вы нам скажете загадку, то Ваші стоги велпкі?, Вам до того нїчо, у Вашій капустї була свиня.

Для вираженя неозначеного докладно підмету уживають часто глагола-присудка в 3. лиці единичного числа, коли в письменнім язиці кладе ся в тім разї трете лице многого числа пр. гуси лудит: гуся-на! жене: а гуч! man lockt die Gänse mit dem Rufe: husia-na!, und treibt sie an mit dem Rufe: a-huč! — піскат на піщальцы, грат на гусльох man pfeift auf der Pfeife, man geigt auf der Geige.

Коли присудок в comparativi (в порівнику), то може иноді класти ся рід середній ед. числа, хоть буде підмет мужеского або женьского рода і стоїть в числї единичнім або многім пр. кедбыс дале од яречка, тобыс гірше циганечкы Ор. = колибысь дальше сидыла від потока, тобысь була гірша (бруднїйша) від циганки. Також подібно инколи і в украïньскім пр. самиї небеса стали нїби ще краще (Повісти Основяненка 1858. I. 30). — ди-

влюсь: твоя, мій брате, мати чорнійше чорної землї іде (Шевченко. До Миколи Костомарова). — мужик хитрійше чорта (Номис). Ом. Огоновский в дїлї „Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache“ 1880 стор. 153. наводячи примір з Вовчка: „правда гіркая краще кривди солодкої“ замічає: „diese Construction scheint aus dem Russischen ins Ruthenische versetzt worden zu sein“. Тої гадки я не подїляю. Така стройня (конструкция) єсть у нас вправдї рідка, але уживає ся не лишень на Українї, але також на Угорщинї і в Галичинї. В Пізнанцї Гнилій (коло Тернополя) чув я в устах люду: він гірше жида або він гірш жида = він гірший від жида — а в Завадові коло Львова: она ще гірш жебраќа, она ще біднїйше жебрака = гірша від жебрака, біднїйша від жебрака. він дурнїйше вола = він дурнїйший від вола. — [тут пригадує ся конструкция въ латиньскôмъ якъ: varium et mutabile semper femina = женщина все істота нестала і змінна, — де однакож рід середній приложника уживає ся мов сущник подібно як в реченю: таке молоде, а таке немилосердне (бесїда про панночку гл. Марко Вовчок. Інститутка)].

Заіменник ся кладе ся найчастїйше перед відповідним глаголом, рідко коли після него пр. але ся стратила єдна луспа з рыбы на дворі ВСв. aber eine Fischschuppe gieng auf dem Hofplatz verloren. — она ся чюдовала ВСв. sie wunderte sich. — Петро ся жьвідує ВМ. Petrus erkundigt sich. — і так ся стал конец кумству Вап. und so ward es aus mit der Bruderschaft zwischen den beidem Gevattern. — же вода ся оддалювала Кру. dass das Wasser sich weiter entfernte. — сама ся оболокла Кру. sie legte selbst ihre Kleider an. — жена ся учінила хвора ВСв. die Frau simulirte Krankheit (stellte sich krank).

Межи ся а відповідний глагол можуть також инші опредїленя стояти пр. же ся йі снило г ночи ВСв. dass sie in der Nacht geträumt habe — але шьа циґан пак погнывал на кума Вап. aber der Zigeuner wurde dem Gevatter wieder böse. — але ся не бав ВМ. aber säume nicht. — молотити шьа (ся) хочеме зєднати ВМ. wir wünschen zum Korndreschen gedungen zu werden. — видыли, же ся медведьови не вибігают Лк. sie sahen, dass sie vor dem Bären nicht entfliehen können. — Иноді може ся стояти навіть на першім місци в реченю головнім пр. ся не моглі кодысік паньство на граніци сі добре здаті Ч. einst konnte die Herrschaft die Grenzen ihres Gebietes nicht genau bestimmen. — —

стало ся по єй мыслі Кеч. es geschah nach ihrem Wunsche. — іс палічкы зробила ся знов дывка ВСв. aus dem Stecken wurde wiederum ein Mädchen. — напиєме ся ВСв. wir werden trinken. — просит ся од жены Вап. er fragt seine Frau. — мы вышлі дівіті ся Лк. wir giengen um zu schauen. — кралік скрыл ся до мышой дыры Лї. der Zaunkönig verbarg sich in ein Mausloch.

Приложник доданий яко придаток до сущника утворений з того самого пня увисшає поняте пр. до днешного дня Ста. bis zum heutigen Tage. — од днешного дня Ста. vom heutigen Tage an. — мому шерцю жальі розжалены Брв. mein Herz empfindet sehr grosse Schmerzen.

Иноді до присловника додає ся ще другий присловник утворений з того самого пня, через що степенує ся поняте пр. зараньра́но Чрт. ganz in der Frühe, am frühen Morgen. зр. укр. вранцірано або рано-ранесенько.

Приложник яко придаток може стояти також і послї сущника, котрого близше опредїляє пр. насыпаў два погары віна чістого Чрт. er schüttete zwei Becher reinen Weines hinein. — штырі коні парадны Чрт. vier Paradepferde. — выгналі два жены сусыдны статок на поле к пастырьови Чрт. zwei in Nachbarschaft wohnende Bäuerinnen trieben ihr Vieh aufs Feld zum Hirten. — мала пятеро дытий барз маленьких Чрт. sie hatte fünf ganz kleine Kinder. — Бог небесный Чрт. (der himmlische Gott) Gott im Himmel. — єст там єден камень невеликый Чрт. es liegt dort ein eben nicht grosser Stein. — пришли до ґазды богатого Зб. sie kamen zu einem reichen Bauer. — тоты стогы великы ВМ. diese grossen Schober. — ты сердечко моє с каменя твердого, роспучіш ша во мі од жалю велького Ста. du mein Herz, mein steinhartes Herz, brechen wirst du vor grossem Kummer. — Потом тот живан молодый взяў собі єдного сомаря, єдну барылку палынкы і ішоў горі Зб. Dann nahm sich dieser junge Räuber einen Esel, ein Fass Branntwein und fuhr bergauf.

Иноді межи сущником а приложником яко придатком можуть і другі опредїленя класти ся пр. Але другы птасі гнївали ся наньго, же найменьшій пташок хце кральом быти пташачим Лї. Doch andere Vögel erzürnten über ihn, dass der kleinste Vogel zum Könige erwählt werden wolle.

раз уживає ся, яко сполучник присловниковий, звязковий або і часовий, для вираженя наглого дїйства. раз му вітор говорит

Чрт. da sprach zu ihm der Wind. — **р а з** повіст ушивый Б. auf einmal rief der mit Läusen Behaftete. — **р а з** чорт выйде с той кісашоны Бод. plötzlich kam aus dem Fräulein der Teufel heraus. — **р а з** шабля выскочит Бод. da schnellte der Säbel empor. — лем **р а з** чюв Кру. doch auf einmal hörte er.

є д е н уживає ся тут, як і на цїлій угорскій Руси, рівно як в нїмецькім родівник неопредїлений (unbestimmter Artikel) ein, eine, ein. Се конструкция рішучо не славяньска. бере **є д е н с т а р ы й** букварец ВСв. er nahm ein altes Elementarbuch. — прішол до **є д н о г о в е л і к о г о** лыса і там го стрітил **є д е н с т а р ы й** чловек ВСв. er kam in einen grossen Wald und dort begegnete ihm ein alter Mann. – пішол до **є д н о в о п а н ь с к о г о** сыпанця Вап. er gieng in einen einem Herrn gehörenden Speicher. — вышол на **є д н у є д л і ц у** ЛК. er kletterte auf einen Tannenbaum. — придут к **є д н о м у** місту **в е л и к о м у** ВЛ. sie kamen in eine grosse Stadt. — пришли ґу **є д н о м у** валалови Кеч. sie kamen in ein Dorf. — єст там **є д е н** пан **б а р з б о г а т ы й** Бод. es lebt dort ein sehr reicher Herr. – даў му **є д н о** писмо до пана Др. er gab ihm einen Brief an den Herrn. — єст там **є д е н** камень **н е в е л и к и й** Чрт. es ist dort ein eben nicht grosser Stein. — тот живан молодый взяў собі **є д н о г о** сомаря, **є д н у** барылку палынкы і ішоў горі Зб. dieser junge Räuber nahm sich einen Esel, ein Fass Branntwein und fuhr bergauf.

Число многе від **є д е н** положене перед иньшими числівниками принимає значенє заіменника неопредїленого виражаючи число приближно пр. **з а є д н ы х в і с і м н а д ц е т р о к і в** Г. etliche achtzehn Jahre. — **к о л о є д н ы х с т о с т р а н** Ком. — etliche hundert Gegenden.

я к ы й уживає ся яко заіменник відносний (pronomen relativum) місто „котрый" пр. жебы скаргу свою зложілі, **я к у** мают Лї.

Примітним єсть також уживанє заіменника „котрый" в такім звороті: **к о т р ы й к о т р о г о** переможе Чрт. wer von beiden siegen wird, wer den anderen überwältigen wird.

Енклїтичний дайник **с и** служить для узагальненя понятя: **х т о-с и, ш т о-с и, я к ы й-с и, я к о-с и, ч и й-с и, д е-с и, д е-с і** Б., **д е-с и-к**; — **с к а д ы-с и** Кру. irgendwoher, звідкись. — **к о л і с і** Лї. einst. — **к о д и с і** Ч. einst. В **с и** почіпленім до заіменників або присловників може **и** ослабити ся на **ь** або і зовсім відпасти пр. **х т о с ь, ш т о с ь, я к ы й с ь; я к е с, д е с, к о т р ы й с.**

д а (= присловник **д е**) приставлений сперед заіменників або присловників надає виразови значенє неопредїлености пр. **д а к т о**

(дахто), дашто, дакотрый, дакый, даякый; даяк, даякбы, дакущік ВС. дакус, даґде, дакоды. — До частиці ле почіпляє ся да скінця і також виражає неопреділеність або меншу стійність: леда пр. леда хлоп was immer für ein Bauer, леда дьівка was immer für eine Magd, леда хто wer immer. леда што was immer. З виразом леда. зложені слова ле-да-кый, ле-да-чий, ле-да-якый minderwerthig, elend, schlecht. — леда-што, ле-да-ч-ина liederlicher Mensch.

При заіменниках никто (нікто, ныхто = psl. никъто), ныщто (= psl. ничьто) кладе ся приіменник межи частицею ни (ні, ны) а ускісним падежем заіменника ко (= psl. къ), або досить часто також приіменник стоїть перед заперечною частицею ни отож: ни до кого, ни за кым, ньі о чім Бод. — але також до никого, за никым; о ньічім; на ничь В. = zu nichts, ньі на що. — По запереченю кладе ся accusativ ничь пр. ничь не повідал Бод. = укр. не казав нічого.

Примітною для говора західнорусских Лемаків рівно як і галицких Лемків єсть частиця ле (новословеньск. le) почіплювана часто до форми повельника пр. дай ле мі! В. — дайте ле В. — под ле гев В. komm nur her. — смот ле! смотте ле schau nur! schauet nur! — чекай ле! Бод. warte nur. чекайте ле! Бод. wartet nur! — ід ле! їдте ле Ч. geh' nur! gehet nur! — няй ле смотрят пан превелебный Чрт. mögen Euer Ehrwürden schauen.

ле почіплене до пня за іменникового е, дає вкличник óле! пр. оле Петре смот! Кеч. heda, Peter, schau! — оле бысь одрізал тоту галузку Кеч. ej! möchtest du diesen Zweig abschneiden! — оле дай покій! Бод. aber höre doch auf! — óле под ту! або под гев! Г. heda! komm nur her! — (в укр. éле, єле в знач. kaum пр. у Котляревского гл. Писания вид. р. 1862. стор. 258. Еней бувъ пяний, еле живъ. — подібно гал. льітеплий. льітепла вода або льітепло ein wenig erwärmtes Wasser, laues Wasser cf. psl. лѣ, юле et юлѣ ἡμι-, semi-; єлѣ живъ ἡμιθανής). — також почіпляє ся до присловника ге пр. ге ле! komm nur hier. Уль, ге-ле-ле! Г. Julie komm her!

ле почіпляє ся також до присловників, а тогдї принимає через ослаблене е на ь найчастїйше форму ль пр. одкале, одтамаль, одтамтыль (оттамтыль) стамадыль, тодыль Брв., хыбаль Бод., всядель Зб. закаль Бод., докаль ВСв. etc.

Почіпна частиця ка (або к; пень заіменниковий къ) дуже розповсюднена у західнорусских Лемаків. дес-ка Ч. Вап. irgend wo.

— штос-ка Ч. ВО. etwas. — гнет-ка О. У. гнет-кай В. sogleich, bald. — іщи-к Ста. noch. — якоска Б. якось або якосі Б. auf irgend eine Weise. — гнес-ка Б. heute. — якыйс-ка ВМ. Бод. irgend welcher; якас-ка ВМ. irgend welche. — котрыйс-ка ВО. irgend ein. — адже-к ВО. = таж, doch, ja; адже-к пішла sie gieng doch, sie gieng ja.. — тута-к ВС. Кеч. hier. — я му штоска повім Кеч. ich werde ihm etwas sagen. — дакос-ка Ваn. irgend wo. — коліска Кру. колись irgend wann. — ґнес-ка Чрт. hodie. — гев-ка Г. hier. — ну-ка Зб. herein. — всядель-ка Зб. überall. — тогды-ка Зб. dann. — кодысі-к Ч. (коды-сі-к) einst, ehedem. — деси-к irgend wo.

Теперішник оповістний (Praesens historicum) уживає ся тут, подібно як і в східноугорскій Руси також дуже часто в оповіданю, через що представлене незвичайно зискує на живости. раз прийде ту доктор П. einmal kam hier ein Arzt. — прийдут к єдному місту ВМ. sie kamen zu einer Stadt. — так го запровадят до того пана ВМ. so führten sie ihn zu diesem Herrn. — так шьа жьвідує so erkundigte er sich. — а він повідат ВМ. und er sagte. — єдна пчола біжит, біжит долов та вкусит Петра в руку Кеч. eine Biene lief hinunter und stach Peter in die Hand. — а пастырь повідать Кеч. und der Hirt sagte. — іде фурман за драгом, лем батіг г руках несе та плаче Кеч. der Fuhrman gieng die Strasse entlang, er hielt in der Hand nur seine Peitsche und weinte. — Иван одповіст ВСв. Johann gab zur Antwort. — повідат му фіскалюш ВСв. der Anwalt sagte. — гварит му циґан Кеч. der Zigeuner sagte ihm. — дяк почне гварити ВСв der Kirchensänger hub zu sprechen an. — заклапкают на облак ВСв. sie klopften an das Fenster. — дяк встає, отворит облак, а єден почне просити ВСв. der Kirchensänger stand auf, öffnete das Fenster und einer (von den Dieben) fieng zu bitten an. — але тота єго жена ся учінила хвора і повідат Чрт. aber diese seine Frau stellte sich krank und sagte. — єден пан го ословіт Чрт. ein Herr sprach zu ihm. — як ся зышли, скрічит циґан і укаже на пісмо за чапкоў Чрт. als sie sich begegneten, schrie der Zigeuner laut, indem er auf den in seine Mütze gesteckten Brief zeigte. — брат прочитат картку Чрт. der Bruder las den Zettel durch. — раз шабля выскочит Бод. auf einmal schnellte der Säbel empor. — прийдуть домів Зб. sie kamen nach Haus. — зійде ангел з неба, пріде ґу паном і повіст ein Engel stieg vom Himmel herab, kam zu den Herren und sagte. — іде Ляшок дале та увидит гус Б. das Pölchen gieng weiter und erblickte

eine Gans. — И дає піп принести пальінки на одомаш ВСв. und der Geistliche liess Branntwein zum Kauftrunke holen. — Иван біжит домів, принесе сто златых и заплатил ВСв. Johann lief nach Hause, holte hundert Gulden und zahlte. — зарань приде дяк і хоче козу взяти ВСв. morgen in der Frühe kam der Kirchensänger und wollte seine Ziege nach Haus treiben.

форма повельникова будь (буд) кладе ся завсїгди так як хоц (= хоть = хоти) сперед заіменника або присловника пр. будь который, буд якый, буд чий, будь хто (буд кто); буд де, буд як.

Повельник (imperativus) в повіствованю уживає ся для вираженя наглого дїйства пр. тот ґазда ся розгнывал, взял корбач і бий телята Вап. der Wirth wurde zornig, nahm die Peitsche in die Hand und schlug (heftig) die Kälber. — тоты двоми давай на нього кричати Кру. diese zwei fiengen an ihn (heftig) zu schelten.— насмолиў собі підошвы та иди по тім пішнику Зб. er bestrich seine Stiefelsohlen mit Pech und betrat (hastig) diesen Fusssteg. — він взяў єден кый, бий! пса Зб. er nahm einen Stock und schlug (heftig) den Hund.

По глаголах зріти, видьіти, бачити, тож по присловнику відно кладуть неопредїльник, так як в нїмецкім пр. збачіл іти єден віз Чрт. er sah einen Wagen herbeifahren. — ай відит приходити єдного пана на кочу Чрт. da sieht er einen Herrn in einer Kutsche (Kalesse) kommen. — ту ани пташка не відно льітати Кру. hier sieht man keinen Vogel fliegen (selbst ein Vogel verfliegt sich da nicht).

Місто зовника (vocativus) уживає ся тут і там в піснях іменяк (nominativus). шугай, шугай, шугайочьку не жен ты ся того рочьку Вап. — я бы к тобі шугай вышла Вап. — ей поляна, поляна, ей зелена поляна (Камюнка на Спішу) — ты сереньча моя, десь ты тогды была Брв. — в прозї іменно в титулах пр. та бо я думал, пан капітан, што они ся гнывают на мене Кеч. — а тото може быти пан соуґабіров Чрт. — може також пан класти ся в зовнику, а другий титул в іменяку пр. пане майстер Зб.

Рідник якостний (genitivus qualitatis) пр. а я гладкой тварі Брв. ich hingegen bin vom glatten (schönen) Gesicht. — Анничько небого, серця камінного Б. Annette, Liebchen vom steinharten Herzen. — чловек недоброй дякы Крем. ein Mensch vom schlechten Rufe.

Рідник придатковий (attributiver Genitiv) стоїть часто перед сущником, котрого обясняє пр. справіло ся ім на морі сухой землы кус Бод. auf dem Meere entstand für sie ein Stück Festland. — богатого вітця сын Чрт. Sohn eines reichen Vaters. — такого ґазды сын Чрт. Sohn eines solchen (eines so reichen) Bauers (Wirthes).

Рідник при порівниках (comparativi) пр. кед быс дале од яречку, тобыс гірше циганечкы Ор. = тобысь була гірша від циганочки. — мышій кралік вылетьіл высше орла Лї. = в. висше, нїж орел.

Дуже розповсюднені тут вирази ньіт, не єсть, не є (= нема, не має) котрі все лучать ся з genitiv-ом пр. у нас дубів ньіт Г. = у нас нема дубів. — його ньіт Чрт. = єго нема. — гроший ньіт Чрт. = грошей нема. – ньіт розбойників Чрт. = нема р. — теперь ньіт коли Чрт. Бод. jetzt ist keine Zeit. — не єст моло́ка Вап. = нема́ молока́. — не єст никого Кру. = нема никого. — не єст чудноты Бод. es nimmt kein Wunder, es ist nicht zu wundern. — милой не є = милої нема.

ньіт уживає ся також яко присловник в значеню: нє, nein пр. ньіт! не піду nein, ich gehe nicht.

ньіт (повстало по виводу Мікльосича з „не є ту“ „не є“ стягнулось на ньі = „ньіту“; відтак у ослабило ся на ъ і наконець заглухло) кладе ся також з особливим притиском в таких випадках як: я ньіт такый фалечный Бод. = я не є такий фальшивий, я не такий фальчивий.

дуже уживає ся тут так, як в східноугорскій Руси „много“, а лучить ся з genitiv-ом (рідник частний). дуже ярцу Ком. viel Gerste. — дуже пражцу Лї. viel Springlein. — она мат дуже лену Бод. sie hat eine grosse Menge Lein. — дуже ся намолотило зо снопох Бод. viel Getreide wurde durch Dreschen der Garben gewonnen. — хто ма дуже землї Г. wer viel Grund besitzt.

кус яко присловник уживає ся у західноугорских Руснаків так, як у східноугорских мало пр. дай мі кус кырві Ц. gib mir ein wenig Blut. — кус забавю ся Ста. ich werde mich ein wenig aufhalten. — справіло са ім на морі сухой землы кус Бод. auf dem Meere entstand für sie ein Stück (ein wenig) Festland. — быў уж кус напитый Чрт. er war schon etwas betrunken. — лен кус вчаснїйший Лї. eine etwas früher reifende Leinabart.

Примітні також присловники: дакус в значеню ein bischen, ein wenig, etwas, і докус gänzlich, ganz und gar. я бы пішоў дакус посмотріти Чрт. ich möchte gehen, um ein wenig zu schauen. — познимаў з них шматы докус Зб. er kleidete sie gänzlich aus.

піля з рідником уживає ся часто, як і загалом на угорскій Руси пр. піля церкви К. neben der Kirche, in der Nähe der Kirche; — иноді однакож стрічаєм піля також в иньших зворотах як н. пр. піля того заставили ся Чрт. sie legten dafür die Wette ein, sie wetteten darum. — а я повім так піля мужа Вап. und ich werde mich meinem Manne gegenüber so äussern, ich werde vor meinem Manne so aussagen.

през, брез в значеню „через" уживає ся рідко і лучить ся тогдї з переємником пр. брез воду Кру. über's Wasser. — през лавку Кеч. über den Steg. — през уліцу Чрг. durch die Gasse. — брез льіс Кеч. durch den Wald. — брез голову В. über den Kopf. — брез головы В. über die Köpfe. — през єдну ніч ВМ. über Nacht, nach dem Verlaufe einer Nacht; — найчастїйше однакож уживає ся в значеню „без" і править тогдї рідником (в старосл. бєзъ або брєзъ). пр. брез головы В. ohne Kopf. — през хасна Ч. umsonst, nutzlos, запусто, без хісна, без користи. — през яблок Б. ohne Äpfel. — брез калапа Чрт. ohne Hut. — брез мужа, през мужа Чрт. ohne Mann. — през души Кеч. (wörtl. ohne Seele) leblos. — през твого розказу БСв. ohne deinen Befehl. — брез мене Чрт. ohne mich. В тім значеню през єсть також в зложенім слові презрога Ком. = безрога, Schwein.

Після занїкуваня кладе ся часто переємник (accusativus) пр. ножкы не умываш Ор. = ніжок не вмиваєш. — не білят полотно Ч. — не рушай козу ВСв. — не узналі його присягу Ч. — ярок не видьіла Б. — не буду, не буду дрібный овес косил Вап. — однакож також стрічає ся правильний рідник пр. огня не кладут Ч. — души немало Б. — крил нема, пыска нема Б. — я не знам той бабы Ор.

Після ньіт, не єст, не є стоїть завсе рідник: ньіт гроший, не єст молока, волів не є ани сльіду ВСв.

Дайник приналежностний стрічає ся по частї пр. де му цаньістра с пінязьми Кеч. wo seine Geldtasche sich befindet. — яке му несчастя Кеч. welches Unglück trifft ihn. — вышла тота жена му з вербы ВСв. diese seine Frau stieg aus der (hohlen) Weide empor. — же му сестра барз хвора Бод. dass seine Schwester sehr

krank sei. — добрый муж жены Ор. ein für seine Frau guter Mann. — лем ті една віна О. nur eines fällt dir zur Last, nur einen Fehler hast du. — в Бехерові початок воды. конец хлыбу Б. in Becheriw fangen zahlreiche Wasserquellen an, doch (ergiebige) Getreidefelder werden vermisst.

Приіменник к (= старосл. къ), ку, ко принимає часто (іменно перед звучними суголосками) форму ґ — або ґу, — лучить ся з дайником а уживає в західноугорскоруских говорах подібно як в східноугорскоруских д або ід з дайником. В галицк. переважно в подібних разах стоїть до з рідником пр. к Тисьі Чрт. = до Тиси. — к собі Чрт. = до себе. — приде к Богу смерть Чрт. = пришла до Бога смерть. — козу приязаў ко крякови Зб. er band die Ziege an einen Strauch, козу привязав до корча. — Пан Біг к нему прішол Бод. = П. Б. до него пр. — ішоў ку свому отцови Зб. = і. до свого отця. — заволаў го ку столу = закликав го до стола. — ґу ньі Лї. = до неї. — ґу той скальі Лї. = до тої скали. — ґу синові Лї. = до сина. — ґу убійникови Лї. = до убійника. — як дістати ся ґу пінязям ВСв. = як дістати ся до грошей. — просили молока ґу вечері Ваn. = пр. м. до вечери. — пришлі ґу стрільцові Лк. = пр. до стрільця. — прішол ґу тому огню Лї. = пр. до того огня. — прішол ґу ньому Ор. = пр. до него. — прішол ґу Богови ВМ. = пр. до Бога. — возь яйце ґу студньі ВСв. = возьми яйце до студнї. – як ґу мі придеш Бод. = як до мене пр. — іду аж ґу морю Бод. = ід. а. до моря. — вернули ся назад ґу шафранникови Чрт. = в. с. н. до шафранника. — дала ім піщалочьку ґу тому молокови Бод. = д. і. п. до того молока. — кебы я ся к мойі хресні мамі достаў Чрт. = коби я дістав ся до моеі хресної мами möchte ich zu meiner Taufpathin kommen.

Иноді означає к приближенє до відносного предмету пр. Валібук стал ґу дверям Кру. Walibuk stellte sich neben der Thüre auf. — штобы собі міг ґу ньому легнути Кру. um sich neben ihm niederzulegen. — і там си сыл ґу Петрові ВМ. und er setzte sich dort neben Petrus.

пре (словацк. pre), про лучить ся з перeємником а уживає часто в значеню для. пр. пре свіні Крем. = для свиний für Schweine. — я гварю пре то Крем. = я говорю для того ich spreche deshalb. — він мат тото сьіно про свойі быкы Бод. er hat dieses Heu um seine Ochsen zu füttern. — про коньі Б. =

для коний, für Pferde. — про чловека. Б. = для чоловіка für Menschen. (чловек hier als Gattungsbegriff hat die Bedeutung des Plurals). — єст іши про мене В. = єсть ще для мене es ist (es bleibt) noch für mich.

про означає також причину пр. мы не годны спати про блыхы Чрт. wir können der Flöhe wegen nicht schlafen. — про свою завіслівост Лї. seines Neides wegen. — про глупый розум Лї. der Dummheit wegen.

за з переємником для означеня протягу часу пр. не спал за три тыжньі К. = не спав через три тижнї. — за єден рок і штирадцет К. durch ein und vierzig Jahre. — за пятнадцет рокiв служил Кеч. er diente fünfzehn Jahre hindurch. — за доўгы часы Чрт. lange Zeit hindurch. — за моє житя Чрт. so lange ich lebe.

Творник орудний (ablativus instrumenti) уживає ся майже все з приіменником **з, с** (= старосл. **съ**) пр. с чим забити Т. womit todt schlagen. — корова бола з рогами П. die Kuh stiess mit den Hörnern. — він с косом косіт П. er mäht mit der Sense. — з глїном з'оначене С. mit Lehm beschmiert. — він пукат з бічом Ки. er knallt mit der Peitsche. — с кыйом бити Ваn. mit dem Stock schlagen. — табличка з дротом заправена Ч. eine mit Drähtnetz überzogene Tafel. — рыба плыват с крилами О. der Fisch schwimmt mit Hilfe seiner Flossen. - - імаме рыбы зо саком Ком. wir fangen Fische mit dem Sack (Fischsack, Fischnetz). — не бавте ся с копривом, бо ся попечете Ком. spielet nicht mit der Brennnessel, sonst werdet ihr euch verbrennen. — натирают ногу зос палюнком В. sie reiben die Füsse mit Branntwein ein. — пише шьа с пером В. man schreibt mit der Feder (mit der Feder wird geschrieben). — він вертит іс свердлом Брв. er bohrt mit dem Bohrer. — він стрілят з батогом er knallt mit der Peitsche. — копнуў го з ногоў Чрт. er stiess ihn mit dem Fusse. — с пятьма хлыібами і з двома рыбами насытил Хрістос пят тысячі народа Б. mit fünf Laib Brot und zwei Fischen sättigte Christus eine fünf tausend Köpfe zählende Volksmenge. — одрубал шарканьови зос сокырком дванадцет голов Кру. er hieb dem Drachen dessen zwölf Köpfe ab. – с чим заплатити Лї. womit bezahlen. — встаў і хвалит Господа Бога со словами Чрт. er stand auf und pries Gott mit folgenden Worten.

Рідко уживаний творник обмежний (ablativus limitationis) має часом також приіменник **з** (= **съ**) подібно, як творник орудний пр.

в загадцї: Ш чим жена більша од ґазды? — З языком! Чрт. In welcher Hinsicht ist die Frau grösser als ihr Mann? — In Hinsehung auf die Geläufigkeit ihrer Zunge.

о з містником уживає ся для вираженя посїданя пр. пан о едны нозы Лег. ein Herr mit einem Fusse. — дывка о еднім оку К. eine Magd mit einem Auge. — пес о кривих лабах Чрт. ein Hund mit krummen Füssen. — рідше стоїть в подібних випадках **о** з переємником: стіл о штыри ногы Зб. ein Tisch mit vier Füssen. — варкоч о три лїйкы Зб. (wörtl. ein Haarzopf mit drei Trichtern) eine Frisurart. — ярец о шість шориків Зб. sechszeilige Gerste. — пацуркы о шість ніток Зб. Glaskorallenschmuck sechs Schnüre enthaltend.

о з містником уживає ся також в таких зворотах як: лем о хльібі і водьі жити nur Brot und Wasser zur Nahrung nehmen. — лем о рыбі жил Бод. er nährte sich bloss von Fischen (рыба sing. als Gattungsbegriff hat hier die Bedeutung des Plurals).

о з переємником уживає ся для означеня минувшого часу або реченця: о тыжден, о два дни, о пят років nach verflossener Woche, nach zwei Tagen, nach fünf Jahren. — о два рокы Чрт. nach zwei Jahren, in zwei Jahren. — о не доўгый час ВСв. nach nicht gar langer Zeit.

пак уживає ся часто в угорскорускім то в значеню „знову“ — то яко частиця вплїтна (Übergangspartikel) пр. орішок спід крила орла вышол і пак годен был найвисше вылетьіти der Zaunkönig flatterte unter dem Adlerfittig (wo er sich versteckt hatte) empor und konnte sich auf diese Weise am höchsten erheben. — вытягнут мя може до половіцы а пак пустят назад до пекла Кру. sie werden mich vielleicht bis zur Hälfte hinaufziehen, um mich dann wieder in die Höllentiefe zu stürzen. — кед поімаў птаха та са з ним напеpед побавиў а пак так то зйіў Чрт. als er einen Vogel gefangen, so spielte er mit ihm zuerst und dan frass er ihn auf. — закликаў пан пак циґана тай даў му сто раків Чрт. ein Herr rief einen Zigeuner herbei und gab ihm hundert Krebse. — і не міг пак уж стерпіти ВСв. und er konnte weiter nicht mehr dulden. — а коза тыж собі вышла тай пак рясу грызла; як ряса опадала тай березину грызла; а пак кед сньіг нпал та йі нагналі Бод. und die Ziege kam auch (aus der Höhle) heraus und knupperte Baumknospen und Laub; als die Blätter (im Herbst) abfielen, nährte sie sich von Birkenzweigen und sodann, als der Boden vom Schnee bedeckt wurde, wurde sie heim getrieben. — пак уживає ся також і в укр. пр. у Шевченка:

А деж Ганна, Катерино? я пак і байдуже! (Наймичка) cf. psl. пакы adv. *πάλιν*, iterum nsl. pak, pa, pali, bulg. пакъ.

Примітне часте здвоєнє в приіменниках з, с (= старословеньск. изъ і съ), через що повстають форми зоз, зос пр. одыйті зоз міста Кру. = відойти з міста. — выпустил зос хыжи Кру. = в. із хижи. — зос пекла Кру. = з пекла. — зос комина штоскы крічит Кру. = з комина щось кричить. — зоз розмарыйі МЛа. = з розмайрину. — зоз двора Кру. = з двора. — — зос свойом женом Кру. = із своєю женою. — зос чіряном женом Кру. = з поміняною жінкою. — зоз вамі МЛа. = з вами. — зоз розмарийоў = з розмайрином.

зас, зась в Зб. неправильно: зясь (повстало з за ся, ческ. zase, словацк. zasə, zas, польск. zasię, zaś) aber, hingegen, wieder, nochmal, zum wiederholten Male. шаркань зас поімал Валібука Кру. der Drache aber ergriff den Walibuk. — а Локтібрада зас повідал йому Кру. und Loktibrada wieder entgegnete ihm. — зась йі так повідал ВСв. wieder (ebenfalls) sagte er ihr. — потім вернула ся зась до хыжи ВСв. nachher kehrte sie wieder in ihr Zimmer zurück. — зась ся ґазда погнывал на циґана Вап. abermals entzweite sich der Bauer mit dem Zigeuner. — а другый уж іде підмітовати зясь — та зясь тот бє лопаткоў тым, што осібно стоять Зб. und der zweite geht wieder um den Spielball in die Höhe zu werfen — der erste hingegen schlägt mit dem Spaten auf den Ball los in der Richtung, wo die anderen Ballspieler einzeln stehen. — зясь ім даў бал Зб er liess für sie wieder eine Festunterhaltung veranstalten. Що до положеня єсть зась зовсїм свободноставне, а може класти ся і на першім місцї в реченю.

Примітні викличники в тім говорі: гой-же! — е я гой! — госа! — хиц! — оле! — а також розличні як до околиць клички до зьвірят домашних. І так клички залудні до овець: базь-базь! бирько на! птус на! пся! берчуч-на! клички погонні: а ці! а кеч! а тыш! — кличка до кіз: кеч! — клички залудні до свиней: цуня на! туська на! тусь-тусь! ґудзь-ґудзь! ґудзюсь-на! ньісьо́! — клички погонні: а лю! ґуйса! а уц! а гуц! а кси, алю! а гакс! — кличка залудна до пацяти: цуня на! цунька на! погонна: а гакш! — клички залудні до гусей: гусь на! гуся на! погонні: а гуч! гуля гуч! — кличка до качок залудна: тась! тась! погонна: а кач! — кличка залудна до курят: цыпа́! цыпа́! — погонна: гись! гись вон! — клички залудні до корови: тельісь на! цызю

на! до вола: біцю на! кличка погонна до корови: ге! гей! — до „меншого статку“, до телят: та птуч! а птуц! — клички погонні до запряжених волів: гейс! ге-гейс! к собі. (= на ліво); — ча! од себе! (= на право): — кличка до пары запряжених волів: гейс-берта! (гейс бертя, гейс биртя) = беріт на ліво, к собі! — „берта“ есть то 2. лице двойного числа повельника від брати, старосл. берѣта, ческ. berta; единий останок dualis у глаголів в нашім язиці. Може бути, що у кличках погонних до коний: вісьта! (вісьтя) = на ліво — готьта! (гетьта, гетьтя) = на право — та есть також накінчиком дуальним, що лишив ся по стягненю слова через вимiт властивого пня глагольного (з вісь берта! геть берта!)

Декотрі примітні звороти і річні пр. олый спущати У. Oel pressen. — вапно спущати У. Kalk löschen. — посьміліті кого, посьмілювати кого Лї jmd. aufmuntern, jmd. aufstacheln. — нападувати до чого Л. ähnlich sehen, ähneln. нападуе до того es ist dem ähnlich. — вказувати на штосі Лї. ähneln. — іті за драгом Лї. іти за дрыґом Су. die Strasse entlang passiren, den Weg gehen. — застати на кого Б. jemand aufpassen, auf jemanden lauern. — мати за штось wofür halten. Христос Петра за вірного слугу уж не мал Бод. Christus hielt schon Petrus für keinen treuen Diener. — зьвідувати ся кого або од кого Чрт. jmd befragen. — грозити ся на кого jemand drohen. грозил ся на мя Вап. — поздравкати кому Лї. jemanden grüssen. поздравкал тому старому чловеку er grüsste diesen alten Mann. — потужити на штось Лї. mit Gewalt etwas durchsetzen. — знати о чім Ц. Лег. У. wovon wissen. не знаме о такых птахох У. не знам о тім Лег. — гварити (говорити) о чім, бесьідовати о чім, гадати о чім ВСв. Ч. wovon sprechen. — о чім річ? Вап. wovon ist die Rede? — порадити кого Вап. jemand rathen. — чекати кого Вап. ВСв. auf jemanden warten. — просити ся кого Лї. просити ся од кого Вап. просити од кого Чрт. jmd fragen. — муж просит ся од жены, што чюти нового Вап. der Mann fragt die Frau, was hört man Neues? — вести ряду Лп. Verordnung treffen, verordnen, Ordnung halten, leiten. — облечи кого до лах ВСв. або облечи кого до шмат Зб. jmd Kleider anlegen. — мотузкы сукати Кру. Stricke (Schnüre) drehen. — кого дати до права, подати до права Чрт. jmd vor das Gericht belangen, jmd gerichtlich belangen. —

насыпати вина Чрт. Wein schütten, наляти вина. — **кого псовати** Чрт. jmd schelten (властиве значенє: кого поневіряти як пса). — **одійти на далеко** Чрт. sich weit entfernen.

[Далї буде].

Рік X. Р. 1901 кн. VI. Т. XLIV.

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяці під редакцією

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEVŚKYJ.

X Jahrgang. 1901, VI B. B. XLIV.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

Вийшло 1 (14). IX. 1901.

ЗНАДОБИ

для пізнаня

угорскоруских говорів.

Подав **ІВАН ВЕРХРАТСКИЙ.**

(Далї).

Б. ВЗОРЦЇ БЕСЇДИ УГОРСКИХ РУСНАКІВ.

(Говори з наголосом движимим).

І. Повірки і оповіданя.

(**Луків**). О дíку, што прíшол в село. Дік прíшол в нáше сéло, на рóлы на двáста крóкох на стрелыня. Пóтім мы вышлі дівíти ся, што то єст, бóсме го дóбре не познáлі, штó то. Як дік нас дóзріл, так лéтыл до нас, до чловéка. Пóтім мы ся пустíлі браніті (čech bràniti se = боронити ся), а не мóглі сме ся храніті, бо нéхтыл од нас íті; так пóтом збíглі ся вéце хлóпох, то трýдно го было змарніті, ледво сме єго змарнíлі. А трівáло тому пул годíны, што не хтыл од нас íті, лем мéджі нáмі ся крýтіл і превéртал хлóпох по зéмлі. Аж на кíнці сме го усмертíлі. Мéтал с хлопáмі, перевéртал, што не мож было взріти, як íшол од єднóго до другóго чловéка. — Єден хлоп, як до ньóго барз бол, та ся омахýвал с сокыром за тот час, ныж вéце хлóпох не прíшло і так пóтом мы му кóнец зробілі с колікáмі.

(**Луків**). О медведю. Прíшоў (прíшол) мéдвідь — не знáме скáды — і задýсіл éдну корóву на смерт, мáле тéля з ней выбрал і ростóргал, а другу пóтоўк (пóбіл, пораніл), áле остáла другa при живóты. Пóтім зас го стрíлец застрéліл. Тот гáйтол (гайник čech. hajník = Hegebereiter) сам éден был в лысы і трáфіл на нéго і застрéліл. Мéдвідь был чóрный і вáжил сыдм цéнты (čech. slovac. cent = Zentner).

(**Луків**). О мышім кралю (Troglodytes parvulus, Zaunkönig). Кáня нéсла го до гóры під крилом а о ным не знáла; він пóтім вылéтыл найвыже і пташина узнáла го за крáля.

(**Луків**). О медведю в Татрох. На Маґурі в Татрох пришлі раз гайтоле (гайници) до фіскальіша (адвоката) і повілі му, же на Єжерском медведї на овес ходят. Вечер фіскальіш ся зобрал зос пушком на Єжерске. І сял (= сїв) собі на єдну єдліцу на засьідкы і чекал медведьох. В тот час шумны місячьок сьвітил, што можна было і на дале видьіти. Около осмої годіны вышлі штырі медведы на овес і на вівсьі рясу шмыкалі. З ніх єдного фіскальіш выбрал і стреліл на него та го пораніл. Трі медведы втеклі а пораненый медвідь за голосом тым та ішол ґу стрільцові (яґрові), але цьіль зблуділ і до гуща вошол, бо не побачил яґра. Медведь в тым гущу, што не был дале од яґра як штыры до пять сягы, з болю рычал, але потім престал рычаті і лем фучал. А фіскальіш г велікім страху цалу ніч просидьіл на єдліци. Над раном пришлі гайтоле, як малі наказ, з сокырамі і праві приближілі ся ку тому гущу, де зраненый медвідь лежал. Медвідь, як обачил хлопох, приближовал ся ґу нім. А фіскальіш крічал з єдліцы на хлопох, жебы втікалі. Хлопы варовалі ся, але видьілі, же ся медведьови не выбігают, взяли хранїті ся зо сокырямі, але меджі тым часом і фіскаліш скочіл з єдліцы і надбіг ґу нім і стреліл на медведя, але го лем мало пораніл. Потім зас другый раз праснул му просто до чела і медвідь упал. — Медведы увцьі барз загубяют. Мурянчий медвідь живіт ся мурянкамі.

(**Лївів**). О мышім кралїку (Troglodytes parvulus). Колісі птахы выберали краля, та так меджи собом обряділі, же котрый птах найвысше вылетіт, та тот буде кральом. І нараз ся пустілі птахы летьіти до гóры, а мышій кралік вштуріл ся орлови під крило до піря. Тогды орел найвысше вылетьіл. Як уж не мог высше летьіти, мышій кралік тогды му вылетьіл спід крила і вылетьіл высше орла. І він, маленькый, остал кральом. Але другы птасі наньго гньівалі ся, же найменьший пташок хце кральом быти пташачим і потім злы наньго были, за нім летьілі, хтьілі го роздзюбати. А він втыкал, хтьіл ся скрыти пред птахамі найльіпше, збачіл в землі мышу дыру, скрыл ся до нєй і зато го называют люде „мышим кральом“. Зр. стор. 113.

(**Лївів**). О жидьі, што за осем яєц подал попа до суду. Ішол єден піп на кочу на двох коньох. Стал до єдной корчмы, росказал собі осем яєц зваріті. І тоты яйца зьіл. Потім не мал с чим заплатіти. А качмар му взял коні іс кочом за тоты осем яйца. Піп ся му просіл, жебы му выдал коні і коч, же му заплатіт другый раз. Але жид не хтьіл му выдати, коні і коч не выдал а задал попа до суду. Гварыў: с тых осем яєц былі бы

курчата, с курчат куры, куры бы ся неслі, яйца бы продавал і остал бы богач. І потом піп ішол смутно одтамаль, старал ся (= журив ся). Стрітил ся з єдным ціґаном, ціґан ся го зьвідувал: „пан велькоможный, та цо ся так стараю*), цо так смутно іду?“ — „Але ціґан дай покій, бо не знам, кады ходжу!“ — „Але прецо, пан велькоможный?“ — „Быт єм голодный, росказал єм собі гваріті осем яєц, а не мал єм с чим заплатіті та мі жид загерештовал коні с кочом, задал ня до суду“. — „Но, та я ім пуйдзем за фіскаліша (адвоката) пан велькоможный, лем няй мє волаю, як пуйду (= підуть) до суду“. — Піп ішоў до суду, заволал і ціґана. Піп ся представіл пред суд, а ціґан ся скрутіл і кус ся забавіл г містьі. І суд чекал за ціґаном, выж не прійшол як фіскаліш. І прішол ціґан, зьвідат ся го кралівскый рихтар (судия), „цо так нє скоро ідзеш ціґан?“ — „Та пан велькоможный, бо сом вареный грах сял (= варений горох сїяв)“. — „Но ціґан, ці вареный грах зейдзє?“ — „Ну пан велькоможный, ці з вареных яєц курчата буду? Бо жид задал пана велькоможного Фарара за осем яєц варених, за то, же з осем ваєц бы булі осем курчата а з осмох курчат осем курі бы вырослі, іс того бы курі иеслі вайца і тоты вайца бы предавал та бы вельки богач бул. Та кед вареный грах не зейдзє, то і з вареных вайцох курчата не буду. Та пан велькоможный Фарар віграл“. — Та кральовскый рихтар узнал, же правда, і послал дому спокойно каждого.

(**Лївів**). О вірнім псьі. Єден ґазда мал пса і был тот пес вірный при ґаздівстві. Але мал і єдного сына, хлопця малого в тот час, коли был і пес молодый. І раз хлопец хпал до воды, пес побачіл і хлопця вытяг з воды. Тот хлопец вырос хлоп, бо го пес выментовал (вые́лебоділ) од смерти. Як уж был велькый хлоп та пес был уж старый, не хтьіл брехати анї дом оганяти, лем лежал на дворі. Тот сын видьіл, же пес не бреше і взял друк, хотьіл го забити, же му не буде дармо жерти давати. Як ся выгнал наньго, а отец збачіл, пріскочіл ґу сынові, влапіл за друк і повідал сынові, жебы пса не забіл, бо коли ты был маленькый то пес тя з воды вытяг і обраніл тя од смерти. І казал сынові, жебы псові і тераз на старіст жерти дал.

(**Лївів**). О пустім сыньі богацкім, што претял гать ставу. Выше єдного села (валалу) была єдна гать велька і там было барз вельо воды назбирало. Єден богатый ґазда мал єдного сына і сын ся нюс парадно, як богацкый. Єден вечур была в корчмі

*) Циган затинає з словацка.

музыка (танец). І тот сын єден зачал танцовати, як ся опіл палюнкы, почал баламуту (лярму = бурду, бучу) робити медже челядию а отец сыділ в корчмі і піл за столом. Посміліл сына, жебы ся трімал, жебы ся не боял нікого, бо він богатый та веце стоіт, як цїлый валал. І тот сын борже осьміліл ся і зачал дрыляти другых хлопцох. Другы хлопцы зо злости го влапілі і барз побілі. Він не знал, што инше зробіті, бо не был барз міцный, жебы ся з бітком одплатіл другым. Та вышол ьыше валалу ґу тому ставу, взял сокыру зо злости і претял гать того ставу. А другы наньго смотрілі і крічалі, жебы не рубал, бо вода валал забере. Він нич не дбал, лем претял і вода ся переламала і векшу часть валала забрала. Потому вышла столічна комісия, шкоду обшацовалі і тому богатому ґаздови шиток маєток спродалі до остатнього ґрейцаря. А тым людьом роздалі, котры осталї през будынкох і през худобы, бо то было г ночи та вельку шкоду вода зробіла, бо ся люде бранїті не моглі. Та найбогатший ґазда остал найхудобныйший: бо про глупый розум сына на глупу річ потужил і побунтовал.

(Лївів). О гадьі, што го вандрівнік ослебоділ. Ішол єден вандрівнік през льіс за драгом і прішол ґу єдній велькій скалы, видьіл, же там єден гад прітіснутый хце выйти стамады а не може. І кричит наньго: выслебодь мя чловече, я ся ті одслужу добрі. І він скалу одваліл і гад вышол. І іде з вандрівніком гад за драгом і гваріт му: я тя чловече зьім! Вандрівнік ся му справят і просіт, же він му планно не зробіл нич, жебы го за то зожер. Але гад на то нич не дбал, лем го хтьіл зожерти. Вандровнік потім му гваріл, жебы ішлі на суд і оні пішлі на суд. Пріш̌лі ґу воўкови, росповіл вандрівнік свою скаргу, же він го зо псоты выслебоділ а гад го за то зожерти хце. Воўк так присуділ, же може го зожерти за то, кед хце. Не прістал вандрівник на тот суд: пішлі ґу медведьові; зас зложілі скаргу. Медвідь так прісуділ, же вера може го зожерти. кед хце. Вандрівнік зас не прістал на право. Ішлі дале за драгом. Стрітілі ся з лішком. Лішка ся їх просила: де вы ідете двоми? Тоты йі повілі, же глядают рихтаря, штобы ім право осуділ. Лішка ім гваріла, же она буде ім за рихтара і осудит право, лем жебы скаргу свою зложілі, яку мают. Вандрівнік росповіл свою скаргу, же гада спод скалы выслебоділ, бо ся му барз просіл, што го скала тіскала, а гад го за то зожерти хце, што му добрі зробіл. Лішка ім повіла, я вам дораз сконьчу, лем подте, мі вкажте, де то было і як было. Так они ю прівелі ґу той скалы. Вандровнік двігнул тоту скалу, бо лішка росказала а гад там легнул, як і до того часу лежал, а потім казала скалу

наньго пустіті. І гад остал під том скалом, як і был. Лішка повіла так: кед єс такый добрый камарад, што за добре хцеш ся планным одплатіті, то лєж там, як єсь давно лєжал.

(**Лївів**). О двох братях, богатім і худобнім. В єднім селы былі два братя: єден богатый а другый вцалє худобный. І прішло рїство і тот худобный не мал ані дров, ані огня, бо му од вечера загас. Стал о дванастей годины, хотыл огня роскласти: не мал. А до валалу не хотыл іти до другого сусыды на огень, бо велькый празнік был. І вышол ниже валалу огня глядати, ци бы дакус не выдыл на полю, ци дахто не кладе. І віділ на фалат од валалу огень, прішол ґу тому огню, прі тім огню сіділ єден старый чловек. І тот худобный чловек поздравкал тому старому чловеку; тот му назад одповіл і просіл ся го, што глядат. Худобный чловек повіл, же огня. Старый чловек му казал набрати, кельо хце огня. Там была веліка купа огня. І казал му огень брати. Але тот не мал лем малый черепок на огень. Старый чловек му гваріл, же то мало огня, жебы собі веце взял. Тот гваріт, же нé ма до чого. Старый чловек му дал потому єден велікый горнец, што тельо огня набрал, кельо біровал занести. Прішол дому, высыпал під комін і остал огень на купі. Поогрівалі ся зо женом і з дытьми а потім поснулі. Рано, як ся з'обудилі зо вшыткого огня злато было. І худобный стал ся велікым богачом. А його богатый брат то віділ, же він уж такый богатый і того му завіділ, просіл ся го, же скады є такый богатый, де набрал пінязи. Тот худобный брат повідал му по правды, як ся стало, же му огень в хыжи загас на рїство і він ганьбіл ся іти до другого сусыда на огень, та зышоў ниже валалу і на фалаты відыл огень і пішол там, там нашол старого чловека, старый чловек му тельо огня дал, кельо біровал занести. А с того огня ся злато зробіло і стал ся богатым. А тот богатый брат іщи богатшим хтыл быти. На друге рїство і він залял огень свій в хыжи водом, жебы не мал огня і потом‿зышоў‿ниже валалу так, як і тот брат. Видыл огень, пішол ґу ньому і нашол там того йісного (= істного) старого чловека. Поздравкал му, як треба, старый чловек му одповіл і зьвідал ся го старый чловек, же што хце там. Тот му одповіл, же огня, бо нé ма, бо му загас в хыжи. Старый чловек му повідат: гваріш, же огня не маш а смот лем: твоя хыжа горіт. Тот ся озріл і на певно єго хыжа горіла. А другым ся нич не стало. І за то богатый стаў ся худобным про свою завіслівост, бо власному брату завіділ, котрый дост доўго худобным был, а він го в його худобстві ніґда не поратовал.

(**Чірч**). За то, як хпеклі хўопа, што фалєчно прісяг. Х печовской Нове-всьі хпеклі єдного хўопа. Ся не моглі кодысік паньство на граніци сі добрі здаті. А тот хўоп подняў ся, же він покаже ім, покля граніца. Так він набраў собі гліны і прішыў собі на ногавкы на кольіна. Так він потім прісяг на кольінох, на тій землі, што собі прішиў, же граніца там, де прісяг. Та фальчно прісяг. А паньство не узналі тоту його прісягу. Та потім такый суд выйшоў од паньства, жебы го тьігати за коньом і з нім граніцу значіті і потом го хпечі за то, што хотьіў окламаті. На тім місці, де го хпеклі, стоіт капліч‌ка при желїзницьі.

(**Чірч**). Яку пісњ справілі дротаре за то, што піп спродаў жидім сьіно з церковної лукы. В Камюнцьі дротаре погнывалі ся — было се уже барз давно — на свого пана, же продаў сьіно з лукы парохіяльної „Джанова“ жидім і справілі пісњ таку:

Джанова, Джанова чортова не попова,
Хто же тя мальоваў, фарбу не шановаў!

(як ся піп упіў, валяў ся в болоты).

(**Чірч**). Забобоны. До сьватого Юрія не білят полотно; од рістова до „сьвічкох“ (Богоявленя) не прядут вечур, бо бы ім вітор схватиў полотно до хмар. — Лен не прядут х четвер, бо бы ім чорт веретена прінеіс. Дес-ка баба пряла в четвер — пришоў чорт та веретен в єден кошар приньіс. Она ся раділа єдной ворожкыньі. Та гваріла йій так: возь єдну нитку, окруч вшыткы веретена і буде добрі. А дябол йі потом гваріл: „хто ті такой рады даў? (перехытріла баба дябла!). — В першім тыжню великого поста (в „Федоровіцу“) вечер огня не кладут, бо бы „окурілі сьватого Федора“. — — Єст хабзина, што на весну выросне — має зеренка малы. Кед статок мат хробакы, то пригинают бзину до землы і припинают квачком з дерева; кажуть: покаль не выйдут хробаці зо статку, доталь тя не выпущу!“ Як выйдут хробаці, то пустіт.

(**Орлов**). О рихтарю, што у єдной ґдовы купіў коровку та потом не хтьіў заплатіті, і ґдову даў до права. Така была єдна ґдова, мала осем дїти і не мала ніч, лем — рачат пробачити — лем єдну корову. Рихтар пріпіоў і зьвідаў ся, ці бы му тоту коровку не продала. Та дале: кельо быс за ню хтьіла? Но я така худобна, по ярмаку не ходіла єм та я не знам, кельо бы така корова стояла. Та знаш ты што? я дам тобі за ню сто златы. Так потім він прішол. Але тоту коровку, тераз мі прідеш дати (а то было коло дванастой в ночи). Та чом пане рихтарю, а як буде ярмак і я з вами піду. — Та я вам таку коровку

купю, што буде вас живіла і дыти. Она єму тоту коровку дала. Та прідеш рано по пінязи. Она прішла ґу ньому рано: рихтарцю! дайте мены тоты пінязи за мою коровку. Зас го просит. А рихтарь: ты бабо, я тя не познам, я тя не знам, што ты за єдна, я в твоїім будынку не был. Та я тя тераз годен дати до права. Так тота баба ходит і плаче за своіма пінязми. Рихтарь дал ю до права. Прішлі на право: так суділі. Тот рихтарь повів: пітам пана велькоможного, пана судю, я не знам тойі бабы. А панове гварят: бабо ід гет, бо тя даме до кріміналу. Потім тота баба пішла гет. Ті бабі то не было на вытерпіню. Раз она іщи прішла до рихтаря, штобы йі тоты пінязи дал. Так прішлі другый раз на право. Панове ся зьвідуют: бабо мусіт быті якый сьвідок. Она повідат: пане велькоможный был (бyў) сьвідок. Та якый то бyў сьвідок? Та, пан велькоможный, арханґел. Та панове гварят: єще не было ніколи такого сьвідка. Лем єден образок мали на стыны: архангела. Зійде ангел з неба, пріде ґу паном і повіст: тот рихтар купца мал тоту ніч і од ней в тоту ніч купіл корову, штобы купцови продаті. Потім суды осуділі: взялі рихтаря і рихтарку зо штырьома кіньмі росторгаті за то, же то вельке сьвідоцтво з неба зышло.

(**Уяк**). О хращі (Crex pratensis), што приспаў трепюлку (Coturnix communis). Хращ приспаў трепюлку; та она кричит до него: го́нь теля! го́нь теля! бо єй обіцяў теля на керстины; а він все жене тото теля та крічит: птуц! птуц! (одганят теля!)

(**Уяк**). О пташачім кралю (Troglodytes parvulus). Орел ша з нім ставил, хто высше вылетіт; а він скрыў ся му під крило. Як уж орел з'уновал (= змучив ся), а він вылетыл высше него спід крила. Та зато є краль над пташками (пташачый краль зр. стор. 113 і 114.

(**Старіна**). О каниї (Milvus). Другы пташкы ішлі вшыткы яркы пребіраті, штоб малі піті воду а каня не хтыла, жебы ша йій тоты жоўты скірны не побабралі (не поліпілі). Тераз тоты пташкове не дадут йій піті воду зато, што втоды не пребірала яркы (жебы вода ішла). Она тераз лем піскат на дощ, дожджю просіт.

(**Старіна**). Як то староста выпрашат од свадебного отця (од свадебной маткы). Зачне бесідовати о старім Тові, што мовіў, кед уж быў старый, до сына. „Сыну варе мій! я остарів єм, ты ша ожен! І так гваріў: отемныв єм, сьвіта не віджу. Бог сотворыў сьвіт, небо і воды, на водах утвердыў землю, на земли сотвориў Бог рай, в раю сотвориў першого человіка Адама. Адам ходиў по раю, цнуў собі. Пришоў ґу нему Господ, повідал му: Адаме, што собі так цнеш? Пане, варе, злы єдному человіку на

сьвітьі жити! І спустиў наньго Господ твердый сон і выняў му з бока льивого ребро, з него учініл жены Еві тыло. І так наньго заволал: Адаме, стань горі! хто лежіт при тобі? Адам стаў до горы, попозираў, видыіў жену Еву. Пане! стала ша воля Твоя: кост од кости, плот од плота (sic! т. є. плоти) — то єст жена моя. Господ му на то одповіў: Не выняў єм ті зверх главы, жебы ті не была заверх главы, ані єм ті не выняў спод ногы, жебы не была ті за подножку, алем ті выняў з льивого бока ребро, з нього-м учініў Еві тыло. Так і тот наш чесный младенец, который од днешного дня до стану малженьского ступує. Він то не міг учініті през людех своіх, сусьідох і приятельох. Обіцує він дати уцтівый стол, на уцтівім стольі трунок і йідло.

(Сулін Спішскый). За што гавран (Corvus corax) кричит: труп! труп! Як была велька потопа (Sintflut) сьвіта, та принюс гавран до кораба Ноєлови (Ноеви) фалаток трупа людского і за то трупкат тераз і буде трупкати до скончанія сьвіта.

(Комлоша). О гоненю Християн. Як Ісус Христос почаў научати народ на крестяньску віру, так йіх погане барз мучілі, ай до смерти забивалі. Так они біднята крылі ша по горох, по льисох, по пещерах. І там йіх находілі погане. І так йіх усмертілі, водом залівалі, дымом курілі, жебы йіх моглі подусити, абы йіх моглі одтамаль дістати. Потом трапили йіх також, не слебідно йім было до церкви піти, ани ша Богу помолити, не слебідно йім было ані дзецко (= дьітину) окстіті, покля не пішоў до жида просити, жебы му церков пішоў отворити а жидови мусьіў заплатити*).

(Бехерів). О гластівках. Гластівкы шміяли ся з ґаздох на яри: оралі, сіялі, пришлі птицьі, позбиралі, нéма ніч-ч-ч!

(Бехерів). О трьох братях, с котрых єден был ушивый, другый смаркатый а третій барз мудрый. Быў єден ґазда, мал трьох сынів, єден был ушливый, другый был смаркатый а третій барз мудрый. Та тот барз мудрый так гварил тым двом, же лем товды ім даст вітцівску частку, кед ся ушливый не подрапкат, а смаркатый ся не похтерат. Та собі тоты дває думают, єден: як я ся неподрапкам, кед єм ушливый, а другый собі думат: як ся непохтерам, кед єм смаркатый. Але пішли десі тых родиче, але они тоты дває барз йіх чекалі. Але тоты обає смотрят, смотрят — раз повіст ушливый: смо ле! смаркатый, анде наши

*) Переказ про гонене Християн тут відай помішаний з переказом про давне лихо предками угорских Руснаків перебуте. Пор. Записки о Южной Руси. П. Кулиша. Том. І. стор. 57.

ідут! Тай руком під ніс пересунул і му ніс похтерал. Але ушливый тыж ся барз радувал, же ідут, та ся о мур чухал та ся одрапкал. Та потом той мудрый йім дал частку вітцівску, бо видыіл, же ся ушливый не драпкал, а смаркатый ся не похтерал.

(Бехерів). О цыґаньі, што хтьіл по казаню пана (= священика) бити. Был цыґан х церкви і чул казаня од пана, же с пятма хлыібами і з двома рыбами насытил Хрістос пят тысячі народа. І треба было іти панови през лыіс; цыґан застал на пана і як пан през лыіс ішол, повідат: пане! ты векший цыґан, як я! ты так повідал, же с пятма хлыібами пят тысячі народа ся насытило. Пан товды як видыіл, же цыґан такый затвердыілый його бити, казал: ты не розумiш ласку Боску а то такый хлыіб был великый, як тота гора. Так товды цыґан попустил пана — але цыґан ша пак розгадал, гдебы ша такый хлыіб великый пюк! Та потім зас за паном. Але пан уж з лыіса вышол, та не міг пана дігонити.

(Бехерів). О Ляшку од Варшавы, што не казал Руснакови помайбіг і шапочькы перед ним не знял. Ішол Ляшок од Варшавы а на нім были сукньі шырі і шабелька у бока, не боял ся Руснака. Пришол до Руснака, Руснак шыідал до обіду, Ляшок і шапочькы не знимал і помайбіг не казал. Поімал го Руснак за чубрину: чекай Ляше, ск . . . . сыну, навчу я тя шапочьку*) знимати і помайбіг казати. Але іде Ляшок дале, та увидит гус: понайбіг шыра гус! навчила ня Рус, як шапочьку знимати і понайбіг казати! (Се первістно пісня, котра в формі не много одмінній співає ся також і руским людом в Галичині. Руснак угорский не знав єї співати, а лише проказав менї в такій формі, як подано).

(Бехерів). (О Ісусі Христьі як куповаў хлыіб у пекаря; пчола з боского чела). Ісус Христос с шьватым Петром пришли до єдного пекаря і хотьіли там купити хлыіба; не было печеного, лем быў готовый до печеня, опаланый. Та то быў єднако (на рівні части) подыіленый. Та выбрал собі Христос єден: тот буде мій! А жена пекаря потім пекла тот хлыіб; як ся хпюк, так тот, што Христос выбрал, та великый был. І як выбрала, хотьіл Христос свій собі брати, але она повідат му: як ты бы такый хлыіб брал, за то, што він раз тілько стоіт, як тот другый. И они ся на тым потяговали. И дост того было, же она Христа втяла по челыі кочергом. И так Христос с Петром пішоў дале. Як пришли до крякох, та каже Христос розвити му голову і там был єден хробак в тыі

*) в угорскорускім говорить ся звичайно: чапка = шапка.

раны. І тото як шьватый Петро нашол і (и) то показал Христу пану. Повідат Христос пан Петрови: ту єст бук, а в нім дуделка, ту пусти того хробачька. І пішли дале. Аж другый рік на тото місце пришли і там было дуже меду. І так пчола з боского чела.

(**Варадка**). О кралiку (Troglodytes parvulus). Фтахы (птахы) хотыли мати краля: котрый найвысше вылетіт під небо, та вже тот зістане кральом. Орел найвысше вылетіл а тот найменьший фташок скрыл му шьа під крило. Як устал орел, тогды він іши высше вылетіл і зато зове ся кpaлiком (гл. ст. 113. 114. 119).

(**Варадка**). Як то жид сам єден перейшол брез лыс. Єден жид хотыл на друге село перейти, але брез великый лыс боял ся сам іти. Не годен был нікого найти, жебы го перепровадил, здыл калап (крысак) на палицу а все ідучи говорил: іде два та не єден і так счасливо перешол брез лыс, мыслячи, же двоми ідут.

(**Вышнiй Мирошiв**). Як то Пан Біг выправлял Петра на тот сьвіт, чі там споминают люде Бога. Кед Пан Біг Петра выправіл на тот сьвіт і повідал му: ід Петре на тот сьвіт (шьвіт), чі там мене споминают люде? Але ся не бав, бо мі тебе єст ту потребно. Але Петро пришол на тот сьвіт і ту люде дуже гойно жили, гостили ся, Петра гостили, ай не гадали о Богови. І Петро ся дуже забавил і пришол назад ґу Богови і Бог му гварит: Петре, штож ся там так дуже бавил? — Пане! там добрі — гварит Петро Богови — дуже люде жиют добрі, гостят ся. — Петре! а Бога споминают? Ныт! не чюл єм. Пан Біг дал тяжкы рокы: не родило ся нічь і так зас Петра выправил на тот сьвіт. Петре, можеш побыти доуше. Петро пришол на тот сьвіт, люде йойчат, голод, споминают Бога: Боже помож нам! Петра не гостят. Петро іде назад ґу Богови. Бог: та што ж там Петре, та чом єс шьа так скоро вертал? Бо там пане біда — одповідат Петро — голод, люде йойчат, з голоду гмирают. — А Петре, чі там споминают Бога? А Пане барз, просят, йойчат: Божічку помож! — Видиш Петре, лем тогды Бога споминают, кед біда, а як ныт, то о Богови забывают.

(**Вышнiй Мирошiв**). Як Ісус Христос ходіл іс Петром по шьвіті, як Петро наглый украл лах, штоб ся обольичи; як дале зошли ся зо жидом та трьоми зєднали шьа великы стогы молотити. Ісус Христос як ходіл по шьвіты іс Петром, так раз ідут през валал та шьа Ісус Христос Петра жьвідує: Петре, чі ты голоден, чі ты сытый? Я Пане сытый, але єм наглый (нагый, голый, шат не ма). Та што будеш Петре робіл? Я буду Пане крал. Ісус Христос му повідат: там на плоты

дуже лахів, та си возь єдну пару! Але ся привечеріло. Христос му повідат: ід під тот выгляд, што будут бесыдовати? Петро пішол і так слухат Петро, што бесыдуют в хыжи. Як лахы позбирали, так повідают в хыжи: єдна пара хыбит, то жебы му Бог заплатил. Петро повідал то Христу. Ісус Христос повідат: ід, однес назад! Але же дале ідут, Петро зас ся скаржит Христу: я наглый! Пане, да што робити, бом не годен так ходити! Христос гварит: там на плоты̂ єст три пары лахів, возь з єдной страны єден лах, з другой страны єден лах! Теперь Петре слухай, што будут бесыдовати! І так Петро пішол слухати. Слухат Петро, а тот гварит: жебы тя Бог скарал, жебы тя паньінка Марія скарала, взял мі лах! Та Ісус Христос повідал Петрови: тоты оболочь! Але же ідут, уж Петро оболоченый, уже не наглый. Ісус Христос на него голод допустил. І так ходят по поли, не хоче го Христос ни до міста, ни до села пустити. Але як уж Ісус Христос видыіў, же уж му дост, же уж є барз голодный і так прешлі през єдно місто. А Петро собі купіл колач і за Христом иде і коли мал ґылтнути, та до нього забесыдовал і так мусыл вышмарити з ґамбы. І так идут, идут на фалаток. І повідат му Христос: Петре, чом так не скоро до мня бесыдуєш? Гварит: Пане, хотыл єм да-што по крадому робити, тай так єм не годен. І таки ідут двоми і зыйде ся з нима жид, і так шьа жьвідує жид: што єсте за єдны? Мы такы вандрівны, по шьвіту ходиме! — І я піду з вами! — І так ідут всы̂ трьоми ведно. І так ідут, придут к єдному місту великому і там великы стогы сут. І так Христос повідат: Петре, жьвідай шьа, чиі̂ стогы, бо шьа імеме молотити. І Петро пішол до міста. І так шьа жьвідує: чиі̂ тоты стогы великы? І так го запровадят там до того пана. Петро пришол до пана і ся жьвідує: пане, то іх тоты стогы великы за містом? А він повідат: та на што ты шьа жьвідуєш? І Петро так повідат: бо молотити шьа хочеме зєднати. І так дале він ся жьвідат: кілько вас єст? Гварит: трьоми. І так пан шьа пошьміял: што вы с тыма стогами зробите? Та зробиме, што зробиме, лем няй нам дают сарсан (орудя: цыі̂пы, вілы, граблы). І так Петро вынюс там. А Христос ізо Жидом там были. І так як ніч прийшла, Ісус Христос взял, стогы підпалил. Як найбарже горіло, а він іші з вилами пітрясал. А жид до-верьха втыкал, а Петро сидыл. Як згоріло, як ся уж день правил і жид ся з горы призирал, што с того буде? І так як видыл, же кажда солома на своі̂ купцы і зерно на своі̂ купцы і так жид прилетыл. І там си сыл ґу Петрови. І так повідат Христос: Петре, ід до того пана, няй си прийде по солому и по зерно. І Петро пішоў. Пан ся пошьміял

с Петра: чі ты годен такы стогы трьоми през єдну ніч вымолотити? Пане ім до того ничь, лем най си прийдут по солому і по зерно. І пінязи няй си возмут, жебы нас выплатили. І так пан пришол, позберал собі зерно и солому і іх выплатил і они так дале пішли по шьвіты. (Єст іши дале, та не годен єм доповісти, бо іду х поле! примітка оповідача).

(Кечківцы). О бабі, што ходила продавати буяка на ярмаку. Ішла баба буяка продавати на ярмак і просила Бога, што бы там на ярмаку не было веце худобы і людий, лем єй буяк. І стало ся по єй мыслі. Тай не продала, бо не мала кому.

(Кечківцы). Як то єден циґан собі гадал. Єден циґан был вояк і так сі гадат: але він, тот наш цысарь, не мудро робит, бо я бы не трімал, лем сым вояків, а купувал бым ім дугану, они бы курілі а я бы баґу брал!

(Кечківцы). Як то циґан не салютовал свому капітану. Єден циґан был вояк а старший іх ревідувал, Циґан, чом ты не маш такы ґомбічькы чісты, як тот вояк? Та бо я, пан капітан не такый парадный, як тот. Потім ся стрітил тот капітан с ціґаном на містьі. Циґан чом не асетеруєш? (розумій: салютуєш). Та бо я думал пан капітан, што они ся про тоты ґомбічькы гнывают на мене!

(Кечківцы). Як Петро Христу гварил, чом каре винного і невинного а сам вшыткы пчолы згубил за то, што го єдна вкусила. Ішол Пан Біг с Петром з валалу до валалу. Оле Петре, смот! мі ся відіт, же пчолы там сидят на кряку. Але ішли наперед бесыдуючи собі: пане, чом ты кареш того, хто винен і того, што не винен. Та Петре, оле бысь одрізал тоту галузку з ножом, дахто хоц нам йісти за ны даст. Што ся стало? єдна пчола біжит, біжит долов та вкусила Петра в руку. А Петро взял та вшыткыма пчоламі шмарил до воды. Петре, та што ты зробил? на штось згубил вшыткы? Пане, кед мя вкусила! Та требало лем тоту єдну забити, што тя вкусила, а ты вшыткы попсул а ты мі гварил, же я карю того, што винен и што не винен.

(Кечківцы). Як то Петро по свойі прозьбі єден день быў Богом. Ішол Петро с Ісус Христом вєдно і пришли ґу єдному валалови, а пастырь свиньі на поле выгнал. Тай иде од свиней тот пастырь гет. А повідал Богови Петро: Пане, кебы я лем єден день Богом был. А Бог гварит: є! будеш днеска! Зьвідує ся Пан Біг пастыря, та де ідеш? А пастырь повідать же иде до церкви, бо велике шьвато, та най Бог свиней дозерат (на Бога охаблял).

Ой же Петре — бо ты днеска Богом будеш — та смот свины! каже Бог до Петра.

(**Кечківцы**). Як то жид вінчувал єдному яґрови. Ішол єден яґер з лыса, але стрітил го жид. Зьвідує ся го жид: Не ма пан форшнер (Förster) даки скіркы на продай? А форшнер гварит, же мат. Зьвідує ся го жид дале, што то труба? Форшнер повідат, же то пся рыц. Приди рано жидку, та ті продам скіркы. Але пришол жид, вінчувал му: добрыдень!, жебы пан форшнер сто тридцет років жили, а жебы все на ты псы рыци трубили, а во млынку мололи а по смерти жебы до пекла пошли!

(**Кечківцы**). Як то чорт не хтьіл быти Адамови за пушкаря. Повідал Адам чортови, ты чорте будеш за пушкаря, бо кед не застрілиш, та поімаш, бо ты барз хытрый (фрішный). Шытко ся мі подабат, яґерска ціністра на боцы, труба на ціністрі, пушка на плечі, лем єдна річ мі ся не любит: жебы я пса трімал на свірци, а пес жебы срал, а я жебы піля него стоял, то не зробю. То кед ты не будеш, то буде такый человік другый.

(**Кечківцы**). Як то жид фурмана подал на право за штырі яйця варены. Был єден фурман, пришол до корчмы і росказал собі якес яйце варити качмарьови. Качмарь зварил му штырі яйця. Фурман зъіл тоты яйця і пішол і гварил: як ся верну та заплачу. Але жид не был терпезливый, было му за доўго чекати і він дал на ни фіскалуша. Гварит жид: з штырьох яєц вышли бы курята, а з тых курят были бы квокы, а кожда квока высьідьіла бы зас курята. Ай вай, яку я суму стратил! Так фіскалуш осуділ, же аж коны і віз од фурмана взяли. Иде фурман за драгом, лем батіг г руках несе та плаче. Стрітил го циґан — того фурмана. Чом ты плачеш? Тот му повіл, чом плаче, же од нього вшытко взяли. Повідат му циґан: цыт! не плач! я тобі буду за фіскалуша, лем мі повідж, коли буде право. Приде фіскалуш жидів і він ся поставил циґан. Повідат му фіскалуш: десь шьа забавил пане брате? Та — гварит циган — дал сом гварити єден корец гороху (граху), та сом го тераз дал сьіяти, оздай (= відай, надійсь, певно) посходит. Але повідат му фіскалуш жидів: та як то годен вареный горох посходити? А як годны з вареных яєц курята выйти, як годны? Та кед не годен вареный горох посходити, тай не годны з вареных яєц курята выйти. І потім мусьіли віддати фурманови і віз і коны. (гл. ст. 114).

(**Кечківцы**). О жиді, што тонул г воды, та го вытягли люде, але стратіл г воды цаністру с пінязьми. Жид із жалю за пінязьми сам пішол на лавку і ско-

чил до воды та ся втопіл. Ішол жид з ярмаку през лавку — а вода была велика. Серед лавкы хпал до воды та ся топил. Але го люде выратовали. Як си одотхнул, зьвідує, де му цаністра с пінязьми. Та му люде повідают: та там зістала г воды. Вернул ся жид назад през лавку та гварит: я жити не годен, кед пінязи не буду мал. І скочил до воды та ся втопіл.

(Вапенік). Як то задал еден ґроф едному пастырьови, як пастырь задане зробіл і дістал од ґрофа половічку з ґаздівства. Задал еден ґроф едному пастырьови, же му половічку з ґаздівства даст, кед пріде ґу ньому, жебы ішол і не ішол, жебы пришол ґу нему го́лый і не голый, жеби приньіс му дарунок і не приньіс. Та пастырь так зробіл: сьіл собі на цапа а і голый і неголый, бо лахы зо ся зошмарил а сак на ся взял, а дарунок му принюс: птаха під горнючком, горнючок знял а птах втьік. Я Вам повідал, же вы си птаха імайте, то дарунок мате. Кед бы птаха не годны поімати, я другого Вам не годен дати. І ґроф му дал половічку з ґаздівства.

(Вапенік). О кумстві циґана з ґаздом. Еден циґан взял собі ґазду за кума, але тот циґан ял ся жены того кума, за фраірку ю мал за пару років. Але тота жена та шьа сповіла мужові, же циґан ґу ньі ходит. Але побесьідовали собі, муж каже женьі: повідж му, што я піду на ярмак. А вечур циґан уж пріпшол ґу ньі і жьвідує шьа: кумо, де пішлі кум? На ярмак! гварит жена. Але кум не пішол на ярмак, лем шьа скрыл і смотрил, ці ціґан іде ґу женьі. А потом ґазда дуркат до́ хыж. А циґан гварит: кумо, што будеме робити, бо кум ту! Але циґан был голый і кума го порадила, жебы собі стал до кута за стіл. А я повім так піля мужа, же ем купила живый образ. І пришол до хыжи муж і просит ся од жены, што чюти нового? Не чюти нич, лем ем купила живый образ. И кум взял сьвічку і му приложил на ніс. Сьвічка была велька і ціґан с початку терпіл, але як го сьвічка зачала печи, скочил поверьх стола і втьік. И потому циґанови не дост было, пришол на другый вечур. На другый вечур ґазда зась ся спрятал. Зась циґан обольік ся і вошол до́ хыж. А ґазда зась дуркат до дверий. Циґан ся жены жьвідал: што буду робити? кум ту! А жена то повіла: ей куме, вступте меджи телята! она едно теля спустила и увязала циґана на ланцу. І тот пришол ґазда до́ хыж, а ціґан на ланцку. І зась жьвідує ся: жено, што ту чюти нового? Не чюти ничь! Та мі дай вечеряти. Дала му вечері, а ґазда просіл молока ґу вечері. Жена му повідат, же телята высцалі, не ест молока. І тот ґазда ся розгньівал, взял корбач і бий телята. Але

циґан все: бе бе! І не міг пак уж стерпіти і вырвал і жолобок і ланцок і с вшыткым втьік. Але шьа циґан пак погньівал на кума. Як кум пришол до нього з роботом лемеш острити, циґан поострил і горяче желызо дал кумови до рук. Зась ся ґазда погньівал на циґана. І так пішоў по плацу (= плату) циґан до ґазды та му замішкы просил. А ґазда дал на спід до горца гнойівкы, а на верьх замішкы. І циґаник принесе домів і йідят разом: але дьіти гварят: даду! то кокерда! Але ід ты мерзото! та нанашко бы не дали кокерды! — Зась дьіти все гварят: даду, кокерда! Дадо з ложком помішал і кокерда вышла на верьх. Циґан гньівал ся (шьа) на кума. Але тот зас ґазда циґанови хотьіл ся лем з очий піддобрити (повдячити), бо мал на него зуб, і гварит: куме, я нашол пчолы! Е кумічку! повідат циґан — кесме (=кед сме) нашли, та підеме позберати, бо мене так, як бы пчола мала, бо я ся до них знам! А то не были пчолы, але шершеньі. І взяли зо собом сокыру і мотуз. І повідат ґазда циґанови: вы підете на бука і возте сокыру і мотуз а я буду терня рубал по під бука, жебы ся пляйстры здьівали. І циґан вырубує дьіру в буку, жебы ся до меду дохпати. І як дорубал дьіру, тогды шершеньі выбігли і циґана обсьіли. Циґан йойчит на ґвалт а кричит: куме, та штобы робити? — Та, куме, я не знам, лем одотнийте мотуз. І хпаў циґан з бука голый на землю до терня. І тот біжит циґан плачучи дому — дьіти сперед нього біжат і просят: даду, меду! а він єдного хлопчиска праск! брез ґамбу — друге хлопчиско думало — бо ся тамтот хлопец тримал за ґамбу — же уж достал мед – і собі просит: даду і мі меду! І тото друге хлопчиско достало по ґамбі. І так ся стал конец кумству.

(**Вапенік**). О о р і ш к у (Troglodytes parvulus, Zaunkönig). Ставило ся птаство і судили, котре буде за краля меджи нима. І так судили: котрый птах найвысше під небо вылетит, же тот зостане. Але тот орішок найменший, як орел летьіл гвошол йому під крило і орел ослаб, а тот спід крила вышол і пак годен был найвысше (найвышше) вылетьіти. І остал кральом птахім. гл. ст. 113. 114. 119. 122.

(**Вапенік**). О г о л о д н і м п а с т ы р ю, ш т о с і н а б р а л з є д н о г о п а н ь с к о г о с ы п а н ц я х л ь і б а і м я с а. Быў єден пастыр барз голодный, бо за три дни не йіл ничь. Та пішол до єдного паньского сыпанця та сі набрал хльіба і мяса. Так єго з того сыпанця зачали імити. Але він не барз дуже розмышлял, не мал де втечи, тай скрыл ся під зельізницю, під міст. Та як він під мостом сьідил, а зельізниця през нього перешла. А тепер тот пан го заскаржил, же покрал хльіб і мясо. А пастыр мал сусьіда. Сусьід повідал, же видьіл, же зельізниця през нього перешла. Так

товды на праві так обсудили, же як го мож герештовати, кед зелызниця през нього перешла, та пан добрі може знати, же уж він не жиє. А тепер пан єму поенґедовал, бо мыслїл, же юж не жиє. А пастыр під мостом сидыл і єму зельізниця не зробила ничь. Та думат, як буду голоден, іщи раз піду собі набрати. Та пішол ґу панови і му за то подякувал, же му одпустил вшытко. Товды ся забрал тот пастыр і пішол гет.

(Вапенік). Як то Спішак гварил, коль му повіли, што слыпый. Слыпый Спішак! — Правда, я слыпый Спішак, за сьім дни єм слыпый бул, але на осмый день єм вшыткых Шаришских гуͦнцутох (= гунцвотів) увидыл!

(Кружльова). О тім як Христос нарадиў Петра, коли Петро продаваў бодливого буяка на ярмаку. Коліскай продавал шьатый Петро буяка, а каждому повідал, же боде, та не міг продати ніяк. Але скаржил ся потом Ісусу Христу, же не може продати буяка ніяк. А пак як ся скаржил, гварит му Христос: не повідай, же боде, лем хваль го, же є добрый, кед хочеш продати. Та потім Петро пішол з буяком на другый ярмак і продал буяка, бо уж не гваріл нікому, же боде.

(Кружльова). О тім, як ішол Ісус Христос іс Петром та мали єдну гуску печену на выживлїня а Петро потаємно єдну ногу гускы зйіл та потом хотыл перед Христом циґаніти, што гуска мат лем єдну ногу, але ся заганьбіл. Коліска ішол Ісус Христос с шьатым Петром та мали єдну гуску печену на драгу на выживльіня. Та потом Петро взял с тойі гускы потаємно єдну ногу і зйіл, а потім як сьіли разом йісти, не было лем єдна нога у гускы. Та ся Ісус Христос зьвідувал: Петре, де є друга нога? А Петро му одповіл: Пане, та гуска лем єдну ногу мат. Але потім ішли дале зас за драгоў, та видыл Петро зас гуску, што стояла піля драгы на єдны нозы. Тай повідат Петро: Пане, смот, же гуска лем єдну ногу мат. Але Ісус Христос му повіл: Петре, ід єй зажен! Петро пішол, загнал а гуска і другу ногу указала. Тогды ся Петро заганьбіл, же циґаніл.

(Кружльова). О тім, як Христос із шьвятым Петром при воды спали в полю. Ісус Христос ізо шьвятым Петром при воды спали в полю. Так Петро хотыл Христа скачати до воды. І качат Христа до воды, але Пан Біг так дал, же беріг все ся дале правіл а вода ся оддалювала і не міг Христа скотити до воды. Та тогды просит Ісус Христос: Петре, што ты зо мном хотыл зробити? Петро сказал, што лем хотыл дале одкотити Христа, штобы собі міг ґу ньому легнути. По сему каже Христос: лягни

собі. І лягнуў собі Петро с тойі стороны, де вода, бо видыл Петро же далеко іши вода. Наколи Петро лягнул, на другый бік хотыл ся обернути і пляснул до воды. Тогды зьвідал ся Петро Христа, чом то так далеко был берег, коли він Ісуса качал, а як я легнул та дόраз пляснул до воды? А Христос му одповіл: жебыс чим скоре рыбы імал. Ей Пане — гварит Петро — не добрі то так рыбы імати! бо я хотыл попробовати на тобі, ци я годен мудрійшим быти, як ты, але вера виджу, же ныт!

(Кружльова). Ішол еден з возом на штырьох волох брез воду та не хотыл Христа перевести, а худобный з двома бычатами та перевіз Христа. Яку за плату ім обоім удумал Христос. Ішол еден з возом на штырьох волох та ся Ісус Христос просил, жебы іх брез воду перевіз. Та не хотыл тот перевезти. Але ішол худобный з двома бычатами, та ся просили у того і тот іх взял і перевіз брез воду. І так пак повідал шьв. Петро: Пане, што мы даме тому, што нас перевіз і тому, што нас не хотыл перевести? Ісус Христос гварит: тот, што нас не перевіз, іши му даме другы штырі волы, а тому худобному і тоты два волы здохнут. Петро ша зьвідал: Пане то не добрі судят, же тому дадут іши штырі, же не перевіз нас, а тот, што перевіз, той іши і тоты стратит. Та зато Петре, бо він не наш. А тот худобный то наш.

(Кружльова). О тім як Христос с Петром вандрували і не моглі ночувати у краля, бо іх выгнал зоз двора, та переночували у едного ґарбаря. А в ночи Христос переньіс ґарбарку до царского двора а кралеву до ґарбаря. Петро і Ісус Христос вандрували по еднім місты і пришлі до едного краля і хотыли там переночуваті. Краль же выгнал іх зоз двора. Тогды Петро і Ісус на концу міста переночувалі у едного ґарбаря. Тогды г ночи Ісус Христос так, што ани Петро не знал, ґарбарку переньіс до царского двора, до палаты, а кралеву до ґарбаря. Як ґарбарка встала, фрейцімірки пришлі ґу ньі і хотыли ю облечи, но сама ся оболокла. Кралева же у ґарбаря, як видыла, што она уж не кралева, не хотыла встати, бо не вірила тому чуду. Як видыл то ґарбар, што она встаті не хоче, взял корбач і ю зачал бити. Она не попустила, але видыла, же не годна собі спомочи, зачала робити. Як раз краль ішол на кочу зос свойом чіряном женом, збачіла тото ґарбарка, што ей муж іде на кочу, зачала крічати і завісила ся на коч, но ґарбар тото видыл, вышол і поімал ю і привел до хыж. Зас краль не пішол дале і за том драгом ся назад вернул, но ґарбар уж ю не выпус-

тил зос хыжи і так зостала кральова ґарбарком, а ґарбарка кральовом.

(**Кружльова**). Трие моцаре: Валі-верьх, Валі-бук і Міси-зельізо*). Были раз трьоми моцаре, котры дуже моцны были, еден был Валі-верьх, другый был Валі-бук, а третій был Міси-жельізо. Раз они то повідали, што підут во світ і поросходили ся. Пришол еден до едного міста і виділ, што то місто зос чорнымъ полотном обтягнуте. Товды жьвідал ся од хлопох, што то за причина? Товды ему повіли, што кральові една принцезна пропала. Як він тото чул, пішол до краля і повідал му, же він буде ю глядати. А краль му половину царства и дьівку за жену обіцял. Неодовга прішол і другый брат, котрый тыж ся дожьвідувал, яка то причіна, же ту місто зос чорным полотном обтягнуте. Товды повідали му, же кральові уж друга принцезна пропала. Як він то чул, пішол до краля і повідал му, же він ю буде глядати. Краль на то барз зрадував ся і повідал му, же кед ю найде, достане ю за жену. Не-одоўга пришол і третій брат, котрый тыж чюдовал ся, же місто зос чорным полотном обтягнуте. Товды ему повідалі, же кральові уж третя принцезна стратила ся. Він пішол до краля і повідал му, же він ю буде глядати. І краль му за то тоту третю принцизну тыж за жену обіцял. Неодоўга тоты три братя стрітілі ся і пороповідалі собі тоту річ і то установілі, же они трьоми будут тоты принцезны глядати. Коли уж мали одыйті зоз міста, еден взял хыжу на хырбет, другый взял быкы на мясо, третій взял конопльі і повісмо і пішлі до льіса. Там поскладалі ся і Валі-бук і Валі-верьх пішлі кралівны глядати, а Міси-зельізо дома зостал варіті і мотузкы сукати. І як варіл кашу на обід, чюл, же зос комина штоскы крічит і повідат: вариш, вариш кашу, але ей не будеш йісти. Зас Міси-зельізо шьміял ся і повідал: лем зыйд, зыйд, я ті вкажу, ці я кашу не буду йіл? Але голос зос комина другый раз озвал ся, а Міси-зельізо зас ся шьміял. Та на третій раз выскочіл іс комина Локті-брада, перевернул Міси-зельіза, взял кашу і Міси-зельізови высыпал на пупок і сам втік назад до комина. Міси-зельізо встал і зачал на ново кашу варити і взял мотузкы теперь сукати та тота каша на тот час, коли тамты пришлі, не была готова. Товды тамты зачали на нього кричати, же чом то ничь не наваріл ани ничь не робіл, мотузкы не насукал гідны. Він ничь не гваріл, лем вышол зос хыжи. Тоты два гньівали ся і по-

*) Повістка словацка: „Loktibrada“ переповіджена мені одним учеником ґімназиї в говорі Кружльови. *I. B.*

відали, же на-зарань піде Місп-зельізо і Валі-бук глядати прінцезны, а Валіверьх зостане варити і мотузкы сукати. І він спочатку варіл і сукал, але чюл зос комина, што Локті-брада кричал: вариш, вариш кашу, але єй нс будеш йісти! А Валі-верьх шьміял ся. Уж Локті-брада і другый раз крічал а Валі-верьх лем шьміял ся. Но на третій раз выскочіл Локті-брада, перевернул Валі-верьха, поімал кашу і высыпал єму на пупок, а сам полетьіл назад до комина. Товды Валі-верьх хватил ся, зачал од-нова кашу варити; но на тот час, коли тамты пришли каша не была готова. Тоты двоми давай на нього кричати, же што то за причина: ани ничь не робіл, ани іши не наваріл. Він ім ничь не повіл. Товды тоты двоми повідали йому, же ту мусит дака причина быти, а він ани на то ничь не одповіл. Як виділ тото Валі-бук, повідат: же зарань Місизальізо і Валі-верьх підете кралівны глядати, а я зостану ту кашу варити і мотузкы сукати. Рано они пішли глядати, а Валі-бук зачал кашу варіті і мотузкы сукати. Каша кыпіла, лем раз чює, же зос комина Локті-брада крічит: вариш, вариш кашу, але єй не будеш йісти! Товды Валі-бук повідат в собі: та ту причина, же тамты двоми ничь не наварили. Локті-брада і другый раз кричит, но Валібук шьміял ся з нього. Як третій раз крічал Локті-брада, выскочил зос комина, поімал кашу і хотьіл Валі-бука перевернути, штобы высыпати му кашу на пупок, але Валі-бук вырвал йому бороду. Товды Локті-брада втьік на двери і пішол до льіса. І Валі-бук летьіл за ним і видьіл, што Локті-брада єден камінь піднял і там долов єдном дьіром зошмыкнул ся. Валі-бук тото місце позначіл і пришол домів і повідат братям, што уж нашол принцезны. Товды вшыткы триє зачали мотузкы сукати і насукали барз дуже мотузок, позваджували (звязалі) і пішли всьі трьоми до льіса. Як прішлі ґу дьірі, одвалілі камінь і привадили на мотуз Міси-зелїза і пустілі його долом ямом, но він чюл, што там гады сычат, жабы курчат, барз збоял ся і просил ся, жебы його назад вытяглі. Як його вытяглі, приваділі Валі-верьха і пустілі його долов ямом. Як уж і він чюл, што там гады сычат і жабы курчат, тыж назад хотьіл выйти і они його вытягли. Товды повідат Валі-бук: кед высте ся боялі, піду я. Привадили го і він зышол аж на дно до пекла. Як зышол, пришол ґу ньому Локті-брада і повідал му: дай мі мою браду. А Валі-бук му гваріл, же лем товды му даст браду, кед він того і того краля прінцезны найде і йому повіст о них і кед його выведе зос пекла. Локті-брада дораз пішол за ним і вказал му, што єдна принцезна тут быват во єднім стрібернім домі, котрый на качачій лапці обертат ся. Валі-бук дупнул а дім стал. Він вошол до

хыжи, принцезна зачюдовала ся, коли він ту пришоў, кед ту ани птах не годен залетьіти. Принцезна повідат му, жебы дашто закусіл і він закусіл до єдного стріберного ябка і выпіл єден погар вина. Принцезна повідат йому, же єй муж мат шіст голов і не одовга прийде домів. Як він войде до хыж, товды най він ся скрыє за двери. Але він не послухал, но вышол на двір і посмотріл та увидьіл, што єден великый кый зо стрібра хпаде на двір; товды він знал, же уж шаркань іде. Але він не страшил ся, взял кый і назап шмарил той кый шарканьови. Товды шаркань погнывал ся, взял кый на плечи і приньіс го домів і шмаріл го на двір. Товды Валі-бук стал ґу дверям. Шаркань зачал крічати: жено! ту чловек смердит! Она повідала йому: што собі думаш, кед ту ани пташка не відно льітати! Товды Валі-бук выскочил і повідал му, же він тот чловек. Шаркань гварить тепер, жебы ішол змагати ся з ним. Валі-бук пристал і пішлі на двір. Шаркань поімал Валі-бука, а Валі-бук шмаріл з ним так міцно до землї, што він тілко што міг стати на ногы. Шаркань зас поімал Валі-бука і з ним шмаріл до землы. Но Валі-бук шиковный был, поімал шарканя, шмарил з ним до землы і вынял с кадыси сокырку і одрубал му шіст голов. Як уже шарканя забил, пришол до хыжи і повідал принцезны, штобы ишла з ним. Принцевна дала му єдно злате ябко і єден златый прутик і він втял зоз тым прутиком по домі і дім до-раз стратил ся. І прівел принцезну ґу дьірі і привадил ю на мотуз і потягнул три разы штранґ*) і товды аж ю зачали тягати до горы. Валі-бук назад ся вернул, а Локті-брада зас повідал йому: дай мі мою браду. Но Валі-бук повідал му, жебы вказал, де друга принцезна? Як він пришол ґу тому дому, де на курячі лапцы зоз олова хыжа ся обертала, він дупнул і дім стал. Пішол до хыжи і кралівна зачюдовала ся і понукла його з оловяным хльібом і дала му вина. Як уже одйіл, повідат му принцезна, же єй муж мат девят голов, та жебы Валі-бук пішол од ней, бо шаркань, єй муж, його забє. Але він не страшил ся і пішол на двір і видьіл, што єден великый кый зоз олова хпаде (хпал) на двір. Як кый хпал, він взял го до рук і назад шмарил, а шаркань тото збачил, взял го на плечи і приньіс го домів та повідал жены, же ту мусит чловек быти. Жена повідала, же ту ньіт ньікого, но шаркань не віріл і зачал глядати. Товды Валі-бук выскочіл і повідал, же я тот, кого ты глядаш. Товды шаркань повідат му, жебы пішол на двір з ним пасувати ся (= бороти ся) і Валі-бук пристал. Вышлі

*) нїм. Strang, посторонок.

на двір, шаркань поімал Валі-бука і шмаріл ним до землы, но Валі-бук выскочил, поімал шарканя і так шмарил ним, што він не міг нияк встати. Товды Валі-бук взял сокырку і одрубал му девят голов. Пішол до хыжи і повідат принцезны, жебы пішла з ним. Она дала му оловяне ябко і оловяный прутик. Він шмиґнул прутиком дім і дім стратил ся. Як уж ю взял, привел ю ґу дырі, привадил ю, потягнул мотуз три разы і они — тамты двоми — зачали ю тягати і вытягнули з ямы. Валі-бук назад вернул ся, но Локті-брада зас просіл од него свою бороду і повідал му: дай мі мою браду! Валі-бук повідал му, же дотля му не даст, докля му і третю принцезну не найде. Повіл його през пекло, де еден златый дім на гусячій лапцы обертал ся. Він дупнул а дім стал. Пішол до хыжи і там выпіл вино. І повідала му принцизна, жебы він пішол назад, скады пришол. Но він не послухал ей і пішол на двір і тыж видыл, што кый златый хпаде на землю. Він поімал кый і назад шмаріл го на далеко. А шаркань барз ся погнывал і принысі кый на плечох. Прийшол до хыжи і повідал, же ту чловек ест. Жена повідала, же не ест никого. Но Валі-бук пришол ґу шарканю і повідат йому, же він тот, кого глядат. Шаркань повідал ему, под змагати ся. І він послухал его. Прішлі на двір, шаркань поімал Валі-бука і шмаріл ним на землю. Но Валі-бук встал, поімал шарканя, шмаріл ним до землы і одрубал ему зос сокырком дванадцет голов. Як уж шарканя забил, пришол ґу принцезны і повідал їй, што уж ей муж забитый. Она приготовила ся і дала му едно злате ябко і еден златый прутик. Він почмыґал дім с прутиком златым і дім стратіл ся. І прівіл ю ґу дырі, привадил ю, потягнул мотуз три разы і они вытягли ю. Тепер він думат собі, же кед ся приваджу на мотуз, товды мя вытягнут може до половіцы а пак пустят назад до пекла, а кед хпаду на каміня жити не буду. І зато приваділ еден так тяжкый камінь, яко він сам, потягнул мотуз три раз і они зачали тягати. Як вытягли до половіны, пустили мотуз і камінь на маленькы кускы розлетыіл ся. Він товды зачал старати ся, же як він выйде зос пекла. Но Локті-брада пришол ґу ньому і повідат му: дай мі мою браду! А він повідат йому: товды дам ти, кед ми поможеш выйти с пекла! Локті-брада повідат: добрі! ест ту еден великый птах, котрый тілко мясо жере, а сут ту вівцы, котры годен зарізати а мясо до бочкы посолити і взяти зо собом. І коли птах пыск отворит, то все мусит йому еден фалат шмарити, бо кед не буде мати, то шмарит з ним назад до пекла. І Валі-бук порізал вівцы, мясо посолил до бочкы і сял (= сыв) на птаха зоз бочком і зачал птах летыіти. Товды Валі-бук шмарил

браду до пекла Локті-брадови. Коли птах отворил пыск, все му шмаріл єден фалат, як уж верьх землы был, птах отворіл пыск, а він уж не мал мяса, взял і вырізал зоз ногы єден фалаток тыла і шмаріл птахові. Так уж вышлі на землю. Птах повідал му, же тот остатный фалаток барз добрый был. А Валі бук повідат му, же то зоз його тыла, бо уж не мал веце фалатків мяса в бочцы. Товды птах повідат му, же кебым знал, же то твоє тыло, тобы єм тя цалком зйіл. Так розышлі ся. Валі-бук пришол до того то міста, де він был у того краля і повідал, же він хоче с кральом бесыдовати. Краль заволал го ґу собі і жьвідал ся його, же чого він пришол. Він повідал, же він нашол принцезны і він выслебоділ іх зоз пекла, но його уж не хотьіли выслебодити. Товды він просил краля, штобы наймолодшу принцезну привел ґу ньому і привели ю, она познала го і так зачала ся свальба, всьі трьоми оженили ся з царскими дьівками і до теперь жиють, кед не померлі.

(**Вышній Свидник**). О попі і дяку, што ся убыли „ворожилями“. В єднім селы бывал пан и дяк, котры дуже любили пальінку. Та, як знати, каждый пяниця худобный є, бо все потребує пінязи на пальінку. Так и тоты двоми дуже худобны были, што уже не мали за што ни погарчика пальінкы выпити. Та дяк начал роздумовати, як бы ку погарчику пальінкы зближити ся и роздумал він, што має піп іши єдну козу, кобы тоту куповати од него — хоц лем бы з одомашу (= могоричу magy. aldomas) погарчик пальінкы ся вошол. Тай иде ку попови, каже: панцю, продайте мі тоту козу! — а піп одповідат: о продам! і погодили ся на козу и каже піп: но, дяку! тепер принес одомаш! напиеме ся! Дяк не розмысляючи иде по скленицю та біжит до Мошка, но Мошко жьвідат ся дяка: маєте пінязи? бо Мошко знал, што дяк часто не платил, лем кобы выциганил пальінкы. Дяк повідат: што ся боите о пінязи, я од пана духовного купил козу, то просю на одомаш а о пінязи ся не бойте, бо хоц пінязи не мам, то и коза дашто стоит! Мошко зрадовал ся, што уже на козу пиют и дал пальінкы. Піп з дяком попивали одомаш, докля не напили ся так, што уж барз пяны были. Дяк пішол момраючи дому. Зарань приде дяк и хоче козу взяти; але піп гварит: не так дяку! не рушай козу я ті дашто веце дам, най остане коза моя! А дяк то чекал і гварит: но недбам панцю, хоц лем на одомаш дайте! И дає піп принести пальінкы на одомаш и то вело ся так на доўго. Куповал козу єден од другого, докаль Мошко не пришол и не взял козу за одомаши! Но, уж пропили козу, уж не было на што зборговати и смутили ся обає розмысляючи, як достати

ся ґу пінязям, абы мож пальінкы купити. Але дяк дуже был способный и подумал си, як приде рано ґу попови, гварит: панцю, я уж роздумал, як бы мож пінязи достати! А піп зьвідат ся, як? а дяк почне гварити: Має Иван сусьід два волы та я пойду той ночи и одведу их до льіса, а як Иван буде волы глядати, то я єму скажу, што мают таку книжку, із котрой повідят, де сут волы, а я тоты волы уведу до той долины (сказал імено). — Як Иван приде, то начнут читати із єдной книжкы і повідят, што єго волы увязаны у той долины, то Иван, як добрый ґазда, даст дуже пінязи! А піп гварит: добрі вы дяку кажете, истинно так, достанеме гроши, но лем учинте по вашой мысли і одошол. Вечер як уж з роботы страпены люде польіґали спати а дяк пришол, выпровадил Ивановы волы и повюл их до долины, там увязал. Рано Иван встане, но волів не є ани сльіду і начне нарікати та бігати, але не найшол ани сльіду. Прийде дяк и гварит Иванови: Иване, я бы вам дал рады, штобысте ваши семекы дораз нашли. А Иван зьвідат ся: якой рады, пане дячку? Наш пан отец мают таку книжку, што из ней выглядают украдене. А Иван радостно: О пане дячку, кед то так буде, то я панови дам добрый заплат, а вам дякую красны. И біжит Иван до пана и приде, начне ся жаловати, яке му несчастя той ночи. Та піп гварит: Иване, не старай ся! (= не жури ся!). я тому споможу, але мі треба заплатити сто златы! Иван одповіст: радо заплачу панцю велебный, лем кобы мі мои семекы навернули ся. А піп иде, бере єден старый букварец и начне мамрати, якобы молил ся, а потім гварит Иванови: но заплат Иване сто златівкы. Иван біжит домів, принесе сто златых и заплатил. Піп сховал гроши и гварит Иванови: ид там до той долины, там твои волкы увязаны стоять, бо злодьія ден застал и там их увязал до вечера то ид и приведеш свои семекы. Иван біжит як през души и найшол волы, з радостьом привел и иши подяковал попови за єго ворожильство. Неодоўга приде дяк и гварит: но панцю, ці не добра была моя мысель? а піп каже: ой добра, удало ся дуже добрі. Идте дяку принести пальінкы, напиєме ся и так пили зо дня на день. О недовгый час стало ся в єднім сельі, де бывал ґроф, што вечер хтос украл із єдном касом гроши од того ґрофа, та нихто не мог знати, хто украл. Але хтос напомкнул ґрофови, што в сусьіднім сельі єст піп и дяк, котры украдене знают вычитати с книжкы. Так ґроф послал парадный віз, штобы пришли и єму повісти, хто його гроши одньіс. Другый день пришол до попа посол із возом і розказаў о тім, што стало ся ґрофови, и што ґроф послал, абы пришли єму повісти, хто гро-

шн украл. На то піп дуже застарал ся, бо ничого не знал ворожити, послал по дяка і гварит єму: дяку! добра была ваша мысель, што сте грошн выцыганили, але тепер підло походиме, як небудеме знати, хто тоты гроши украл. Но дармо, ити мусиме. Посьідали до воза и ишли зармучены. А дяк гварит попови: лем не старайме ся, хоц лем нам там пити дадут! Як уж пришли до ґрофа, то дяк гварит: потребно нам одну хыжу дати, де бы мы лем двоми были и треба дати єден великый дзбан пива а другый пальінкы, а там будеме замкнуты до рана! И то дораз ся стануло, што (що) собі дяк росказал. Но так ся стануло, же гроши украли слугове ґрофовы, а як чули, што пришол такый, хто гроши дораз найде, то дуже пострашили ся и єден слуга из них пошол под облак той хыжи, де тоты двоми замкнуты были, штобы послухати, як они будут ворожити. Але они ворожити не знали, то начали попивати; перше налял собі дяк єден погар пива и як выпил, то дуркнул до стола погаром и гварит попови: но, панцю, ту є єден (што єден уж выпил); а слуга, котрый там слухал, почул и думал, же дяк кричит, што ту є єден злодый и барз настрашился та побіг ґу другому и гварит: подь, послухай, як ворожат о гроши; я там пришол послухати, и дораз мня познали, та скрикнул дяк: ту є єден! то они уже знают, што мы гроши однесли, подь іши послухати. Так приде и другый, слухают, а дяк вельо не старал ся, што там ничь не споможе та налял другый погар и гварит: ту є другый! А слугове вчули, іши барже ся настрашили и гварит єден другому: но, то мы уже ся полапали, ид и по тамтого, най и він послухат. Пришол и третій слуга та слухают: А дяк налял иши (іши) погар пива тай дуркне о стіл и гварит: ту є третій! А слугове уже пул мертвы, радят ся, штобы тут робити. Но єден гварит: попросме их, най на нас не повідят, а гроши им оддайме, бо як повідят, то будеме барз караны и службы у ґрофа не достанеме. И пристали каждый. Заклапкают на облак а тоты пострашили ся и кричит дяк: хто там? а слуга тихонько обозвал ся: я панцю, но рачте отворити! Дяк встає, отворит облак, а слуга начне просити: просю красненько ласкавый панцю, мы уже чули, што они о тім добрі знают, што мы гроши однесли, но просиме ласкаво не выявити на нас, штобы мы не упали в несчастя. Мы оддаме гроши, но просиме не обявити нас. А дяк з радостьом гварит: а де єсте их однесли? а они: мы их тут до сьмітя закопали. Но, принесте их ту дораз. И они дораз гроши принесли и оддали их дяку. Но, такого счасливого чоловіка — каже піп дякови — уже не єст на сьвітьі, як вы, так тераз уже можеме напити ся. И пют,

веселят ся аж до рана. Рано приде ґроф и просит ся, ці уж знают, хто гроши украл? А они одповідают: знаєме пане, но просиме ся, яку заплату достанеме за наши труды. А ґроф гварит: я вам дам заплату: десят тысяч риньских, іши обдарую вас. А они скажут: пане, не лем то, же мы спознали, хто их взял, але и ту их мусыл принести и мы уж ту маме вшыткы гроши. Ґроф радо оддал им обіцяну заплату и обдаровал их: росказал красный воз іс кіньмы вырихтовати и тот им даровал. И так одышли дому спокойно, роскошували, пили и дуже им добрі вело ся. Но минул якийсь час и пришол одказ од другого пана, што єму гроши украдено, жебы пойти и там выглядати. Но они дуже застарали ся гварячи: мы уж два разы счасливо походили, но тераз уж таке счастя нам непотримат! и так мы уже зостанеме несчасливыми людми, бо будут гварити, што (що) мы лем там знашли, де еме самы украли. Но дяк надумал ся и каже: не так панцю, и того ся не бойме, а так зробиме: запалиме ваше биваня, а як буде горіти, то вы дуже кричте за книжком, котра так добрі указувала ворожство и так повірят, што згоріла книжка и так ся ослебодиме и — каже — добрі буде. Так и зробили и потом іши доўгый час жили собі весело.

(**Вышній Свиднік**). Як Ісус Христос с шьв. Петром ночували в хыжи єдного піяка, а Петро был два разы битый за то, же нукал ґазду йісти. Ісус Христос с шьватым Петром прішлі раз до єдного піяка на ніч та ся просілі од жены на ніч. А жена гварит: я вас не сьмію прияти, бо як прийде мій ґазда домів, тобы мня бил і вас бы выбил. А они ся концем просили. Она ім повідала: но чюєте, як прийде мій ґазда, то кед вам не даст покою, та мі до того ніч! — А они собі польігали, а ґазда пришол с корчмы сьпіваючи домів. І ся зьвідуе: што то за люде тут лежат. А жена му одповіла: подорожні просили ся на ніч. А ці они веч'ерали дашто. Ныт, бо я не сьміла през твого розказу веч'ерю ім дати. А він повідат: но та давай веч'ерати. А она зготовила веч'ерю а він на тых людей: встаньте йісти! Они повставали і йіли тоты двоми. А він не хтыл йісти, лем ходіл. А шьвятый Петро просил, жебы і він йіл з нима. А они як йіли, то він ся померзил, на што они його нукают йісти: кед я вам дал, то йіджте, а мене на моє не нукайте. Як ся пойіли, то польігали собі. А він фурт (нїм. in einem fort) лем ходіл по хыжи: мушу ім дати до памяти, нач мене нукаш на моє! Потім вышол вонка, взял собі паліцу і біл шьвятого Петра, на што го нукал йісти. А він як біл того на крайі і зась вон вышол. І вернул ся назад до хыж: чекай і тобі мусю дати, жебыс собі не крівотил, же тот достал, а ты

ныт! Як іши він пішол вон, то шьвятый Петро повідал Хрісту, гварит: Пане, подь гев, де я, бо як ся іши верне, то мня, гварит, добє. Потім шьвятый Петро льіг ґу стыіні, де Хрістос лежал, а Хрістос льіг на край, де шьвятый Петро лежал і хлоп, як ся вернул с паліцьом і знов біл того другого, што лежал при стыіні. Но, гварит, жебы ті не было маркотно, же тот достал, а ты ныт. Так шьвятый Петро два раз был битый за то, же нукал ґазду йісти.

(**Вышній Свиднік**). О майстрі Челку, що выстроіл зо жидом. Был єден майстер — Челко ся звал — та был доўжен єден корец тенґерицы жидови, был барз худобный, маў вельо дыти. Та не міг заробіті тілько пінязи, жебы заплатіл тому жидови тот доўг. А потім ся поклали (стокмили) зо жидом, жебы му будувал дом за тот доўг, же сьім років был доўжен за корец тендерицы. І майстер змушеный был будувати дім за тот доўг. Як ся ял древо кресати, жид не хтыл му нічь дати, ані пальінкы, ані дугану нічь, а майстер мусьіл штудіровати, як мат жида окламати, жебы не робіл за дармо. Тогды як накресал дерева і выстроіл хыжу і вы-кресалі барз шумне древо на гряду і товды заклікалі жида, же древо коротке на гряду, а на поперечницю (на траґарь) шкода псути. І тогды жид ся барз заоначіл, бо му жаль было дерева. А Челко як віділ, же жид за деревом дуже бануе, та повідат: да-як-бы радити, жебы ся удало. А жид повідат: Ой Челку! буде добрый одомаш, лем кобы ся удало, кобы ся не зопсуло. А Челко повідат: удаст ся, лем якый одомаш даш? Хоть, гварит, пару льітер пальінкы а і майстрови піў шуха дугану. А Челко му повідат: треба дванадцет тугих хлопаків, жебы натягли дерево. Жид пішол по селы і прівел дванадцет хлопів. І як пришлі хлопі, взял Челко, закрутіл до двох ланців дерево і скрічал на хлопів, жебы тягалі. І як хлопі потяглі, Челко скрічит: гов! бо уж може буде доўше. І зачаў міряти з метром, і уж было на піў метра доўше, як тре-бало. І так достал Челко добрый одомаш і так вытяглі крокві (рогы) на хыжи. І повідат жид: ой, уж на мойі хыжи рогы! А єден хлоп скрічал: і на твойі голові сут рогы! А жид ся жьвідує: чом так гвариш? А хлоп му повідат: де-ж ты жиде видыл, штобы да-хто древо годен натягнути? А жид повідат: та то справды ныт! Хлопі ся з нього зачали сміяти. І жид ся барз зганьбіл. І повідат, лем на мня не выклічте, достанете бочьку пальінкы, лем жебы з мене сьміх не ішол. І так выстроіл Челко зо жидом.

(**Вышній Свиднік**). Як то єден старый отец присмерти повідал молодому свому сынови, жебы собі брал

таку жену, жебы не была ани роджена, ани крещена. Пригоды молодого. Был єден старый отец а мал єдного сына. І при смерти повідал му: сыну, як я вмру, та жебыс собі брал таку жену, жебы не была ани роджена, ани не крещена. По смерти отця сын ся барз задумал і ішол до сьвіта. І пришол до єдного велікого лыса і там го стрітил єден старый чловек. І повідат му: де ты ідеш сыну? а він му повідат: як мі отец гмерал, то мі повідал, жебым брал таку жену, жебы была ани роджена, ани крещена. А тот сівый чловек му повідат: ід ту на тот высокый стром, найдеш там гныздо, а х тім гныздї будуг три яйця. І пішол молодый на стром і нашол, як му тот сівый чловек повіл. І взял єдно яйце і як го розбіл, справіла ся му барз красна женьска. Як ся справіла, лем ся стрясла і пішла гет, не годен был йі поімати. І пошол назад на строма і взял друге яйце і знов му ся так стало: стала ся пані і втекла. І пішол знов по третє яйце. Як приныс яйце, тот сівый чловек му повідат: возь яйце ґу студны а розбій, а порсній воды на ню, што ся зробит з яйця. І товды буде уроджена і покрещена. І так зробіл. І стала ся му пані і товды ся зрадував, бо уж мал жену. І так взял йі за руку і ішлі ґу місту, але она была гола і охабил єй за містом а сам пішол купіті йі шматы, Як він пішол а єй охабил при єднім ярку в дуплаві верьбі. І прішла Енджі-баба із дывком і взяла, шмаріла тоту паню під міст до воды а свою дывку поставила на тото місце. Коли ся він вернул і пришол ґу вербі, вышла тота жена му з вербы. І повідат: яка єс бридка, я тя охабил таку красну, а тепер єс така бридка. А она му повідат: кед єм ся г вербі заваляла. А то она не была тота пані, але Еджі-бабина дывка. А як шмарила Еджі-баба тоту паню до воды, то ся з ней зробила красна рыба, мала злату луспу на собі тай позлатісты пера. І прішлі рыбаре імати рыбу і поімалі тоту рыбу. І прінеслі єй до того пана, што він за том паньом тілко ходіл і продали єй тому панові до рыбніка. І пан ся дуже радувал с том рыбом. Але тота єго жена ся учінила хвора і повідат, же ся йі снило ґ ночи, кебы тоту рыбу зйіла, тобы уздравіла, але жебы ніґда з ней ничь не зостало, ани луспа. Поімалі тоту рыбу. Але ся стратила єдна луспа на дворі і выросла з ней красна ліпа і знов тот пан не мал ніґды такой радости, як під тот стром, під ліпу сьідати. І она знов ся учінила хвора і повідат, же ся йі снило, кебы тоту ліпу дал стяти а спалити, жебы з ней не зостало ани конарік, жебы дораз здрава была. А панови барз было жаль ліпы, але на жонину прозьбу дозволіл єй стяти і спаліті. Жена му оздравіла і знов хпала єдна галузка з тойі ліпы єдні ґдові-бабі до за-

городкы. І тота ґдова-баба пішла зберати ріжджа, жебы собі дашто уварила на Фрыштык. І нашла тоту галузку і барз ся тота галузка спачила і не спалила єй, але одложила єй на облак. І сама пішла до свойі роботы а по хыжи не поробила порядок. А як пришла домів на обід та было в хыжи попрятано, позамітано і она ся чюдовала, же хто то йі поробил такый порядок. На другый день знов поохабляла неопрятано а сама пішла до своєй роботы. І як ишла на вон, іс той палічкы ся зробіла шумна дывка і зачала порядок по хыжи робити. І баба пришла на обід і знов так нашла попрятано вшытко, а з дывкы ся зась палічка зробіла. На третій день знов як ішла, не попрятала ничь. Іс палічкы зробіла ся знов дывка. Як замітала хыжу і пришла ґу дверям, баба при дверях смотріла на ключову дырку і поімала дывку до рук. І товды єй як за свою тримала. Але потім ходили до пана пороти піря і тота гварит: мамо, і я піду пороти піря. А она єй не казала піти, але дывка за то пішла. І як пороли піря і пан прішол ґу тым бабам і повідат, жебы гварили на приповідку. І тота дывка повідат: я бы приповідала, кед, гварит, бы ся дашто не стало. Пан повідат: не бій ся, лем повідай. А тота його жена казала єй выгнати вон, же она єй лябды не хце слухати. А він взял єй під плече і казал йі, жебы повідала. І она зачала повідати од кінця. Як она зачала повідати, то жена його барз йочала, жебы єй не слухал, жебы єй выгнал вон. А він йі фурт казал повідати і она повіла му вшитко. І тогды як уж пришло до кінця, тогды гварит, што такый чловек заслужит, што зеленый стром копат, а сухый садит. А тот пан повіл, жебы такого чловека за кіньскыма хвостами росторгати. И тогды взял и росторгал єй матыр і жену и с том потом зостали ґаздувати, аж до днеськы жиют, кед не померлі.

(**Вышній Свиднік**). О тім, як трие парібци-оглядніці выстроілі з дывком качмаря, што іх г ночи выслала на теметів. Был єден качмарь та мал єдну дывку а бывал на страны: х полю мал єдну карчьму. І прішлі трьоми іноши (оглядніці) і просили єй за жену. Як дывка пішла вон а єден інош пішол за ньом і гварит: не пішла бы ты за мене? мій отец богатый, будеш мала вшыткого дость. Она повідат: піду за тя, як придеш ґу мны о девяті годины і зробиш то, што я ты росказу. І дала му єдну хыжку (цімру), жебы там сидыл до девятой годины. Потім знов навернула ся назад до хыжи і ішла зась вон. І выйшоў другый за ньом. Зась йі так повідал, ці бы за нього не пішла, же тіж єго отец богатый. Она повідат: піду за тя, як прідеш ґу мны о десяті годины; кед то выконаш, што ты надам, буду твоя жена. І зась го

заперла до другойі хыжкы. Потім вернула ся зась до хыжи і вышла вон а тот третій за ньом зась. І знов йі повідал, ці бы за нього не пішла. Она повідат, піду за тя, прідеш ґу мны о єденнадцеті годины; кед то выконаш, што ти надам, буду твоя жена. І дала му третю хыжку. І дала каждому до хыжкы годины, жебы знал, коли ся ставити А сама сидьіла в свойі хыжи. Товды пришла девята годіна, пришол перший, облекла го до білых лах цалком і дала му мітлу до рук і післала го на теметів, жебы лежал до дванадцетой годіны там. Потім пришла десята годіна, прішол другый. І знов го облекла до білых лах і дала му косу до рук, жебы пішол на теметів і жебы серед теметова стоял до дванадцетой годіны. Потім пришол третій. Того облекла до чорных лах, червену чапку му дала і на ногы ланц і післала го знов на теметів. І як выйшол перший та не видьіл никого, льіг собі насеред теметова і лежал, а як ішол другый, та видьіл, што штоскай там біле лежіт і боял ся там піти, але зато ішол, бо собі думат, же не втече перед ним, же го поімат, як буде втьікал. І стал тому лежачому конец головы. Потім пак ішол третій, ішол черчучи з ланцом і тоты, што были на теметови, та ся бояли, бо думали, же ґу нім чорт іде. І тот ся порушал, што лежал і тот што стоял та зачалі втьікати. А тот черчучи з ланцом летьіл за нима і они ся розбігли каждый до своєй страны. А потім на рано ся зышлі на єднім місцьі. І ганьбили ся один другому повісти, же з нима так дьівка выстройіла. Єден, што был не стырвалый, повідат, што зо мном тота дьівка выстроіла. А другый повідат: та то і с тобом. А третій зась так: та то і с тобом. Та товды зналі, всьі трьоми, же єден другого страшілі. І тогды ся раділі, же што мают с том дьівком робіті. Они были богаты і пішли до єдного кравчіря і дали вшити папірьовы біскупскы лахы а самы ся прибрали до каноніцкых лах а циґана поєднали за біскупа і облеклі го до тых папірьовых лах і сьіли до коча і пішлі просити знов тоту дьівку за біскупа. А як пріщлі там до того качмаря на кочу, тому циґанови заказали, жебы не гваріл ничь. І товды як пришлі, качмарь принял такых вельких панох з радістьом і они ся припросілі на ніч і повідалі, же што они хцут, жебы він свою дьівку дал за біскупа. І они товды каждый польігали до своєй хыжкы. А біскуп тыж до своєй хыжкы. Тогды просили качмаря, жебы дал свою дьівку ґу тому біскупові. І польігали. Та тоты трьоми наказали кочішови, жебы был готовый. Як поснули в карчьмі, они посьідалі на кочь і пішлі. На рано качьмарь, як встал та ся ганьбіл паньство зганяти, але як было уж девят годин, качьмарь ішол ґу две-

рям і слухал і чул плач там, де біскуп і дывка лежали. І отворіл двері а циґан подер лахы біскупскы, бо были лем папірьовы і дывка видыла, што то циґан. А отец як двери отворил, циґан втык. А дывка повіла, же єй циґан зґвалтувал. І товды отец крічал на циґана, жебы ся вернул, же му даст красны лахы і пінязи, лем жебы не повіл никому. А циґан як был шумні облеченый, як ішол през місто та по собі смотріл і каждый ся зьвідує: циґан, дес достал такы лахы? А циґан повідат: достал єм тоты лахы і штыредцет златівок од качмаря за то, што єму дывку зґвалтувал. І так циґан мал добрый заробок, а парібци так з дывком выстроілі, же она з нима так зробила.

(**Бодруджал**). О ґаздьі, што мал жену фалечну, котра му все доганяла. Як та жена впала до студньі, а люде хотьіли ю ратувати та вытяглі з студньі чорта, що утьік пред тоў женоў. Чорт оддячил чловекови так, же гвошол до кісашоньі краля і дал ся выгнати тому хлопови а краль нагоpоділ хлопа пінязьми. Та дале чорт заказал хлопови за доктора быти, а сам пішол до кісашоньі єдного барз богатого пана. Та доповіли люде тому панови за хлопа, што знат льічити і взяли єго, повезли на силу до того пана, жебы льічиў кісашоню. Хлоп боял ся чорта, бо му чорт обіцял смерть, як іши за ним піде. Хлоп гвошол до хыжи, де кісашоня была. Раз выскочит чорт с кісашоньі, повідат хлопови: смерт тобі буде! Та хлоп повідат: я лем пришол тебе остеречи, бо баба вже вышла зо студньі. Чорт давай дякувати хлопові і каже: най ті тот пан заплатіт — а сам скочіл до моря зо страху пред бабоў. Был єден ґазда, а барз мал жену фалечну, ньіґда не міг єй на дяку зробіті, бо все му доганяла. Але раз він вышол косіті па єдну луку веліку а там вышла жена, вынесла йому фрыштык, а він барз с'а усілувал і уж вельо накосіл, жебы го жена похваліла. Але жена, як прішла, та повідат, я бы веце наскубла з рукамі, як ты накосіл. І по тім зачала по ті луцьі бігати і повідат: я бы уже была покосіла аж по тады (убігла на далеко). Але він йі повідат: бабо, не бігай по ті луцьі, бо там єст студня і хпадеш до ней! Але она то не слухала, лем іши барже по траві бігала і натрафила на студню и хпала до студньі. И єй муж ся барз застарал, же му жена до студньі хпала. І (И) пішол він домів до села і (и) закликал собі веце люда, жебы му прішлі помочі жену зо студньі витягнуті. Але люде пришлі, пріне-

слі веліку драбину і клюбаку і тото спустілі до студны, бо то барз была студня глубока і вопхали клюбаку до студны, бо думали, же тоту бабу найдут, же ся іме клюбакы і єй вытягнут. Але там уж бабы не было, лем уж ся чорт ял на клюбаку. И они тягают, бо думали, же то баба. А як уж вытяглі горі, видят, же чорт, не баба — так хотыли назад шмарити до студны. Але тот чорт повідат тому члеку: чуєш, то твоя жена хпала до студны. Вельо ты років з женоў жил? Повідат: штырі двадцет років зо женоў жил. Та як ты з ньом міг жити тілько років, кед она лем піў годины, як до студны хпала, та уж мі піў бока обдерла; лем ты йій дай покій, най она там сидит, бо я чорт, а я ныт такый фалечный, як твоя жена. Але кед ты знаш члече, я тобі дам велькы пінязи, жес ня зо студны вытяг, бо твоя жена была бы мі там кінця дыйшла. Так я ті повідам, ід домів а прийде по тебе єдна новіна, бо я піду до єдного краля, а ма тот краль єдну прінцезу (= прінцезну), а барз буде хвора, и жаден дохтор йі не споможе, хыбаль ты. Бо тот чорт войшол до той принцезы і зачал барз с тоў принцезоў нарабляти. Але то ся стало веліке чудо: пише краль по краіны всяде, де бы ся такый нашол доктор, жебы єго принцезы поміг, жебы здрава была — тому дам своє кральовство. Насходило ся вельо докторів, вельо паньства, велькі мудерцы поприходили а і так помочи не моглі. Аж як пришол тот чловек, што чорта зо студны выгяг, пришол до того бурку чісарского і так просіл дозвольінство од паньства, ці бы єго пустілі ґу тыі принцезы, то може бы я йі поміг, жебы была здрава. Але тоты велікы докторы лем с'а з нього сміялі, же він такый простый хлоп, та же він не споможе. Але паньство му дозволіло. І прішол ґу ті принцезы до покою і лем там вступіл, дораз чорт с принцезы выйшол. — І потом му тот чорт повідат так: ты тепер знаш члече, што ты мене зо студны вытяг, ты мене од смерти одкупіл, бо твоя жена была бы мі там конца дошла цалком. Но, та за то тот пан, што єст ту, то ті заплатіт за мене. І дал хлопови тот пан (краль) великы пінязи (гроши). Але чорт повідат тому хлопови: Уж єс пінязи достал, але веце, де я буду, жебыс ґу мі не ходил, бо як ґу мі придеш, та веце не жиєш. Бо я іду аж ґу морю: єст там єден пан барз богатый а мат єдну шумну кісашонку та я тоту кісашонку мушу зо світа згладити. Але чорт ся взял і пішол аж до того пана і до той кісашонкы гвошол і она є барз хвора. Але тот пан барз ся застарал, бо веце дыти не мал нічь, лем тоту єдну і піше по крайінох, де бы ся нашол такый доктор, жебы мі поміг, жебы здрава была, же му даст гроши, кілько лем буде хотыл. Але кед

ест еден доктор файный, то люде доповідят. Так ся дознали, же была хора кішасоня в единого краля, та котрый доктор там поміг, та няй ту йіде. Але кед він не хоче іти, бо він знат, же як там піде, то жити не буде, бо єму так чорт наказал, жебы не ішол за доктора дале. Але кед то паньство не слухали, лем на силу го брали. Як го взяли на силу, привезли аж до того пана до двора. Та повідают му: ты будеш чловече ту робил, як там. Але кед він ся уж боял іті ґу ті кішасоньі, та ся зоблык і так зачал бігати коло того дома докола. І барз ся здушіл (потрапіл). І тот час приде такый страпеный до хыжи, веце там нікого, лем тота кішасоня: раз чорт выйде з той кішасоньі. Тот му повідат: чого ты ту прішол, бо я тобі смерть зробю (зроблю), а тот хлоп му повідат: оле, дай покій, бо я ті лем прішол дати знати, бо баба зо студньі уж вышла та іде за тобоў, бо кед тя поімать, та веце жити не будеш. Тоды чорт тому хлопові подякувал: бодай єсь (sic!) здрав был, жес (sic!) мі знати дал, а тот пан най ті заплатіт! А сам чорт ся взял та до моря скочіл, так ся настрашіл пред бабоў.

(Бодруджал). Зашто на водьі сьвіт стоіт. Петро ішол з Богом по водьі, ішол, ішол і треба было ім одпочинути. Та справіло ся ім на морі сухой землы кус. І они там посьідали і задрімали. Та Петро хотьіл Христа зопхати до воды. Але тот пхат, пхат а сухота все ся робила. Тай потом Христос ся пробуділ і Петра за вірного слугу уж не мал. І хотьіл го цалком од себе одшмарити. Втогды з воды справила ся суха земля (зачала ся суха земля). І за то на водьі стоіт. (гл. стор. 128).

(Бодруджал). Як то орішок стал птахім за краля). Птахы злетьіли ся на єдну доліну, тай так осуджено было, же котрый найвысше підлетит, тот буде за краля вшыткым птахім. Але орішок (Troglodytes parvulus) причепіл са під крило орлови — покы орел вылетьіл під хмару, а як охляп, тогды тот выхопіл са і вылетьіл высше орла і стал так птахім за краля. (гл. ст. 113. 114. 119. 122. 127).

(Бодруджал). Якый талант Бог дал воўкови і як воўк злукавиў. Воўкови Бог даў такый талант, жебы лем о рыбі жил, жебы харчі імал по водах. Але він пішол коло воды та нашол там корову таркасту тай тоту корову розбил і зйіл. І Пан Біг к нему прішол: што ты зробіл, же розказ не слухаш, же ты худобу загубіл. Воўк так Богові повідат, же він чуў о тарчі, найшоў (sic!) тарчу при водьі і зйіл.

(Бодруджал). О козьі-ветульі. Мал пан єдну козу ветулю і двох слугів і дві служніцы тай выправіл єдну служніцу з ветульом до потока. Але тота служніця ся зьвідує: козічко, козічко,

сыта-с козічко? „Сыта-м як бубен, мам бріх як кутен". Але прішла домів та са зьвідуе пан: „козічко сыта-с?" А она повідат: де-ж бы я сыта была; ішла-м през дебрічку, не піла-м водічку, ішла-м през поточок, не зйіла-м лісточок. Але пан што зробіл? та вырізал ребра тій ветулы з лывого бвку. Она што зробіла? та втекла до лишчачой дыры. Але лишка пришла до дыры: лишчиченько, братиченько, яка-с-ка мі біда в дырі га? А я коза підрата, під боками выдрата, гоп! цуп! з ногами тя покопам, з рогами тя поборду! Лишка втекла а коза тыж собі вышла тай пак рясу (пупча по крякох) грызла. Як ряса опадала тай березину грызла а пак, кед сьніг хпал, то йі нагналі.

(Бодруджал). О єднім рыбарі, што мал осмеро в родины і хотыл двоє дытий, хлопчіско і дывчатіско, зарізаті. Як тоты двоє утекли і іх пригоды в дорозьі. Был єден рыбарь, та было іх осмеро люда, та тот рыбарь раз бесыдовал, жебы двоє дытей даґде зарізати. Тай він сі выостріл костуру на дыти, а потім заспал, а тоты дыти собі думали, же даґде втечут. Тай они си позбиралі тоты дыти і пішли гет. Тай тот хлопчіско ішол за такоў прекрасноў дорогоў та просил Бога, жебы му дал таку шаблю, кого повіст тот хлопчіско, жебы сама рубала. Та Бог му дал. Та він видыл каштель в лысьі, а в тім каштелы збійници бывалі.Тай до того каштеля гвошол. Тай там не было збійників дома, лем єден старый. А єденнадцет пішло до роботы, єго сынове. Тай він взял того хлопчіска тот старый та го сховал під таке велике корыто. Але прішлі тоты збійници — єденнадцет — г ночи, тай тот старый ім повідат: же отколі він там ґаздує, та іши такого красного пташка не видыл, якый му теперь сам глетыл дохыж. Але вам го не вкажу, закаль не прісягнете вшыткы, же го не забєте. Тай они поприсягалі, же го не забют, лем жебы ім вказал. Тай він ім го хказал (вказал). Тай они барз на нього с'а гнывалі, же їх так перевіл. Тай они го не забили а тот там остал пиля них. Але тото дівчатіско зас за тоў пышноў драгоў ішло тай пришло тыж до того каштеля, де тот хлопчиско. Не было зас збойників дома, лем тот старый. Та він зас го сховал, під тото корыто го прикрыл. Але прішлі г ночі збійници зась єденнадцет. Та він ім повідат, же іши красший пташок глетыл до хыж, як тамтот. Але тоты збійници зачали с'а вадити, же кед ім го не вкаже, та забют старого. Гварят: ничь не робиш дома, лем сидиш а іши нас переводжаш. Але він рад-нерад та вказал ім го. Але єден был такый молодый збійник та повідал, што не будеме бити, бо то, гварит, шумне дывчатіско, то чкода, тай гварит: то буде

моя жена. Тай він из ньоў жил. Тай они раз собі побесыдовали вшыткы, же, гварят, кед сме дьівчатиско не забілі, та хлопчиска забеме. Тай они уж раз му повязалі рукы і ногы тай уж го так ґу студны положілі, жебы го до той студны шмарити а вапном прекласті. А тот хлопчиско забыл о шаблы, аж тогды с'а здогадал, як был повязаный, тай він тогды скрічал: го, шабльо рубай, кого лем можеш. Раз шабля выскочит тай десять збійників підтяла, а тот одиннадцетый, тот молодый, іши зостал, але уж кущок мал грізано під шийоў. Тай тото дьівчатиско, як видьіло, тай зяло (= взяло) го за руку тай го гвело до хыжкы тай го замкло, жебы тот хлопчиско о ным не знал. Тай тот хлопчиско гвошол собі до хыж, тай си сьіл тай с'а радувал, же іх помарнил. Але він тых десят збійників, што были забиты, шмарил до студны і вапном іх присыпал. Але тот, што в хыжи сидьіл замкнутый, та він тому дьівчатиску повідал, жебы даґде выправило того хлопчиска. Гварит: ты с'а хчинь хвора а його выправ за молоком собі до Язьі-бабы. Тай він пішол тот хлопчиско тай пришол до той Язьі-бабы. Та она там сидьіла сой х хыжцы, х такі прекрасні. Та він там гвошол тай просіл молока, жебы му дала сестрі, бо му хвора, а она му повідала, жебы пішол гет, же го забе. А він йі вказал тоту шаблю, же як му не даст, тай йі голову зотне. Але она як видьіла страх, тай му повідала, жебы собі пішол надоіти сам. І він пішол і собі надоіл, кілько му треба было. Тай она му дала іши пищалочьку ґу тому молокови, же буде она йому коліскай на помочи. І він прийшол домів тай собі положіл пищалку до цаністры. Тай дал сестрі тото молоко. А сестра зяла (= взяла) тай побігла ґу тому збійникови, што сидьіл в хыжцы. Та му повідала, же го не забілі. Та збійник зась йі повідал, жебы го выправила зась даґде. Тай она го выправіла до баволіцы за молоком. І він пішол там до баволіцы, бо він не знал же сестра го переводжат, же не е хвора. Кебы знал, же она го переводжат, та был бы йі голову стял. І він прішол до той баволіцы та просіт молока. Тай она му повідала, жебы пішол гет, бо го прібе. А він йі повідат: відіш тоту шаблю, то ти голову, гварит, дораз зотну. Та она му показала — як видьіла страх од нього: — надій сой! Тай він собі надоіл. Тай она зась му дала піщалочьку. Та прішол з ньоў домів, тай сой сховал до цаністеркы а молоко дал сестрі. Тай сестра зяла тото молоко тай пішла ґу збійникови до хыж тай му повідала, же го баволіця не пробила. Тай він ей повідал тот збійник, жебы го іши раз выправила до медведіцы, та же она мусит му сьвіта дійти. Тай тот хлопчиско пішол до той медведіцы, і просил молока зась, же му

сестра барз хвора. А она му повідала, жебы пішол гет, же она му молока не даст, лем она го забє, кед не піде гет. Але він йі вказал тоту шаблю, же, гварит, дораз ті головка спырсне. Тай она настрашила с'а тай му показала надоіти сой. Тай він собі надоіл дост молока. Тай она му дала іши пищалочьку. Тай він собі тоту піщалочьку сховал до цаністры а молоко дал сестрі. А она дораз побігла ґу збійникови, гварит, же хлопчиску ничь. Та збійник уж ничь не повідал, лем сидыл х хыжцы. А тот хлопчиско тыж сидыл х хыжцы а шаблю собі положил до цаністры і тоты три піщалочькы тай си завісіл на клинец. А єго сестра побігла ґу збійникови, гварит: гвойд до хыж та хоп тоту цаністру то ты йому смерть зробиш. І він пішол і хопіл тот збійник. Тай гварит тому хлопчиску: теперь тобі смерть! А тот хлопчиско зачал плакати, жебы му дал хоц лем тоты три піщалочькы. А тота єго сестра повідала збійникови: шмарь му іх, най там собі теперь зйист! Тай тот хлопчиско повідат: коліскай был єм югас, том сой пискал, тай теперь сой запискам на остатку. Тай запискал на єдны. Язы-баба уж с'а зберат на збійника, жебы го забити; запискат на другі: баволіця му ся зберат, запискат на третьі пищалцы: медведіця уж тыж зобрата, уж біжат вшыткы три тай прилетылі до того каштеля тай збійніка уж роздерлі на двоє. А тот хлопчіско зял тоту сестру тай йі прібіл на стыіну, єдну клюбаку забіл єй на руку, другу зась клюбаку на другу, третю і четверту на ногы. А потім йі повідал: наштось мня так переводжала, та теперь ту будеш висыіла за тот штроф, а я за то гріху не мам. А тому старому збійникови повідат: я теперь піду гет, а вы старенькый йі даколи дайте до пыску жичку воды і дві бандуркы на день, хоц лем жебы жила — а вы старенькый ту ґаздуйте сой! ту мате воду близко — зял і пустил му воду през хыжу — а вы собі сидте на пецу. А тепер будьте здоровы! тай пішоў хлопчиско гет ґу вітцьови. А тот збійник сой ґаздує. А він ішол гет през лыіс тай там єден пан му ся скаржил, же трьоми збійници до него ходят та го окрадают барз; та хто бы іх забил, тобы за нього дал кішасонку за жену. Тот хлопчиско с'а позберал і пішол по лыісьі глєдати (sic!) збійників і нашол іх, што оні лежалі г ямі. Там ім головы постинал а языкы ім повытинал на указ, жебы мал правду, же уж іх забил. Та він тоты три языкы зял сой тай до паперє (sic місто: паперя) закрутил и приныіс тому панови (приоказал). Тай тот пан зачал різати шість свиньі і зарізал зас три ялівкы а робіл бал і тоту кішасонку оддавал за того хлопчиска. Хлопчиско іс тоў кішасонкоў пішол гет аж ґу вітцьови

і там почал сой ґаздувати із вітцьом г-єдно. І там му іде добрі ґаздівство.

(Дрічна). Байка о козы, лішцы, заячіку і іжу. Лішка нашла собі заячка, просит го і плаче, жебы йі пошол спомочи, же йі штось до хыжкы вошло. Заячік пришоў, крічит: а хто там в дырі га? А она повідат: а я коза мудра, піў бока ми вадра! (sic! по змыслу: выдрато) гоп-цуп! ножками потупкам, рожками тя пробию! Заячік утыкнул. Лішка пошла, нашла собі іжа: іж пришоў і кричит на козу: хто там в дырі га? коза зас так кричала як оперед. А іж як учуў, то ся зрадоваў, же она мат піў бока выдерто, то йі добре буде колоти і так повідал: а я іж, поколю тя тыж! І так іж ся скарбулиў ку козы, зачаў колоти козу, коза вячучи утікла до сьвіта. То так іж спомог лішку. (гл. стор. 144).

(Дрічна). О тім, як єден кушньір післаў заячька зоз циґаном до єдного пана, як циґан зйіў сам заячька, лем писмо приніс до пана. Як потом пак пан іс циґаном у полю забили заячька, упекли єго, а циґан „выграл" од пана печеного заячька. Післаў єден кушньір заячька зос циґаном до єдного пана і даў му єдно писмо до пана; у писмі написаў панови, же му посылат заячька. Но циґан пішоў, на полю заячька хпік та зйіў. Лем писмо приньіс до пана; пан писмо читат, повідат циґанові: циґан, ту єден заячьок стоіт. Циґан ся зрадуваў і повідаў: добрі панцю, добрі, кед там у писмі та нам го не треба глядаті. Але пан позберал ся с циґаном, ідут заячька глядати. Трафило ся ім у полю заячька забити, но не знали як ся з ним роздьілити, бо ані єден не хотыл половіну, лем цьілого заячька. Так собі доложилі, же заячька хпеклі а одложілі до рана, котрому ся красньійший сон буде снити, того заячьок буде. Циґан даваў позір, де заячьок одложеный, та заячька г ночи зйіў. Рано повставали і пан і циґан. Пан ся зьвідує циґана што му ся снило? Циґан повідат: панцю, няй они на перед повідят, што ім ся снило. Пан повідат: циґане! на сьвітьі красшого сна не было, ани не буде, як мі ся снило, то знам, же заячьок мій буде. І повідат: я той ночи на небі зоз ангелами спаціровал; в великі радости єм быў в царстві небеснім. Но циґан одповідат: панцю! я видьіў, коли аж на небо ішли, так єм думаў, же они з неба уж не прийдут, та я заячька за то уж зйіў! Та так циґан заячька выграў.

(Чертыіжне). О тім, як то єден жид єдному фірманови за три яйця загарештоваў віз, коньі і товар і подаў фірмана до права. На єднім селы быў єден ґазда

богатый, ходиў по фурманкох, возиў товáры великы і зашоў до єдной корчмы. Кеды шоў горі або долов, то до той корчмы все заходиў, ці маў гроши, ці не маў, а єму качмар даваў без гроши. А потому, як са вернуў, то му заплатиў. Але раз му са придало так, же росказаў собі зварити три яйця на вечерю, великый товар віз і пішоў домів, не заплатиў качмарьови. Минуло тому два рокы а тот ґазда тоў драгоў не ішоў, лем другоў драгоў а назад повернуў са до того качмаря о два роки. Так тот качмарь (жид) загарештоваў йому товар і коньі і віз за три яйця, і подаў його до права. Але він ішоў домів з батогом, вышоў высше валалу і плаче. Стрітиў са з ним єден циґан: та што вам Андрію, же плачете? Він йому одповідат: што тобі до того, ты мі не порадиш. Але циґан на тілко його призволиў, же він йому росповіў, як му са стало зо жидом, с качмарьом, же му забраў товар, коньі і віз за три варены яйця і подаў єго до права. Так циґан єму говорит: Андрію, не плачте, бо я вам буду за фішкалюша. Ґазда собі думат, як годен быти циґан за фішкалюша? Циґан йому говорит: ґаздо, кед вас даў качмарь до права, жебысте і мене закликалі. Пішоў ґазда до пана соўґабірова, оскаржиў тоту роботу, пан соўґабіроў так йому повіў, жебы він собі фіскалюша тыж пойіднаў. Ґазда повідат: я фіскалюша юж мам! Так прішлі комісыйі за жидом і за ґаздом, жебы са поставілі на росказ. Ґазда са боіт, што циґан там зробит. Але циґан мусит іти на росказ пред комісию. Прийде ґазда до циґана і гварит му: ідеме до права! Циґан гварит му: лем вы ідте, а я там прийду дораз. Пришли до права, великый рахунок быў, бо рахували: три яйця, троє курят, а з тых курят за два роки кілько то могло курят быти зась, та на велику суму порахувалі. Тот товар што ґазда маў і коні і віз не стояло тілько, як тото, што обшацувалі за тоты три яйця. Приходит циґан по рахунку до канцелярийі та зьвідує ся пан соўґабіроў, што за єден і што хоче? А він говорит: я того ґазды фіскалюш. Соўґабіроў му говорит: чом са так доўго забавиў? Циґан одповідат, же варене просо сял. Пан соўґабіроў са сьміє, же як то з вареного зас буде просо, а з того проса каша? Циґан повідат пану соўґабірові: а тото пак може быти пан соўґабіроў, жебы з вареного вайца годно быти куря? На то цылый суд ламлют собі голову, же циґан такый мудрый і думаут собі, же то готова правда: як з вареного проса не выросне пак просо, так ай з вареного яйця не буде куря. Обсудилі на жида так, жебы оддаў ґаздови товар, коні і віз і тристо златых за єго кельчик (= видаток, експенс). І так пішоў тот ґазда до качмаря, а тот оддаў му статочны товар, віз і коні і тристо златых.

Ґазда даў сто златых циґанові а двасто зостало йому, бо якбы не циґан, то бы му пропало вшытко. (гл. стор. 114. 125).

(Чертыіжне). О тім, як наш пан краль ходиў на польовачку, заблукаў і зайшоў до дому, де бывало дванадцет збійників. Даколи наш пан краль ішоў на польовачку зо своіма міністрами, зашоў до великого лыса і зарвала іх ноч. Порозрывали ся на дуже части. Міністрове пішли домів, він зістаў сам в лысьі. Привязаў коня собі до дерева, сам выйшоў на дерево горі смотріти, ци даґде са не світит. Але видыў на великый Фалат, же там са світит. Зійшоў долов із дерева, пришоў на тото місце, де са світило і там быў єден дом мурованый, в тім домі было дванадцет збійників і они мали єдну ґаздыню, што ім варила йісти. А на тот час він прийшоў там до хыжи, там сидит єден старый вояк за столом и пиє вино. Тот вояк са з ним привитаў и даваў му вино. Але краль не хоче пити вина, бо са боіт. Вояк му повідат: „я старый вояк, я са не бою, а ты молодый вояк и боіш са!“, бо він не знаў, што то єст краль. Тота ґаздыня говорит ім, жебы пішли гет, бо прийдут збойники и их забют обыдвох. Але они не ішли збойникы вшиткы нараз, лем двомі. А тот старый вояк маў при собі шаблю і казаў ты ґаздыні, жебы насыпала на шерпиню (ринку) дві галбы вина, жебы кыпіло добрі, а дві галбы вина на стол і два погары. Як збійници двомі ішли до хыжи, дораз казаў шерпиню з горячим вином на стол. Пришлі збойници до хыжи, насыпаў вояк два погары вина и каже пити збойникім. Збойникы пиют обыдва і тот взяў горяче вино зо шерпиньоў высыпаў им на голову межі очи. Они са з руками обгортаут (обгортают), бо их пече. Вояк вытягнуў шаблю, одтяў им, обыдвом збойникім, головы і затягнуў их до другойі хыжкы. І дораз росказаў ті ґаздыні другы дві галбы вина насыпати на шерпиню, жебы ся варило, жебы готове было, як прийдут другы двомі збойници. Ґаздиня знала, о котрі годинi они приходят все двомі. І тым так зробиў, як і тамтым, одрубаў им зась головы. И так шиткым дванадцятім поодрубаў головы. Зьвідуваў ся ґаздыні тот вояк, ці єст іши вецей розбойників? Ґаздыня повідат, же уж веце ныт. Так він насыпаў два погары вина чістого і дават кральови єден погар, а другый пє сам. Але краль із велікого страху не може ані пити, ані бесыдовати. І тот вояк на нього крічит, же він му ничь не помагаў, лем сидит и все боіт са. Вояк повідат кральові: я служиў два капулацийі (= капітуляциї) при войску, я такый старый чловек, я оборониў себе а и тебе од смерти, а ты мі не помагаў нич. И почаў його псовати. Але тота ґаздыня повідат, же там в тім домі, де были

збойникы, єст велике богацтво на дванадцет возів, самы дукаты и штырі коні парадны. Казала ґаздыня тому воякови: запряж коні до коча і запряг, дала му ключі і сыла на коч і з нима краль і прішлі до міста, де краль бываў, до кральівского бурку. Там одобрали од вояка коні и коч. Краль пішоў собі до своєй хыжи а йому казаў чекати на вонка. Чекат два-три години. Краль преоблыік са до другых шмат, выйшоў на вонка а єден пан просит са того вояка, што він хоче. Вояк повідат, же хоче даякый дарунок од краля, же го од смерти выслебодиў. Але тот пан му повідат, же подаст го до гарешту, Але тот пан пішоў зась до хыжи і вояк стоіт і чекат. Пришоў краль ґу ньому і говорит му, жебы він пішоў за ним: пришоў до єднойі хыжи, красно го обмылі, далі єму чісты шматы, далі єму добре йісти, што му треба было, до смерти шытко дост. А по його смерти красный погріб му справілі, два банды і сам краль на єго погребі быў і даў його записати до протоколу, же він його од смерти выслебодіў, од разбойників.

(Чертыіжне). Як єден шафранник облазніл бабы продавши ім „медецину" на блыхы. Выґналі два жены сусыдны, кума іс кумоў, статок на поли к пастырьови, але их барз блыхы кусалі — але прийшла третя к ним сусыда та са звідує, што чути коло вас? Чути, же добре нас блыхы не пойідят. Але быў єден шафранник (што подавныйше носили на плечьох вшелякы річи в кошарох, теперь уж ныґ!), та він тото чюл, што собі тоты три жены о блыхах бесыдуют і він их закликáў (sic!) ку собі, та са іх звідує, ці барз дуже блыхы мают. Они повідаут, же такы блыхы сут, же не годны спати про блыхы. Та він ім так повідат: єдна мі принесте златівку, друга мі принесте крушок (кружок) полотна, третя мі принесте чвертовку масла, та я вам о блыхах пораджю. Єдна з другоў са порадили, вшыткы триє доведна. Єдна повідат: я дам златівку, друга повідат: я дам крушок полотна, третя повідат: я дам чвертівку масла. І принесли вшыткы три кажда своє. И шафранник од них одобраў і за то им даў медецину на блыхы, маленьку фляшочьку. Они взяли тоту фляшочьку, але не знали, што с тым робити, як блыхам тото дати. Вернули са назад ґу шафранникови і звідуют са його: што с тым треба робити? Шафранник им повідат: як поімате блыху до рук, отворте йі пыск а насыпте йі той медецины до пыска та здохне. Жены собі думаут, єдна з другоў, як я блыху поімам до рук, та я йі пысок не годна розняти, лем йі сукам межі пальцями, покля не здохне. Просят од нього назад златівку, полотно і масло. А шафранник са с того сміє, же він так бабы облазніў.

(**Чертыжне**). О худобнім чловеку, што заткаў бундоў дыру в горі, одкаль вітор дуў. Та вітор просиў са од нього, штобы го выслебодиў і даў му за то такый обрус, што як простерти, можна было мати йісти и пити дось. Та потом тот чловек іши почиряў са з другым та достаў за обрус такый перстьін, што, кед ним оберне до окола, та з него дораз выскочат троми чорты и дораз шытко зроблят, што приказати. Але він тым перстенем знов одобраў тамтот обрус од того, што з ним быў почиряў са, і маў уж обрус і перстінь. Та потом знов почиряў са с третім і достаў міх кыйів такых, што як міх розвяже, тоты кыйі два або три реґіменты войска забют. Та знов перстенем наслаў чортів на того чловека, што теперь з ним почиряў са, і маў уж обрус, перстін і міх кыйів. Теперь пришоў до матери домів и загнаў свою матьір до кральывского бурку, штобы сватала його за кральывску дьівку. Краль згодиў са та задаў му оперед такы роботы: справити за одну ніч каштель красший од бурку кральывского, потом в тім каштелю справити гостину таку, як краль а на остатку войну з ним тримати. І потом краль даў за нього дьівку. Краль выправиў зятя з женоў до другой крайіны, та по дорозьі в корчмі г ночи пропали коні і гроши і кочіш, а жид йіх спер, шыткы шматы дороґы з них поздираў, а кральывска дьівка зостала в корчмі служити а він пішоў іс качмарьом, де його коч гроши і кочіш, (найшоў його і коч і гроши) заплатиў качмарьови а сам пішоў до иншого краю. Єден чловек, мадяр, быў худобный, маў стару матьір, ореку (ґрунту) не маў, лем єдну малу хыжку и маў таку бунду аж по землю. Вышоў за валал, барз вітор дуў і він собі думат, што то за робота, же я таку бунду мам, а мі зімно. І іде Фурт до вітру. Прийде ґу єдні горі а іс той горы, з дыры так вітор дує, аж каміня дре. Але він зо себе зняў бунду і заткаў дыру. Дораз тепло ся стало. І він іде гет. Але бунду му жаль зохабити. Думат собі, піду домів, бунды чкода, возму собі бунду, ніяк му не добрі. Стоіт і думат собі. Раз му вітор говорит, жебы го пустиў на свіг, же му даст такый обрус (порток), што са йіст на ным, же буде мати житя до смерти. Але він тому не хотьіў вірити. А вітор даў му тот обрус. Одыйшоў на Фалаток од той горы, простер собі на землю, што лем подумаў собі, маў йісти

и пити дось, іши му зостало. Подумаў собі, же то добра річ, робити му не треба нич, коли буде хотьіти, та мат йісти и пити дось. И пішоў ґу ті горі, де вітор дуў, взяў собі бунду і просиў вітра, жебы не дуў до того часу, докля він не прийде домів. Ішоў за драгоў на добрый фалат, сьіў собі до шанцу и роскрыў собі обрус, жебы йісти. Што подумаў, маў йісти и пити дось, іши му зостало. Іде єден чловек за драгоў і видит, же там єст йісти и пити дось, а він голодный быў и просит од нього, жебы му даў йісти. И він каже, жебы собі сьіў коло нього і жебы йіў и пиў, кілько хоче. Але тот чловек собі подумаў, жебы йому такый обрус са придаў і так са розбесьідовали обыдвомі. Тот чловек повідат: я мам такый перстьінь на пальцу, што кед з ним оберну доокола, та з него дораз выскочат трьоми оряши (чорты) і што роскажу (розкажу), дораз зроблят. І почиряли са (поміняли ся) обыдвоми. Але тот мадяр иде домів, голодный быў, сьіў собі і думат собі і смотріт на тот перстьінь, же він даў такый обрус за ничь, тепер бы зйіў, а не мат што. Обертат перстеньом на пальцу и выскочат с перстеня трьоми дяблы — най іх крест бє! — і звідуют са його, што хоче? Він ім повідат, жебы йому дораз принесли тот обрус. Дораз побігли, поімали того чловека, одобралі од нього обрус и принеслі му назад. І казаў йім назад пійти до перстеня. Роскрыў обрус, мат йісти і пити дось, іши му зостало. Іде єден чловек за драгоў. І несе єден міх на плечох поўный кыйів; сьіў собі ґ ньому до шанцу і просит, жебы му даў дашто йісти, бо голодный быў. Тот му каже йісти і пити, кілко хоче. І повідат тот чловек мадярови, же ма такы кыйі, же як міх розвяже, то тоты кыйі два або три реґіменты войска забют. Тот чловек собі подумаў, жебы му са придалі тоты кыйі і почиряли ся. Тот чловек встаў, взяў кыйі з міхом на плечи і іде домів. Кыйі тяжкы былі і бунда. Зогріў са, шмарнў кыйі до шанцу з міхом и думат собі, же підло зробиў, же даў обрус за такы фалаткы дрыва. Обертат перстеньом на пальцу. Зась выскочат тоты трьоми чорты і звідуют ся го, што роскаже. Жебы обрус ми дораз быў принесеный! І дораз поімалі того чловека, одобралі од нього обрус і принеслі му назад. Теперь мат обрус, перстьінь і кыйі. Пришоў домів, мати стара од голоду ледви дыхат, прістер обрус на стіл і повідат мамі: йідж, пий кілько хочеш — а идь до краля і повідж му, ці даст свою дьівку за мене? Мати плаче, жебы не споминаў тото, бо го краль обісити даст, як са дознат. Він концом гонит матьір до краля. Она собі думат, як мі ся там дістаті худобні жены? Пришла до бурку и стоіт. Краль шпацірує і звідує са той жены, што она хоче? Жена боіт са повісти, але мусьіла.

Й просит пана чісаря, жебы за ей сына дали дывку свою. Але пан чісарь на то са осміхнулі і думаут собі, ці то жена глупа, хто ей так порадиў и повідаут йі так: же дадут дывку за ей сына, але кед такый каштель до рана даст справити, як пан чісарь маут. Пришла жена домів і повідат сынові тоту роботу, же такый каштель треба до рана справити, як пан чісарь мауть. І жена застарала ся. Вечер полягали спати обое. Мати спати не годна, бо собі думат, што іс того буде. Він вышоў на двір, сын ей, обернуў перстеньом на пальцу и выскочать трьоми чорты іс перстеня і звідуют са його, што хоче? Він им повідат, жебы до рана о десять раз став ся каштель красший, як чісарь мат. Але они трьоми не могли порадити, закликали собі вшыткы, де лем якый быў, до роботы. Два годины по піўночи юж каштель быў готовый і по хыжах, што треба было, столы, стільцы — вшытко о десят раз красше, як в кральывскім домі. Рано о осьмій годины краль встават и звідуе ся міністра, што то за робота, же на тот облак так са бліщит дашто. Одповідат йому міністер, же одколі жие на світы, тай іши такый красный каштель не видыў. Посмотрит краль на облак і думат собі, што то за робота? вчера того не было, а ґнеска уж ест. І барз йому тото впало до головы. Посылат тот свою матыр до краля, ці даст за него свою дывку. Жена пришла до краля и стоіт. Краль шпаціруе собі і звідуе са ей, што хоче. Она одповідат: сын мене післаў до них, ці дадут за него свою дывку, бо каштель готовый. Краль повідат, же даст, але кед таку гостину справит, як краль. Пришла жена домів и повідат сынові, же даст, але кед таку гостину справит, як краль. Він повідат: не старай са мати ничь, я дам лыпшу гостину, як краль. Краль даў гостину велику, але одказаў, жебы він са стараў в свойім каштелю гостину справити на тот и на тот день. Посходили са на тот день міністрове, великы панове на гостину до того каштеля. Не было там ани кухаря, ани кухаркы, столы позакрываны, шытко злото, стрібро. Каждый пан сыў на свойім місци. Він пришоў, роскрыў тот обрус: котрый пан лем што подумаў, маў дось што йісти і пити і іши зостало. На то са вшыткы чюдовали, што то за робота. И по гостины поросходили са. Пришоў домів тот чловек і каже матери, жебы пішла до краля, ці даст за него дывку. Повідат, же даст, але будут войну на перед тримати, котрый котрого переможе. І зробили собі термін на котрый день. І краль росказаў: шість реґіментів выроковати войска на ексицирпляц (Exercierplatz). Войско выроковало (ausrücken) и стоіт и пан чісарь на коню. А його ныт. Раз він іде, взяў собі перстынь на палец, з міхом кыйі на плечи і іде за драгоў, крічит:

Feuer! жебы стріляли. Та собі смішкы роблят вояци, на што будут за дармо стріляти, кедь ныт нікого. Обернуў перстеньом на пальцу тот чловек, выскочат іс перстеня трьоми чорты і зьвідують са: што хоче? Він повідат: бийте, што видите. Чорты бют на чюдо. Вояци хотят стріляти. Роз'язаў міх с кыями и каже кыям: бийте, што видите! Котрый вояк хоче стріляти, кый по руцьі го выгне і вояк шмарит ґвер долов; бют і по голові, кады зарве. А тот чловек стоить и смотрит. Уж мало войска живого остало. Чорты бют і кыйі бют. Чісарь видит, же зле, втыкат на кони домів, охабиў вшытко; еден кый са выхопиў за ним і udariў го по плечох. І просит са краль, жебы го не биў, же уж даст за него дывку. Кыйі посходили са до міха назад, чорты до перстеня зас назад. І так пришоў домів тот чловек с кыямі. І на другый день посылат матьір до краля, ци даст за него дывку. І повіў, же даст, лем жебы сам пришоў до нього. Пришоў сам, привитали са оба, даў на нього кралівскы шматы (як на принца), але повідат му, же му барз дуже чкоды наробил (sic!). І закликаў свою дывку і поженили са. Але тот краль маў едну краінку малу, не хотыў быти в тім місты, де зять, та го до тамтой крайінкы післаў зо женоў. Даў му попакувати на коч еден куфер злата і стрібра і одпропадиў го гет на драгу. Зашли на ніч до едны корчмы, жебы ночувати. Росказали собі едну хыжу і вечерю, наказаў він качмарьови, жебы тот коч іс грошами взяў и сховаў даґде. Рано повставали, кажут дати фрыштык, качмар даў фрыштык, збераут са гет, треба заплатити. Іде до возарны: ани коній, ани коча, ани гроши, ани кочиша ничь ныт, нихто не знат, де са подыло. Платити дуже гроший треба за вечерю, нічлыг і за фрыштык а гроший ныт. Тот мадяр са там не бояў, якыс там маў гроши пиля себе, але на тілко не маў, як треба было дати. Так тепер жены повідат: што зробиме, заплатити сме не годны. Жиды почали з нейі дорогы шматы дерти, бо він свою частку заплатиў, а з ней поздирали шматы. І так повідат, жебы она пішла в свій бік, а він зас пійде в свій бік, де хоче. І так са розышли. Она зостала там служити, а він пішоў іс качмарьом, де його коч і де його гроши і де його кочіш, даў качмарьови гроши, кілько хотыў, сам сыў на коч и пішоў до иншого краю і жие до ґнеска, кедь не вмер. А на остатку конец і клинец.

(**Чертыжне**). Н ы с е н ы т н и ц я. Ту люде знаут в Чертыжнім, же мій отец быў богатый чловек — мено му было (було) Легоцкый (Леготскый) Иван — а його сын быў ем молодый, так коло сымнадцет років — та я ничь не робиў, лем ем пчолы пас. Але

парібків такых было веце у валалы, а кажду недылю хотылисме музику, а тамтоты другы парібци брез мене не могли музику мати. Єдна недыля пришла так, што они собі поєднали музику брез мене, бо я не быў дома, бо я быў на полю зо пчолами. Прийшоў я вечер домів, музика грат, я хочю ити на музику, а мій отец мене заклпкаў, жебы я порахуваў вшыткы пчолы, ці єст тілко, як было рано. Отец мі повідат: єдна пчола хыбит. Е, та мі уж музика не на голові, лем пчола, де я єй найду. Але я маў таку балту деревяну, я са взяў, пішоў єм пчолы оглядати. Пришоў єм к Тисьі, смотрю: я виджю на тамтім боцьі Тисы за водоў, же воўк мою пчолу хоче зйісти, але — што я зробиў? — даў ми Бог такый розум, же я з оріха нашоў половину лупы і я до того сыў і я са перевіз на тамтот бік через Тису. Пришоў я там: воўк за пчолу і я за пчолу, він тягат к собі, я тягам к собі і мы єй на половіну розорвалі. Іс той пчолы єдна бочка меду потекла. Но што я маў с тым медом робити. Але я быў богатого вітця сын, грошей маў єм дось, а змінити не было што, так я пішоў до боднаря, жебы мі справиў бочку на тот мід. І він справиў і поўну бочку наклалисме меду. Я бочку меду понести не годен, бо то тяжке. Чекам, же дака фура буде іті. Але натрафиў са із возом іс трьома коньмі. Я його прошу, жебы він тот мід іс бочкоў взяў на віз а я йому обіцяў заплатити, кілько він сам хоче. І я са (ся) везу і мід в бочкоў ся везе. Пришлисме до єдной корчмы на ніч. Фурман росказаў конім вівса і сіна і собі вечерю і палынкы а то коштувало вшытко штырі златівкы. Мы там переночувалі. Вечер качмар не просиў нич од нас ани за вечірю, ани за овес, ани за сіно, аж рано. Я гроший не маў, забраў з мене качмар вшыткы лахы, лем на мныі з'охабиў кошулю і ґаты. Я тыждень дома не быў, а мій отец стараў ся, де я так доўго быў, а я уж ся ганьбиў домів піти, такого ґазды сын, в кошулы і ґатьох, брез калапа і босый. Але я мау на тамтім світы хресну маму за сокачьку. А я сі думам: кебы я ся к мойі хресні мамі достаў — не міг єм ніякым способом, бо барз высоко было. Выйшоў єм на верьх і на дерево і так не мож са дістати. Але пішоў я ся поєднаў у єдного ґазды служити; добрый ґазда быў. Рано даў мі фрыштык і даў мі помастити віз, же підеме на поле по сіно. Я взяў коломазь і помастиў єм цалком віз, драбины, дышель, щамблы — вшытко-м помастиў. Я прийшов до хыжи, ґазда ся мене звідує, ці-м помастиў. Я помастиў цалком віз, яке лем было дерево, вшытко я помастиў с коломазьоў. Ґазда вышол (sic!) на двір, почаў на мене кричати, на што я йому так віз побабраў іс коломазьоў, то водоў обмыти не годен, взяў мене за

чулку і потряс зо мноў але мня не биў. Тепер повідат, жебы я запрігаў штырі коні: два до переду, два до заду. Я запряг два до дышля, два зас зо заду до своры. Ґазда крічит: запряг єс? Я повідам: запряг. І він мі каже гонити. Я гоню: два коні тягнут, а два на зад. Ґазда выйшоў на двір, видыў, же я глупый, бо я піля свойого вітця с коньмі не робиў та мі ся не чюдова́ў, сам запряг коні так як треба, і высадиў мене на коня і казаў мі гонити за драгоў, де дуже коп сіна єст. Я гониў добрі, але єм стратиў колесо. Як єм пришоў, там де сьіно, ґазда повідат: штырі колеса были г возьі а ньіт лем три. Єдно колесо де? Я на коню сидыў та я не знам, де колесо ся подыло. Ґазда мі повідат, жебы я ішоў на коню колесо глядати. Я іду на коню, найшоў єм колесо, але кедь мі ньіт кого на коня колесо подати. Я зышоў с коня, колесо положиў єм на коня, сам єм не годен зыйти. Што маў єм робити? Взяў єм сокыру, вырубаў єм два спицьі с колеса (вшыткых спиць в колесьі дванадцет!) і зложиў єм колесо коньови на шию і сам єм выйшоў на коня. Забавиў са я доўго. І бігаў я на коню ґу своєму ґаздови. Але колесо коньови передны ноги барз єбило. Пришоў єм на поле. Ґазда як видыў, же коньови кров іде з ніг і колесо му згублене, схопиў мене с коня і шмариў зо мноў на землю, хотыў мене бити, але я утьік. Прийшоў я до своєй хресной мамы на тамтот сьвіт. Як мене видьіла хресна мама, та барз са зо мноў порадувала, почала мене гостити, давала мі дораз фляшку од пальінкы, таньір од полівкы, відлічкы (ческ. vidlička Essgabel) од мяса а ножик од хльіба. Мньі там барз добрі было, тілко было што йісти, лем х пыску сухо было. Але я собі думаў, як са домів дістати. Нашоў я там полову в єдні бочцьі; я собі крутвў повересло і забиў я єдну иглу до стьіны і привязаў я до иглы повересло і долов тым повереслом я ся спустиў з неба аж на землю. Але быў там єден міх з водоў, тот міх ся розпук, а я аж ту скок! Мудрість, премудрість а голова кість!

(**Чертыіжне**). Як пяный воробель слебодиў са од коцура (байка). В єдні пальінчарньі, де са пальінка палила, так якос воробель прилетыў і він там быў за доўгы часы. Він уж собі там ходиў, кады хотыў, по тых рурах, по грядох і по пецох. Але раз машиниста од пробы пішоў на вонка а воробель прилетыў и напиў са шпірітусу; він собі думаў, што то вода. Вылетыў горі на гряду і собі по свойому чвіркат, бо быў уж кус напитый. Але коцур лакомый на птаха, слухат и смотрит и видит єго, же він там сидит на гряды і чвіркат там собі по свойому. Але коцур думат собі: як са там до него достати: іде по рурах і штудерує и (і)

выйшоў на гряду, лапнуў воробля до пыска. Але теперь одтамтыль зыйти не годен, хпали обыдва на землю, коцур з вороблём, коцур са дакус потоўк, але не пустиў вэробля та смотрит на нього і думат собі, же его зйіст. Але воробель зо страху ся вытерезбиў, хоц пяный быў, та повідат коцурови: што ты думаш зо мноў зробити? Коцур повідат: думам тебе зйісти. А воробель му так повідат: Твій отец так не робиў, тай и ты так не роб. Та мій отец як робиў? А воробель му так повідат: твій отець так робиў, кед поімаў птаха та са з ним наперед побавиў, а пак так го зйіў. Коцур повідат: тай я так буду! Бавит са з вороблём з едноў лабкоў і з другоў, воробель са опамятаў, полетыў зас на гряду, коцур смотрит і повідат му, же другый раз уж так іс птахом не буде робити, ани са бавити. А воробель му повідат: я уж ніґда веце палынку не буду пити!

(**Чертыіжне**). Як то циґан кумови повідаў о смерти і о погребі своей жены. Были двоми циґаны, еден на еднім селы, другый на другім селы. Едному умерла жена; пришоў на друге село та повідат кумови: куме Гарвило! ніґдасте таке чюдо не видыли, як з моей жены душа выходила та штырі повалины вывалила и двое дверий хыжны і сынны, така была тота душа, як гача (жеребя)! Але іши вам едно чюдо повім; такесте ныґда не видыли, яке было на погребі. Як пришоў піп, та приныс штос-ка таке з горы як вариха, здолы як вариха, каріка до карікы, ланц до ланцу а на верьху криж. Як почаў піп курити, та я не знаў, ці то простый, ці то капак (= не знав, чи то простий тютюн, чи сильнійший мадярский). Бо я такый дым ныґда іши не чюў. Як стаў піп по за вангелию чітати а дзвінник як са выхопиў до церькви, як почаў по за дзвоны різати, а мойі жены душа така, як мадярска ворона і сыла собі на сяту „сверборітку“*) а я як видыў, прийшоў ем домів, росказаў ем велікы стусы баніків печи. Як я выдыв тоты стусы, та с того жалю за моей жены душоў так ем са погныіваў, як ем почаў мастити маслом а пак смаріґльом (што са выдуват з носа), то са так вшытко хопило, як клей доведна.

(**Чертыіжне**). Три гускы печены, што післаў пан іс циґаном свому брату. Быў еден пан на селы а на третым або на четвертім селы маў брата і післаў му три гускы печены іс циґаном і даў му картку а гускы запакуваў до едного кошара.

*) „сверборітка“ насмішливо: рить, що свербить.

Але циґан на дразы єдну гуску зйіў, приныс до пана два. Дават пана картку, брат прочитат картку і гварит йому, же мают быти гускы три. Циґан повідат, та добрі, же сут три, та не было лем два. Та пан му повідат: а третя де? Пан повідаут, же три. Але циґан ты не розуміш, што я повідам; та то так: як бы была една гуска мі, друга мойі пані а третя тобі. Е пане родзеный -- гварит циґан — кед третя моя, та я свою зйіў!

(**Чертыжне**). Як то выстроіў ґаздів еден худобный чловек. Раз в еднім селы быў еден худобный чловек, зашоў до корчмы, было там і веце ґаздів та там еден з другим бесыдуут собі, же паши не маут. А тот повідат худобный, же сым років, як мат едну солому. Але они са сміют з нього: та де бы такый худобный ґазда за сым років маў солому. І піля того (= на тото) заставили са и напили са. Кличут они його домів, жебы им вказаў тоту солому, што йі сым років. Але він оперед быў добрый ґазда, пак схудобныў, не маў ани коні, ани волы. Але по коньох та му зостаў еден хомонт старый, а він не хотыў домів піти, докля му не дали златівку. Пришли до худобного, закликали их до хыжи, приныс хомінт із двору, взяў собі ножик, роспороў полотно, положиў солому на стіл: то уж сым років тота солома у тім хомонту, а вы куме сусыде, бо тот хомонт я од вас купиў, познате вы його, ці ны? І сусыда са на то признаў, же то правда. Так і другый раз тот худобный зайшоў до корчмы межи люди та бесыдуут собі ґазды, же маут у пшеници сьнітий. Він повідат: хто мі даст два златівкы, я му пораджу, же не буде сьнітий в пшеници ныґда. Але еден з другым добры ґаздове бесыдуут собі: я дам два златівкы дораз; другый повідат: і я дам дораз, третій повідат: і я дам два златівкы дораз. Зложили тому худобному шість златівок дораз. Еден повідат: я мау десять коблів пшеницы, другый повідат: я мау патнадцет коблів пшеницы, третій повідат: я мау двадцет коблів пшеницы. Але то так было, як в нашім селы насеред села міст і так дождживно было як теперь: ішла велика вода. І тот худобный повідат ім, тым трьом ґаздім, жебы на зарань-рано каждый свою пшеницю привіз на міст г міхох. Каждый привіз. Міхы поскладали. Худобный повідат: порозвязуйте міхы і сыпте еден за другым на скоро пшеницю до воды, та не буде сьнітий ныґда, бо сньітий остане верьх воды а пшениця чіста остане г воды. На скоро еден перед другым почали сыпати пшеницю до воды. Вода забрала вшытко, бо велика была а сьнітий остаў по краю. І так штиредцет пять коблів пшеницы пішло долів водоў. А ґаздове с порожніма міхами із возами пішли домів і так плювали на

свій глупый розум. Але тот худобный ґазда маў сестру на третім селы. Пришоў до сестри на гостину. Бо там свальба была: єго сестра оддавала дьівку. Як на свальбі, люде бесідуут єдно — друге; єден ґазда повідат: я збудуваў нову хыжу а такы в ній блышицьі сут, жесме не годны ночювати. Теперь зима, мусиме спати на дворі. Кебы такый чловек са нашоў, жебы мі порадиў од тых блышиць, дораз му дам десять златівок. А тот худобный почуў. Гварит му: я вам пораджу, але так, же в вашi хыжи, в ті, што єст теперь, ньіґда ани єдна блышица не буде. І повіў перед людьми. Теперь тот ґазда дораз выняў десять златівок і даў му. І повідат му худобный: теперь свальба, теперь ньіт коли, прийдете зараньрано, та вам повім. Другый день рано пришоў тот ґазда, приньіс фляшку пальінкы, почестували са і звідує са його, што треба робити? Тот му повідат: мате штырі ґрейцары? тот повідат: мам! Ідте купити штырі пачкы швабликы по ґрейцарю, а на каждый угол положте єдну пачку швабликы, а двери позапирайте, швабликы запальте а идте од хыжи гет на далеко. Ґазда глупый быў, так зробиў, як тот казаў. Як одійшоў на далеко тот ґазда, видьіў, же хыжа горит, покля прибіг домів, позамыкано вшытко было, до остатнього фалатка згоріло вшытко. Тот повідат: но видите, же я вам повідаў правду, же в ті хыжи блышиця ньіґда уж не буде!

(Чертьіжне). Як то Ісус Христос с сятым Петром і Павлом просили са ґазды, што йіхаў зо штырма волами і с порожнім возом, жебы іх перевіз брез велику воду та тот ґазда не хотьіў — як потом бідный чловек, што ишоў з маленькыма бычатами, іх перевіз. Заплата обом. Як Ісус Христос ходиў по сьвіты зо своіма учениками с Петром і с Павлом, пришлі раз ґу єдній великій воды, не годны были перейти и посьідали собі. Іде єден ґазда зо штырма волами с порожнім возом, они єго просят, жебы го взяли на віз, він им повідат, же він жебраків возити не буде. Але ішоў другый с такыма маленькыма бычатами — просили його, жебы их взяў на віз. Тот худобный повідат: мої добры люде, вдячньі вас возьму, але бычатка слабы, тя Бог знат, ци нас перевезут. Та лем собі сядьте на віз, може даяк помалы підеме. Перевіз их на другый бік, подякували му, ідут за драгоў. Петро повідат Ісусу Христу: Пане, што мы тому чоловіку за то даме, же нас перевіз? Ісус Христос повідат: Петре, як тот чловек прийде домів с тыма бычатами, обыдва му здохнут. Ей пане, та не добрі! Так добрі Петре! бо тот наш! — А тому што маў штырі волы, а не хотьіў нас перевести, што мы єму за то даме? Іши му даме штырі волы, бо тот

не наш. Такому, што ма дуже, то му са даст, а хто мат мало, і то му са возьме. Буди имя Господне благословено од ныні до віка! Бог і Господь яви са нам! Благословен грядый во имя Господне! Дай же Боже іши ковальови клыіци, шустрови шило а нам добре житло! Гл. стор. 129.

(Чертыіжне). О худобні ґдові, што мала пятеро дробных дытий і захорувала, до котрой Бог небесный посылаў смерть. Была єдна худобна жена, остала брез мужа (ґдова), мала пятеро дытий барз маленьких і захорувала. Але Бог небесный післаў смерть, жебы з ней душу взяти. Смерть прийде до хыжи, смотрит, она хора лежит на постели, дыти по ней лазят, як мурянкы. Смерть думат собі: Боже, як я годна з ней душу взяти: кед я із ней душу возьму, тоты дыти дораз згинут. Приде к Богу смерть і повідат: Пане, то не годно быти, жебы я іс той жены принесла тобі душу, бо то страх великый; на каждый росказ тебе послухам, а на тото барз мі жаль. Не жаль мі той жены, але мі жаль тоты пятеро дыти. Повідат Бог смерти: ід ты до моря на самый спід, єст там єден камінь невеликый, принес го ту. Принесла смерть камінь. Ростоуч го! Ростоукла смерть камінь. У тім каменю, у середині быў такый маленькый хробачьок, як міль. Видиш одколи я світ сотвориў, тот хробачьок там быў і я о нім знаў. Теперь прідеш і прінесеш мі с той жены душу, бо кед бы тота жена са оздравіла, ай тоты дыти выгодувала — іс тых дытий ніґда бы не были добры люде, бо дыти, кед не маут вітця, та піля матери са роспустят — а як она помре, дыти підут помежи люди тай іх навчють люде розума і пошливости за малу, а на старість годны быти ґаздами.

(Чертыіжне). Як Ісус Христос ішоў іс Павлом, а Павел концом хотыіў дакус посмотріти на свальбу, хоц му Христос гвариў, штобы не шоў там, бо буде спонeвіряний. Але Павло пішоў, а пяны люде го набили. Потом Христос іс Павлом дале ішли і стрітили чловека, што хпиў са в корчмі та о своіх силах не міг іти домів. На слово Христа Павел взяў того пяного и припровадиў го до дому. Пяный дякуваў Павлови і казаў, што уж веце не буде ходити до корчмы. Раз ішоў Христос по світі іс Павлом. Павло быў шумный хлопак, молодый. Та шли до єдного села, а в тім селі была свальба. І там гудаци грали, танцювали люде. Павел говорит Ісусу Христу: учителю благый, я бы пішоў дакус посмотріти. Ісус Христос му говорит: Павле, де тя не просят, не ход ты, там бо будеш спонeвіряный. Він по-

відат: Пане за што бы я был (быў) споневіряный, я нікому нич не доўжен. Павел пришоў на свальбу, вошол до хыжи, кличут його до танцю, він не хоче піти, бо він сятый чловек; єден пяный до нього, копнуў го з ногоў, другый го втяў по голові — выйшоў вонка. Ісус Христос говорит йому: видиш Павле, треба тобі тото было, я тобі на перед говориў, же ты будеш споневіряный. Ідут за драгом долов селом, єден чловек пяный с корчмы ишоў домів, але не годен быў прейти, упаў до болота, а все гвариў: Боже, помож мі лем домів са дістати, не грішу нияк! Ісус Христос гварит Павлу: ідий, возмий го за руку і одпровадь до дому. Взяў Павел його за руку і тот пяный встаў, хвалит Господа Бога со словами: слава Тобі Боже за твою сяту ласку, жес мі даў такого чловека, як Товійі ангела, бо быў бы-м згынуў на дразы в болоты. І повідат жены і свойім дытьом: приклякныйте дыти на землю і ты жено і мольте са Богу за моє житя і за того чловека, што мене припровадиў. Быў єм в корчмі а за моє житя не буду ніґда!

(**Чертыіжне**). О тім, як то Гершко з Іваном спрягли са до-в-єдна і пішли на фурманку. Раз быў єден ґазда худобный, маў єдного коня, ай жид сусіда Гершко тыж маў єдного коня. Ґазда маў чорного а жид маў білого, але жид быў богатый. Прийшоў до того ґазды жид, повідат: чловече, ты маш єдного коня і я мам єдного. Спряжме са до-в-єдна і підеме на фурманку. Но і добрі. Спрягли са і пішли за Тису. Накупили зерна поўный віз і ідут назад, але зарвала их ніч на поли та пустили коні пасти. Жид повідат Иванови: Иване, хто буде коні дозирати? Иван гварит: та собі дозерай. Жид повідат: моя кобила біла та я свою виджу і г ночи, а твоя чорна та ты не видиш. Але та я уж піду дозирати до піўночи — каже Иван. Але жидова та была жеребна. До піўночи Иван дозераў; по піўночи пішоў жид, лыг собі спати; над раном жид стаў; воўци г ночи прийшли, кобылу звалили і зажерли са аж до бріха. Иван встане рано, крічит: Мошку! встань, ід по коні, бо будеме запрігати. Жид встане, іде по коні. Як воўк почюў, же жид іде, выскочиў с кобылы, із бріха і втыкат. Жид са радує, же му са кобыла ожеребила і крічит на Ивана: Иване! Иване! смот-ле! смот! якого красного гачура моя кобыла мат! — Иван гварит: мат! мат! будеш тямити сам! Ей жид, як видыіў, же кобыла уж не жива, почаў плакати, але Иван взяў своєго коня запряг до хомонта и жида до хомонта, гварит му: жиде тягай, кед не маш коня! Иван раз по коньови батогом а два раз по жидови, по плечох. Жид так не годен тягати, як кінь, стаў собі і гварит Иванови: Иване, на тобі триста златых, ид ты до села и куп

коня. Иван пішоў до села, купиў коня за сто златых, а дваcто зостало йому. Запряглі коні і идут за драгоў. Пришли ґу Тисьі, почали коні кормити, жид поімаў гуску, одрізаў йі крила, приправиў собі на плечи, же він через воду перелетит. Але гварит Иванови: я маю дуже гроший коло себе, та ми тяжко буде летьіти, але на! тобі тоты гроши та ты на воды са перевезеш. Жид вышоў на дерево, што висьіло над водоў, што было надхылене, выйшоў на самый верьх, стрепаў рукамі, же буде летьіти, хпаў до воды на спід, як камінь. Прийшоў ревіз (пором) і перевіз Івана на другый бік за шість ґрейцары. Прийшоў Иван домів, та поўный віз зерна і два коні і гроши маў — жидівка са звідує другый день: де Мошко? Мошко са вчит льітати, купиў собі крила та так полетьіў до воды, як камінь. Жидівка са звідує: до котрой воды? Иван повідат: од того і того села, де са вода велика зачінат, зыйд собі долов водоў та го там найдеш. Він мі наказуваў, же тебе там чекати буде. Зышла жидівка до воды по кольіна, пак по шию, раз крочла далей затопила са и не дождаў са Иван жидівской біды. А с тыма грошами ґаздує і до днес, кед их не стратиў або од него дехто не вкраў.

(**Чертьіжне**). О циґаньі, што ішол голый през уліцу і хваліл перед паном свойі „шаты“. Єден шіснадцетрочный циґан ішол голый през уліцу. Єден пан гоословіт: циґан, кельо шаты твойі стоят? Най са не сміют пан велькоможный із моіх шатох, бо я уж шіснадцет років их ношу, а іши лем єдна дыра єст на них — і указал на рыц.

(**Чертьіжне**). О циґаньі, што быў посланый іс пісмом на друге село. Єден пан послаў циґана іс пісмом на друге село. И циґан собі думаў з драгы са не уступати никому, бо вельке болото было. І збачил (sic!) іти єден віз і крічит на фурмана: на страну! Але фурман видьіў, же лем пішиӣ чловек іде і не уступиў са єму. Як са зішли, скрічит циґан і укаже на пісмо за чапкоў: та не видиш, же пошта іде! І розышли са. Ай відит приходити єдного пана на кочу і здалека крічит: на страну! на страну! жебы єс так не походіл, як тамтот походіл! Пан як почуў, росказаў кочішови, абы са му уступиў. Як са з циґаном зышол, звідат са циґана, же як то тамтот походиў: циґан му одповіў: пан велькоможный, та так походіл, же він са мі не уступиў, та я са му уступиў. Пан са усміх і циґана іши обдаруваў на баґу.

(**Чертьіжне**). Як то сьімнадцетрочный циґан захотьіў са женити. Єден циґан маў сина, котрому было сімнадцет років. І він вітця своєго все трапіў, абы го женіў. Отец не хотьіў

і як му уж барз допіяў сын о женитьбу, втоды даў му отец єдну златівку і гваріл му: ід а ожень са! Він пошоў і як ішоў на місто вечур, ізыйшоў са з свойоў бабоў (баба = отца мати). Она са го звідат: де ты ідеш мій сыну? А іду бабо собі жену найти, бо достаў єм од вітця єдну златівку і гваріт мі, жебы-м са пішоў оженити. Баба його санувала златівку, бо порозуміла, як він хоче са женити і гварит му: под мій сыну, дай златівку і ожен са зо мноў! Пошлі і поженілі са на короткый час. Пізнійше прийде домов і звідує са го отец: та вже-с са ожениў сыну? — Уж няню! — А с кым єс са оженіл? — Він повідат: та з вашоў матьірьоў! — Отец прото са прогньіваў і зачал кричати на него, же як він сміў зо свойоў бабоў а з його матьірьом (sic!) са женити? Сын му одповіў (отповіў): няню! а вы од кеды з мойоў мамоў лыгате, а я са не гньівам, а я з вашоў лем раз, а так са гньівате на мене! — І од того часу отец доправды почаў думати і ожениў сына, абы другый раз таку ганьбу йому не зробиў.

(Чертыжне). О тім, як то циґан приньіс г зимі дьітину до церкві керстити. Циґанови дьітина са породіла і взяў го отец до цаністры і несе — а то г зимі было — і несе до церкві керстити. Церков была замкнута і він охабіў дьітину в цаністрі в дзвінници, а сам пішоў на фару по попа. Піп гварит му, жебы баба пришла дати записати. Але циґан одповіў, же він лем сам дьітину приньіс і у дзвінници ю з'охабіў. Піп уж думал, же циґан дашто выстроіл і пішоў с циґаном до дзвінницы. Циґан выняў дьітину з цаністры і указує попови: няй ле смотрят пан превелебный, як са шумні сміє, а пальцьі як му стоят шумні, вірно, же то буде добрый музикант. А то дьітина замерзнута была. Піп послаў потім по бірова і дьіло дали знати верхности і циґан прото мусьіл покутовати.

(Габура). Як орішец (Troglodytes parvulus) стаў старшим над фтахами. Фтахы повідали, хто найвысше вылетит, тот буде старший над фтахами. Та як вылетьіў єден фтах — горел — барз до горы, орішец спід пахы горла, де быў причапиў са, вылетьіў і пішоў іши десят сяг высше. Но — повідат орішец — я теперь буду старший, бо я няйвысше вылетьіў. Гл. ст. 113. 114. 119. 122. 127. 144.

(Габура). Як то циґан украў кобылу, продаў а потом правдаў са перед біровом і людьми. Пішоў циґан на стежку, а там — перепрашам понижено — кобыла пасла на стежцьі (на пішнику). Не хотьіла му са вступити ніяк тай хотьіў циґан через кобылу перескочити, та не міг, лем собі на ню сьіў, пішоў та продаў. Зішли са до бірова люде, же циґан кобылу вкраў. Закликали циґана: нашто ты кобылу вкраў? Ой я ньіт! ой я не

украў! лем мі са не хотыла іс стежкы вступити, та я хотыў через ню перескочити, але-м не міг, лем на ню собі-м сыў. І признали люде, же правда...

(**Габура**). Христос позволиў циґанім красти. Коли Христа хотыли роспяти, то были приготовлены штырі гвозди; але пришоў циґан і єден гвозд вкраў і за то мусіли Христовы ногы з єдным гвоздом прибити і тогды Христос циґанім позволиў красти (sic!).

(**Габура**). О циґаньі, што вкраў два платы солонины будженой х коминьі. Як висьіла солонина х коминьі, пішоў циґан та вкраў. Прийде рано до пана: гей пане! та была в іх капустьі свиня тай єм до своєй перегнаў. Та добрі циґан! Но та жебы не рачілі са прото гньівати! — Ой не буду циґан, добрі, штось перегнаў! — Вийде пан, посмотрит до комина, уж двох платів ньіт! Закличе пан циґана: циґан, може ты взяў солонину? — Е! кед я іши рано єм ім повідаў, жебы са не противили.

(**Габура**). Циґан, котрого пан післаў до брата на третє село занести сто раків, по дорозьі пустиў вшыткы у воду. Закликаў пак пан циґана та му даў сто раків, жебы поньіс до другого пана на третій валал. Повідат пан, штобысь циґан, тоты ракы оддаў моєму брату, панови. Але циґан ішоў через воду тай пустиў раків до воды, жебы са понапивалі. Стаў ракы імати, але негоден. Ракы пішлі по воды і там осталі. Прийде циґан іс пісмом до пана. Повідат пан: циґан! та гевка сто раків на писмі єст. — Та добрі, пане — гварит циґан — я іх не міг поімати, они вшыткы до писма вошлі!

(**Габура**). О сіроцьі, што вшытко пановы повідала на челядь. Єден пан трімаў сіроку а так са навчіла, што вшытко панови повіла, што челядь робіт, все на челядь повідала вшытко. Што они зробили служницы? задыли до іглы нитку та зошили сіроцы гузицю. Ходит сірока і повідат: шит са срака! А пан повідат: та добрі, кед єс сыта! Та сірока мусіла здохнути.

(**Збійне**). Быў єден краль, маў трьох сынів. Тоты сынове хотыли кральовати вшыткы трьоми, потом оте́ць ім так повіў, ани єден не буде краль, докиль не підете пробалувати країны. Потом пішли́ вшыткы трьоми од отца. Двоми пішли́ ведно а наймолодший пішоў на бік. На́ймолодший ішо́ў і зайшо́в до льіса до вели́кого. І по́том барз голоден быў і нашоў вельо живанох (збійників). Та потом, як уж пришо́ў ґу нім, та звідували са у нього: што ты за єден шьеловік (шьоловік)? А тот пові́дать: та прийміте мене за това́риша к собі. Але повідать, я лем буду за єден рік у вас. Та быў у них за

єден рік і справиў ся з него барз велікый жи́ван. Потом як уж выбыў рік, повідать, же уж я вам дякію за вашу службу. Та пото́му дали́ они́ йо́му барз шумны пінязи і пішоў гет. Пришоў до єдного ва́роша. Там были мурници і пришоў до мурницкого майстра та повідать знов, жебы го прияў до роботы на рік. Та потом быў і вывчиў са за майстра, што лыпше знаў як тот майстер. Тай потом, як выбыў рік, дякуваў і ішоў гет. Потом прийшоў до єдного мі́ста вели́кого та прийшоў до золота́ря (до зла́тніка) тай звідать са: де пішоў майсте́р? Та кажуть му сыдай, дораз пан прийде. Та краль того міста післа́ў корунучистити, а жена золотаря шурувала тоту корунку. А він гварит: я лыпше знам чистити. І взяў тоту корунку, выкрутиў діяменты та заправиў зо скла другы. Та она спознала тото. Пришоў єй муж, а она повіла, же уж выкрутиў діяменты, тай повідать: дай му спокій, кедь краль не познать, няй так буде. Та потом зістаў він за челядника у нього. Та пили потом дуже і пропили вшыткы тоты діяменты. Та потом він гварить: пане майстер! де ту є вельо пінязи? Та, повідать, у кральівскій касы найвецей є. Та він пішоў вечер с тым молоды́м красти тоты пінязи. Потом він выйшоў горі і набраў вельо пінязи. Потом зась мали за што йісти і пити, докля уж тото змарнили, зась треба іти красти. Та повідать тот молоды́й: я уж краў, а тепе́рь няй они іду́ть красти. Но, повідать, я уж пак іду красти. І выйшоў там горі, але краль уже познаў, же пінязи рушано. Тай краль потом даў наложити єден гордов смолы́, та потом він выйшоў тот майсте́р і просто до смолы́ впаў. Та тот чекаў долов, та повідать: майстра ныт. Потом выйшоў він сам до майстра і повідать: што роблять майстер? Майстер повідать му, што не годен єм выйти. Тай тот не міг го выняти з гордова, взяў ножик і одрізаў майстрови голову і зойшо́ў доло́в і взяў го́лову і приныс домів наза́д, там де його же́на. І повідать она́, де мій пан? А він гварить: го́лова ту! Йой, што ты зроби́ў? та ты моєму ґазду голову одрізаў! Та, повідать, краль, як бы са довідаў, же він у тій смолы́ быў, та бы нас обох даў обісити. Та потом як краль прийшоў до касы: та повідать шьловек ту, а го́ловы ныт! Та потом гварить: выймийте його вон, та выняли його, та даў його на єдну го́ру вынести. Тай завісиў його на стопа і гварить: хто украў голову та і його украде́. Та потом даў шість вояків на варту ід ньому. Потом тот живан молодый — што быў товариш — взяў собі єдного сомаря, єдну барылку пальінкы і ішоў горі. Прийшоў к ним, повідать ім: хлопцы, подьте мі ту помочи, та вам дам пальінкы. Тай прийшли к ньому вояци, посыдали собі до шору тай пили тай потом вояци так са

попили, што не знали нічь. Пак потом як са попили, познимаў з них шматы докус а так пооблїкаў йіх до білых шмат а тото одыня забраў гет. Тай потом взяў того майстра, што висыў без го́ловы і пішоў домів. Тай го поховаў. Вояци як са пробу́дили, са понапуджували, бо вшытко докус забра́то і гварять: подьме к кральови, бо уж не втечеме ныґда. Та потом пішлі просто ко кральови. Краль ім повідать: штосте наробили? А они́ повідали: ішо́ў вандрівник, такой нам даў пальінкы, жесме са упили і не зналі нічо. Та краль повідать: тот живан ту є у нашім ва́роші. Дам я бал зробити, прийде він ту. Даў зробити баль, прийшоў він там і як уж ім грали та танцювали, то лем все принцезну браў до танцю. Краль повідать: дывко, бізовно тот живан, што він бере тебе до танцю. Возми́й крийду і позна́чь го по челы, та она го позначі́ла та він потому, як посмотріў до гляди́ла і видыў, што позначеный, пішоў до кральовны, взяў йі в танец і украў крийду тоту — а як полягали спати та каждого позначиў. Тай потом рано, як повставали та краль посмотріў: каждый позначеный. І тогдыка гварить краль: шьи (= іши) тот живан ту є! та шьи дам вам бал на заўтра. А потом рано повставами, зясь ім даў бал, а потом даў насыпати на драгу пінязи: хто буде іти та тоты пінязи збирати та тот живан буде. Як видыў тот живан та насмолиў собі підошвы та идь по тім пішнику а пінязи як са назберали, рукоў мыкнуў і одложиў до кешені. Як уж позбераў, пошо́ў. А краль прийде, смотрит уж ныт пінязи. Та повідать: десте позирали? Вояци гварять, же мы не віділі нич. Та прийшоў краль к тым, што на балю были, повідать: тот живан тут є! Та іх там запе́р та казаў ім зарань посмотрити підошвы (талпы), котры засмолены. Та як полягали спати, та поодрізуваў тот живан тоты талпы гет. Та потом краль прийде рано смотрити, аж ту вшыткы підошвы поодрізуваны. Потом краль повідать: тот живан тут є! Енґедую вшытко, што поробиў, лем най выступить перед мноў; дарію му вшытко. Та не хотыў. А краль гварить: на моє сумлыіня, же ті дам мою дывку за жену, кедь повіш. Та тот живан выступиў і даў краль тому живанови дывку за жену. Потом як уж были поруковань та ішо́ў ку свому отцови назад тай прийшоў та повідать отец: штось са научі́ў? Тот повідать: та я живан! Та гварить отец, кедь ты жива́н та идь од мене геть! Та повідать: пішоў єден шьло́век і повіў ко́зу — кедь ты жива́н, та идь укра́дь у него ко́зу. Та він повідать: я не лем козу украду але і шматы. Тай потом ішоў та положи́ў чіжму на драгу. Тот шьловек, што козу віў та найшо́ў тоту чіжму. Та тот жива́н зясь другу положи́ў, тай тот шьловек привіў

козу тай приязáў ко крякови а сам са вернýў назад. А тот живáн прийшóў та козу взяў, одрізаў голову та положйў до воды тай тот са вернуў тай з себе шматы зняў, бо думаў, што його коза г воды. А тот живáн вышоў, взяў шматы і тот зад і пішоў назад ґу вітцьови. Ну, нянько, ту є вшытко. А краль му повідать: то ты його забиў? Е, ныт, повідать, та я його не забиў. Та потом загнаў двох воякох, тай пришли ґу ньому та гварять: што робиш ту шьловечьку? Та повідать: якыйсь живан ішоў і украў шматы і козу. Подь ко кралеви, хоть єсь голый. Привели го там. Та де ты быў? звідує краль, кедь у тебе шматы украли и козу. Та повідать: де єм быў, та-м ходиў тай вкраў мі і шматы і козу. Та краль му повідать: ту маш за козу і за шматя а ідь, бо то, повідать, мій сын зробйў. А ты — гварить до сына — ідь од мене геть — бо ты живан. Та потом сын зясь пішóў там, де быў зарукованый. Тай прийшóў там і звідує: што нового? Повідáуть: нічь нового. І почали свальбу робити. Потом писали за його вітцьом, за його материю, за братами и сестрами. І пришли там до того краля. Тай повідать тот краль, што прийшоў барз великый живан, быў у мене тай теперь мушу му дати мою дывку, бом му обіцяў. Тай повідать тот другый краль (отец власный): то ныт біды́, то лем мій сын мусить быти. Повідать: пусть го тут внука, най я віджу, што то за єден? Потом пустиў го. Та гварить тот живан: ту єм! повідать: справили мене живанóм. А отец повідать: Йой сыну, піў країны бым даў, штобы-м не маў такой ганьбы, як теперь. Та каже сын: няню, я быў живанóм а веце не буду ніґда. Та теперь уж я кральом буду. І докінчили свальбу і розійшли са. І жиють до днес, кедь не померли.

(Збійне). О худобнім шьловеку, што зарізаў корову і гостиў вшытокъ валал а потом скору поныс до вароша на продай та шмариў єй псу, а на другый ярмак пак прійшоў до того самого пса по пінязи, та не достаў, іми̂ў бити пса а пес драпкаючи са по мурі, вывалиў камінь, і посыпалі са пінязи з муру. Та потом повідаў тот шьловек ґаздім в селыі, штобы також продавалі псім скору а будут мати пінязи дос. Ґазды послухалі і збилі са зо статку. Тай поімалі того худобняка до міха, штобы го втопити; як собі сеґінь порадиў в біді а потом вшыткых ґаздох з валалу із беровом загнаў до воды скакати, гварячи, што там каждому дадут коні і віз. Справды беров и вшыткы ґаздове поскакали до воды і втопили

са а тот сеґінь зостаў наймудрійший. Быў єден шьловек барз худобный. Люде в селы са барз гостили а він сеґінь ніґде не ішоў са гостити. Та повідать свойі жены́: же́но, вшыткы са люде гостять, а мы ныт. Маў єдну корову та гварить: заріжме йі та са будем гостити. Покликали вшыткый валал тай корову зйіли. Потому взяў тоту скору с коровы і поныс до вароша а пес брехаў а він звідує: купи́ш? а пес брехнуў: гаў! А він гварить: коли мі даш, на другый ярмак? Та прийшоў домів назад. А жена звідать: де пінязі? Та там продаў єм єдному, та казаў мі, што дасть пінязі на другый ярмак. Та пішоў на другый ярмак. А тот пес там зясь быў. Дай мі пінязи! гвариў му. А тот пес на нього: гаў! же пінязи не є! А він взяў єден кый — бий пса! тай як са драпкаў пес по мурі та са камінь вываливў і пінязі са высыпалі. Та повідать тот ґазда: а відіш, же ты ту пінязі схова́ў а не хотыў мі-сь дати! Теперька позбераў собі тоты пінязі шумны тай пішоў домів. І каже жены: ту пінязи за скору твоєй коровы. Пішоў до корчмы та повідать: вы ша́лены, вы продавате по ва́роши, а я продаў єдному псови та мам пінязи дос! Тай тоты ґаздове — як учули — порізали каждый коровы тай си понесли скору до ва́роша ї де пса видыў та шмариў скору. Та прийшли на другый ярмак назад та не нашли ныішто. Прийшли домів та гварять: што з ним будеме робити, кедь він нас так с статку збиў? Тай поімали того сеґіня, упхали до міха тай завязали та положили пиля моста, штоб потом шмарити до воды. Та самы пішли пити. Та як са напили, єден гварить: идме посмотрити, што робить. А він позирать та все гварить: не буду вам за краля, бо пісмо не знам! Єден са пан надвіз та му гваріть: не квіч, я буду за краля, я пісмо знам! Та потом тот пан влыз внука в міх, даў тому худобному коні і віз: ід (идь) домів! а сам та квічи́ть в міху: буду вам за краля, бо я пісмо знам! Тогды выйшоў с корчмы єден та крічаў, кедь тото чуў: подьте, бо він нам за краля хоче быти! Тай потом выбігли вшыткы тай шмарили його до воды. Прийдуть домів: а він с кіньми и возом дома. І гварили му: та як ты ту верну́ў домів, кедь мы тя шма́рили до воды. А він повідать: вы глупы, кедь вы мене шмарили до воды та там ярмарок быў тай прийшоў єм домів, бо мы дали коні и віз. Та повідауть: небожата подьме і мы! та забра́ў ся цылый валал зясь к тому мостови. Та повідауть берову: скочь ты наперед, бо ты найстарший; як скочиш, абысь махаў рукоў то і мы підеме. Та потом беров скочиў, та як са топиў, то рукоў махаў — тай гварять: подьме, бо нас беров кличе тай вшыткы за рядом поскакали і потопили са. А тот до днеска зостаў наймудрійший.

(Збійне). Ісус Христос с сятым Петром просили ся у ґазды на ніч; та ґазда даў ім кучу, жебы спали. Зарань Христос пішоў дале, а ґазда побіг за ним та перевернуў го Христос в коня і поіднаў того коня фурманови на рік. По рокови відобраў того коня і знов пришли до хыжи тоґо ґазды, де спали в кучи. Коня нагнаў Христос в капусту в загородьі а сам гвойшоў до хыж та казаў женцьі коня с капусты выгнати. Женка выгнала коня та добре набила і заперла до той самой кучи, де Христос ночюваў. А Христос с сятым Петром ночювали в хыжи. На другый день рано Христос знов того ґазду справиў шьловеком. Ішоў Христос с сятым Петром та пришли до ґазды богáтого припрошати са на ніч. Ґазда ім повідать: я не мам про такых жебраків хыжу; ідте там: я мам єдну кучу, та ідте там. Христос Пан гварить: ідь Петре, посмоть, як там є? Посмотріў Петро та гварить, же там в тім хлыві млака. Бай пішлú там спати. Переспали до рана. Та рано ішли геть дякувати ґаздови за ніч. Та потом він выйшоў за нима а Христос Пан выняў єден гусаш (Zwanziger) тай пустиў на землю. Та тот ґазда выдыіў, што са засвітило на земли тай взяў до рук тай за нима ішоў. Петро са осмотріў тай каже: Пане, ґазда нас догонят. Та Петро посмоть на нього! Та повідать Петро: Пане, та то кінь а в пыску тримать гусаш. І потом пришли пиля корчмы. Та єдному фурманови там кінь здох; та повідать тот фурман Хрісту Пану: того коня поіднайте. Повідать Христос: поіднам, але лем на рік. І пойднаў го. Як уж рік выйде, ажебысь ту привіў, де теперь го береш. Уж походиў рік, прийшоў там акурат, де і быў Христос-Пан. Зясь там пришли, тай повідать: тусь? — Ту! — Но дай коня. Як оддаў го, загнали го до валалу. Пішоў тот кінь до загороды до капусты, там де бывала женá того ґазды. А потом Христос пан іс Петром пішли зясь там до єго жены: Приймеш нас жено ту на ніч? Повідать: прийму, прийму, бо мі ґазда рік теперь прияў двох жебраків тай пішоў за нима тай не прийшóў. Та повідать Христос: де же вам ґазда? — Та повідам Пане, што пішóў за тыма двоми жебраками, дай ныт го. Але Христос повідать: мате вы женко капусту, идте посмотрити, бо вам там кінь у капусті. Тай она пішла тай коня била моцно з дрывом і нагнала до тойі кучі, тай там з'охабила а кучу заперла. Прийшла внука. Христос гварить: а што, быў кінь в капусті? — Быў! бодай тя Бог скараў, та хоть лем добрі набила-м го. Та зарань гварить Христос Пан: ідте женко, посмотьте, што там кінь

робить? Она пішла тай отворила двери і стоіть уж такый хлоп, як і быў. Она са напу́дила барз тай вбігла до́ хыж. Та што там жено? Христос повідать. А она гварить: Пане, я са барз напу́діла, бо то мій ґазда. Та ідте го, заклічте нука до хыж! Як го ввела та посмотріла на нього: на рука́х і на нога́х пі́дковы. А видиш — рече Христос — як то добрі спати в млацьі, а теперь видиш, як ті на руках і на ногах пі́дковы — а я речу, же спадуг долов. Та теперь, повідать, узнаш, што я Бог!

2. Загадки і прислівя (пригварки).

Єдно' гваріт: змеркай Боже!, друге гваріт: світай Боже!, третє гваріт: як мі в ночи, так мі гво дни! (двери, выгляд і вода). Ц.

Рычит віл на сто гір, на сто потоків (гырмит). Т.

Сто червеных коный в єдні стайны, а прийде єден чорный та вшыткы выкопат (кочерга, грянь). Т.

Летіт пташок попід дашок, лем ся з нього кышкы торочат (чоўник ткацкый). Т.

Не роджене, а хрещене, ґамбы не ма, Бога хваліт (дзвін). Т.

Отец х повітю лежит, а сын по сьвітьі ходіт (оген і дым). Т.

Сідіт баба на клацику в чорнім кабатіку, приде ґу ный хлоп, она повіст: гоп! (колодка). Т.

Зьвідала ся катаринка дзвінка, ци дома гопко? (пытала ся мышка цьвірчка [сверщка], ци дома кіт?). Т.

Маю таку куру, што мі ся хоц де знесе (сныг). Т.

Родило ся, але не вмерло на сьвітьі (Лотова жінка). Т.

Менше од копыта, а занесе ґбол жита (квас). Кр.

Медже двома горами лежіт вепер обраный (в корытьі тьісто). Кр.

Штырмі братя ся доганяют, а не можут ся догонити (колеса). Кр.

Поле не міряне, увцьі не читаны, пастыр не єднаный (небо, зьвізды і місяц). Кр.

Єдно гваріт: смеркай Боже!, друге гваріт: світай Боже!, третє гваріт: як мі в ночи, так мі гво дни, все ся мушу по камі-ню товчи (выгляд, двері і вода т. є. потік). Кр.

Куріт, не ма піпкы, летіт, не ма кріла, сяде, не ма дупы (сныг). Кр.

Летіт біле, впаде жолтеє (яйце). Кр.

Червеный горночок, поўно в нім крупочок, а на верьхи чопочок (свербигузка, Frucht von Rosa canina). Кр.

В лысьі ся вроділо, в лысьі смерть пожило а по смерти душу і тыло носило (колыска). Кр.

Медже двома горами бют ся два бараны зо златыма рогами (дзвоны). Кр.

Сіва корова вшыткы горы позрывала, ішла домів зарычала (коса). Кр.

Насеред села грушка а од той грушкы од хыжи до хыжи кышкы ся торочат (церьков і стежкы до ней). Кр.

Ішла кума до кумы пожичити горця, а в тім горцу галабурда а на верьхи ябка (што зваряют шаты, кадзік [= зваряник] і ўахы а на верьху каміня). Кр.

Іде когут попід землю, косицьі му вонка (плуг). Кр.

Летіт, крила не́ ма, седне, рыци не́ ма, вкусіт, пыска не́ ма (сныг: як чловек выйде вонка босый, то вкусіт). Л.

Выйд на ня, подрыбай ня, лем ня не образь, дам ті другый раз (стром овоцный). Л.

Хода ходіт, віса вісіт, хиц! хода вісу за бороду (грушка, чловек). Л.

Ані не йіст, ані не щит, кед го бере, та врещит (ланцух). Л.

Штырмі братя ся лапают, не можут ся влапіті (колеса з воза). Л.

Штырмі братя до едного крячка сьікают (ціцкы у коровы і жохтар). Л.

Солодко молоко в окованім горци (оріх). Л.

В лысьі росне, на луцьі ся пасе, прийде меджі жены, то ся трясе (сіто). Л.

Шухту-мухту! по під білу плахту (вода попід люд [ляд]). Л.

Шухту-мухту! по під зелену плахту (коса по під траву, як косіт). Л.

Не на том тя браў, жебым с тобом спаў, але на том тя браў, жебым до тя живе тыло пхаў (скірны = чоботы, Stiefel). Л.

Явор рычит, баран бечит, кінь тягат (гуслі). Л.

Сыдит пані в кутіку в обторганім кабатіку (мітла). Л.

В хыжи сыдит, а вонка кукат (траґар, Tragbalken; кукат = позират). Л.

Хпала бочка с подочка, ныт такого беднаря, штобы ей побіў (яйце). Л.

Купіл коня през оґоня, прийде дому, оґон дома (хлоп купіл іглу а нитку мал дома). Л.

Два мырла, два тырла, штыры бздуны, штыры бігуны (коровы рогы, вымячка, ціцкы, ногы). Л.

Лем з яйця выйде, возме лісток до пыска, ся выкоцабне (выверне) та собі красньі піскат (коропатра, Rebhuhn). Л.

Якого дерева єст найвеце в лысьі? — Крівого. Лї.

Стьінце-веретьінце, на стредку мішок а с кінця буялка (мачька; буялка тут = хвіст кітки). Ки.

Чорненьке, маленьке, меса му са хце (терняк). Ки.

Штырмі братя під єдным капелюхом стоят (ноги зо стола). О.

В лысьі росло, в лысьі ся пасло, пришло до дому, красньі засьпівало (гуслі). О.

В лысьі росло, в лысьі ся пасло, пришло меджі бабы та ся трясло (сіто). О.

Што с хыжи не выжене? (дым). О.

Што вода не возьме? (тьінь). О.

Штыри ноги, дві підошвы, душу нема, душу носит (колыска). Лп.

Якый отец, такый сын, якый млынар, такый млын, яка матка, така Катка. Лег.

Двоми братя не за вельком гором а видьіти ша не можут (очи). Лег.

Стоіт пан в бороздьі о єдній нозьі, може присячі, же ма сто тысячі (бодяк). Лег.

Зельізный, отец, деревяна матка, а дьіравы дьіти (скринька, што ріже сьічку). Лег.

З десятьма штырі тягат (десятьма пальцми штыри ціцкы коровы доіт). Лег.

Сивеньке, маленьке, хоц якого пана приодьіє (ігла, што шаты шиє) Лег.

Летіт пташок попід дашок, черевка ся за ним влечут (чоўник). Лег.

Латка на латку, найменша на остатку (говно). Лег.

Коды ша мале ябко пріда? (кед велького ньіт). Крем.

Штырі орлы єдно яйко знеслі (штырі евангелісты єдно евангеліє написалі) Крем.

Зо штырьох каноныв биют до єдной горы, не можут єй розбіті (штырі ціцкы коровы не можут розбіті жохтар або дійник). Крем.

Ішоў дзяд споза гыр, нюс на собі пядесят скыр (цебуля). Крем.

До неба кеды найвеце дьірок? (Як ша зерно скосіт, та зо стеблох дьіркы ша до неба понавертают). Крем.

До гуща самы сейкы, а з гуща розмаіты і брежасты і рейкы (яйка, што садят над курку, а потом курчата). Крем.

Сідіт пані на клаціку в зеленім кабаціку, пріде дух розпуčіт єй брюх (пыльна блощіца, Feldwanze). Крем.

Ішол муж зо женом, брат зо сестром, нашли штырі ябка а ша подыділі та каждый взял по єднім цьілім а іщи єдно одложілі цыле (ішоў муж зо женом і братом своєй жены та нашлі штырі ябка etc.). Б.

Червеный горночок, поўно в ным крупочок (свербигузка, Hagebutte). Б.

Летіт пташок попід дашок, не ма крильца, ани перца, лем ша за ним волочат черевца (чоўнок іс цьівком). Б.

Дудла, в дудлы вода, а на дудлы шиба, а на шибі капелюшчьок, а на капелюшку чапка (лямпа). Б.

Сыдит пані в коморі волосы єй на дворі (морков). Б.

Векший угол, як комора (сірока). Б.

Сыдит пані на припецку, гварит, гварит по ньімецку (чир, як клохтит на припецку). Б.

Сыдит пан на даху, курит собі табаку (комин). Б.

Ішли госты попід мосты до червеного пана на гостину (горцы як ідут до пеца). Б.

Беру, квічіт, кладу, квічіт, лишу, мырчіт (ланц, ретяз або ретязка). Б.

Іде през воду а ся (ша) не замачат, іде през листя, не зашелестить (соньце). Б.

Дуб, на дубі дванадцет галузей, на каждi галузи по штырі гньізда, а в каждім гньіздьі по штырі фташата (рік). Б.

Цындрове дерево, винный смак, каменне серце, чом то так? (черешня). Б.

Хода ходит, віса вісіт, хыц вісу за бороду (слівка і чловек). Б.

Рычіт віл на сто гір, на сто кроків, на сто потоків (гырміт). Б.

Чом ворона до лыса иде? (бо лыс за ньом не піде). Б.

Чом пес кости грызе? (бо мяса не ма). Б.

Коли найвеце ґір на небо? (як жнива, кед покосят жито, та в каждій соломцьі ґірка єст а соломкы пообертаны ґірками на небо). Б.

Штырноґа збила тройноґу, пришла двойноґа била штырноґу, на што збила тройноґу? (кітка збила ринку, пришла ґаздыня, обила кітку, за то, што збила ринку). Б.

Летит, крил не ма, хпаде, пыска не ма а вкусит (сьніг, як хпаде до землы, то ся вийст, примерзне, заоначит ся до землы). Б.

Серед села бучьок, на тім бучьку яворик, на яворику конопелка, на конопелци глинка а до глинкы Бог дає (стіл: ноги з бука, віко з явора, на віку порток [= полотно, обрус], на портку миса а г мисьі йідло, яке Бог дає). Б.

Єдно гваріт: змеркай Боже! друге гваріт: цвітай (= свитай) Боже! третє гваріт: як мі гво дни, так мі в ночи, все ся мусю по каміньох товчі (двері гварят, жебы з нима не тріскалі, выгляд [fenestra] гваріт: жебы на нього смотрілі, третє гваріт вода в ярку: все мі єднак, як в ночи так гво дни). Б.

Хпаде с поду, не збє ся, а на воды розплыне [ся] ша (папір). Б.

Хпаде с поду, збє ся, а ныт того дрітовача, жебы го подрітовал (яйце). Б.

Жоўтеньке, маленьке, хоц якого пана з воза зожене (гівно; як хто хоче іти на двір). Б.

Меньше, як фтах, а высше хыжи полетит (пчола). Б.

Сіве, маленьке, хоц і великого пана прібере (ігла). Б.

Бараны бодут ся зо златыма рогами (дзвоны). Б.

Червена пані ма на голові чубицу, а на зады палицу (свербогузка, Hagebutte, Frucht von Rosa canina). Б.

На поли ся родило, души не мало а по смерти душу (sic!) достало (труна). Б.

На поли ся родит, в стайни стоіт, а по столы таньцує (сито). Б.

Купила єдна матка ябка і дала дытом по штырі; так ся єдному не достало; але пак од них одобрала а дала ім по три, та іші йі (матері) остали дві ябка (шіст было дытей а двадцет яблок — так достали по три ябка дыти а матцы остали дві ябка). Б.

Іде пані горі гором, ма на собі поўно віґанів (magy. viganó = сукня) а все йі видно зад (кура). Б.

Єдно дывча пасло гуси, пришол ґ ньому єден пан, са го жьвідує, кілко гусей ма? та він гварит йі: же ту маш дас сто — а она му повідат так: жебы было раз тілко і хпіл тілко і я жебым была гус, та бы было сто. І тот пан йі повідат: яка ты мудра, ты уж барз стара, ты уж маш сто років! А она повідат так: мій отец і моя мати і я, то маме сто років, а моя мама раз так стара, як я, а мій отец од моєй мамы пять років старший (Отец маў три штирадцет років, мати вісем і тридцет, ґівка девятнадцет, гусий было шіст і шісдесят). Б.

Выйд на ня, подер да ня, лем ня не полам, дам ті на другый раз (черешня, грушка, хоц котра садовина). Б.

Ішол дзяд з Баниц а нюс девят палиц, а на каждій палици по девят сучків (ґузиків), а на каждім сучку по девят цыдил, а в каждім цыдилы по девят кіток, а кажда кітка ма по девятеро котят. Б. (Число: $9^5 = 59.049$, девят і пядесят тысячі девят і штирадцет).

Были двоми яґрове, ішли с польовачкы і єден другого ся жьвідував, кілко заяців застрілиў. Так єден так гварил: кебы ты мі

дал єдного заяца, та бысме малі єднак обыдвомі, а як я бы ті дал єдного — ты бы мал два раз тілко, як я (єден мал пят заяців, другый сым). Б.

Двадцет шумных, тридцет мудрых, шісдесят блазнів а сто глупых (людскый вік). Б.

Летиг, крил не ма, сяде, гузицы не ма, вкусит, пыска не ма (шьныг). Б.

Два братя катуны ходили на поле (волы). Б.

Пили хлопы, бабы і дывкы, а хлопы платили по три дудкы, а бабы по два, а ґівкы по ґрайцарю і вшыткы ся напили за двадцет дудків (хлопів было пят, бабы были товдый дві — а єдна ґівка). Б.

Летит през поле, до потока скочит, голову не розбє (серна). Б.

Єдно рычіт, друге бечіт, третє плаче (бык, увца, коза). Б.

Порох доўго посыпаный, каждый по нім ходит, і злодыя бы поімало, кебы рýкы мало; як бы горі стало, до неба бы дістало (драга). Б.

Чом ворона до лыса летит? (бо лыс за ньом не піде). В.

Чом мыш носит і краде? (бо дыру ма). В.

Кілько раз воробель до рока крочит? (ани раз, бо лем скаче). В.

Деревяный горчок, з мяса прикрывка (будар=превет, Closette). В.

Не годен рушити з місця, жебы шьа не озвал, бо йойчит заєдно (ланц черчит, як го рушит). В.

З рана ходит на штырьох, о полудни на двох, по полудни на трьох (чловек: дытина рачькує [= лызе рачькы], як уж ма силу, ходит, а старый підпират шьа палицьом). В.

Два дни ма до рока шьват, а гоном (сильно, все, інтензивно) робит каждый ден (дзвоны: лем велику пятницу і суботу не дзвонит). В.

Іде хлоп до лыса, а до села смотрит (як возме топір на плечи, то хлоп іде до лыса, а топір смотрит до села). В.

На коня як выходити? (як на кобылу). В.

Де пан Біг не быў? (на суды не быў). В.

Што пан Біг нема? (брата). В.

Шість бургазів, чом пят? штырі скокы, чом три, з горы печат, з долу тече, чом так? (Єден пан післаў слугу по шіст колачи, та му не принюс лем пят, бо єден зйіў а із заяца печеного принюс лем три ногы, бо єдну зйіў — мам речи — а у фляшцы вина з долу выбіў дыру та выпіў). В.

Што по шьвятых у церкви? (порох). В.

Чі видиме попа брез головы? (брез головы видиме: бо піп высоко стоіт, а єден хлоп другому брез голову смотрит). В.

Ішол (sic!) хлоп брез лыс, нашол як палец, зробил дві корыта і корец, іши му зостало, як палец (кед піде брез лыс та найде жолуд і рострепе – та с того є штырі части). В.

Тристо веприв, кілько они яец мают? (ани єдного, бо сут вырізаны). В.

Хто коня зробил? (міщкарь). В.

Чого веце, чі конний, чі кобил? (коний веце, бо кед ідут коні і кобылы то гвариме: там коні). В.

В зелены одеджі роділ єм шьа на дереві, як шьа (ся) бунда роздерла, упал єм до землы (оріх). В.

У зимі шьа більыє, у ярі червеньыє, у лытьі зеленьыє, гв' осе́ни жоўкне (жоўтыє) [льїс]. В.

Бреше як пес, а є не пес (сука). В.

Хто дыда зробіл (справіл)? („тета, бо як бы теты не было, то бы дыда зас не было“ sic!). В.

Мам я кругленькый млынец, поўно у ньім колесец, хоц колесец має много, но не змеле він ничого (годинка). В.

Ішла жена брез лыс із єдным хлопом, стрітил ся з ньом пан і жьвідувал шьа, чі ся не боіт іти с тым хлопом? Она му повіла, же ся не боіт, же то йі родина. Він ся жьвідал, а яка? — а она повіла: єго отец был мому вітцу зять, а він меньі сын (она была оддата за хлопа, што пристал до ней, то был єй муж а отцови зять, а то был єй сын). В.

Шість ніг, штырі очи а дві печи (кед шедне [= сяде] женьска [= жінка] на кобылу; на увагу заслугують форми: дві печи місто тепер уживаних: два пецы). В.

Чорный платок гонит з лыса статок (гребінь чеше уши). В.

Зелена липка красны собі шьпіват, а кін на бараны ся кыват (гушлы). В.

Был шьвятый вечур, хто шьа найіл, та сытый был, а я выпил миску вару, а дві втекли до Грабу (жарт; Граб поблизке село в Галичині; в а р = капусна юха). В.

Ішоў єден з міста (Бардова) Доўголучан та шьа так скаржил: як бы не тота капусна юха, та бы так постил чловек, аж страх! В.

Йіхала мохналька попід поріг, жьвідала шьа свистуна, чі дома є мордун? (бігала мыш, пытала ся сверчка, чі дома кіт?) В.

Сидит пані в сані (в шьані, в сїні?), прекрасна мента на ньі, попід бріх гладко, а меджи ногами сладко (вівца). ВО.

Штырі ріжкы, два брішкы (заголовок, Kopfkissen). ВО.

Гев ріг, там ріг, выйд на мя про милый Біг (перина). ВО.

Зельізне пацятко клочаный хвіст мало (ігла). ВО.

Бере го, плаче, кладе, плаче, положит го — тихо (ланц). ВО.

Стоіт хлоп на перелозы о єдні нозы, міг бы присячи, же г ным єст тысячі (мак). ВО.

Летіт, крил не мат, сяде, рыци не мат, як тя вкусит, плакац мусиш (сьніг). ВО.

Летьіло, само собі жудрало, пташачі крильца мало (пчола). ВО.

Сидит пані на клаптику г вышиванім кабатику (цибуля). ВО.

Біле поле, мудрый на ным оре а сьіє чорне насьіня (писмо). Кеч.

Хто одомкнул водяный замок деревяным ключом і зась замкнул і веце го нихто ніґда не одомкне? (Мойсей, кед Ізраільтян провадил през море). Кеч.

А якый легнул вечур, якый встал рано (лягне молодший, встане старший). Кеч.

През чого не годен сьвіт быти? (та лем през імена). Кеч.

З яком могыком выйшол Адам копати пасыку (або поле)? (з новом, бо перший раз ішол до роботы). Кеч.

Було (было), ужь не буде, йіло черешны, іщи буде (дьівка віддала ся — а черешны буде йісти і яко невіста). Вап.

Роджене і не роджене (курка яйця знесла, а потому высьідьіла курята). Вап.

Каже єден: під чорном земльом на высокім дереві! а другый ся жьвідує: як то може быти? Каже перший: я тобі повідам, же прішол астряб і курку взял і зйіл! — а товды тот повіл: же правда, може быти. Вап.

Купіл коня през оґона, не завязал му хвіст аж дома (ігла). Вап.

Стоіт трійчак, прийде штырійчак, зваліт трійчака, а прийде двійчак бий! штырійчака, на што зваліл трійчака (стояла ринка, пришов кіт звалив ринку, прийшла ґаздыня, была за то кота). Вап.

Льіто-квіто, гво осени животноє (люде працуют, зберают с поля г льіты, а гво осени жиют). Вап.

По соломі ходит, а не шелестит (сонце). Кру.

Бук гучит, баран бечит а кін тягат (гуслі). Кру.

Кадуб, на кадобі робота, на роботьі москота, на москотьі форкота, на форкотьі видьіло, на видьільі льіса гора (= чело), на льісі горі густый льіс, в густім льісьі діки свіньі бігают а кривый берко іх заганят (= с пальцем ся пошкребают) (чловек). Кру.

Што Пан Біґ робит, коли дощ падат? (вельо болота і воды). Кру.

В чім дыру не годен вывертыти? (г воды). Кру.

Ліпа, а на ліпі конопа, на конопі гліна, у гліны зеліна а в зеліны свіня (стіл, на столї обрус, на обрусї миска, в мисці капуста а в капустї (ярпнї) свинина). Кру.

Квітне а насыня не мат, а не квітне, а насыня мат (конопля перша і друга) ВС. [друга часть тої загадки фальшива, бо у коноплї, що має насінє, цьвіти стовпикові flores pistilligeri)].

Што єст чеперате? (кед ся чловек хрестит). ВС.

Де сьвітило сонце, а уж веце ніґда не буде (колі ся море розступило, кед ішол Мойсей брез море). ВС.

Штырі души, пять голов, пальцы сто (як чловек умре, то штырмі го несуть, та штырі души а голов пят, бо і мертвого голова с'а рахує, пальцы сто то єст пят раз по двадцет). Бод.

Тот, што му треба, та не знат ны о чім, а тот, што купує, та му го не треба, а тот, што правіт, то не хоче тото (як помре, то купуют дочкы, а тот, што робит труну, то єму іши не треба). Бод.

Повідала страка на рака, же до ней пхал мунзака (жартуют так: ключ), а він с'а присыгал, же до ней не сыгал (была замкнута єдна півніця (або єден сыпанец), так прішлі злодыйі і ю одомклі — і пан на рано вышол зо свойім ключом і одомкнул тоту колодку і смотріт по своім маєтку, же уж є покрадженый (= покраденый) і так собі пан на свою челядь мысліт, же там бы ныхто не сміл вкрасти, лем оні. А оні ся барз присягалі, же оні до той колодкі с тым ключом не ходілі. А не с тым ключом была тота колодка одомкнута — бо збуйове, злодыйі іншим ключом отворілі тоту колодку і так покрали паньский маєток — а пан сі біды глєдал на челяди, але задарьмо, бо челядь не была віновата нічь). Бод.

Желызне теля а клочаный хвіст (ігла). Бод.

Ішол брат зо сестроў і ґазда зо женоў і прішлі ґу єдні яблоны і там былі штырі ябка на ты яблоны і кожде сі по єднім ябкові вырвало і іши єдно зістало (ґазда мал сестру того третього за жену, так былі брат зо сестроў і ґазда зо женоў, разом троє). Бод.

Солоко (= солодко) молоко в окованім горци (оріх). Бод. (гл. висше).

Шпло-мотовило, по під небеса с'а вило, по ньімецкы швандрикало, по нашому нич (нічь) не знало (дікы гускы). Бод.

Лытат пташок по під дашок, кышкы за ним с'а торочат (чонок ткацкий). Бод.

Єст такый віл, што выпє поўный воды діл (мороз). Бод.

Округленьке, чорненьке а найдале скочит (око). Бод.

Чорненьке, маленьке, мяса му с'а хоче (терен). Бод.

Єдно-друге, два округлы, шмык до дзюры (хлыб, лопата, пец). Пс.

Сидит пані на клацику х червенім кабатику, приде дух, роспучит йі брух (свербогуз). Др.

Де сонце засвітило а веце ніґда не засвітит (як Мойсей провадиў народ із Египту без море). Др.

Чого єст найвеце на тім сьвітьі? (Боской ласкы) Др.

Што няймасныйше на сьвіті? (земля наша мати). Др.

Де Бог не быў? (на страшнім судьі). Др.

Што няйкоротше і няйкрасше? (місяць Май: лем трі буквы мат). Др.

Колі Ісус Христос на єдні нозьі стояў? (колі на осла сьідаў на квітну недьілю, то єдну ногу до стременя вохпаў а на єдні стояў). Др.

Де быў Ісус Христос, кед не быў ані на небі, ані на земли? (сидьіў на осляти). Др.

Котрый человік ся народиў а не помер? (Ілия пророк). Др.

Хто ся през пупка народіл? (Адам). Др.

Што не роджене, а крещене і имено му дате? (дзвін). Др.

Хто взяў власну сестру за жену? (Каін). Др.

Ішоў єден чловек (чоловік) а віў зо собоў три річи: єдну воўка, другу капусту а третю барана. А мали перейти брез ріку, не мож было лем два річи взяти на чонок. Як він то превіз без чкоды? (Взяў первый раз воўка, і капусту, з'охабіў на другі стороны капусту, воўка взяў назад. Пришол на другу сторону, взяў вовка і барана і на другі стороны было вшытко). Др.

Чого было веце по потопі сьвіта воўків ці овец? (было веце воўків, бо воўчиця мат веце воўчинят, а вівця лем єдно овча, а найвеце два). Др.

Єст єдна така річ, што не мат ани рукы, ани ногы, ани не йіст, ани не пє, а ходит (годинка). Чрт.

Такого я мам єдного коня, што іс-под себе гной мече (млынец) Чрт.

Єден чловек раз са родиў, два разы гмер (Лазарь). Чрт.

Такы люде сут двомі, што са родили, ани не жиють, ани не гмерли (Илія і Енох). Чрт.

Коли дывка пышна і парадна (коли заручена). Чрт.

Чом то псу барз добрі на світьі жити, лем єдна біда на нього (біда, бо не знат, коли йісти буде). Чрт.

Двадцет красных, тридцет міцных, штыредцет мудрых а сто блазнів (коли мат чловек двадцет років, тогды красный, коли тридцет, тогды силный, коли мат штыредцет тогды мудрый, як мат сто років, тогды на блазеньскый розум сходит). Чрт.

Не чюдно мі, же кінь здох, лем мі то чюдно, хто псім даў знати (то не загадка, лем така пригварка). Чрт.

У Бога надьія, не у мене Матьія (пригварка). Чрт.

Ш чим (с чим) жена білша од ґазды? (з языком). Чрт.

Курка чом пиє воду, а не сикат? (бо йі на єдно іде вонка; bekanntlich werden bei den Vögeln Urin und Excremente durch die Kloake entfernt). Чрт.

Котрый кінь видит так на перед, як назад? (кінь сліпый). Чрт.

Закля заяц іде до льіса? (докля не прийде на середину, бо як уж с середины выходит, то уж з льіса иде). Чрт.

Кельо гороху до єдного жидля (горца) гвойде? (ани єден не гвойде, бо треба горох положити). Чрт.

В льісі росло, на луцьі са пасло, прийшло межи бабы тай са трясло (сито). Чрт.

Била двоножка штырножку, на што розбила тройножку (ґаздыня била мачку (= кітку), што розбила ринку). Чрт.

Стояла тройножка, пришла ґу ньі четверножка, а двойножка, як пришла, та била четверножку, няй не рушат тройножку (ринка, мачка, ґаздыня). Г.

Пришоў гідный до негідного та просиў од нього білше як цьілый світ (благобразный (= благообразный) Йосиф прийшоў до Пилата просити тьіло Христово). Г.

Водяна колодка а деревяный ключ (червоне море и палиця Мойсея, кед віў через море Израильтян). Г.

Обід гостя зйіў (пішла ворона, поімала мачьку та принесла воронятім, мачька са поправіла тай зйіла вороня́та). Г.

Колис цап (баран) іс коньом бесьідоваў тай коли? (Смык і струна — кед грати на гусльох). Г.

Хто с кого, Пан Біг з нього (Бог каре того, што сміє са з людей). Г.

Біда́ біду́ найде, хоц і сонце зайде. Г.

До Митра дывка хытра, а по Митрі хоц пец вытри. Г.

О тім на потім. Г.

В Калинові тіўко вір, як в плоты дыр (там фалечны люде). Г.

Кому піп, кому попадя, кому попова дьівка. Г.

На тунє каждый плюне. Г.

Зйіў два ракы, попахаў табакы, потрепаў бріх, тот все єднакый. Г.

Што по наглы, то по дяблы. Г.

Дзяйстра по убочи, а чорт перед очи (посаг промарниў а обстала зла жена). Г.

Дуй вітре по полю, я буду с тобою. Г. (примітна форма „тобою“ місто загально тут уживаних форм: тобоў, тобом).

Коза з воза а возови лекше. Г.

Коли гуска не годна плавати? (коли до малой воды прийде, то уж не годна плавати). Чаб.

Коли са бабі між ногами пінить? (кедь доіть корову у дійник). Чаб.

Коли са бабі між ногами дуркать? (кедь колотить молоко). Чаб.

Кіко на тоту хыжу шинґльів выйдуть? (ани єден, бо вшыткы вынесуть). Чаб.

За горами, за льісами червене паця квичить (гуслі). Зб.

Верьх перепе́рьх, льіс перельі́з, через воду перешоў, ні кус са не умашьа́ў (вітор). Зб.

3. Пісні.

Кед сом ішол з Гамерікы до дому,
Пострєтнул я там фраірєчку свою.
Фраірєчко моя люба, ци там же єст
Стара матка моя?
А не жиє она, не жиє:
Лежит она в ті глубокі долины.
А кебы я сом знаў, же мі моя матка не жиє,
Зостал бым са в Гамерицкій краины! Ц.

*

Был сом в Гамеріце, было мі там добрі,
Поєл єм там хльіба, не запомныім ныґда —
Поєл я там хльі́ба і кавею-м попил —
Лем Богу дякую, жем ся не утопіл! Ц.

*

Ідеме мы по ню на тым слыпым коню,
Кінь ся нам підшпотіл, дябол млоду вхопіл К.
(на свальбі спів).

*

У нашого кума рокыта прeквітат,
Якый кум наш добрый, с палюнком нас витат! К.

*

По садоньку ходила, фіялоньку садила,
Як садила, так і говорила:
Не єст того миленького,
Што я го любила! К.

*

В загородьі явір зелененькый,
Стоіт під ним хлопец молоденькый,
С тим я буду ночку ночувати,
С тим я буду собі розмавляти. К.

*

Пришлі наши придальници —
Што же мы йім даме йісти?
Сут там теркы піля церкви
Та най ідут грызти. К.

*

Ішоў козак берегою (sic!) капусту садити,
Сьіла на́ нього слыпа муха, казал ю забити —
У той мухы два кожухы, треті нагавичкы —
Што остане з нагавичок — будут рукавичкы. К.

*

Побіяй, побіяй, бо я побіяла, кельо разы буду на тя попатрала.
Побіяй, побіяй ґарґалечку-бечку, а тоту найлыпше, што на палінечку. Л.

*

Хоц я малючка, але я тонючка,
Стану ті ґу бочку яко фіялечка. Л.

*

До косцела єдно, а с косцела двоє,
А вшытко то, вшытко стара матка твоє! Л.
(сьпівают, як до шлюбу ідут).

*

Кукулечко, де єсь была,
Кед така гырмота была?
Я куку! зас куку!
Сидыла єм на буку! Л.

*

Почкай же ня, почкай на тей Бартанівцы,
Покед ня не почкаш, то ня почкай в вівсы! (Літманова на Спішу).

*

Ей поляна, поляна, ей зелена поляна,
Ей бодай ня мамічка на осынь выдаўа! (Камюнка на Спішу).

*

Буде мір, буде мір, будут хўопцы мерти,
Будут ся дывчата по ялічкох дерти. Ч.

*

Уж місячьок вышоў, каждый свою нашоў —
Лем я неборачьок меджі гусі зашоў! Ч.

*

Міла, моя міла, лем ті єдна віна:
При яречку быващ, ножкы не умываш!
Кед быс дале од яречку,
Тобыс гірше цыганечкы. Ор.

*

Фраіречко моя, ты ружо польова,
Кед я тя не віджу, боліт ня голова. Лп.

*

Горі селом ішол, а до нас не зыйшол —
Што шугаю робіш, кед до нас не сходіш! Лп.

*

Боже, Боже! яка-м хора!
Ідте вы мі по докторя
І по бабу, най ту баба
Веде ряду! (= порядок) Лп.

*

Поніже Фричовец выквітнул ядўовец,
Почекай ня міла, бо я з Бертотовец! Лп.

*

Горе од Браніска тече вода бістра —
Не можеш ю заставіц фраіречка пішна —
За другого пішла, ей не можеш єй забраніц! Лп.

*

Пошол бы я до вас каждый вечер,
Пред вашима двермі велька мочар —
Полож міла дручкі,
Пойдзем помалючкі
Каждый вечер! Лп.

*

Пошол бы я до вас, кебы я смел,
Кебысце мі далі, цобы я хцел:
Тото дывче шварне, цо ма очка чарны —
Тобы я хцел. Лп.

*

Я паробек (паробок) с Калушан,
Не мам жену, лєм сом сам —
Ей на цо мі, на цо млада жена,
Кед я мам зо себе дост страпеня.
Жене треба то і то:
Шіто, бардо, корыто —
Ей на цо мі, на цо млада жена,
Кед я мам зо себе дост страпеня!
Жены треба чіжмічкы,
На єй білы ножечкы —
Ей на цо мі на цо etc.
Жены треба фартушок
На округлы єй брушок —
Ей на цо мі etc.
Жены треба хустечку
На єй білу шиєчку —
Ей на цо мі etc. Лп.

*

Мочит дзевче конопе (коноплы)
В желєній убочи,
А шугай ся пріпатрят,
Же ма шварны очи.
Кебы такы очичка
Шварны предавалі,
Я бы их купела (купіла)
Свому фраірови.

Іщи-б му купела
Ціжмы з острожками,
Жебы се почеркал
Горе (горі) Кошицами. Лп.

*

А я бача вельми старый
Не дожием до яри,
Не буду мі кукулечкі кукац —
Гей та на моім кошарі!
Помалы овечкі горі рубанями,
Бо я бача старый не можу за вами —
Шак мы дост помалы, лем ты под за нами
Лем ся напасеме тей желеней травы! Лп.

*

Гору гай, долу гай
А на стредку Дунай —
Заплакало дзівче,
Заплакал і шугай.
Дзівче заплакало,
Же ся не оддало —
А шугай заплакал,
Же дзівчатко не взял. Лп.

*

У богатых дывочок по шеснадцет сорочок тра-ра-ра-ра!
А у мене єдинка на каждый день біленька „
А я вечер намочу о полночи полочу „
А на рано вмыю ся, прийдут хлопцы смію ся! „
У богатых веселя: берут дывкы за-порядь „
А я бідна стою там без помочи при дверях „
(На Лаборци, в Земплиньскій столици).

*

Не чудуйте мі ся люде, же я пребираю,
Такого я мужа хочу, якого я знаю:
Жебы люльку не куріл, табакы не нюхаў,
Чужи жонкы не любоваў, тілько мене слухаў! (На Лаборци).

*

Як уж мают іті до шлюбу, сьпівают (коли молода не має матери).

До стільця сыдаті, мамічкы не маті,
Зыд (=зійди) мамічко з неба, бо тя тераз треба.

А мамічко моя, благословте же ня,
Пан Бог благословиў тай і мы будеме. Ста.

*

Шкода тя Янічку, шкода твого мена,
Же ті не выросла в ті Старіны жена! Ста.

*

Сьпівайте мі горы, пташкове по полю,
Же я ша видала не на свою волю.
Ты сердечко моє с каменя твердого,
Роспучіш ша во мі од жалю велького. Ста.

*

А жалю мій жалю, я тя прежаліц мам,
Стара матко моя я тя з'охабіц мам!
Плачут мойі очи, як гво дни так в ночи,
Же ша не выспалі тамтой другой ночи.
А Боже мій Боже з високого неба,
Не дай ша дочекац воєнского хлєба! Ста.

*

Коло мліна, коло мліна голубі ша несут,
Моя міла нич не вінна, люде на ню брешут. Ста.

*

Ідеме в прідане, штосме хчера далі,
Жебысме віділі, ці єст красна пані.
Дайте же нам, дайте, што нам мате дати,
Бо вам стрішку ободреме, а під ножкы постелеме,
Бо нам зімно стати. (весїльна) Ста.

*

Явор, явор, біле древо, што мі буде шабля з него —
Шабля, шабля мальована од цысаря дарована.
Што мі цысар подароваў, же бы я му повойоваў. Ста.

*

Ей Боже, мій Боже, што буду робіті
З велького жалю не можу ходіті! Ста.

*

Ей дьівчата чуєте, де на траву підете,
І я піду за вами, накошу вам отавы.
Ей накошу, накошу, до стодолкы поношу,
Жебы мила мала мати
Што на зиму кравам дати! Ста.

*

Таньцую таньцую, ножкы мя не боля (м. болят)
Зы свойім фраіром, покаль моя воля. Крем.

*

Госа хлопцы до ряду, жена дома, а я ту,
Жена дома з дыткамі, а я пию с хлопцямі. Крем.

*

Не до терня, не до терня, бо терня коляче,
Под перину материну, перина горяча! Крем.

*

В угерскі крайіны Шаришска століца,
В ны єст стародавна гора Маковица,
Коло ней Руснаци барз худобно жиют,
Бо бесну пальінку шиткы радо пиют.
Шитко жидім далі нещасны предкове,
А што позостало, дают потомкове. Ком.

*

Рахуй гроши стиха, не зазнаєш лиха,
Хоц не дуже маме, а часом не знаме.
Раховати треба, ціс продал, ціс купіл,
Жебы без (бес) костуркы жид тя не облупіл! Ком.

(паньщарске)

За гором соньце заходит,
З хмар ся новый місяц родит.
Паньщар іде барз худобный,
Іде с паньского голодный.
Слабым кроком домів крачат,
Лем ся гев і там затачат.
А раз такой уж мал хпасти
Мусіл піля драгы сясти.
Там собі кус отпочинул,
В серци ся му жаль розвинул,
Же за дармо през ден робіл,
Ґ вечеру го гайдук побіл.
Я му робіл, як єм вгадал,
Він од мене веце жадал.
Вітер вільшинами віє,
Приспівуют соловійі,
Хтыли бы го потышити,
Жаль го не хоче лишити. Ком.

(Ті піснички з Комлоши здають ся бути написані письменним Руснаком а відтак переняті людом).

*

Не была єм дома, коноплы єм терла,
Хпало мі паздерко, добрі, што-м не гмерла. Б.

*

А гуси, гуси, поповы гуси
Сколомутили воду Марыси,
Наша Марыся хусточкы пере,
Сколомут ша йі на хусткы бере. Б.

*

Ішли качькы до млачькы
Назберати хробачькы
Качь! до дому качь!
Волала вас мац!
Ныіж качата прігнала,
Пару чіжем подерла —
Качь! до дому качь! etc. Б.

*

До саду дывчата, до саду,
Будете шіяти розсаду —
Іщи розсада не зышла
Уж ся наша любост розышла. Б.

*

За воду дывчата, за воду,
Будете шіяти лободу,
Іши лобода не зышла,
Уж ся наша любост розышла. Б.

*

„Віночок“ грають в Великдень і сьпівають:

Гоя, Дюндя гоя
Скочила до поля,
А с поля до гаю
Гоя Дюндя гоя,
Гоя Дюндя гоя!
А с поля до гаю,
Де тріскы падают
Гоя Дюндя etc.

А с поля до гаю
Мій любый шугаю
Гоя Дюндя гоя etc. Б.

*

Під дубиною, під зеленою
Сыдит голубок з голубиною.
А сыдит, сыдит, цылюют ся,
З сівыма крільцами обіймают ся.
А прішоў стрілец с темного луга,
Забил, розлучил с пары голуба.
Голубка забіл, голубку глапіл,
Сыпле пшенічку, лыє водичку.
Голубка не йіст, голубка не пє,
Под дубиною плакати іде.
Чом же ты не йіш, чом же ты не пєш
Под дубиною плакати ідеш?
Як я мам йісти, як я мам пити,
Кого-м любила, трудно забыти!
А прыд (= прийди) ты ґу мны, мам сым сто голубів
Та выбер собі, котрый ті любый.
Ходила я, глядала я, не нашла того свого милого,
Бо мій был милый, чорнобровилый (sic! чорнобрывый)
С чорныма очками, с сівыма крільцами. Б.

(властиво се пісня подільска — тут подекуди змінена відповідно до місцевого говору).

*

Мам служиц панови,
Волім цісарьови,
Кед хпаду с конічка,
Шабля мі задзвоніт! Б.

*

Не будеме йістц, не будеме пити,
Покаль нам не дате, чого мы ту прішлі.
Не будеме йісти капусту сычену,
Покаль нам не дате красну премилену.
Уж будеме йісти, уж будеме пити,
Бо уж сте нам дали, чого мы ту пришли. Б.

*

Сыдит дывча за столиком
Як ружовый квіт,
Выплакало чорні очка,
Змінил ся му шьвіт.

Чом ты плачеш, чом нарічеш,
Чого тобі жаль?
Того вінка зеленого,
Што ты мі го взял.
Чом ты товды не плакала
Колим ті го брал?
Не плакала, бо думала,
Же ты жартувал. Б.

Сыла муха на конопю,
Овалила квіт,
На што ты мі пані матко
Завязала шьвіт.
Вольіла-сь ня пані матко
До кляштора дац,
Была бым ся научіла
На орґанах грац.
А якы то за орґаны,
Цо граю в косцелє,
Сыдит дывча за столиком
Та гварит пацере. Б.

(весыльна: як ідут на весыля).

Де мы ідеме,
Дражку не видиме,
Добры люде видят,
Та нам доповідят.
Ідеме, ідеме піском-каменичком,
Піском-каменичком, муравом-травичком. Б.

(весыльна, як ідут з ним).

Ідеме, ідеме, де дві сьвічи горят,
Будеме дуркати, а чей нам отворят.
Ідеме мы по ню на рынявім коню,
Она ся радує, тіўко ся не здує. Б.

(як ідут мыти ся).

На ярок, на ярок ты суко лынива,
Бо ты уж сым рочків на ярку не была,
На ярку не была, ярок не видыла,
На ярок, на ярок ты суко лынива! Б.

(як ідут з мытя).

Мыли мы ся, мыли
На широкій ріни,
Молодята плачут,
Же ся змазурили. Б.

*

Анничько (Маричько) небого
Серця каменного,
А ці тобі не жаль
Вінка зеленого?
Ба яко мі не жаль,
Аж ня серце боліт,
Же ся мі стануло
Не по мойі воли! Б.

*

Заклы (= закля) я была маленька,
Колысала мя мамонька,
Гов-гов, гов-гов, гоя-гоя
Головонька бідна моя!
Тепер же я уж веліка,
Треба бы мі человіка Гов-гов etc.
В загородцы цьвіткы вют ся,
А за мною (форма галицка!) хлопцы бют ся Гов etc.
Не бійте ся, не ма за што,
Хоц я гарда, та ледашто Гов etc.
Заклы я ся не выдала,
Жадной біды я не знала Гов etc.
А тепер я біду знаю,
Позно лыгам, скоро встаю Гов etc.
Хыжу мести, сыни мести
І за плугом істи нести Гов etc.
Х пецу палю і квас місю,
Дытя плаче, я колышу Гов etc.
Ныж дытину покормила,
Кура миску загубила (= стовкла) Гов etc.
А муж ходит, подудрює,
Танец с кийом обіцує Гов etc.
Ныж я была молодиця,
Цыловали хлопцы в лица — Гов etc.

А тепер я стара баба
Не цілюют, хоцбым рада! Б.

(пісн властиво галицкого походженя змінена місцевим говором).

*

Під горами, під лысами зимный вітер віє,
Там покойный, богобойный Русин бідно жиє.
Подобно роду своєму жиє гво Карпатах,
Не завидит він никому г высоких палатах.
Пшеничного і житного хлыба він не просит,
Овес, ячмін кормит його і того не досыт.
Два волики і коровка, кляча не кована,
Сколько увец, ягнятенька — богацтва му даны.
Віно, пиво він не пиє, він тото не знає,
Но водичька із поточька жажду му вгашає.
Не треба му перины, коли утрудит ся,
Ляже на зелену траву, покойно проспит ся.
Мальовано, цифровано він ся не приберат,
Одежу, якой треба, сам собі прикрає.
Не у златых палатах пребыває гойно,
А у низкой халупины быває спокойно.
Єст він мудрый і розумный, хоц не учіл чколу,
Хто од нього чесно жадат, та оддаст по слову. Б.

[Книжні вірші (Павловича) переняті людом і подекуди змінені: „с писма, лем кус перемінено"].

(Весільна. Як молода в коморі, в свойі хыжи сьпівают:)

Выход же нам, выход с той новой коморы,
Выносяй ручничькы білы, дреліховы.
Выносяй ручничькы, выход же і сама,
Бо ты нам од Бога давно обіцяна! Б.

(як з молодицом ідут там, де молодый быват; перед єго дверями сьпівают:)

Як мы тады ходжували,
Марысю сме виджували,
Вчас раненько вставала,
На ручнічкы прядала. Б.

*

Уж минули мясничькы,
В цылім селы тихо,
Гушлі, басы заніміли
І цыґанім лихо.
І неборак пан староста
На грудьох захрыпнул,
Лежит біда у кочерьгах,
Іши гнес не хлыпнул.
І свашечка покашлює,
Не вырвеш з ней слова,
Лежит на припецку,
А смутна як сова.
На припецку лежит,
Тихо собі мурчит,
Ныт потыхи в корчмі,
У череві курчит.
Тяжко ґівочкы здыхают,
Поминула ім воля,
Поминула і надыя (надежда),
О нещасна доля.
Не журте ся о дывочкы (ґівочкы),
Ті пропали як тын — (?)
Приде і на вас зрят (?)
На зелену осын.
Бо в осени лыпше гуляти,
Як в зимі студеной,
Мож і босо поскакати
По траві зеленой.
Зародит Бог пшеничькы,
Жита, проса, вина,
Буде кашы пирогів
Гойныйша гостина.
І пчолкы ся нароят,
Меду ся направит (наварит)
Свашкам, дружкам і старостам
Гарла ся поправит! Б.

(Весыльна. Як прийдут по молодицу до єй хыжи).

Дали мы тя, дали
В пацуркові парты,
Выход же нам, выход
В білім пакінаті!
Іші мы тя дали
В зеленім віночьку,
Выход же нам выход
В тім білім рубочьку.

Як уж зачепена, то вже клічеме: „невіста" — і „молода баба" также „невіста". Б.

*

А на горі, горі дубина,
Любит мене, любит дывчина,
Любит она мене сердечно,
Мусю я єй взяти конечно. В.

*

Билас мя мамичко
З опаленым кыйом,
Жебы-м не смотріла
За парадным сыном.
Хоц быс мя мамичко
До полудня била,
Пополудни буду
Янічка любила! В.

*

Мила, моя мила
Тверды замкы мала,
Мотузком підперла,
Кыйом завязала. В.

Чюдуют шьа люде,
Де я шьа напила,
Я в свого нанашка
На гостины была! В.

*

Куды іду, туды іду,
Карчму не минаю,
Дай мі жиде горіўочькы,
Хоц ґроша не маю.
Ай мі і мойі женьі,
Бо підеме ведно додом.
Як домов прийдеме,
Будеме дашто йісти,
І так помаленькы

*

Зас до карчмы підеме.
До карчмы придеме,
Пити не можеме,
Бо не маме гроший,
Не даст качмар на борґ,
Бо не маме гроший.
Гварит, бысме пошлі додом,
Же даст погодивши. ВМ.

*

Летіт ворон з чуджых ċторон
Тай жалобно крявче,
Ой де-ж тота моя міла,
Што за мною плаче.
Ой не плач ты моя міла,
Не тужи за мною,
Бо я собі уж нашол
Десят за тобою! (на Спишу, Фільварок).

*

Гойже, гойже коло копы,
А мій милый вяже снопы;
Вяже, вяже, понаглят ся,
Аж му ся за калапом
Гарде пірко трясе. ВО.

*

Хто то там, хто то там під облачком піска?
Младый пан, младый пан кішасонку стіска.
Младый пан, младый пан, най мя не стіскают,
Бо я младе дывча, най мі покій дают. ВО.

*

Кед мя младу чепілі,
Куры с поду злетілі,
Сватове йіх лапалі,
Курцы ножкы зламали. ВО.

*

Сидит дывча за столічком
Як ружовый квіт,
Выплакала чорні очка
Зменіл єй шьа сьвіт.

Чом ты плачеш, чом нарікаш,
Чого тобі жаль?
Тогн вінка зеленого,
Што ты го мі взял! ВО.

*

Як сом ішол од Ганычкы ге-я-гой!
Черкали мі острожичкы драга душо моя!
Як черкалі, так бренкалі ге-я-гой!
Чорны очка заплакалі драга душо моя!
Чорны очка, што плачете? ге я-гой!
Шак вы мойі не будете! драга душо моя! Кеч.

*

А як я ся завізьму́! кіш андялом!
(kis angyalom=мій ангелик)
Лютеранку не возьму́ к. а.
Але возьму кальвінку к. а.
Рада пиє палынку к. а.
Тото дывча шумне є к. а.
Білы лем колачі є к. а.
Ей не тото братішку к. а.
З тенґерицы замішку к. а. Кеч.

*

Дзівкы, дзівкы на валалє,
А пониже банда грає —
А дзівчатко ся радує
Же ку бандзє рокує.
І я пойдзем, пойдзем
За воячка.
Одмінят мня там
Вапеньскы дзівчатка! Вап.

*

Ей яке слонко выходит,
Ей там сой Мадяр приходит,
Стріліл на ліжку, забіл Марішку,
Уж она там лежіт на брішку.
Мала она сукню зелену,
На главі хустку червену,
Очка чорнявы, личка румнявы —
Уж она там лежіт на брішку! Вап.

*

Напийме ся кумо-любо, бо уж не будеме,
Сонце низко, сабат близко: уж ся розійдеме! Вап.

*

Ты Сербине, Сербиноньку
Возми мене за женоньку!
Як я маю тебе взяти,
Коль у тебе лиха мати.
Ты вітрогон, яко мало,
Бодай тебе лихо взяло! Вап.

*

Міла моя, што робіш, што робіш?
Кравы гонят, а ты спіш?
Кравы гонят, заяли 2.
Твойі дома зостали.
Кед зостали, най стоят,
Шак то ганьба не моя,
Але ганьба мілого,
Штом заспала про нього! Вап.

*

Принесу ти паленочькы і вінка,
Выпий собі мій миленькый до денка!
Принесу ты паленочькы, шафрану,
А уж я ті мій миленькый не стану. Вап.

*

Як я помру, шумны мя сховайте,
На погріб мі дьівчатка ззолайте,
Жебы они добрі памяталі,
Же воячка поховати далі.
Як я помру, шумны мя сховайте,
На мой гробік розмарію садьте!
Так єй садьте, жебы ся пріяла,
Жебы моя міла памятала! Вап.

*

Ей косаре, косаре! дес-те коны пасли?
Стратила я перстенок е я гой!
Чисте го не нашлі?
Не нашлісме, не нашлі
Лем єсме видьіли,
Як го штырмі циґане е я гой!
На коліку несли! Вап.

*

販уєш ты ма миленька, же я пю,
Барже будеш бановати, як я вмру.
Як я буду на соломі лежати,
Тогды буде моя мила плакати! Вап.

*

Не буду. не буду дрібний овес косил,
Піду до Бардова, буду шаблю носил!
Шаблічька не моя, але цьісарьова,
Кед са з ньом вырубам, то сереньча моя! Вап.

*

До Свидника бы нам піти,
Там пуляка (=индика) бы купити,

Міркуй кочіш, мат дыры кіш,
Пуляка іщи вытратиш! Вап.

*

А чорт то не ґазда, хто сыно продає,
Свойім коням, волам житну сламу дає,
А як выйде на міст, коны тягат за хвіст,
А волы за рогы, коровы за ногы,
А свинї за рыла, а гускы за крила,
Качкы за клапачкы, куркы за пазуркы! Вап.

*

А рогуля, а рогуля —
На рогулї цибуля,
На цибулї різанец,
Под дївчатко на танец! Вап.

*

Оженил ся старый Русин,
Взял собі Русинку,
Не мала му що зварити,
Вср . . . му ся в ринку! Вап.

*

Шумный двір, шумный двір, шумне дївчатко в нїм,
Шумнї выховалі, кебы мі го далі! Вап.

*

Так мя огваряла в Вапеніку баба,
Бодай так курчала як в могилі жаба.
Так мя огварила в Вапеніку дївка,
Жебыс не зносила зеленого вінка!
Та мя огваряла в Вапеніку баба,
Жебы она зйіла рогатого дябла!
Жебы она зйіла, жебы з нейі рычал,
Жебы она знала дївоцкый обычай! Вап.

*

Пані, моя пані, ганіш мі роботу,
Ты мою роботу, я твою доброту! Вап.

*

Панове, панове, не робіт нам кривду,
Бо вы дїти мате, хто зна на што выйдут! Вап.

*

Матко моя стара
Дай мя за гусара,
Кед мя за ни не даш,
Скочу до Дуная. Вап.

*

Скочу до Дуная,
Дунай глубший буде,
Ци то ті мамічко,
Ци ті жаль не буде? Вап.

*

*

Як я стады піду,
Заграджу заградку,
Вапеньскі челяди
З'охабю памятку.
Хто коло ней піде,
Споминат мя буде,
Чкода Боже того,
Што заградка його! Вап.

*

Плакала мамічка,
Плакали дві сестры,
А якый то тяжкый,
Тот мундер воєньскый!
Не плач ты мамічко,
Не плачте дві сестры,
Шак то не барз тяжкый
Тот мундер воєньскый! Вап.

*

Тече вода быстро
Спід нового міста,
Не чекай мя дывка,
Чекай мя невіста! Вап.

*

Хто жалю наробил?
Ты го наробила!
Не я тя з'охабил,
Ты мя з'охабила! Вап.

*

Кошицы, Кошицы не ровно стоіте,
Не єдной матери жалю наробите! Вап.

*

Овцы мойі, овцы, мій златый кырдею,
Хто вас буде пасти, як я ся уженю?
Ой буде вас пасти злата пищалечка,
Буде навертати моя фраіречка. Вап.

*

В глубокій долины
Качька воду пиє,
Качур на ню волат:
Верний душе моя!
Вера ся не верну,
Бо ся зрады бою,
Не бой ты ся зрады,
Шак я качур младый! Вап.

*

Тераз єм ся розскакала,
Тераз же мі грайте,
Чорны буты поторганы,
Червены мі дайте!
Чорны буты до роботы,
Червены до танцю,
Под же зо мном танцювати
Шаленый Иванцю! Вап.

*

Дывчатко в фарбанцы!
Волкы на татарцы,
І мойі і твойі,
Подме обыдвоє! Вап.

*

До саду дывчата, до саду,
Будете сыяти розсаду,
Іши наша розсадонька не зышла,
Уже ся наша любость розышла. Вап.

*

Долом Вапеніком быстра вода біжит,
Уж мій старый отец в чорні землі лежит.
Лежит він там, лежит од єдного рочька,
Уж єму выгнілі з головічкы очька.

Станте отец горі, ужь сте ся выспалі,
Посмотьте сіроты, што по вас зосталі.
Не буду смотріти, смотте на ся самы,
Бо мойі очецька барз твердо заспалі.
Очька вызбілілі, што на вас смотрілі,
А ручькы одгнилі, што на вас робілі! Вап.

*

Поімала муху на бруху,
Дала ю варити на юху,
Зьвідала ся дьівка парібка,
Цы добра была полівка?
А деж бы то добра не была,
Кед мі моя міла варила!
Поімала блыху в варкочу,
Дала ей возити на кочу,
А ци бы ей причка возила,
Кед она мі с коча скочила! Вап.

*

Зеленый кафлінец, жоўтый пец,
Не знала мі мила хлыба впеч,
Лем єдну куречку упекла,
І тота іс пеца утекла. Вап.

*

Ах Боже, мій Боже,
Змилуй ся надо мном,
Або мя к собі возь,
Або што роб зо мном! Вап.

*

Весьільны.

Ідеме, ідеме
Понад густы сады,
По таке дьівчатко,
Што мат крівы лабы.
Ідеме, ідеме,
Де ся вода хвіє,
По таке дьівчатко,
Што ся радо сміє. Вап.

*

Стоіт свальба, стоіт,
Хто же на ню піде?
Мачька-поскрібачька,
Коцур за гудачька! Вап.

*

Панове, сватове
Поволі стріляйте,
Соломене село,
Лем го не запальте! Вап.

*

В Орішковім дворі
Студенку мурують,
Не ход там Михале,
Бо люде почують.
В Головача дворі
Комаркы лытают,
Не ход там Михале,
Бо тя покусают! Вап.

*

Кед ся Вапеняне
У сваты зберали,
Три дні і три ночи
Бочкоры платали.
Бочкоры платали,
Онучкы сшивали,
Як ся Вапеняне
У сваты зберали. В.

*

Панове, сватове,
Десте ся бавили,
Пиля Вапеника
Кобылу лупили! Вап.

*

Дали сте нам, дали,
Што ныі́де не суце,
Загнали на тріскы,
Та пришла плачучи. Вап.

*

Гоя дюндюсь-гоя! післала нас кральова гоя дюндюсь гоя!
„ чого вас прислала? „
„ чи маста готова? „
„ уж маста готова „
„ уже поставена „
„ ци нас там пустите? „
„ тяжкый товар мате? „
„ кед вам поламеме — „
„ та вам заплатиме „
„ што вы за то хцете? „
„ тото шварне дывча „
„ што сой го вырвете „ Вап.

*

Подувай вітричьку із горы, із долы,
Потыш пане Боже сіроты і ґдовы!
Уже-м та подувал із горы, із долы,
Уже-м потышивал сіроты і ґдовы! Вап.

*

Уж ідут дрітаре,
Уж су на граніци,
Мойого мілого
Лишили в Плавніци. (Порач на Спішу).
Пісал мі мілый ліст,
Ношу го на бочьку —
Жебым го чекала
До другого рочьку! (Порач на Спішу).

Повідал мі мілый,
Же ма штырі волы:
Буде мя возити
С хыжи до коморы.
А він мя не возил,
Лем ся на мя грозил,
Же мя буде бити,
Же не знам робити! Вап.

*

А Боже, мій Боже,
Якый-с мі дар дал,
Сама я не знам,
Як дякуват мам! Вап.

*

Махиляк, Махиляк,
Махиляк Андрашу,
Ци ты рад, ци ты рад —
Йідж з молоком кашу! Вап.

*

А Боже, а Боже, што ся набоженькам,
Ци я ся даколи доброты дочекам?

Дочекам, дочекам, але не знам коли,
Ци то того рочьку, ци то аж даколи? Вап.

*

Не тепер, не тепер
Орішкы збирают,
Але гво осени,
Кед самы падают! Вап.

*

Міла моя с чорныма очима,
Заробила тристо златых з нима,
А я робю, уж барже не можу,
Тристо златых зложити не можу! Вап.

*

Іде старый, бородатый
Ручисками трепле:
Якас біда ту лежала.
Іщи місце тепле!

А ты старый бородатый,
Не вчи ся брехати,
Когось ту поімал,
Было ті злапати! Вап.

*

За того парібка не дам я цібульі,
Котрый вчас раненько глядат свойі коньі!
Не глядай ты коня, бо він єст занятый:
На рихтарскім дворі бринчит бринчок на ньім. Вап.

*

Міла моя, чьорны очька,
Выйд же ґу мньі, верьх поточька!
Верьх поточка зеленого,
Дай мі личька руменого! Вап.

*

Шугай, шугай, шугайочьку,
Не жен ты ся того рочьку,
Того рочьку война буде,
Младой жены чкода буде! Вап.

*

Заяли, заяли воловаре волкы,
А я не чула, кед черкали дзвонкы. Вап.

*

Ей Боже, мій Боже з неба высокого,
Так єс ня покарал, як быс не мал кого. Вап.

*

Тышу я ся, тышу, в свойім жалы тышу,
Своє смутне серце на весело несу.
Як бы я ся Боже в жалю не тышила,
Давно бы я давно в чорні землы гнила. Вап.

*

Я бы к тобі шугай вышла,
Ты повідаш, же я пышна! Вап.

*

На поповім перелозы
Стоять трьоми в обозы,
Єден піп, другый дяк
І костюлник неборак.
Ци не біда, не публіка,
Біла баба человіка,
Біла го за дверми
З лопатом по ребрі.
А сусыда помогала,
Аж кочерьгу поламала,
Ци то піп, ци то дяк,
Ци костюлник неборак? Вап.

*

Наш пан превелебный не мают аренду,
Можут сой купити нову ревеpенду. Вап.

*

А в нашого пана брана мальована,
Мають пан кочіша, але лютерана.
Хоц я лютеран, я на то ничь пе дзбам,
Кед я мому пану конічка оседлам! Вап.

*

Сидыіла на сосны, плакала жалосны,
Піду за малого, коли він выросне. Вап.

*

Зажинай, зажинай тото яре житко,
До полудня кущок, пополудни шытко! Вап.

*

Ой жнеме, мы жнеме нашому панови,
Не видиме дражку ку его домови. Вап.

*

Ей я ся оженю,
Мам вівса в кешены,
І татаркы жмінку —
Выховам сі жінку. Вап.

*

Зелене, зелене, коло зеленого —
Танцовал мій милый, а я коло нього. Вап.

*

Боже, Боже якый то жаль,
Хто мя любіл, тот мя не взял,
Лем мя взял тот ледачина,
Штом го ныґда не видыла! Вап.

*

Гласи перевернені на свій лад гумором людовим.

1. глас. Чи я тобі мужу мій не жена,
Чи я тобі не твоя ґаздыня?
Штырі тыжны, два недылі
Я хыжу не мела! (мила!)
Стани мужу мій, не лежи,
Запряжи ты штырі волы,
С хыжи сміття вон вывези!

2. гл. Послухай ты як твоя жена красны співає!
Возмий ты на ню такый прут,
Што зоз ним люде мак трут,
Нажен ты єй во тісный кут!

3. гл. Посіяло дывчаточько копер (= ческ. kopr, руск. кріп) [зелененькый,
Жебы єго полюбил дячок молоденькый,
Поўну жменю гроший носит а диячка за ся просит.

4. гл. Сидыл козак над водою,
Тримат кобзу під пахою,
На кобзинцы выгрывае,
Долю свою проклинае:
Доле-ж моя нещасная,
Жена моя прекрасная,
Друга женка, як ластівка
Моя така, як жидівка.
Дала йісти без обруса,
Сама сыла як покуса.
Дала йісти, дала пити,
Сама сыла уши бити.

Забила уш на варісьі,
Замішала кашу в мисьі,
Люде гварять, же то свиня,
А то люба ми ґаздыня!

5. гл. Вчера лишенька была пянісенька,
Під сосною зеленою спати легла,
Прішол заяченько: скок на ню!
До дому лишенька, до дому!
Не лыгай спати під сосною зеленою!
Коль хрущова мати веселя справляла,
Зозуля сестричька рады додавала.
Баран во млыньі меле,
Овца міркы бере,
Лишка муку сьіє,
Заяц ся на ню сьміє,
Комар воду носит,
Блыха тысто місит,
А шара (шіра) гусочька до пеца саджає,
Гусак на ню сычит,
По єден хлыб смычит.
Медвідь ім контрує,
Воўк с козом танцує:
Гоя, коза, гоя
Чи будеш ты моя?
Поімаў ю за ніс,
Полетыл з ньом без лыс,
Ударил з ньом о пняк,
Выскочил з ней кутняк.
Гоя, коза гоя!
Ци ты тепер моя? Вап.

*

А долом, а долом там долом далеко,
Сут там двоє люде, барз ся радо видят.
Єдна стара баба барз ім завидыла,
Жоўтовлас-Янічка замуровац дала.
Почюла Ганічка по перший раз дзвона,
Пусти мя мамічко на жалосный погреб!
Дывко моя люба, ці бы ты была пес,
А жебы ты ішла хоть лем през єй двір.

Почюла Ганічка по другый раз дзвона —
Дывко моя люба, ід же ся приберай,
На жалосный погреб скоро ся понагляй!
Як Ганічка вышла, Янічко уж в гробі.
Гробаре, гробаре, прошу вас про Бога
Выймийте, выймийте Янічка із гроба!
Гробар єй послухал, Янічка єй вынял,
А як він го вынял, дораз єй обыял,
А як єй обыял, дораз єй задусил.
Янічка сховали та пониже церкви,
Ганічку сховали та повысше церкви.
На Янічку росне дробна розмарія,
А на Ганічцы росне та біла лелыя.
А так тото росло, аж церков преросло,
А так тото росло, аж ся в-єдно зросло.
Тота єго матка так ім завидыла,
Як люде до церкви, она зожинала.
А як люде с церкви она стопом стала.
А як стопом стала, словце прогварила:
А люде, прелюде по мны ся каяйте,
Де ся рады видят, побрати ся ім дайте! Кру.

*

Моя жена дома а я в Гамерицы,
А я в Гамерицы, робю у фабрицы.
Кед я х ті фабрицы жено буду робіц,
То ты жено можеш собі красны ходзіц.
Можеш красны ходзіц і пышны прібірац
А ґу тому можеш і фраіра тримац.
Як я х ті фабрицы перестану робіц,
То ты жено будеш гола-боса ходзіц.
Бо х ті Гамерицы лем самы панове,
А х ті Еуропі лем су красны ролы,
Лем су красны ролы, веліка порция (= великі податки).
А х ті Гамерицы добрі собі жиют,
Добрі собі жиют, кед іде робота,
Красны ся облече, як прийде субота.
Красны ся облече і шумны прибере,
Ничь він ся не старат, же му х полю гниє.
Же му х полю гниє, же му вода бере,
Бо йому до гавзу привезут фармеры.

До гавзу привезут, плацу не питают,
Аж на двадцетого, як педу (плацу) дістанут. ВСв.

*

Ей долом та долом там долом далеко,
Стоят мі там тоты три вінніцы,
А при тих вінніцох трое сиротята.
Іде ґу нім, іде мачоха не люта,
Несе на них, несе три терньовы пруты.
Як взяла, так бие тоты три сироты:
Ідте ле, ідте на своей мамы гріб!
А хто то там, хто по тім гробі дуркат?
О мы то мамічко, возте нас ґу собі!
Дыти мойі, дыти, што бысте ту йили?
Дыти мойі, дыти, што бысте ту пілі?
Йілі бысме, йілі ту чорну землічку,
Пілі бысме, пілі дождж‌ову росічку.
Дыти мойі, дыти ідте ґу мачосьі!
Вера не підеме, хоц ту загинеме!
Кед она нас мые, кырвьом вода плые, (= пливе).
Кед она нас чеше, летят з нас пелеши.
Она свойім дытьом кашу з млыком варит,
А нам сиротятім отрубы попаріт.
Кед нам хлыіба крае, як вербовый лісток,
Іщи ся назьвідат, ци вы зйісте вшытко?
А кед го не зйісте, дайте мому дзецку,
Най мі ся не валят по мойім припецку.
Кед нам хлыіба пече, хоробами мече,
Кед нам хлыіба крае, хоробами лае.
Она свойім дытьом пантлічкы купуе,
А нам сиротятім порвазкы (мотузкы) сануе. Ч.

*

Долом ей там долом, там долом далеко
Стоіт мі там стоіт церьков мурована,
А у тій церькові дванадцет олтарей,
При кождім олтарі дванац свычок горіт,
А при тім найвекшім сам сын Божий стойіт.
А за ним Дыва Мария стойіт.
Оглянула ся вонка: ай сыну, мій сыну
Не допущай вину, не допущай же дождж‌у кервавого!
Маю я там, маю трояке сіротство (сіроцтво),

Єдно мі сіротство: тоты стары люде,
Друге мі сіротство: ґдовцы і ґдовичкы,
Третє мі сіротство: тоты дробны дыти:
На камінцьох сыдят, дробный пісок йідят,
Самы ся ховают, мамічкы не мают. Ч.

6. 7. і 8 глас перевернено так:

6. Ці чуєш ты Іване, што твоя жена ділає? возми ты тот прут, що з ним мак трут: она хоче умерти, треба єй з мотузом потерти. 7. Я на то присягала. 8. жебы єм з мужом спала. ВС.

На „Гоя дюндю“ сьпівают:

А де ты ідеш чьорный баране? Гоя дюндя гоя!
До млына, до млына мій любый пане! „
А што там несеш чьорный баране? „
Пшеницу, пшеницу мій любый пане! „
А як ю змелеш чьорный баране? „
На зубер, на зубер мій любый пане! „ ВС.

(**Бодруджал**). Собіткы на Яна: старе зыля, што было сьвячене, палят і през тот оген скачут. Нове зыля сьвачене ховают аж знову до Яна. На „Собітках“ сьпівают:

На Яна, на Яна взялі хлопцы барана,
На Юр'я, на Юр'я, зйіли дывкы коцуря,
На Яна, на Якуба народіл с'а хлоп през клуба,
На Яна, на Яноша народіл с'а хлоп през носа.

*

А ты Марцю с фары, чом не йдеш на собітку?
Спечеме ти чорну кітку —
Ці варену, ці печену —
Ці с попелом потрясену! Бод.

*

Ніґдам тому не вірила, жебы жена мужа била,
А я била з мотовилом вчера вечур за комином! Бод.

*

Вышол на пляц тай затрубіл,
Заплат дывча, штом полюбіл,
По качаны, по капусты,
Котра дывка канджуриста.

Не такы мя любовалі,
Іши плацу не пыталі! Бод.

*

Думаш мила, же я блазен,
Же я тобі не докажем —
Докажем ти того фіґля,
Што не будеш дывкоў ныґда. Бод.

*

Качмарько молода у тім ширім полю,
Не дай хлопцьім пити, не давай у волю
Та няй ідут домів, няй ся понагляют,
Бо ім с'а фраіркы замуж выдавают. Бод.

*

Не бий мене мужу г ночи,
Бо ми выбєш чорны очи,
Буде заран біла днина,
Росповім ти, штом ти винна! Бод.

*

Дрімле мі с'а, дрімле,
Спац мі ся не хоче,
Лем мі за миленькым
Серденько трепоче! Бод.

*

Наша кумічка у полозьі лежит,
Дробных рыбок бажит.
Хоц бы мі ся пришло пóпас залюпати,
А свойі куміци рыбок налапати.
Стань кумічко горі дробны рыбкы йісти!
Не можу кумічко с той постелы злызти. Пс.

*

Вшытко є добре, што ся в краю водит,
Моя млада женка за другыма ходит.
Мам левольвер, што пят раз выстреліт,
Забием (= забию) тя мила з другым на постели.
Кебым не санувал свойі дробны дыти,
Такой той мінуты куля до тя влетіт.
Але бо саную свойі дробны дыти,
Даруєм ти живот аж до твоей смерти. Пс.

*

На „гоя дюндя“ поберут ся за рукы, крутят ся приспівуючи:

Ґомбора, ґомбора, ґундя кошарувна,
Га́двадьом, сере́двадьом цупом летіт, цуп! цупают в доліну. Пс.

*

До гаю, лішічка до гаю,
Зак ся наши дывчатка награют,
Бо наша уличка жоўтый лаз,
Обер собі улічку, котру знаш! Пс.

*

А у кертьі черешенька,
Под облачком два,
А уж с тобоў моя мила,
Та уж с тобоў зле!

Зостала-с ся самодруга,
Не знаш од кого,
Тераз будеш повідала
На мене самого.

На когож бы повідала,
Так лем пак на тебе,
Бо ты днуваў і ночуваў
А я по при тебе. Пс.

*

А кебы ми не промыло,
Запаліў бым хыжу білу,
Запаліў бым од косцела,
Жебы хыжа погорела! Пс.

*

Згоріла сушня до коріня,
Сьідай дьівче на кольіна,
Сьідай, сьідай по малючькы,
Побочкам тя по тихочькы! Пс.

*

Фраірка мі груба, за то не баную,
Хлопця дам до чколы, а сам ся зербую,
Хлопця дам до чколы, як білу лелыю,
А сам ся звербую меджи компаньію! Пс.

*

Ходиў бы я до вас каждый вечер,
Лем же под облачком велька мочар;
Поклад мила дручкы, пойдем по малючкы
Каждый вечер! Пс.

*

Летьіў орел понад море, зачаў голосити,
Яка біда худобному богату любити.
Як же ейі не любити, кед она є матна,
Сукня на ньі, як на паньі, кошуля гадвабна. Др.

*

Ґомбора, ґомбора, дюндя Кошарівна,
Середвадьом, варвадьом, сапаленькы цуп! Др.

Так приспівують на „гоя-дюндю“, пор. стор. 210.

Парафраза 8. гласу гл. стор. 204. 208.

Ішоў чернец з монастыря, стрітиў єго другый чернец: откуду ідеши брате черче? От Константина града. А ци там брате черче моя мати жиє? Уж твоя мати черче давно зумерла. Увы мны! увы мны! уж моя мати зумерла. Не дай мі ся моя мати на тім сьвіты доўго покутоваті! — Др.

Зберало дывчатко по лысьі траву,
Стрітило мілого при самім краю.
Де ты ся тут мілый взяў,
Щось мя вірны любоваў,
Із велікой любості
Тераз єс ня поняхал. Др.

*

Ламала я каліну
Трьом овечкам на зиму.
Ламала я цылый ден,
Трьом овечкам на тыжден. Др.

*

В недылю рад палыничку пию,
В понедылок не радый розлию.
Во второк іши не ґаздую,
При музици та потанцую —
В середу треба дашто робити,
В четвер треба уж домів іти,
В пятніцю, суботу
Треба сой раховати роботу! Др.

*

Уж нам пришла, пришла
Нова недыличька,
Пила бы ся, пила
Сладко паленичька.
А то пак з дня на ден,
Пила бы ся паленичька каждый ден! Др.

*

Вандрували жиды вшыткы еден раз,
Єден ся ім стратиў, мусыіў свиныі паст (пасц) —
Ой вай! шайдаріді-бом!
Народиў ся ім Месіяш,
Вшыткым жидім вывіяш —
Ой вай etc.
В калапі го купалі,
Вшыткы жиды вайкалі
Ой вай etc.
Коза была кресна мать,
А цап ходіл одрікать
Ой вай etc.
Привезлі го на краві,
Высте жиды каправы
Ой вай etc.
Привезли го на свиныі,
Высте жиды яко псы
Ай вай etc.
Ты жидівко зубата,
Ты безбожна проклята
Ой вай etc.

*

(На сватьбі співают:)

Ідеме, ідеме, де же мы станеме?
Пред Грицака на двір, під зеленый явір.
Вкажте ле, нам вкажте, няй ми го видиме,
За чим мы ту свого коничька трудиме. Г.

(як берут молодицю):

Выбивай, выбивай надо двері клинцы,
Кадыль ес вішала зелененькы вінцы! Г.

Выберай ся сыну
В счасливу годину } співают молодому.
По добру дытину!

Прилетіў соколонько
Пред Грицаків двороньков, } як уж прийдут
Почаў собі квилити, } з молодицьоў, співают
Де мат гньіздечко вити. Г.

В пєцу орал, в пєцу сял,
На пріпечку навертал,
Татарчаны волкы мал,
Іши він са добрі мал! Брв.

(**Страшкове**). На вечуркы ходят прясти до більших хыжох. Молоджава (парібци то „страшкове“) са прибере в цундры, пак ідут до другого дому, в хыжи ім співауть, а страшкове танцюют:)

Пришли до нас страшкове,
Чьорны буты мали,
Коло кошуль, коло ґатьій
Вышиване мали.
І я бы так вышыла,
Темна ніч мня зашла,
Каламаря мі не стало,
Пірко мі са поламало,
Свічька мі загасла.
Пришли до нас страшкове,
Што ім даме йисти?
Сут там теркы коло церкви,
Та няй идут грызти. Брв.

*

Попід лыс, попід лыс сама оскорода,
Не буду ті шугай по два раз молода.
Попід лыс, попід лыс дробна команічка,
Люблят мене хлопцы, хоц єм невелічка. Брв.

*

Фраіречко моя лем са не оддавай,
До моєго серьця жалю не додавай! Брв.

*

Любила-м писаря, навчиў мя писати,
Выстроіла-м фіґля, мусыіў колысати! Брв.

*

Червене яблочько, х кешени го носю,
Хто са на мя гныват, з ним го перепросю! Брв.

*

Дує вітер, дує, по долины гучит,
Хто не знат, што смуток,
Любост го научит.
Подувай вітрику з горы од Бескыда,
Оздай мі придуєш, кого я любила.
Іши подувай здолы од Дуная,
Оздай мі придуєш, кого віджу рада. Брв.

*

Камень, камень розваль са на двоє,
Потыш Пане Боже смутне серце моє! Брв.

*

Вечерочьок іде, хто же до нас прийде,
Мой мілый не прийде, бо за вілми иде. Брв.

*

Ішла-м через грунок, нашла-м собі дудок,
На ті мілый дудок, куп собі голубок.
Голубкові треба і йісти і пити,
А на льіто выйде, та хоче злетьіти. Брв.

*

Вечерічьок иде, дашто бым зробила:
Отворю облачок, патрім (патрю) на фраіра. Брв.

*

Червене яблочко што найчервеньійше;
Приспало са дьівча што найпарадньійше,
Хоц бы са приспала даяка служніця,
А то (Але) са проспала свойска парадніця.
Кедь єсь са пріспала, повідай на пана,
Буде твоя, буде превеліка слава! Брв.

*

Кедь єсь са приспала с паном урядничком,
Стискай собі брушок з гадвабноў пантличкоў.
Хоц бы я стискала з гадвабноў хустичкоў,
То я уж не буду надобноў дьівичкоў! Брв.

*

Кочіше парадный, я смердиш кониноў,
Не будеш ты спати под мойоў периноў,
Бо моя перина шнуром шнурована,
А твоя кошуля три рочькы не прана!
Возьму я йі, возьму, та я йі выперу,
На недьілю рано кочіша приберу! Брв.

*

Шугайова мати на мя кріво патріт,
Я на ню не буду, хоц єй мац не буду. Брв.

*

Фраірочько моя лем са не оддавай,
До мого серденька жалю не додавай. Брв.

*

Татарка не овес, од фраіра морес! *)
Од фраіра мого, няй мат кажда свого! Брв.

*

*) од фраіра морес! = од фраіра зася!

Пришло мі писаня з Угеля до Кошиц,
Же будут панове самы лучкы косиц.
Панове косити, паньчата вязати,
А сам солґабіроў снопочькы складати. Брв.

*

Як собі подумам о свойі мамцьі двор,
Жем по ньім ходила, як парадный конь! Брв.

*

Співала-м бы даку, але не знам яку,
Співала-м бы другу, мам фраіра слугу! Брв.

*

Чісарю, чісарю, нач тыльо вербуєш,
Не ореш, не сьієш, чім нас выгодуєш?
Не бійте са хлопцьі великого гладу,
Зацвило житьічко коло Мерекгазу. Брв.

*

В пятніцу заспівам, в суботу поплачу,
А недьіля прийде, то собі поскачу. Брв.

*

Чийі очка сивы, та сут справедлівы,
А чийі чорньійши та сут фалечньійши. Брв.

*

Чьорны очка мои нач тыльо плачете?
Каждый дябол спознат, же фраіра мате! Брв.

*

Мій милый рапавый, а я гладкой тварі,
Вера мя од нього нихто не одгварит! Брв.

*

Як собі заспівам, що (sic!) кому до того,
Ньіт на мойі главі старунку жадного.
Як на мойі главі старуночьок буде,
Мойім співаночькам ґнеська конец буде! Брв.

*

А біла, я біла, чом бы я не была,
Кедь я того рочьку на полю не была,
Кедь я того рочьку на полю не была,
На полю не была, дома не робіла,
А чом бы я, Боже, біла не ходила? Брв.

*

Такы мому шерцю жалі розжалены,
Як тото желызо в огню роспалене.
Як тото желызо не може угаснуц,
Так моє серденько не може упласнуц. Брв.

*

Як собі подумам о свою мамочьку
Падауть мі слызы на чьорну земльочьку.
Земличенько чьорна тяжко мі на тебе,
Зяла мі-с мамочьку глубоко до себе.
Я ті єй не зяла, лем ангелы душу,
А я грішне тыло прімати мушу! Брв.

*

Шумна тото гора, што не мат явора,
Шумне тото дывча, што не мат фраіра.
Не була (sic!) то правда ани не бувала,
Жеби шумна дывка фраіра не мала. Брв.

*

Што то за дерево, што над водоў стойіт,
Што то за паробок, што са дывкы бойіт! Брв.

*

Зазулічко, де-сь єсь была?
Коли така лыія была?
Я куку! я куку!
Сидыіла на буку.

Корова са нам втелила,
Мачька теля задусила.
Я куку! я куку!
Сидыіла на буку. Брв.

*

Калинка, калинка калинковый корінь,
Де са вродвт дывка, волыіў бы там камінь.
По камени ходят фурманы з возами,
А по дывцыі ходят люде з языками! Брв.

*

Шугайовы очи
Ходят по убочи
А мои за нима,
Здали бы са з нима. Брв.

*

Пискай югас, пискай,
Я буду співати,
А чей нам са будут
Голосы здавати. Брв.

*

Мой милый, мой милый, не чьорный, не білый,
А я єго мила як хустечка біла. Брв.

*

Ганічко тетина, будьме собі сестры,
Бо мы в єдні хыжи будеме невісты.
Ты будеш старшого, я буду младшого,
Жебы са не гнываў єден на другого. Брв.

*

А я дывчатіско з Лабірця,
На што бы я ішла за ґдовця,
Жебы на мя дыти плакалі,
Же підлу мачуху дісталі! Брв.

*

Шугай, шугай, щобысь робиў,
Якбы до нас инший ходиў?
Він бы ходиў, я бы са смяў,
Він бы любиў, я бы тя зяў! Брв.

*

Та сереньча моя, десь мі тогды была,
Коли я ся на тот, на тот світ родила?
А была я была там в сыньох за дверми,
Пустила-м ся до хыж, та двери заперли! Брв.

*

Засвіть мі місячьку высоко, не низко,
Бо я мам фраіра далеко, не блізко.
Бо я мам фраіра на третім валалы,
Закля ґ ньому прийду, та місячьок зайде! Брв.

*

Оралі, сіялі, я на пецу лежал,
Як йісти давалі, я на перед біжаў. Брв.

*

Таньцюйте дывчатка, таньцюйте,
А вы са хлопчіска радуйте.
Пониже села на лучкы підеме,
Тай там са добрі бавити будеме! Брв.

*

Кедь берете дывку, берьте і млынчівку —
Млынчівка кована, дывка мальована! Брв. (сварьбяна співанка).

*

Піде Ганя, піде, де са хлыб не родит,
Лем дрібны бандуркы, що іх йідят куркы. Брв. (сварьбяна співанка).

*

Заганяй, заганяй, жебы ті тырчало,
Жебы ті іс кольіс шины розмітало! Брв.

*

Нешаслива тота лава ой-ой-ой!
Що я на ны нічку спала ой-ой-ой!
Гоп-цуп! не было спац на ті лаві,
Булась мала векшу славу ой-ой-ой!
Не шасливый тот ґаночьок ой-ой-ой!
Де я на нім нічку спала Боже мой!
Не було спац на ґаночку ой-ой-ой!
Було ходзіц у віночку ой-ой-ой! Брв.

*

Не стискай. не стискай мои білы ручькы,
Бо мі попукаут на пальцох обручькы! Брв.

*

Тодыль собі, тодыль дывче роскошуе,
Коли свои власы долів росчешуе.
Як оно іх стане горі почесувац,
Не тота му буде зозулечька кукац! Брв.

*

Дывчино молода, подь мі там, де вода,
Та вода студена, де верьба желена! Брв.

*

Моя мила, моя мила як са маш?
Якы сладкы ґамбы маш!
Дай-же мі іх скоштувац,
Ці мі будут на недылю смакувац. Брв.

*

Од Уйгеля діч іде,
Уж мой мілый не прийде.
Хоц бы прийшоў на возы,
Уж вера мій не буде! Брв.

*

Лучкы покошены, попід валкы вода,
Ходит до нас Янчік як една ягода. МЛа.

*

Як ем ішол з войны міла хусты прала,
Я ей повіў: шестя! она заплакала.
Не плач міла, не плач, бо я іду з войны,

Бо я тобі несу коралята стройны,
Коралята стройны, хустечку гадвабну,
Жебы люде знали: мам фраірку ладну. МЛа.

*

Лают мя, биют мя, миленькый не дай мя,
Буду тя любити, покля буду жити —
А по мойі смерти няй тя люблять чорты! МЛа.

*

Моя міла задрімала, а я заспаў,
А хто же мі з-за калапа перко взяў
А то перко іс той дробной фяркы,
Што мі далі стародавні фраіркы. МЛа.

*

Кошулечьку білу, скоренькы нятягну —
Коло капелюшка позлочена стужка! МЛа.

*

Чкода, Боже, чкода лыса зеленого,
Же в ным не почуе пташка веселого,
Пташка веселого, ани ниякого,
Чкода, Боже, чкода лыса зеленого. МЛа.

*

Не про тебе жиде, корчма мурована,
Іно про паробків, жебы танцювали.
Танцюйте паробци, няй дывкы не стоят,
Няй ся стары бабы на танец не строят! МЛа.

*

Іши-м не любуваў, аж буду зачинац,
З бучька на яличьку буду прескакувац. МЛа.

*

Дывчино молода, чем си не заспіваш?
Заспівала-м бы-м си, кед я не мам нуты,
Бо ми зяли шевцы направляти буты! МЛа.

*

Не лай же ня, не лай, бо я тя не лала,
Бо я ся за тобоў дост набанувала.
Не бануй, не жалуй, жес моя не была,
Бо-б былас плакала, покля былас жила! МЛа.

*

В кошицкій касарнї хлопцї видят рано,
Што си попід горы бучкы розвивают.
Ши ся не розвила лем єдна липечька,
Што ю посаділа моя фраіречька. МЛа.

*

Фраірку шумну мам,
Кошулю брудну мам,
Хто мі ю выпере,
Кед не мам матери! МЛа.

На гоя-дюндю співають:

До гаю лишенька, до гаю,
Покля си дывчатичка выграю,
Мала ты Марічко жоўтый влас,
Обер же ты собі, котру знаш! МЛа.

*

Фраіречкы штырі про што сте ся білі?
Про тебе шугаю, бо-сме тя любілї.
Не бійте ся самы, буду я зоз вамі,
Я куплю вам ножі, поріжте се самі! МЛа.

*

Іду горі-долі, не виджу нікого,
Плаче моє серце з жалю великого,
Плач моє серце, плач, бо ты то добре знаш,
Же у тім валалы потышеня не маш! МЛа.

*

Горі рыбкы, горі быстроў водоў,
Тяжке розлучіня драга дуже с тобоў,
Як ся розлучают дробны рыбкы з водоў,
Так я ся розлучу драга душо с тобоў! МЛа.

*

Пішоў єм през ліс калинковый,
Нашоў єм там камінь мармуровый,
Спід каменя водічка выплива,
Повідж Ганця, чи ты справедлиза? МЛа.

*

Уж єм приспаў штырі,
Іши мя не били,

Тераз си заложу
Перко з розмарийі! МЛа.

*

Наша млада краљовна спала с пеца до говна,
Младый се прихопиў, младу з говна выхопиў. МЛа.

*

Ей люлю, мій люлю,
Де же я тя стулю?
Під зелену сосну
Дытину роскошну.
Колыш же ся, колыш
Колысочько мала,
Бо я уж не можу,
Бо ем з'уновала.
Колысала-м бы-м тя
Як гво дни, так в ночи,
Кебы ся діждала
Од тебе помочи.
А як я ся діждý
Жалю великого,
Чкода буде Боже
Колысаня мого!
Чючю ты мій, чючю!
Богу тя поручу,
Богу єдиному
Дитино-любино!
Усний же ми усний,
Милый Бог тя приспи,
Сама Божа мати,
Приде тя зогнати.
Гаю же мій гаю!
Підеме до раю,
А з раю до неба,
Бо там дытий треба! МЛа.

*

По садочьку ходила,
Фіялочкы садила,
Як садила так і говорила:
Ныт ту того, кого я любила! МЛа.

*

Темна ночька невидненька,
Болит мене головонька,
С кым я буду ночьку ночювати,
С кым я буду розмовляти! МЛа.

*

А Боже, мій Боже, што я наробила,
Же я руку дала, кого-м не любила.
Кого я любила і радо видыла,
С тым я ся на вікы розыйти мусыла! МЛа.

*

На „Гоя-дюндю“ самоперше співауть:

Пустте вы нас, пустте на Любову Дому,
На Любову Дому пре цысарску волю!
Мы вас не пустиме, слабы мосты маме!
Слабы мосты маме, вы бы поламалы.
Вы бы поламали, направиц не дали.
Што найкрасше дывче то вам з'охаблеме! Зб.

*

На роваш мамішько, на роваш,
Кому тото дывче выховаш?
Ей тобі то Янічку, тобі,
Кедь дасть Пан Бог здравішько (здравічко) на лето! Зб.

*

Орали бы штырі волы, орали,
Кебы мали поганяча з Муравы —
А вни мауть поганяча з Мондочька,
Не посіють, не поорють до рочька.

*

Поганя́й моя дывко, поганя́й,
Куплю я ті ла́йбічок за таля́р —
А мій любый апо, я не будзем за то поганя́ц!
Поганя́й моя дывко, поганя́й,
Куплю я ті пантлічок за таля́р!
А мій любый апо, я не будзем за то поганя́ц!
Поганя́й моя дывко, поганя́й
Я ті (ці) куплю перстенок за таляр!
А мій любый апо, я не будзем за то поганяц! Зб.

*

До дому куречку на мосцы (= мості)
Вытрепала куречку по хвосцы (= хвості),
До дому куречко, до дому
Не заваджай на мосцы нікому. Зб.

*

Вылетыла ластівочька зо скалы,
Зобудила мою милу зо спаня,
Ей ці ты спиш моя мила, ці ныт?
Моя ручька выроблена, твоя ныт! Зб.

*

Ей красша я, Янічку, яко ты,
Бо я собі заробіла на буты,
А ты лежиш лынивый лежуху
Лем си за пецом в кожуху! Зб.

*

Посыіяла я до заградкы лельію,
Прийшли волкы шугайовы зйіли ю.
Кебы-м знала, же то волкы не його,
Пішла бы я до берова на нього.
Пошла бы-м го до бірова оскаржиц,
Мусыіў бы мі розмарію заплаціц! Зб.

*

Ей сидыіло дзівчатко на ріночьку,
Дай мі го Божечько за жіночьку.
Твердо бы-м са пану Богу помоліў,
Кебы-м з ним на вечур погуториў! Зб.

(Забава на „Гоя-дюндю“: „Кашка“). З'імають са дыівкы до ланцу руками а у кашцыі дві танцюють а співають ім:

Обуй собі буты, гыбай до роботы, наша біла лельія!		(руками пока-
Поскочь до Дунаю, выбер собі с краю	„	зують по но-
Умый собі личко яко маковичко	„	гах, гласкають
Возмий си фартушок на тоўстенькый брушок	„	пальцями лице
		і т. и.).

(одна танцює, потом возьме собі другу до танцю — а тота перша піде до ланцу — а друга зостане тай собі пак другу возьме — а пак са розыійдуть та са поімауть знов до ланцу, бігауть по під рукы і так співауть:)

На широкім Дунаю штырі качькы плавають:
Кач! до дому кач! ожениў ся ткач!
Гоньте пулькы на лукы няй збирауть паукы
Кач! до дому кач! ожениў са ткач!
Гоньте качькы на мла́чькы, няй збирауть хробачькы
Кач! до дому кач! ожениў са ткач!

На ступцыі са бавлять. Поставауть за шором — та сяде по-дво — лем на єднім місци тро — а єдна дыівка єсть осібна, што с прутом уганять на до́кола то̀й кашкы, та уганять тота дыівка, жебы тоту третю (де єсть тро) поімала. Як ю поімать тай утне прутом; та тота, котру ударить, та уж тота піде уганяти с прутом, жебы зясь третю поімала. Як поімать третю тай утне с прутом та уж тота піде вганяти і так са бавлять покаль не з'унують (з'уніють).

(Забава: Крижик). Станути зясь у два шоры, а межи шорами положать в середины крижик с копачиків. Єдна дывка са зве Бог, а друга шьорт — та прийде тот Бог ід каждій дывцы та гварить: буль! буль! — а дывка, кедь му рече: здравый будь! та кедь са не засміє, то є боська, а як са засміє, то є шьортова. Гварить зясь тот чорт с тым крижиком: буль! буль! кедь са засміє дывка, то є шьортова. Котры дывкы са не сміють, то боськы суть, а што са сміють, то шьортовы. Та са пак поз'імауть на єден бік і на другый, та са так тримать єдна другойі та Бог і шьорт на передыі суть та гварять Бог шьортови: дай руку! а шьорт Богови: дай руку! Та са ухоплять за руку Бог іс шьортом та са тыгауть за рукы, та боговы дывкы та Бога тыгають а шьортовы шьорта. Та тыгауть, котрый вытягне, ці чорт, ці Бог та так са тыгауть, та са розорвуть, та тоты што са розорвуть та попадауть.

(Лопту бють). Парібци лопту бють. Та єден мать лопатку в руцы, а другый пиля нього стоіть та му лопту підмітює, жебы забиў лопту тамтым парібкім, што стоять на боцы і хаплять лопту ці до рук, ці до калапа, котрый до шього ухопить та як захопить лопту тай иде тот бити лопту, што ухопить. А другый уж іде підмітовати зясь — та зясь тот бє лопаткоў тых, што осібно стоять.

(Гусята). Дыти са бавлять в гусята. Сядуть собі до шору а стара гуска (дывка) над ними стоіть. Та піде у бік нароком, а гуся єдно утешьé. А она прийде та са звідує: де єй гуся? А дывчата, што стоять пиля тых гусят тай йі повідять: што го тхір взяў. А она покоўтать тій до головы, што йій повідать, же тхір гуся взяў: як мі веце даш тхорьови гуся взяти, то тя забю! Та так як уж вшыткы гусята забере тхір, та она зачне йойкати: де єй гусята — а они са пак розлетять, бо са поховáуть, та са розбіжать та кричáть: ґе-ґе! А гуска біжить за нима, скубе траву та іх склúкиє.

(На гáрьчікы). Дыти посідауть до шору єдно од другого далеко та кожда дывка мать дытину (хлопця або дывче) за гáрьчіка. А єдна дывка купиє од каждой гарьчіка. Тота гварить, што купиє: та продай мі того гарьчіка! Тота, што продавать гварить:

Я бы ті го не продала,
Бо я тяжко годовала,
С пыріжками напыхала.

Та пак біжáть, тота што купиє і тота, што продавать, та котра ід ньому прыбігне скорій та уж йій гарьчік. Зб.

(Гл. стор. 189. 201. 208. 210. 220. 222). (Конець буде).

Рік XI. Р. 1902 кн. I. Т. XLV.

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяці під редакциєю

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEVŚKYJ.

XI Jahrgang. 1902, I B. B. XLV.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

Вийшло 26/II. 1902 с. с.

ЗНАДОБИ
для пізнаня
угорскоруских говорів.

Подав **ІВАН ВЕРХРАТСКИЙ**.

(Конець).

В. СЛОВАРЕЦЬ.

а. а-де! Ц. hier атде.
амбрела Ц. Я. Schirm, Regenschirm it. ombrella.
Андро Крем. Андрей, Андрій.
анцияш Ван. антихрист. бодай тя анцияш побіл!
апа Зб. Vater. slovac. apa magy. apa.
астракіта У. стракіта У. астратік Ч. Aster chinensis, chinesische Sternblume.
астряб курячий МЛа. Hühnerhabicht, Astur palumbarius.
астряб пташачий МЛа. Finkenhabicht, Nisus communis.
астрябік Л. Лї. астрябик Т. Sperber, Finkenhabicht, Nisus communis.
б. бабарунка або божая коровічка Крем. Sonnenkäfer, Coccinella (namentl. septempunctata), божа коровичка.
бабин пес Ком. Raupe des Wolfsmilchschwärmers, Deilephila euphorbiae.
бабін пес У. Bärenraupe.
бабонити Ч. ворожити cf. psl. кабоуни superstitio.
бабскы лахы = женьске убранє. (в Чертіжнім) чепец, котрый може бути бурый (= фалдованый) або гладкый; чепец кладе ся на контю (= в кільце уложене волося на тімени), в котрій єст ігличька; чешут ся на продьіл; дьівкы плетут волося в варкоч о три льійкы, крайом ідут закруткы а ґу концу прионачит ся (приплете ся) жаба; у дьітий плетут на качькы; хусткы синї с кытайками (= кутасами) або чорны (льісовкы) с квітами; на шийі носят пацуркі о шість до дванадцять ніток; оплычата гладкы і до плеч, на оплычатах обшивкы, рукавы і стан; обшивкы застыгают ся або капчают ся; — лайблик вышиваный з борішатами, з ґузіками і бомбульками; подолок пришиває ся до оплычати с простого полотна; кабат купчий синій, може быти вызбираный на дрібно або фалдованый на широко (на

рідко), на то прийде хуста (= передник або шурц); — на ногах бочкоры, котрі ґу нозы привязуют ся строчанками або наволоками; — бабы носять кожушчата або кожухы. Кожушчата сут без рукавів; скірны сут спущаны або выбиваны. На рукы берут портята або плахтята.

багньіты Зб. багньіткы Бод. багнятка Кеч. Baumkätzchen. багньіты у рокыты Kätzchen der Saalweide.

базь! базь! С. так увцы волат — а гонит: аці! — козы волат і гонит: кеч! — статок рогатый (Hornvieh) волат: тельысь! або быцю на! — гонит: гейс! або ге! — гейс! = к собі, links. — ча! од себе, rechts. — свіны волат: туська-на! одганят: гуйса!

базь-на! базь-на! Ц. кличе до уць (овець), а як гонит: а-кеч! а-кеч!

базьічкы Ки. Kätzchen der Bäume.

байдати Крем. albernes Zeug zusammenschwatzen. вын байдат або байдже на тя = огваряє тя er verschwärzt dich, er verläumdet dich.

байдка gen. plur. байдкы Крем. albernes Geschwätz, Geplauder.

бакомпарты Су. Backenbart.

балаґувати Ки. in Müssiggang leben.

баламута Лк. in der Bedeut. Unannehmlichkeit. мал про нього баламуту er hatte seinetwegen Unannehmlichkeiten auszustehen. — баламута або лярма Лї. Lärm, Unruhe; Händel. баламуту робити = бурду чинити.

балувати Лп. in der Bedeut. Geschäfte führen. мы з рыбами не балуєме wir beschäftigen uns nicht mit dem Fischfange; wir führen keinen Fischhandel.

бамбулькы наґрульовіньі С. Früchte (kugelige Beeren) am Kartoffelkraut.

ба́мбух У. бамбу́х Зб. Magen namentl. Kuhmagen.

банджюр У. або жомб У. vom Wasser tief ausgespülte Stelle; Tiefstelle im Fluss.

банду́ра Б. бандурка Бод. Пс. Л. ВЛ... Kartoffel. єдна бандура Б. бандуркы або ґрульї Л. дікы рыют бандуркы die Wildschweine wühlen in den Kartoffelfeldern. cf. čech. brambor plur. brambory vielleicht mit Brandenburg zusammenzubringen, indem die Kartoffelknollen hauptsächlich von den Städten Norddeutschlands in den slav. Ländern verbreitet wurden; demnach „бандурка“ wäre statt „бранденбурка“.

бандурчаник Г. пляцок зростертых бандурок, Kartoffelkuchen plur. бандурчаникы.

бандурчіна Г. Зб. натина у бандурок, Stengel sammt Blättern der Kartoffelpflanze.

бандурята МЛа. Kartoffeln.

бандюра Лп. яма, што вода выбє cf. банджюр.

баник Чрт. plur. баникы. осух зо сыром або сыровник. банік Г. plur. банікы „що ся загинат до тыста сыр“ Käsekuchen.

банюр Ц. Lache cf. psl. банга λουτρόν, balneum cf. ital. bagno Bad.

баранок Кеч. kleine Bekassine, Gallinago gallinula.

бараніна К. месо з барана.

барбачія Су. Haubenlerche, Kothlerche Galerita cristata. по сьмітисках ходіт барбачія.

барз comp. барже superl. найбарже ВМ. slovac. barz, barze, najbarže.
баршан Лег. оксамит.
бачиско Г. Peitschenstiel, бичище cf. бат, батіг.
бацкати ся К. mit den Hörnern stossen, stechen. бацкают ся бараны = дуцкают ся cf. бости.
бацнути Кеч. Ста. mit Geräusch fallen, anschlagen. бацне с пальцьом er schlägt mit dem Finger an. бацне астрябік на воробля der Sperber stösst plötzlich auf den Sperling herab.
ба як нї! Кр. ja, warum denn nicht.
баюсы Ц. Бод. Су. Др. Schnurrbart. čech. valousy slovac. bajúzy. він не мат баюсы er hat keinen Schnurrbart.
безочливый С. unverschämt. slovac. bezočivý.
бемба ВСв. Tölpel.
берегівка У. Uferschwalbe, Cotyle riparia plur. берегівкы.
Бещад Ц. Бескид. за Бещадом.
бывати ВСв. wohnen. де пан превелебный бundefined? wo wohnt der geistliche Herr? бываня Wohnung; Wohnen.
быдля Ч. Vieh pol. bydlę.
былька Г. Stengel, Kraut. де былькы, там и бамбулькы (у бандурок) wo Stengel sind, dort giebt es auch Beeren (bei der Kartoffelpflanze).
былянка або нать Пс. былянка або натина Ван. Stengel sammt Blättern (bei der Kartoffelpflanze).
бынчати Ц. summen. пчолы бынчат.
бирка Т. У. Ком. бирька Брв. Assel, Oniscus. де мокровіто, там ша тримают биркы cf. čech. beruška = овечка (галицкі Лемки подекуди стоноги зовуть „овечкы").
бырько-на! Г. кличе вівцьі (зрівнай гал. бирки, берулечки čech. berušky).
быстріцкы слівкы Ц. угорскі сливки з околиць Бистриці.
бігун У. великий лен. — глушец У. Dreschlein. — пражец У. Springlein „пражит ся на слонку, сам выщірят ся".
бігунка Л. Laufkugel.
бідко Я. менший пташок, бідкат (кричить бід! бід!) по стромох, по вербох. Accentor alpinus, Flüevogel.
бідник В. П. armseliger Schlucker, armer Mensch, бідак, бідака, бідняга, бідняк, бідняка.
бідница В. armer Mann; arme Frau; бідната В. (gew. nur im Plural nom. sing. бідня) arme Leute.
білізнина Кр. Wäsche.
біўток Ч. Eiweiss.
більчок У. Су. Крем. Др. Eiweiss. жоўчок Eidotter.
білянка Л. Ком. білослива plur. білянкы.
біровати Лї. vermögen, im Stande sein. старый чловек му тельо огня дал, кельо біровал занести.
благый дощ К. ein Regen von mittlerer Stärke, дощ середный.
бланарь Б. Кеч. бланяр Ком. Glaser. іде бланарь, дам вічко заправити, бо мі ся збило Кеч. der Glaser kommt, ich lasse mir von ihm eine neue Fensterscheibe einsetzen, denn die alte wurde zerschlagen.
блыска або пліска ВО. Bachstelze.
бліскалка Ком. Nuphar luteum, Gelbe Teichrose.
блыщавка У. Ellritze, Phoxinus rivularis.

блюти У. ригати, speien. блюл = ригав.
блюхавіна У. слота, плюта, хляпа, хляпатуха Regenwetter.
бобалькы Л. галушкы з маком і медом.
боборунка Лп. У. Су. бобрунка П. Л. Т. Ч. Зб. Sonnenkäfer, Marienkäfer, Coccinella (namentl. septempunctata). приговорюють кладучи на руку бобрунку, щоби полєтьіла: „боборунко-рунко! де мя поведеш, ці до неба, ці до пекла? кед до неба, дам ті хлыіба, кед до пекла, дам ті с кийом!“ Лп. „боборунко-рунко! де нам полетіш, ці до неба, ці до землы? кед нам полетіш до неба, даме ті з маслом хлыіба, а кед до землы, не даме ті нич!“ У.
бодай тя Бог скарал ВО. Gottes Strafe möge dich ereilen, Gott möge dich strafen.
бодванка ВО. довгий шафлик. — шафлик = округлий з двома ухами.
Богу в руках Вап. etwa: Gott möge Sie gesund erhalten (wörtl. in Gottes Händen). auch in anderen Wendungen z. B. мам два быкы — Богу в руках.
Боже Вам дай здравя! В. Gott möge euch Gesundheit schenken.
Боже заплат! С. Крем. Gott vergelte es.
Божічко ВМ. Gott. (пещено, примильно). Божічку помож! lieber Gott, hilf in der Noth!
бозулька Кр. Hautauswuchs; Geschwulst. бозулька як кулька.
боіско П. Кеч. Tenne, тік „де молотят в стодольі“.
бойкати ся К. fürchten. не бойкай ся! (пещено до дытины).
бомбулькы на натіньі О. Beeren am Kartoffelkraut (бомбулька eigtl. ein kleiner, kugelrunder Gegenstand).
боровніцы Т. Heidelbeeren nom. sing. боровніца Vaccinium myrtillus.
бортак Б. gemeiner Flegel, gemeiner Kerl; Stümper.
босорка Т. Bufo, Kröte. босорка пхат ся до хыжи (властиве значенє: босорка = чарівниця, Hexe).
босорканя Лї. Кеч. 1) Kröte Bufo 2) Nachtschmetterling, Phalaena.
босяжник У. зыіля жоўто квітне.
боцманы Ком. великы кваскуваты ябка.
бочкорі Брв. ходаки. „ціґан море, підскоч горі, дам ті ґрейцар на бочкорі!“ дыти жартують.
бренчка Лп. Hahnenkamm, Rhinantus crista galli.
бридя Ч. бридь Су. Г. паскуда lemk. бридь і брид gen. fem. — така бридя Ч.
бриндзяник П. пляцок з бриндзьоў.
бринчок Вап. Schelle.
брок genit. броку О. Schrot cf. čech. broky.
бруньіти Лї. Ч. бруньчати О. summen. пчола брунит. хрущі брунят г ночи. Лї. Ч. хрущ бруньчіт О.
брусніца Ки. Futterschwinge.
будар В. Closette, Abort, Abtritt slovac. budár.
буков С. Buchennüsse, Bucheckern.
букывчак Крем. Buchfink, Fringilla coelebs. букывчак жере сыімя з дікого хабзу; почервенявый, чути го вше.
букодьірка gen. fem. букодьірча gen. neutr. Зб. Buchfink.

булькотати Ц. (о голосьі пуляка) kollern. пуляк булькоче der Truthahn kollert.
бунчати П. summen. гудак бунчит der Bockkäfer summt.
бурастый Лї. bräunlich. бурастый кінь.
бургаз В. Weinhaus magy, borház, де вино роблят.
бурка Ц. Sturm.
буроха Крем. Braunelle, Accentor modularis.
буряти В. zerstören. мусю верьх хыжи буряти.
буты Ваn. Зб. скірны, чоботи, Stiefel. pol. buty.
буяк К. Кру. Zuchtstier, Bullochs.
в. ваджувати ся до кого Ч. когось чіпати ся Händel suchen. до мене ся ваджує.
вайцо П. Ei. čech, vejce slovac. vajce. Ei, яйце. два вайца.
вайчак Ц. С. О. Лї. вальчак Hengst (але: яйце Ei). — вайчарь Л. idem (з словацкого vajčiak; руска форма була би: яйчак, яйчарь).
вакельыія на буку Ч. вакелея Ком. Zunderschwamm, Polyporus communis.
вал Ч. Welle. вода валы бє das Wasser schlägt Wellen.
валал Лї. Л. Бод. genit. валала Dorf, село; у Словаків звичайно dedina, рідко коли: valal.
вальбійка Лї. kleiner Fresstrog, мала вальбія. пайцата жрут з вальбійкы die Ferkel fressen aus dem Trog.
валок В. ряд покошеной травы.
валяти П. in der Bedeutung: schelten. в наремности валял мі до души = в гныві (в пересердю) кляв мою душу.
Ваньо або Янко Крем. Johann.
варішка Чрт. dem. von вареха, Kochlöffel. пригварка: што хыжка, иншака варішка.
варянка Чрт. с капусной юхы. — варянка С. „на воды — оне́ — муку заоначит — і тото завре тай варянка; йідят з ґрулями.
Васко Крем. Василь.
вдячность П. in der Bedeutung: Gefälligkeit. з вдячности aus Gefälligkeit з гречности.
ведля того Кеч. diesem gemäss slovac. vedla.
вельо Кр. Ки. К. С. Кр. viel čech. vele, pol. wiele. вельо кырві Кр. = дуже кырві Кр. viel Blut. вельо сньігу нападаўо Ки. = много снїгу нападало. — вельо ма лену? або кельо ма лену? С. wie viel Lein hat er? — єст вельо люда К. viele Leute sind versammelt. — в тамтой рубані вельо ягоды С. in dem anderen Waldschlage giebt es viele Erdbeeren.
вельке зьіля Ч. дают з медом або с палюнком на суху хворіст.
венґор Ч. plur. венґоры Aal, Anguilla vulgaris. pol. węgorz.
вера К. Лї. Су. wahrlich, in der That, wirklich. вода вера поробіла чкоду. das Wasser (die Ueberschwemmung) hat in der That Schaden angerichtet. — вера Боже! bei Gott! slovac. verabože čech. Bůh mi svědek.
верба червена У. Purpurweide Salix purpurea.
веретільник Г. Blindschleiche, Anguis fragilis.
верти С. sieden. молоко кыпіт або вре psl. **врѣти, врж, вриши** etc. — молоко верло = м. кипіло. — молоко заверло = м. закипіло.
верхніна або сметанка Ч. верхнянка Л. Sahne, Oberes.
верхност Чрт. Др. Obrigkeit čech. vrchnost, slovac. vrchnosť.

ветуля Бод. коза, што не мала кізлята.
выбіжка В. Rispengras, Poa.
выбуріти ся ВО. ausbrunzen. выбуріл ся = высикал ся.
выбуртати землю Лег. die Erde aufwühlen, den Boden aufwerfen. кыртиця як выбуртат землю, траву на кыртовінах трудно косіті.
вываленіско У. Rahne. вываленіска, де вывалены стромы.
вывихнена нога Т. verrenkter Fuss.
вывірка Кр. Т. вовірка Лї. Eichhörnchen. вывірка ся горі стромом выдре das Eichhorn klettert am Baume bis zum Wipfel hinauf. вовірка ма доўгый хвіст das Eichhorn hat einen langen Schwanz.
вывісковати Л. вывіскувати Ч. schreien, laut singen. вывіскує дывка або дывчіна, кед сьпіват. — сова вывіскує г ночи, гво дни спіт die Eule lässt bei Nacht ihr heulendes Geschrei ertönen, bei Tag schläft sie cf. russ. взвизгивать.
вывіяш П. genit. вывіяша Spassmacher, фіґляр.
выводити ся Ц. sich vermehren. в зимі не выводят ся вороблы, лем в лыты.
выгляд Ц. В. Лег. Брв. О. ВМ. выгляд або облак ВО. Fenster. кросенця до выгляду Fensterrahmen. вічко Fensterscheibe.
выглядати ВСв. ausspähen, aussuchen; вишукати.
выглядчик ВО. Guckfenster.
выграбкы Ки. дрібні отриньі, що остають по змолоченю збіжа.
выдьіти Кр. = подіти.
выдній кыс Су. Wasseramsel, Cinclus aquaticus. выдній кыс бызат, де вода іде шорно; на шорох в зімі.

выжен Чаб. gen. masc. Ernte čech. žeň. коли была на выжны.
вызбільіти Ван. verbleichen. очька вызбільіли die Augen verblichen.
вызирати II. ausschauen. так вызират, якбы град збиў.
вызор С. in der Bedeutung: Aussicht; Aussehen.
выкінчити роботу В. die Arbeit zu Ende führen, vollenden.
выконати ВСв. ausführen; vollführen; zu Stande bringen.
выкоцабнути ся Л. вывернути ся до горы ногами.
выментовати Лї. befreien, erlösen magy. megment.
вымячко С. Euter, Kuheuter. на вымячку.
винничка Ком. віннічка Кр. Johannisbeere. plur. винничкы, віннічки = порічки.
выорювати ся Кеч. ausgeackert werden. выорюют ся барз із землы хрущі beim Ackern kommen viele Käfer ans Tageslicht.
выпелешити ВСв. геть зовсім забрати, викоріните.
выпраскати Л випорскати.
выпучіті Лї. herausdrücken.
вир в воды (Земплиньск.) Wirbel, Strudel, Tiefstelle, deminut. вирчик.
выречи ВО. МЛа. aussprechen, він не може выречи або выгварити ВО. er kann nicht aussprechen. — она не вырече добрі sie spricht nicht gut aus.
высьвідченя Ван. Bestättigung.
выскічка К. Eichhörnchen, Sciurus vulgaris. „льітат як наўпа.“
выслебодіті Лї. висвободитн. befreien, erlösen.
высловіті У. mit Worten ausdrücken, ausdrücken. штобы

велькоможному пану тото высловіті добрі.

выстроіті с кым ВСв. jmd ausrichten; выстроіти хыжу ВСв. eine Hütte (ein Haus) bauen; errichten.

вытерезбити са Чрт. витверезити ся, nüchtern werden.

вытока Ч. купа оріхів, што наносит мыш (мыш выточна = Mus silvaticus, Waldmaus).

вытолковаті Ста. expliciren.

вытратити Ваn. verlieren. пуляка іщи вытратиш du wirst noch den Truthahn verlieren.

вытрут Кру. Schlammfliege, Eristalis tenax cf. трут, труд Drohne).

выхабити Б. выхабяти лишити, лишати. выхабят = випускає, лишає.

выгуліті шьа В. выпогодити са. За три дни не было хвільі, было дождловито, а тепер шьа выгуліло.

выхвиліті ся Кр. вибрати ся на погоду, випогодити ся. выхвіліт ся es wird heiteres Wetter.

выходжувати Л. часто выходити. выходжує серна з лыса.

вышмарити ВМ. выкинути, hinausschmeissen, hinauswerfen

веряйка. Ц. замок деревляний.

відіт ся. то мі ша відіт У. Ч. es scheint mir.

візріти ся Ц. пр. сонце ся візріло (коли блиснуло зпоза розсунених хмар).

вільгый О. feucht. церков вільга = ц. вохка psl. влъгкъ ἰκμαλέος, humidus.

вілкы Брв. Essgabel.

вінчанка Кру. шлюб, Trauung.

вісьта! У. (кличе до коній, як повозит) = на лїво, к собі — готьта! = на право, од себе. — вісьтя Г. = к собі. — гетьтя Г. од себе, на право.

в-істьі У. wahrlich, wahrhaftig, wirklich.

вітеріца Ч. вітерніца Ц. вітріца У. Wirbelwind.

вітік. вітічок Кр. Fitis-Laubvogel, Sylvia fitis.

віхтеліца Су. Ста. Sturmwind, Wirbelwind. віхтеліца закрутіла.

віяти Ст. in der Bedeutung: wedeln. пес віє хвостом = п. меле хвостом, виляє хвостом der Hund wedelt mit dem Schwanze.

влапіті Л. fangen, einfangen, штосме там влапілі?

власні братя Кр. leibliche Brüder, рідні братя.

внука П. im Inneren (повстало зъ: въдъну-ка).

водити ся Пс. дїяти ся. вшытко я добрі знам, што ся в краю водит.

водити ся П. пр. так ся водит so geht es, so ist es Brauch und Sitte.

возарня Чрт. возівня.

воздух Пс. Luft.

волати Ваn. К. rufen čech. volati. slovac volať. волати ся heissen, benannt werden. пор. укр. одволати in's Leben zurückrufen, zur Besinnung bringen. ледве-ледве одволали Трохима дїда. Наймичка Шевченка.

воўча мурянка Бод. Camponotus herculeanus, Rossameise.

воўча табака Зб. Lycoperdon, Stäubling.

воўчинец або псє молоко Крем. Euphorbia, Wolfsmilch.

воловар Ваn. воларь, Ochsenhirt.

волянка Ки. Wahl, čech. volení, volba.

воргы Ц. Lippen pol. wargi (nom. sing. ворга sprich: vorha).

ворожиля Пс. Бод. ворожилька Др. ворожка Брв. Marienkäfer, Sonnenkäfer, Son-

nenkälbchen, Coccinella (namentl. septempunctata).

вошкове зьіля Я. Ч. Ononis hircina, Hauhechel. як болят ногы с ходу, што свербіт на пятох, варіт зьіля; потом чухат.

врацати С. вертати in der Bedeutung: speien, блювати slovac. vracat'.

вред або чіряк Ста. Geschwür čech. vřed. słovac. vred.

врещати Л. schreien, верещати čech. vřestěti pol. wrzeszczeć.

вроза Су. „що ся біч увяже“ Peitschenschlinge.

всьіліякый Ц. allerlei čech. všelijaký. всьіліякы птахы.

всягды Лп. überall.

вчасный Л. früh. čech. časný.

вше Л. Крем. immer, все.

вштуріті Лї упхати, впхати hineinstecken.

вячати Др. meckern. коза вячит, кричит: ве! ве!

г. Ruthenisches **г** wird wie **h** im Čechischen ausgesprochen, also: гора, гомок, гнетка sprich: hora, homok, hnetka).

гадіна Ч. в фольварку на Спішу — collect. куры, гуси, качькы, также дьіти. Hühner, Gänse, Enten, auch: Kinder.

гайдамар Ч. Словяки зовут ляхы: „гайдамары“ і „ґбуры“.

гайтол У. горнік, Hegebereiter.

гальбія Крем. або шафель „пре свіньі“. Fresstrog (cf. вальбія).

гардый Ком. in der Bedeut. schön. час гардый schönes Wetter. Кебы даў нам Бог часу гардого заран, то бысме ся ялі лукы косити, бо уж нам і жита пристают; а потім дале кебы нам Бог даў часу та такой і вівсы дыйдут. — гардьі adv. пр. камінна ружа гардьі цвине Г. Die Pfingstrose blüht schön.

гаренґ Т. гарінґ П. Häring, Clupea harengus. млькчак Т. Milchner, Männchen des Häringes cf. slovac. mlieko, pol. mleko psl. млѣко γάλα, lac). кашаник Т. Rogener, Weibchen des Häringes.

гафлик Кр. Haft, Häftel гафликы або ключкы. ukr. гаплик.

гачок С. Angelhacken; Angel, удка. імат рыбу на гачок.

гачурік Ц. коник, лошук. гачурка Ц. лошиця, кобилка.

гвадити Б. (увадити) привязати, присилити. гвадит статок ґ жолобу = вяже (привязує) худобу до жолоба.

ґвара К. бесїда, мова. Rede, das Gesprochene. пан мою гвару спісує. — гварити Ц. К. Б.... говорити.

гвіздати С. Крем. pfeifen čech. hvizdati, slovac. hvízdat. гвїздат на ґамбі або на пальцу, піскат на піщалцьі С. гвіздат на хробачным оріху С.

гев і там Ком. hier und dort.

ге-ле-ге! Г. komm her! Уль, ге-ле-ге! Julie komm her!

гевка Г. hier, da.

гевси ВО. сюда.

гей Ком. Ста. ja; so ist es.

гейс-берта! Кеч. гейс-бертя! Г. гейс биртя! Вап. = к собі, на льіво (так поганят волы); ча! = од себе, на право.

гей к собі! Лег. гонит волы на льіво; — на право волат ча! од себе!

гыркыня Кр. Pfefferschwamm, Pfefferling Agaricus piperatus.

гырчка Кр. боляк, Geschwür, Beule slovac. hrča, hrčka.

гырмота Лї. Я. Л. Donnerrollen; Donnerwetter. ішла гырмота.

гырьовитый Кр. struppig, haarig, пелехатый, кострубатый cf. гира, гиря.

гыталь Ц. Stengel, dickere Blattrippe. гусеніцы обйіли капусту, лем остали самы гыталы. єден гыталь.

гычаля Т. collect. gen. neutr. dickere Blattrippen. лем гычаля стоіт с капусты, так обйіла гусеніца cf. гыталь cf. hal. гичка lemk. гыка [гыка+ѣль = гычаль].

гышель Зб. gen. fem. tibia, Schienbein. єдна гышель. дві гы́шели cf. hal. ґаджало plur. ґаджала.

гівняр (ь) Г. Rosskäfer; Geotrupes stercorarius.

гіцувати желызо С. барз роспечи hitzen, stark erhitzen.

гліг Кеч. Hagedorn, Weissdorn, Crataegus (в Галичинї часто глід).

глінка У. Thon.

глогинька МЛа. Weissdornfrucht. глогынькы по глогох.

глушец Кру. Лї. Dreschlein (Linum usitatissimum var. vulgare декуди в Галичинї: молотень). пражец Кру. Springlein (Linum usitatissimum var. crepitans в Галич. скочень). „глушец чорный, пражец пожоутявый — а єст іщи вівсяк або лен дикый, што хоснуют лем на олый". Кру. глушец = „лен што не выпорскат, треба його молотити". Лї.

глушка Ц. Крем. Лї. Typhus.

глядило Зб. Spiegel, εἴσοπτρον, speculum.

гнетка Л. bald. čech. hned = bald, schnell.

говедо К. Hornvieh, Vieh čech. hovado psl. говѧдо bos.

говядина К. месо зо статку рогатого Ochsenfleisch, Hornviehfleisch.

годинка П. Taschenuhr. година Uhr čech. hodina. кель годин? quota hora (кед ся зьвідат).

годко Ц. Wiedehopf Upupa epops cf. hal. гудик.

гойный ВМ. reichlich, ergiebig. гойно жити im Überfluss leben.

гойже ВО. interj. heisa!

головач Брв. головачік Лї. Froschlarve. головач У. Лї. Cottus, Groppe „жабску голову мат головач" У.

головенька Бод. Кеч. головинька Froschlarve, Kaulquappe головенькы г воды die Froschlarven leben im Wasser.

головічька Вап. Köpfchen; Kopf (пещено).

голька Вап. пшениця-голька unbegrannter Weizen.

голод Вап. Rumex acetosa, gemeiner Ampfer.

голя або голятко С. noch nackter Nestvogel plur. голята, голятка.

голяк або бритов Др. У. Rasiermesser.

гомок Б. Erdhaufen, Haufen, Hügel. кыртица нарыє гомкы.

горар Лї. „што по горах ходіт і на лысы позір даст" побережник, лїсовый, гайник.

горізнач Т горізначкы Т. „до горы ногами".

горох Ком. in der Bedeutung: Finne, Cysticercus cellulosae. солоніна гороховіта або крупніста finniger Speck.

горячий Ц. heiss в К. горуций (з словацкого horúci, ческ. horaucí) adv. горячо з слов. горуцо.

госа! Крем. interj. heisa. госа хлопцы до ряду!

гоя-дюндя Вап. забава людова перед церквою на свята великодні, те що в Галичинї: га-

гілки, галагівки, гаївки, гагулки. На Спішу грают „городичкы“.
грабати сьіно С. Heu rechen.
грабок Су. грабак Wiesenknarrer, Wachtelkönig, Crex pratensis. два грабкы.
грамузджа або різджа У. Reisig.
гранчити Т. припікати, bähen. хльіб гранченый = фалаток хльіба припалит на шпаргеты Bähschnitt cf. ukr. грінка.
грозньі Ч. adv. in der Bedeutung: sehr. грозньі хваліті sehr loben (eigtl. грозный furchtbar).
грозно віпограду Л. Weintraube.
громада Су. Haufen. велька громада каменя grosser Steinhaufen. нагорний каменя до громады = згорни каміня до купы scharre die Steine in einen Haufen zusammen čech. slovac. hromada Haufen.
грубе тьіло Крем. Oberschenkel.
грубнути Л. dick werden. грубне хвіст der Schwanz wird dicker.
грудя Кру. collect. gen. neutr. Erdklumpen. штоб пе было грудя.
губіті Ч. Л. in der Bedeut. verderben, zerstören. медведікы гублят ґрулы die Maulwurfsgrillen oder Werren verderben die Kartoffeln. медвідь овес губіт der Bär verursacht grossen Schaden auf den Haferfeldern.
гудак. гудачок Кру. Лег. II. Cerambyx, Bockkäfer. гудак по дереві ходит а гучит; мат довгы баюсы або рожкы. (Die Bockkäfer können durch Reiben des Pronotum an das Mesonotum ein zirpendes cder knarrendes Geräusch verursachen, deshalb der Name: гудак = eigtl. Musikant. Aus eben diesem Grunde werden Bockkäfer in Ostgalizien скрипуни́, скри́пники benannt. Dorcadion holosericeum, eine häufig in Podolien vorkommende Bockkäferart, ist bei dem Volke um Ternopil unter dem Namen музичка bekannt. s. Початкы до уложеня номенклятури і терминологиї природописної, народної. I. нап. Іван Верхратский. Львів. 1864. стор. 6).
гудкати Т. пр. люде гудкают man munkelt.
гукати ся С. sich paaren (о свині). свіня гукат ся. свіню гукат корназ. — [корова бігат (в Гал. лїтит ся), кобыла ся биє].
гулякати Вап. stark schreien, laut rufen. гулякай на Андрея, жебы зогнал гачата з вівса rufe dem Andreas zu, er solle die Fohlen von dem Haferfelde wegtreiben.
гуркати Т. Г. girren. голуб гурчит Т. гуркат Г.
гуся трава Ч. Vogelknöterich, Polygonum aviculare.
гусьлі О. гусли Ц. Geige. грає на гуслях, čech. housle. na housle hráti. slovac. husle.
гусь-на! Ц. кличе гуси; — а жене: а гуч! а гуч!
гучати Я. brausen. вода гучит. вітор гучит.
ґ. (Ruthenisches ґ wird wie g im Polnischen oder г im Grossrussischen ausgesprochen also ґаґор, ґруля, ґубатый sprich: gagor, grula, gubatyj).
ґаґор Ч. Кеч. Др. Г. Gurgel, Kehle, Luftröhre; Schlund. як бы му дер з ґаґора = як би му дер з горла slovac. gágor.
ґадаті Ч. pol. gadać sprechen.

ґаґотати Лї. schnattern. гуйс ґаґоче або ґівдже die Gans schnattert.

ґалґан С. Galgenstrick, Galgenvogel; Lump.

ґалунок Б. Hutbinde.

ґарґала або коновця Г. Брв. Kanne.

ґбол Ц. „мат штырі корцы" (корец тут = $^1/_4$ корця галицкого) cf. slovac. gbel, ruth. кубел germ. Kübel.

ґеґацкы Кр. (nom. sing. ґеґацка) Stachelbeeren.

ґемзати Су. лоскотати, kitzeln. він ґемзит = лоскоче, скобоче. еден другого ґемже cf. psl. **гъмзати** ἕρπειν repere.

ґзити ся Ком. (vom wilden Rennen des von den Biesfliegen befallenen Rindes). корова ґзит ся.

ґзівка Су. Pferdelausfliege, Hippobosca equina [sic! zu bemerken die Form ґзівка (**о** in **і** gedehnt) statt „ґзывка" analog den dortigen Formen кыт, спыд, выў etc.].

ґылтати В. schlucken. він ґылтат er schluckt cf. ukr. глитати cf. psl. **глътити** deglutire.

ґыцкати (ся) С. ласкотати (ся) С. kitzeln. ласкоче ся або ґыцкат ся.

ґівґати Ц. Лї. schnattern. гуска ґівґат Ц. гуйс ґівдже або ґаґоче Лї.

ґўыч Су. ґлюч Ч. eine Fischhart. der Beschreibung nach eine Cottus Art.

ґоўдыря або ґудз на дереві Вап. Knorren.

ґрузло Б. Klumpen. ґрузла сьнігу Schneeklumpen.

ґруліна Кр. ґрульовіна Кр. С. натина ґрулї.

ґруля К. Кр. Kartoffel cf. nsl. grola Kugel, Kügelchen psl. **коралы** corallium wegen der kugeligen Form der Knollen.

ґруляні к Крем. ґруляник К. Kartoffelkuchen, Kartoffelfladen. натерла єм ґрулы і напекла єм ґруляникы.

ґруляика Су. у ґруль гичка.

ґрундаль Ч. gemeiner Kerl, Grobian, такый ґрундаль: ані мі понайбіг! (= помагай Біґ) не повіў.

ґрявчати Т. Др. Б. krächzen, knirren (vom Geschrei mancher Vögel). по цьілих ночех ґрявчит тот пташок. качка ґрявчит.

ґрянчати Лї. knacken, knirren, kwacken. качка ґрянчит.

ґубатый Кеч. К. В. zottig, rauhhaarig. ґубатый пес.

ґуґы Ч. Scropheln.

Д. да Кеч. (= де) in der Bedeut. etwa. она служила там да за штырі рокы sie diente dort etwa vier Jahre lang.

даґде Чрт. irgendwo.

даководы Ста. zuweilen.

дакус В. Чрт. Кеч. (да-кус) etwas, ein wenig. поможте мі дакус helfen Sie mir ein wenig. одпочнут собі дакус wollen Sie ein wenig ausruhen. най сі дакус сядут setzen Sie sich ein wenig.

дакущік ВС. etwas, ein bischen, ein wenig.

Данко В. Daniel.

даяк Ком. auf irgend eine Weise, де як. — Підете вы куме на ярмак? — ей, кебым знаў, же добрый буде ярмак а же дыйдут купцы, та бым загнаў волы. А вы понесете дашто куме? — Ей, та я не понесу нич! лем кебы мі ся трафила добра корова альбо ялівка, табым даяк собі набыў.

дворядный ярец Вап. zweizeilige Gerste, Hordeum distichon.

дедіна. дєдіна Су. Dorfgebiet. čech. dědina, pol. dziedzina.

дельіґрад Лї. місто телєґраф. Telegraph. на дельіґрады.

Демо Крем. Дамян.

деревяник Кр. Heckenkirsche. Lonicera xylosteum. жолто квітне.

деякбы БСв. (да як бы) auf irgend eine Art.

джвірадло С. Spiegel pol. zwierciadło.

дзвоняр або косцюўник Ки. Glöckner. ід до дзвоняря.

дзірґаті ся Ч. спинати ся. сінічкы по строках дзірґают ся.

дзьопа Су. Mädchen. ішла дзьопа за дрыґом і нашла цвак das Mädchen gieng längst der Strasse und fand eine Zwecke (einen Nagel).

дзюбак Ц. Schnabel.

дымнічкы С. слівкы округлы.

дырґати В. in der Bedeut. rütteln, stark schütteln, трясти. віз дырґат cf. psl. дръгати tremere čech. drhati.

дьідик П. Grossvater, avus dem. дьідичок. vocat. дьідичку! = гал. дьідуню!

дійник В. ВО. Melkgelte, Melkgefäss. дойіт корову до дійника.

діке грозно Крем. Jungfernrebe, Ampelopsis hederacea.

дікє зерно Су. Mutterkorn, Claviceps purpurea.

діке молоко О. Wolfsmilch, Euphorbia.

дікый воробель О. Feldsperling, Passer montanus.

дікый пес Л. Wolfsmilchraupe, Raupe von Deilephila euphorbiae.

дьіравка ВО. Durchschlag, друшляк. цьідити бандуркы през дьіравку.

дьіткы Б. Kinder čech. dítky, pol. dziatki ukr. дїтки. тоты дьіткы diese Kinder.

дна Ваn. in der Bedeutung: Verhärtung. як заднит wenn die Verhärtung eintritt.

днешный. днешній Ста. heutig čech. dnešní slovac. dnešný psl. дьнєсьнь, дьнєшьнь et дьньшьнь ὁ σήμερον, hodiernus. — до днешного дня bis zum heutigen Tage.

добати Т. пр. компері добати = підбирати бараболї, Kartoffelknollen ausgraben. (в Дорі на Гуцульщинї: ріпу дра́ти або де́рти, в Ляшках королі́вских коло Львова: ґалухи́ по́рпати.

доведна Ста. У. Чрт. Лї. zusammen. вшытко доведна alles zusammen.

доднука У. = до стредку nach innen (до—въ—дну+ка).

дождҗовный Лї. Regen-, regnerisch. дождҗовний час. čech. deštní — adv. дождҗовно. — дождҗівно Чрт.

дозволіті ВС. erlauben.

дозрік Бод. мало що не минув рік (до-з-рік).

дозріти cf. добачити, erblicken,

дойка К. Amme, галицке мамка. што плекат дьітину.

долов (в Комлоши і в Реґешівцї) — а в поблизкім Бехерьову: долину, наприклад: іц долов geh' in das Thal hinab в Бехерьову: ід долину.

долонь ВО. flache Hand, долоня.

домовый заяц Лег. Крем. Kaninchen. г нас сут домовы заяцы.

допіяти кому Чрт. jmd. durch zudringliches Bitten lästig werden.

доротна (дородна) кышка Крем. Mastdarm.

дослебодіті Лї. дозволити. дослебоділ = дозволив.

дочька Г. Brett, дошка psl. дъска. служит од сорочькы аж до дочькы = служить від першої сорочки до гробу.

драпкати Зб. драпати, драпкаў ся пес по мурі. — одрапкати ся, подрапкати ся Б. sich kratzen.

дрыґант Ч. дріґант К. або вайчак У. К. Hengst.

дрындати Л. Кеч. traben. дрындат кінь. дрындже Кеч.

дрындом іде кінь У. das Pferd geht im Trab.

дрітовач Б. Drahtbinder, дрітар (на Спішу).

дрічный ВМ. artig, кречный, гречний, ґречний гуцульск. чемний, artig.

дробізґ ВО. дробізна Ч. Geflügel, дріб. ма дуже дробізґу cf. pol. drobiazg, ruth. дрібязок kleine Sachen, Kleinnigkeiten.

дровно Ц. Holzscheit.

дубас (Калинів) ніж великий, в Збійнім прозывае ся: „костура“.

дубити Кр. gerben.

дубленістый Кр. червеножоўтевый. квіток дубленістый rothgelbliche Blume, такої барви як дубленець.

дублинец Кр. (місто дубленець. дуб — е — нъ+ьць) gegerbte Haut, Gerbhaut. „скора зо статку выроблена, што дубит“.

дуганчак Лї. капшук на дуган.

дудла В. дудўа Су. Baumhöhle dem. дуделка В.

дуйка Т. Windwehe. дуйка велика, вітор гучит.

дуль Пс. Sausewind. велика дуль. — задулкы великы grosse Schneeverwehungen.

(дум) Зб. не прийде мі на дум = не прийде на мысль es kommt mir nicht in den Sinn.

дупа Ста. Arsch, задниця, гузиця.

дупляк Брв. Hohlbaum, hohler Baum.

дупна кишка К. Mastdarm, intestinum rectum.

дурк Л. Rasseln, Klopfen, Rauschen, дуркіт. дурк з лыса man hört das Rasseln vom Walde.

дуркати Б. Ван. klopfen. дуркати до дверий an die Thüre klopfen.

дуявіца або задуявка Ч. Schneewehe.

дяка Ц. Крем. Бод. Lust, Gefallen. він не мат дяку Ц. er hat keine Lust чловек не доброй дякы Крем. ein Mensch vom schlechten Rufe. на дяку робіті Бод. zurecht machen, den Gefallen thun.

Ж. жаба рапава Лп. Kröte, Bufo.

жабеня. жабиня Т. kleiner Frosch. жабенята скачут.

жаберовина Т. жабьі пацюркы Бод. Froschlaich.

жабійкы Брв. грибы, ростут на гнилім дереві nom. sing. жабійка.

жабій смеречок Лп. Equisetum. Schachtelhalm.

жабьі корытця ВС. Schalen der Teich- oder Flussmuschel. „розоначит ся на дві полівкы, а в едно зліпнуте“.

жабкы Ста. Kastanien (beim Pferde).

жабник Лег. Alisma plantago, Froschlöffel.

жебраня К. ходіт по жебраню = ходит по жебрах.

женьска ВС. Weibsperson, Frau. красна женьска schöne Frau. slovac. ženská.

живот Л. Leben. остал при животы er blieb am Leben.
живан Зб. Räuber slovac. živáň, magy. zsivany.
жигаль Ч. Sehne. жигалі як мотузы Sehnen stark wie Stricke. жигалі або храбџры с капусты Ч. Blattrippen голы жигалі восталі с капусты Крем. idem cf. гиталь, гичаль.
жидель ВО. К. Seidel čech. žejdlík.
жидівскый хробак Ц. Küchenschabe, Periplaneta orientalis. plur. жидівскы хробакы.
житя Чрт. Leben. Lebensunterhalt. же буде мати житя до смерти dass er bis zu seinem Tode den nöthigen Lebensunterhalt (die nöthigen Nahrungsmittel) haben wird.
жичен Брв. середный свердел. вертит с жичньом багра на колесо.
жмыкати сорочьку (на Маковици) при праню межи руками терти.
жнивяр Г. Schnitter. пришли жниваре.
жобрак або дзяд У. Bettler pol. dziad.
жоўна страката Лп. Buntspecht.
жоўтачка Су. Gelbsucht, жовтільниця, жовтяниця.
жолтіца У. жовтиця „земля планна, жолта".
(жолудок скота). кутняк Pansen; чіпец Haube; кнігы Psalter; рындзка або кляґ Labmagen.
жольчок Л. жоўчок Ч. Крем. Кру. Кеч. Бод. Др. жоўчок в яйку Су. luteum ovi, Eidotter.
жомб або банюр Ч. tief ausgespülte Stelle im Flussufer: Lache. выбіўа — оне́ — вода банюр або жомб велькый. (жомб cf. germ. Sumpf).
жохтар Л. дійниця, дійник, Milchgefäss, Milchgelte, Sechter cf. lat sextarius psl. шєстаръ vasculum cf. huzul. шестірнє Zargzieher, ein zirkelartiges Werkzeug zum Marquiren des Zargenkreises am Fass. s. Знадоби до слов. южно-руск. Нап. І. Верхратский 1877. ст. 81.
жрідўо Ч. Quelle čech. zřídlo, pol. źrzódło.
жудрати ВО. summen, brummen. пчола жудрала.
з. забандуріті ша Лег. забути ся, загутати ся, заготурити ся. жебы ша не забандуриў = щоби не забув ся.
забесыдовати до кого ВМ. промовити.
забости Ц. заколоти, stechen. забоде, кед стрягло до ногы.
забринькати К. забреньчати.
забуртати Ч. зарити, замішати, задїти. забуртат ся меджи сыно = замішає ся.
заварувати П. behüten. Божечку заваруй! Gott behüte!
заварювати Б. пр. заварювала віннічкы, маліны... до склох sie machte Confette aus Johannisbeeren, Himbeeren... um dieselben in Gläsern zu bewahren.
завіса Кру. überhängendes Ufer.
заволати Ста. rufen, anrufen čech. zavolati slovac. zavolat' pol. zawołać.
заволоть Кру. сїть на рыбы, волок.
загайіти луку, ролю, лыс... С. в значеню: „положити віху, же не слободно тады іти".
загаклівый Бод. stotternd.
загоўовок Ки. Kopfkissen.
загорода К. Garten, заграда čech. zahrada.
заграніца Т. Ausland. прівозят з заграніцы.

загубяти Лк. vernichten. медведы увцы барз загубяют. — миску загубити Б. die Schüssel zerbrechen, zerschlagen.

заґузлити В. ґудз завязати. knoten.

задня або дупна кышка Ч. Mastdarm, intestinum rectum.

задок Ста. Hintertheil. на задку = з тилу. болїт ня голова на задку.

задувка П. Ц. plur. задувкы Schneeverwehung, снїжна завія.

задух Су. Asthma.

задушник Зб. кожушанка Брв. = сердак (на Спішу і в Шаришу).

задуявка Ки. Schneewehe. задуявкы велькы, не мож іти.

заздравкати В. сказати „дай Боже здравя!" они на сам перед заздравкают до хлопів = trinken Sie zuerst den Bauern zu.

закаль Бод. заки, bis.

заклюбаченый дзюбак Кр. hakenförnig gekrümmter Schnabel.

закля ВО. Кеч. bis.

заклякнути ся Су. einfallen, einstürzen. земля ся заклякла. „што хпаде до споду".

залюпати ся Пс. захляпати ся. пó пас залюпати ся = по пояс захляпати ся.

замазурітї ся Л. sich beschmutzen.

запальітї ша Крем. fahl werden (vom Getreide). юж ярец запальіє ша.

запах Бод. eine Pilzart. запахы найтучпьійши і найльіпши грібы, жоуты.

запырскатї Ч. fauchen, anfauchen. кіт запырскат очи.

запозньітї С. sich verspäten. віп запозньіє.

заправити Зб. einsetzen. выкрутиў діяменты (діяманти) і заправиў зо скла другы.

запсотітї ша Крем. заслотити ся. як ша запсотіло.

зарань ВО. früh, morgen. Цы єс умыла тоты бандуркы? выбер, котры векши бандуркы до кобрика, котры меншы до зеленицы, буде там пацятім умыти; поставит ся на зарань, жебы мали жерти.

зарутити Су. закинути, slovac. zarútit'. зарут кантар на коня = закинь кантарку на коня.

заря Ц. Lichtschein. заря од сонця psl. зарꙗ αὐγή, splendor.

зас Ц. К. Бод... зась ВС. зясь Зб. зас прішоў К. він прішол зас або опят Ц. er ist wieder gekommen. буде зас падал доч Бод. es wird wiederum regnen.

засып коло хыжи Бод. Чрт. засыпа П. приспа.

застава Крем. (Fahne) або кріж Крем. Kirchenfahne. slovac. zástava.

застарати ся К. в знач. зажурити ся. барз ся застараў = дуже зажурив ся. сидыла-м така застарана ich sass so betrübt. — старати ся sorgen slovac. starat'sa.

застати на кого Б. auf jmd. lauern.

затычка Крем. Stöpsel.

затишина Зб. windstiller Ort „де не дуе вітор".

затірка з ґрулямі К. Hadersuppe mit Kartoffeln.

заторжка Бод. Ч. зачіпка cf. čech roztržka.

(затягнути). парха затягла требіч Лї. der Klee wurde von Peziza ciborioides befallen. затягло так, же не видно das Himmelfirmament ist mit Wolken so bedeckt, dass man nicht sehen kann.

заудзати коня Ки. das Pferd zäumen.
захолодіти ся С. sich verkühlen. захолоділ ся = застудив ся.
захріпнути С. heiser werden.
заць ВСв. Бод. Др. Г. Зб. genit. заця Hase, Lepus timidus, заяць.
зачитати У. пр. зачитат гада = заклене года (як укусит, щоб не шкодила їдь; забобон).
заяц домовый Лї. Я. У. Лп. Л. Kaninchen Lepus cuniculus. заяцы домовы або домашны Лп. заячкы домовы чісто білы.
збагнути ВО. мы не збагли.
збачити К. Бод. bemerken, sehen. тусме не збачили медведя. — ukr. збачити = вибачити entschuldigen, vergeben.
збершньіти Су. faul werden, morsch werden. дерево збершньіте.
збесньіти ся С. wüthend werden cf. čech. běsniti se. пес збесніл ся.
збити з статку Зб до утрати довести. (статок = Vieh; Vermögen).
збійник К. Räuber.
збояти ся Кру. von der Furcht ergriffen werden; zu fürchten anfangen.
збурити ся Чрт. brunzen, ущати ся. збуриў ся до постели = ущаў ся до ліжка cf. huzul. збур Tripper (гл. Знадоби до словаря южноруского нап. Іван Верхратский. Львів 1877. ст. 20).
збуравены волосы Кр. zerzaustes Haar.
зварити У. Брв. schweissen. зварити вєдно желызо Eisen zusammenschweissen. зварити два фалаткы желыза довєдна zwei Stücke Eisen zusammenschweissen.
зварюване Ц. Eingesottenes.
звезти ся Брв. (звести ся) einfallen, як ся беріг звіз (vom einfallenden, überhängenden Ufer).
звертіско О. abgefallene Nadeln. опадало зо смерека звертіско.
звык С. Gewohnheit, Sitte čech. zvyk.
звірник Чаб. Thiergarten.
звон У. von aussen. слежень пріроснутый звон на бамбуху die Milz ist von aussen an den Magen befestigt.
згan ьбити ся ВСв. застидати ся.
зганяти ВСв. in der Bed.: aufwecken.
згонины Др. „што вычистит, зожене ся з зерна“ Überkehr.
згубена рука Т. verstauchte Hand.
здаванка Вап. Trauung, шлюб cf. čech. oddavaní, oddavky.
здвига Ц. воздвижене чесного Хреста.
здырвіти Г. vermodern. здырвіло дерево або спорохнавіло.
здіва Л. мало, рідко selten. рысь здіва ся найде: таркаста; дзьвіріну псує; дорога скора а месо нич.
зьдівати Вап. aufspiessen; aufstecken жебы ся пляйстры здьівали на терню damit die Honigwaben sich auf den Dornbüschen aufspiessen. damit die Honigwaben auf den Dornbüschen stecken bleiben.
здьіти В. stecken. здыл калап на палицу er steckte seinen Hut auf dem Stocke auf.
здоба Лї. Ком. Gestalt, habitus. черніцы (Rubus fruticosus) мають таку здобу, як маліны, лем чорны.
з добра дыіла У. з доброй волы, sua sponte, freiwillig.

здобродіва мя вдаріл Крем. er schlug mich umsonst, ohne Grund.
здорожати П. theurer werden. здорожала мука.
здорожіти Б. theuerer werden. здорожіў цукор.
здумувати В. nachdenken лем здумувам.
зеленица ВО. Grastuch (у Замішанців: торокання).
зелїзняк ВО. eiserner Topf.
Землиньчак К. житель з землиньскої столиці.
зерняны роботы Л. роботы коло збіжа.
зима Ц. зіма Ком. зімніца Крем. Fieber, пропасниця, лихорадка. зима го бие Ц. er hat einen Fieberanfall. — бє ня зіма Ком. mich schüttelt das Fieber.
зимушкы Ком. Winteräpfel. (nom. sing. зимушка).
зимушній П. Ц. winterlich, Winter-. зимушны ябка. — льітушній Sommer-.
з'іжити ся У. sich emporsträuben. пуляк булькоче, з'іжит ся і летіт кусати der Truthahn kollert, sträubt sein Gefieder empor und rennt mit dem Schnabel hackend.
златый птах Зб. Goldamsel, Oriolus galbula.
златоглава К. Goldhähnchen золотоголовок čech. zlatohlávek.
зла хворіст Су. „што трепе чловека і шмаріт на землю" fallende Sucht.
злеґувати Кеч. erleichtern, leichter machen. кущок ті злеґую ich werde dir ein wenig erleichtern.
зломок Ц. йігла без ушка eine Nadel, der das Öhrchen abgebrochen wurde.
змагати ся с кым Кру. дужати ся, бороти ся.
змазуріті ся К. змазурити ся Б. sich beschmutzen. С чим ты ся змазуріла? = збабрала.
знедобачькы ВМ. несподівано, unversehens. з недобачькы пришол.
зноити шьа В. sich abhärmen, sich plagen. чловек зноит шьа. cf. psl. **зной** καῦμα, aestus, slovač. znojit' sa schwitzen.
знудженый Ч. ermüdet. знудженый прішоў з льіса.
з'облыікати П. entkleiden.
зожерти Кр. зожерті Л. auffressen. хробаци зожерут грібы Кр. воробель зожре ярец.
зоз К. = psl. **ск.** зоз моім паном жилам за еден рок і штирадцет mit meinem Gemahl (geistlichen Herrn) habe ich ein und vierzig Jahre zusammengelebt.
зосштырыма роками старший Г. um vier Jahre älter, чотирма роками старший, о чотири роки старший.
з'оначити Кеч. zu Stande bringen, machen. кебы пан превелебный тото з'оначили.
з'охабити П. лишити.
зошмарити Ваn. скинути. лахы зо ся зошмарил er warf von sich die Kleider weg.
зошмыгнути ся Т. ausrutschen зошмигла ся нога. cf. смыкати, шмыкати. — зошмыкнути Кру. abstreifen, долов зошмыкнути ся hinabgleiten, hinabrutschen.
зошмыкати Л. abstreifen, abreissen. овес зошмыканый = кед ряса (Rispe) з овса стягнута.
зрак К. зряк Крем. česk. zrak. Gesicht, зір. курій зряк мат чловек або ест зрячий (sic!), кед не видит добрі, як сонце зайде (властиво: зрячий sehend незрячий blind).

зредетелны Кру. adv. ретельно, рехтельно, правдиво.
зреготати Г. wiehern. як там кінь зреготаў wie dort das Pferd sein Wiehern erschallen liess.
зрешіти Су. зрашіти Лї. morsch werden. дерево зрешіє.
зріўка Су. Pupille.
зрубань Кеч. Holzschlag.
зрячий Крем. in der Bedeut. schieläugig.
зуб мати на кого Вап. мати до кого уразу, мати на кого гнїв.
зуверіті ся Ки. У. sich werfen. зуверіла ся дошка.
з'уновaті Ч. langweilen, ermüden. він мене з'уноваў er hat mich gelangweilt, er hat mich ermüdet. з'унує ся Т. знудит ся. — з'унувати шьа В. наприкрити ся. magy unatkozik; з'унованя unalóm; unni = нудити cf. čech. unaviti, uondati ermüden.
Зуска Т. Крем. Зузя Т. Сузанна.
зястря Др. посаг, шо дає за дывкоў.
зяти Г. gähnen. зяє мі ся Г. ich gähne (unwillkürlich).
зєднати ВМ. dingen, übereinkommen čech. jednati; zjednati někoho k něčemu cf. ukr. попа єднати.
И. І. (ЙІ. ЙО). іговна ВС. Goldamsel, Pirol Oriolus galbula.
йідло Кр. Крем... Essen čech. jídlo. в Крем.: пыдфрыштык = снїданє перше. — фрыштык вeлькый = снїданє друге. — обід або полуденок. — пыдвечурок = підвечірок. — вечеря.
йіжина С. „нарости на бріху коровы".
икра Бод. икра або вымя Г. Euter, gr. οὖϑαρ.
Иля Г. Єлена.
інджімір Лї. Ingenieur. піду до інджіміра. вытягнеме інджіміра, призвеме або принесеме wir rufen den Ingenieur.
иншак Брв. anders, auf andere Weise. иншак ны anders nicht. иншак не зують anders nennt man nicht.
йочати ВС. йойчати ВС. Ц. ächzen, stöhnen psl. ѩчати, pol. jęczeć.
ирджок Бод. ирчок ВС. Spitzmaus, Sorex. вельо ирджків. ирчок чирчит так як бы шкырготал. два ирчкы.
Ірен Крем. Іриней. Ірена Крем. Ірина.
іскорник Ц. Т. scharfer Hahnenfuss, Ranunculus acris pol. jaskier.
істный К. echt, wirklich. у выскічкы істна здоба як у наўпы beim Eichhörnchen ist förmlich eine Affengestalt (die Behendigkeit des Eichhornes erinnert jedenfalls an die flinken Bewegungen der Affen). adv. істно Л. У. істно так in der That ist es so. — істно красне wirklich schön. то так істно so ist es in Wirklichkeit.
іщик Ста. єще, noch.
К. кабат Ч. з білого полотна; батканіца с полотна фарбеного; бруслік = камзол.
кавей Б. Kaffee. напéред кавéя пийте вóды vor dem Kaffee trinken Sie Wasser, перед кавою пийте води.
кавкати К. vom Geschrei der Dohlen. кавка кавчит.
кадыль Чаб. = кады ле = куди.
камаратя В. collect. gen. neutr. Kameraden.
камена ружа Т. камінна ружа Г. Pfingstrose, Paeonia officinalis.

каменяк Ста. каменяр Ки. Saxicola, Steinschmätzer. каменякы або каменны птаси Ста.
камінец Ки. coll. Gerölle. вельо камінцу.
камінцювата земля Кеч. Г. земля, што мат вельо камінцу, ein Boden, der mit angeschwemmten Rollsteinen stark vermischt ist; steiniger Boden.
камінчак Кру. Кеч. камінчар Т. Saxicola, Steinschmätzer. камінчак лем в каміню, в купох гнызди правит.
„камяна ся побурила" Г. = стала рідка ćіра хмара.
канарік Кр. Kanarienvogel, канарок.
канджуристый Бод. kraushaarig, качуристий. дывка кандрата або канджуриста = што мат закрутки т. є. закручены волосы.
канов К. Kanne. дві канві. кановча Бод. genit. кановчати kleine Kanne. х кановчати in der Kanne.
кантор Лї. Ки. Kirchensänger, cantor, півець церковний, дяк.
канє молоко Ки. канє моўоко Я. Wolfsmilch, Euphorbia.
капак Чрт. сильнїйший дуган мадярский magy. kapadohány Bauerntabak.
капанік. капаняк Л. armer Schlucker.
капелюш Су. Hut, капелюх.
капланка К. капелянія.
капура Т. magy. kapu. ворота, брама Thor. капура впала.
капустянка Г. земля під капусту.
капцьі або дзядикы, гафликы, ключкы Кр. Häftel.
карк у рака У. Schwanz (beim Krebse; sogenanntes Postabdomen) зр. гал. ракова шийка зр. ческ. krk = Hals.
Кась ка Крем. Катарина.
кач! interj. Зб. так гонить качки. кач! до дому кач!
качалница ВО. валок, Walze.
качало Брв. in der Bedeutung: Kreis, Wirbel. вітор до качала ся обертат der Wind dreht sich im Wirbel herum.
качулечко Г. Rädchen.
кашаник Кру. Krebsweibchen. Die Eier, welche von den Weibchen zwischen den Bauchfüssen getragen werden, heissen: „каша" (каша eigtl. Grütze) sieh: гаренґ.
квака У. гак до тыганя воды.
квасинковатый МЛа. säuerlich.
квасніца У. кваснічка Sauerklee, Oxalis acetosella. квасніца П. Rumex acetosella Feldampfer.
квачка П. гачок до защіпляня, до замыканя.
квокати У. glucken. кура квокат.
кебакы В. „так клічеме Руснаков з земплиньской вармеди за то, што гварят: „кебы" — а мы гвариме: „ке́бы".
келец О. Су. Крем. plur. кельцы Hauer. кельцы у діка.
кельо Кр. С. кілько. кельо годин? quota hora? піў четвертой. — три годин. — два годин. — єдна година. — єденнадцет годин. дванадцет годин.
кельчик П. Ausgabe, видаток. не робте собі кельчикы = не робіт собі видатків. cf. magy. költekezik Geld ausgeben.
(кера) пр. до гóры на керу іти in Schnecken- oder Zickzacklinien den Berg besteigen.
керваник П. Achillea millefolium, Schafgarbe.
кермеш Ч. Kirchmesse, Jahrmarkt, Wochenmarkt, торг.
керпцьі Ц. Б. або бочкоры Ц. ходаки.

кертак dem. кертачок Кру. Zwerg, Krüppel.

кертичий С. Maulwurfs-. кертичи купы. Maulwurfshaufen. — кертіча купка Лї.

кечик Sterlet, Acipenser ruthenus magy. kescage. hal. ruth. чечуга bük. чучуґа gr. κέτζιγα.

кешастый У. scheckig. кешасты коні.

кыл Ком. Eckzahn. два клы.

кыньска муха або ґзівка Крем. Gastrophilus equi.

кырвачный Лї. кровавый. кырвачный фалаток хлыба у нас худобных людей = кровавий кусник хлыба у нас бідних людей.

кырмак Ста. Лї. Stock, abgebrochener Ast. cf. čech. keř. collect. кырмача gen. neutr. Stöcke, abgebrochene Aeste, патиче.

кырмак Ч. kurzhörnige Abart des Hausrindes schweizerischer Rasse, віл короткорогий раси швайцарскої.

кырнаґ Ч. Stock, abgebrochener Ast cf. čech. keř = frutex psl. кърь = radix. тельо мі кырнаґів на яблінь наметаў, што ґвалт: очалал вшыткы ябка.

кыртівка Я. Maulwurfshaufen „што крет надвігат, што намече зо сподку землы“.

кырчати К. schreien; knirren. сорока кырчит.

кытайка Ц. С. Rispe. кытайка проса, ряса овса.

кытая у хвоста Крем. кытайка У. Schwanzbüschel (z B. beim Hornvieh).

кицкати П. kitzeln. він кицкат = скобоче, лоскоче.

кышка груба Л. Dickdarm, intestinum crassum.

кышка дупна У. Mastdarm, intestinum rectum..

кыяшата Зб. „ябка тверды́, солодкы́; быва́уть ко́ло с. Марийі другой (рождество пресв. Богородиці, другої Матки Божої).

кіпнины Кеч. Erdhaufen; Maulwurfshaufen. кіпнины повказували ся.

кірати В. in der Bedeut. machen. цыло так мусит чловек кірати, як годен. буду собі кірал = буду собі робіл.

кісниця ВСв. eine Fischart „широкый пыск, пера (Flossen, pinnae) червены, пляската“.

кіт Ц. С. Katze (в Угорщині переважно уживають: мачка, мацур).

кітчий П. Кр. der Katze gehörig, Katzen. — кітче молоко П. кітче молоко або кізє молоко Кр. Wolfsmilch, Euphorbia. — по твердженю селян: „козы йідят го огавны“.

кішастый ВСв. scheckig. боцан кішастый.

кіявкати Су. krächzen (von Dohlen). кавкы кіявкают або кіявчат.

клапач ВО. Пс. Kneifmesser.

клапкати Крем. klopfen. клапкат в двери.

клекацкы Ком. Stachelbeeren.

клинец ВО. клінец У. Nagel, Hufnagel plur. клінцы. — шинґльовец У. plur. шинґлівцы Schindelnagel. — латнік У. plur. латнікы цвак векший, што ним прибивают латы.

клыпайка Крем. Augenlid.

клыщ лысковый Лег. клыщик Я. Hundszecke, Ixodes ricinus. клыщ увчий Лег. Schafzecke, Melophagus ovinus.

кловакы Ц. Бод. Hauer beim Schweine в Гал. клова, клеваки.

клопканя Б. Klopfen, ма серця клопканя er hat Herzklopfen.

клохтьіти Б. brodeln, aufwallen, sieden.

кляґа С. Kalbsmagen; Labmagen, Lab cf. rum. (alt) kiag, lat. coagulum.

(клятба Вап.). на мою веру! — так мі Боже! — вера Боже! — вера! = wahrlich! bei Gott — на моє сумліня! ВСв. bei meinem Gewissen. — — — бодай тя анціяш побіл! = бодай тя антихрист п. — бодай тя тенґеричанка попекла! — бодай єсь ґґіґнул! = krepiren sollst du! — бодай єсь праснул! бодайсь розпрас! = гал. бодайсь пук! — бодайсь роспрасла! — бодайсь ся поламало! (клене на быкы). — жебысь горіло! — бодай тя коляра яла! = холєра на тебе! — бодай ті выскакалі! wörtl. mögen dir die Augen herausspringen! — бодай тя покрутило! — бодай тя фрас взял! — бодай ті тьіло падало! — жебы тя поразило! — бодай тя причка взяла! hol dich der Kuckuck! — бодайсь ся однял! sollst du krepiren! — бодай с тобом набивало! Unglück möge dich peinigen! fallende Sucht soll dich plagen! — бодай тя цар покарал! (тепер в значеню: Бог би тебе побив. — може се згадка людей зайшлих з Московщини).

клюбака Бод. hakenförmig gekrümmter Stock zum Emporziehen des Wassereimers, клюка.

клюкы С. пр. заяц робіт клюкы гал. ключкує.

ключкати Л. in geschlängelten, wohl auch geschlossene Kreise bildenden Linien laufen (vom Hasen). заяц мотат або ключкат.

ключова дірка ВСв. Schlüsselloch.

книжкы Г. Psaltermagen, omasum.

кобылінец У. коньске лайно, Pferdemist. в кобылінцох быват коваль (Rosskäfer), што вечером брунчит.

кобылянка В. Ком. МЛа. Rosspflaume. тоты сливкы кус округлявы „кобылянкы“ зуєме.

кобрик ВО. Korb, кошик.

ковадло С. Ambos. čech. kovadlo pol. kowadło.

коваль О. Ки. коваляк або коваль Я. Rosskäfer Geotrupus stercorarius.

коваль Лег. Küchenschabe, Periplaneta orientalis.

коды У. wann. нема коды = нема коли.

кодкодати Ц. Лї. gackern, кудкудакати. курка кодкодже, (кодкодат або старат ся): буде мала яйце.

кокын. кокыняк Др. Cochinchinahahn. кокыня К. Henne der Cochinchinarasse. кокыня мат оброснуты ногы.

кокорудка Ч. Zapfen (der Coniferen) plur. кокорудкы. — кокорудя collect. gen. neutr. кокорудя на сосні Kieferzapfen.

колакы Лег. Eckzähne beim Schweine cf. кловакы.

колысанка Кр. Schaukel, гойданка, гойдалка.

колімажарь В. што продає коломазь.

коло С. пр. коло штырі корцы bei vier Koretz.

колодка Су. in der Bedeut. Adamsapfel, Kehlkopf.
колотов ВО. колотушка (на Спішу) Quirl.
колотовця П. Klebkraut, Galium apparine.
колякы. колячина Т. колячіна К. Cirsium, Kratzdistel.
конопа Кру. побіч конопля Hanf, cannabis lit. kanapě.
конопльі Ц... Hanf. конопелка Лп. У. Anemone nemorosa Buschwindröschen.
коноплярь Крем. коноплярка Су. Hänfling, Fringilla cannabina.
конферя П. Erdapfel, Kartoffel plur. конфері. комперя Т. в декотрих околицях галицк. Лемків: комперя, pomme de terre.
конферяник П. пляцок с конфері і сыра.
конянка Чаб. Pferdemist.
конярь Ваn. Pferdehirt.
копа́ч Зб. патик.
копень П. „де сньіг скапал". една копень.
кoприва Ком. копріва Крем. Brennnessel. не бавте ся дыти с копривом, бо ся попечете. глуха коприва Taubnessel.
копривняк Кеч. копрівняк Sylvia, Grasmücke.
корытна жаба Крем. корытнячка О.Л. Schildkröte, Emys lutaria „така, што віз єй не роспучит" (Люд думає, що якби переїхав возом по корит̈і черепахи, тоби єго не ушкодив).
корназ Пс. Eber.
коровянка Брв. Kuhmist, Kuhfladen.
коропата жаба Г. коропатніця МЛа. коропка Чаб. Bufo, Kröte.

коса МЛа. Weberknecht, Phalangium parietinum.
косак ВО. векший ніж, сьікут капусту.
косец Лі. косяр Су. Weberknecht, Afterspinne, Phalangium.
косічка Лп. Schwertlilie, Iris.
космачкы Ч. Stachelbeeren. космачькы і винничкы Кеч. Stachel- und Johannisbeeren.
косторити ся (Біла вежа) in der Bedeut. hadern, zanken. cf. косорити ся. він косторит ся = „стопорчит ся, переоначує ся, корит ся еден з другим".
костура ВО. костурка ВО. ніж до різаня худобы, костирка, Schlachtmesser.
косцільник Бод. Glöckner, pol. kościelnik. дзвонит дзвонами; бере плацу: штырадцет ґрайцарів од хыжи. церьковник Бод. дає позір на церьков.
костіваль. коштівал Кр. О. коштивал В. Beinwell, Beinwurz, Symphytum officinale, гавяз, живокіст slovac. kostival.
коцабкы С. Purzelbäume. заяц зробіт коцабкы або прекоцабне ся (як устрелений паде) зр. гал. кацабати ся = Purzelbäume schlagen.
коцьірба. коцьірбина Лп. Traubenkirsche, Prunus padus, котерба.
коцурник Т. Gundelrebe, Glecoma hederacea.
кочан С. = качан. кочаня collect. gen. neutr. Krautstengel (unterer Theil); Axe des Maiskolbens; das nach dem Abnagen des Fruchtfleisches zurückbleibende Samengehäuse des Kernobstes.
кошар Чрт. dem. кошарик in der Bedeutung: Korb.

кошеля Ц. in der Bedeutung: Hemd.

крагулец Су. Sperber, Nisus communis čech. krahuj, krahulík.

крагулец П. дзвіночок кулястый на уцы і козы.

крайчір К. Schneider. čech. krejčiř.

кракоч Кр. Küchenschabe, Periplaneta orientalis. єден кракоч.

кралька Г. Wucherblume, Chrysanthemum leucanthemum галицк. королиця, королька.

крамкати, крамчати Пс. krächzen. ворона крамчит.

красны В.... schön. gut. красны мі ся сыдит, добрі мі ся курит. — народил єм ся (шьа), выпил єм, пак єм собі закуріл, сыл єм собі на добре місце та си сыджу красны.

красотка К. П. schönes Kind, schönes Mädchen. моя ты красотко! (пещено до дытины гварит).

крегульцы К. С. (nom. sing. крегулец) „кулясті дзвоникы кіньскы пришиты на ремены" К. „круглы дзвіночкы пришиты на скорі" С. kugelige Glöckchen die am ledernen Pferdesgeschirr angenäht werden cf. крагулец.

кресати Ц. in der Bedeutung: hauen, hacken. іс сокыром креше дерево.

кривуля Ста. krumme Linie. заяц летіт на кривулы.

крижатый Бод. breitschulterig плечатий, плечастий, широкоплечий. кін крижатый breitschulteriges Pferd.

крисак ВО. Пс. Hut. dem. крисачок зр. гуцульск. кресаня.

крівак (на Маковици) Hase („кажут „крівак" а не заяц, жебы дыти не будили ся зо сну, жебы спали добрі". забобон) в Мацьковичах коло Перемишля: кривак.

крівонос Су. Крем. Kreuzschnabel, Loxia.

крівотити собі ВСв. собі кривдувати.

крігы П. криги, grosse Eisschollen; Treibeis.

кріль genit. кроля Брв. Kaninchen.

кріль Ван. nom. plur. кролы. крілик або пташачий краль Лп. кролік Брв. Zaunkönig Troglodytes parvulus.

кріп ВО. siedendes Wasser, окріп, укріп.

кровец Брв. Schlupfwinkel; Versteck; Herberge. увірка наносит оріхы до дупляка, до крівця das Eichhörnchen sammelt Haselnüsse in Baumhöhlen in seinen Behausungen (in seinen Verstecken). крыти tegere; occultare.

кромка хлыба Ц. „што уріже, самый перший кавалец".

кросна. части 1) воротила де ся полотно окручат 2) качула в зубцями 3) набілкы до увиваня ниток 4) підножайї с тым ся перемінят ниткы основы 5) зернята або калькільчата, на котрих висять 6) ничельницы зроблені з ниток; до ничельниць вдывають ся нитки; з ничельниць ідуть нитки до 7) берда 8) чонок а в ным клубец а на клубци цывка. Чрт.

крочіті Ста. крочнути Чрт. schreiten. крок Schritt.

крупа Лп. В. Т. in der Bedeutung: Finne, Cysticercus cellulosae.

крупниста солонина В. крупніста солонина Ч. Т. крупна солонина Лп.

mit Finnen verunreinigter Speck, finniger Speck.

крутиглав Др. крутоглав ВСв. Кеч. крутоглавка Кеч. Wendehals, Yunx torquilla.

крявкати. Кр. крявчит оріхар der Nussknacker (Nucifraga caryocatactes) lässt sein Geschrei erschallen.

крявчати (фільварок на Спішу) krächzen. ворон крявче.

кряк. крячина Лп. С. Strauch pol. krzak čech. keř.

ку Крем. psl. къ. ку косы на грабы бере і на вілы.

кувик Ваи. кувік Ц. Ч. Кр. Я. Крем. О. Лї. У. Ком. Todtenkauz, Todteneule Athene noctua. — кувік ворожит на планно Ц. — Кед кувік кувікат, дахто умре Ч. — кувік і г зимі; кед сова гучіт, буде велька зіма (зіма = Frost) Ч. — кувік лем в ночи балує; не чути го гводни die Todteneule treibt sich während der Nacht herum; bei Tage lässt sie sich nicht hören. — на чийі хыжи кувік заковіче, того до гробу кліче Ком. — кувікы кувічат г ночы Ком. (Забобон про звіщане смерти кликом сови у всїх людів Европи розпростороненний).

кудельна хыжа Т. хыжа, де відбувають ся вечерні сходини (вечуркы = вечерницы), на котрих прядут.

кудьілка Ком. Schachtelhalm, Equisetum.

кукаті Л. gucken, позираті čech. koukati.

кукоўка Чаб. або зозуля Kuckuck, Cuculus canorus pol. kukułka.

кукурикати Кр. krähen. когут кукурикат або кукуриче.

кукуріца Кр. Mais čech. kukuřice. slovac. kukurica. кукурічаный хлыб Maisbrod.

кукурудзайка Лп. Kreuzschnabel, Loxia. лущит кукуруд-ы („кукурудзы" hier in der Bedeutung: Zapfen der Nadelbäume, шишки).

кукучка Л. Кр. К. Я. Су. кокучка Ч. Ста. У. Kuckuck Cuculus canorus čech. kukačka. slovac. kukučka. кокучка кукат Ч. у Гал. Лемків декуди також: кукучка.

кулягі мат хромый К. = кулї, Krücken (nom. sing. куляга).

куляша Ц. С. Крем. замішка з ярцу (ярчаной мукы) або с кукуріцы гал. колеша, кулеша укр. куліш (на Маковици подекуди: малата).

куна Су. Marder, по дереві ходіт куна.

купала Брв. має квіт жоўтый. купаўа Ком. Kuhblume Taraxacum officinale. cf. пупава čech. pampeliška (в Гал. купала подекуди у Лемків: Tussilago farfara Huflattig).

купалка Б. Leuchtkäfer, Lampyris noctiluca.

куркати Б. knurren. у череві курчит es knurrt im Bauche (im Magen).

курнявка Ста У. plur. курнявкы Lycoperdon, Stäubling. куріт ша з ней, як зостаріє. У.

куропата. куропатка Я. куропатла Лег. О. Су. У. куропатра Т. Ком. куропатра або куропка Лп. курінка ВО. Г. Rebhuhn, Perdix cinerea.

куртый Др. kurz, куртый хвостик.

курчати Ки. girren. голубы курчат Кп. жабы курчат Кру. die Frösche quacken (knurren).

куряніця Зб. Schneegestöber „што вітор дує сьнігом до качала“.

куряче заправляне П. потравка з кури.

кус Ц. Ста. etwas. — дай мі кус кырві gib mir ein wenig Blut. — там кус забавю ся ich werde mich dort eine Weile aufhalten. — кус не поўно Лї. = трохи не повно.

кустріца Ком. Schwingel, Festuca.

кутняк Ваn. Кеч. Magen cf. lemk. кутен ukr. кендюх. гл. жолудок скота.

кушати Бод. essen; fressen. птиця кушат суньоґи.

кушенька Г. кущенька Г. etwas, ein bischen (властиво кусчинька з кусъ+ьць+инъ+ькъ).

л. лайнярь Т. plur. лайняре Rosskäfer, Geotrupes stercorarius.

ўамане зіля Ч. „підкурюют нім на ўаманіну, кед кого ўаме рукы або ногы“.

ўаманіна Ч. Rheumatismus.

ламаніца В. Кеч. Flachsbreche „што ламе с першого лен“ — гладніца „што справит“.

ламаня Б. Reissen. ламаня ма в кістю.

лампаш ВО. ліхтарня.

латнік Брв. малый свердел. в У. „цвак векший“ гл. клинец.

лахы С. Kleider. сьваточны лахы Festkleider. — каждоденны лахы Kleider, die an gewöhnlichen Arbeitstagen getragen werden. hal. лахи = Fetzen, Lumpen.

легіцько В. або легічько ganz leicht, легесенько, легісько.

леґінь Чаб. Pyramidenpappel. два леґіньі.

ледіца О. або поледовіца О. Glatteis.

лежайка або меpéна ВС. лежайка Кру. Брв. МЛа. Flussbarbe Barbus fluviatilis „рыба бріхата, біла, мат баюсы“.

лежати Лп. Lager aufschlagen. де вояци лежат wo die Soldaten ihr Lager aufgeschlagen.

лелет Су. Waldkauz, Syrnium aluco.

лелетати Крем. (von der Stimme des Waldkauzes). лелет лелече.

лем К. Ц.... nur іно, тілько, slovac. len.

(лен). лен береме, ряфаме, мочіме, потом штухаме (розшириме горстку і поставиме); потом, як сухый, то го тоўчеме с тоўчками, жебы мягкый быў терти, треме на терліці; як го вытреме, то го трепеме трепачами (мечиками), потом зас чешеме на щетьох (на одерачках і пачесовачках; у пачесовачкы тоньши зубцы), потом як очешеме, звиваме кыткы до звітка, а куача до кудьіўкы скрутіме. То, што на одерачцы одераме, то згрібя, а што на пачісовачцы то пачюскы. С кыткы лем чістый лен. Потом прядеме і куача і лен; як то спрядеме, тоту пряджу варіме і поўотно робіме: перше шпулями на файфы (файфа така пріправа округла з двома колічками); потом снуєме на сновадліпох, потом покладаме кросна і навіеме на навой і прікрутіме і ткаме (робіме) поўотно. Ч.

(лен) Лп. бере ша, ряфат ша, потом в воды намочит (тыждень в ярковій воды, а два в студняній), выштухат на луку, на копку, збере, повяже, высушит, пак тре, гладит ша, потом чеше с пер-

шого, з другого та пряде, та мотат; выварит пряджу, так шпулят на файфі; а пак снує на сновадліцох а потом на кросна навіє та до берда треба набрати і робіт полотно. Лп.

лен-глушец Т. Кеч. што товчут (молотят) бабы. Dreschlein. —

лен-пражец Г. Т. Springlein „што выпраскат". — лен-вівсяк Т. лем на олый хаснують гл. стор. 233.

лепковатый Г. klebrig. земля лепковата lettige Bodenart.

лыджа О. Binse, Juncus; ситник.

липковица К. = „липкача роля" klebriger, fetter Thonboden.

лыста О. Г. лысть Зб. Wade.

лишівка Ки. Pfefferling Cantharellus cibarius.

лімба або тополя Ста. Ки. Pyramidenpappel. „дахто зове топольом, дахто лімбом" (властиво ческ. limba, польск. limba = Zirbelkiefer, Pinus cembra руск. кидра, кедрина).

лінов Т. Seil, линва.

льіпарка Ста. röthliche Thonart, липкача земля червеняста.

лінень У. Thymalus vexillifer, Aesche plur. ліпеньі, в Гал. в горах: пир plur. пирі.

льіпіті хыжу. Ки. хату мазати або мастити.

льіскова мыш Лег. Haselmaus, Muscardinus avellanarius. оріх завлече до землы і загребе.

льітайка Брв. Schmetterling, Falter plur. льітайкы. льітайча Брв. gen. neutr. genit. льітайчати kleiner Schmetterling. льітайча злетьіло до свічкы ein kleiner Nachtfalter kam zum (brennenden) Lichte geflogen, nom. plur. льітайчата. Dem Worte „льітайка" so wie auch „пирица" (rad. пер volare) liegt dieselbe Vorstellung zu Grunde: animal volans cf. лотай = papilio.

ліхва К. Брв. дохід з капіталу, зиск psl. лихва τόκος, usura.

лішивка Кр. Pfefferling, Cantharellus cibarius.

лішка Др Кр. Fuchs, vulpes psl. лиска.

ложник Брв. Löffelbehälter, лижник.

лозиняк Бод. лозинячок Кр. зеленый лозинячок. Weidenzeisig.

лозинчак Ц. лозиняк МЛа. Nachtigall Luscinia philomela. уж лозиняків ньіт schon giebt es keine Nachtigallen, die Nachtigallen sind schon weggeflogen.

льоник К. гал. льонець Radlöhne.

лопатка Чаб. рыба по описаню, Abramis ballerus, Zope, Pleinze.

(лопух). гіркый лопух Ван. Lappa major, Klette. білый лопух Ван. Tussilago farfara Huflattich.

лосось У. ўосось Лег. Ч. ўосос Я. Lachs, Salmo salar.

лотай О. Sumpfdotterblume, Caltha palustris.

лотай Г. Чаб. МЛа. Schmetterling, papilio. лотай Пс. Nachtfalter, Nachtschmetterling, phalaena. nom. plur. лотаї.

лудити Лег. locken. гуси лудит: гуся-на́! жене: а гуч! — корову лудит: цьізю-на! жене: ге! — свіньі лудит: цуня-на! жене: алю! на поле! — увцю лудит: птусна! п'ся! берчучна! жене а тыш! Лег.

лупко або худік Крем. Wiedehopf, Upupa epops.

луспа ВС. Fischschuppe psl. лоуспа.

лябда Л. Лї. ВС. Plauderei, Plapperei; Klatscherei; Fabel, dummes Geschwätz. лябды або плеткы = плетеницї, паплянина.

лябдати II. plappern. жена, што лябдже.

лядник О. Vicia, Wicke.

лялько ВО. gen. neutr. Pupille.

ляпснути Лї. mit Geräusch fallen. він ляпсне = упаде.

ляти Ки. пр. буде ляти es wird regnen.

любовати Г. lieben, любити. чужи жонкы любовати Frauen anderer Männer lieben.

люча К. Runge, левча.

м. мадра Ч. хворіст: в хырбеты боліт. словацк. mádra Mutterkrankheit, Hysterie.

мадрянка або мадрове зыіля Ч. eine Pflanzenart „од мадры, до хырбета“ wird gegen Schmerzen im Rückgrat angewendet.

маґеран Ч. Majoran, Origanum majorana.

майдати О. Су. Крем. wedeln. пес майдат с хвостом О. пес майдже с хвостом Су. Крем. der Hund wedelt mit dem Schwanze.

малата (на Маковици) колеша, Maisbrei.

марадик Г. вісімнадцет снопів (на Маковіци і в Чертыїжнім: кріж). піў друга марадика. magy. maradék.

мараст Л. Froschlaich cf. нерест, нерестити ся.

маргати шьа В. свіня маргат шьа = гукат са Зб.

мариянкы С. слівкы подоуга-сты.

марнотратник С. Verschwender або пияк (пияк eigtl. Trunkbold).

Марчя Б. Mariechen; в Ондаві і Бехерьові клічут мале дївча: Марчя. а як векша: Марія, в Радоцины: Марька, в Липни: Марыся а в Лужі: Марина.

матіца У. найстарша пчола, Bienenkönigin, Bienenweisel.

матіца У. Mutterkorn, Claviceps purpurea (Sclerotium).

матный Др. wohlhabend, vermögend.

мацеридушка Лег. Quendel, Thymus serpyllum čech. duška materi.

мачатка plur. Кру. Kätzchen der Bäume (властиво: мачатко = молода мачка junge Katze).

маштарниця Брв. гряда середня.

медведикы Т. plur. медведікы Лп. Maulwurfsgrillen (nom. sing. медведик, медведік).

медулька У. зыіля, жоўто квітне.

мена псом Ц. бодрый. дружка. фришка. талпаш (талпа = лаба відпов. гал. лабаш, лабуш). бундаш (= пес кудлатий); ториса.

мента ВО. Mantel psl. **мантъıѧ**, παλλίον, pallium magy. mente.

ментус Ч. Чаб. Aalrutte, Lota vulgaris pol. miętus.

меренька Кру. Чаб. маба рибка, Pfrille.

месо крупністо Кр. ein mit Finnen verunreinigtes Fleisch, finniges Fleisch.

мыґати Т. пр. уж мыґат языком die Natter züngelt.

мырчати Б. воркотьіти, мурчати.

мысль, мысель Кеч. Gedanke, Plan; Wunsch. стало ся по ей мыслі es geschah nach ihrem Wunsche.

мышолівка Ком. Лп. Rüttelfalke, Tinunculus alaudarius.

мілкый Г. fein. мілка земля, мілка глінка = што в ны грудя ныт feine Thonart.

мілосерденьство Ч. Barmherzigkeit čech. milosrdenství. slovac. milosrdenstvo. без мілосерденьства нас здірают.

мышачок Чаб. также царик і орішок Zaunkönig, Troglodytes parvulus.

мыш выточна Я. Waldmaus, Mus silvaticus. по бучакох скаче мыш выточна auf Buchenbüschen hüpft die Waldmaus.

мышій кріль Т. plur. мыші кролы. мышій кроль К. мышій краль Ц. Zaunkönig, Zaunschlüpfer.

мыш пергач Ч. мыш-пыргач gemeine Fledermaus Vespertilio murinus.

міґы С. У. на міґы показує нымый.

Місько Крем. Michaël.

місячок Ц. Mond. схід місячка. нів Neumond. на нові. — на сходы. — остатня чверть.

младенец Л. Jüngling, iuvenis. čech. mládenec, mládec psl. младєньць в знач. infans.

млачівка Кру. гноївка, Dungjauche.

млачниця Кру. Schlammfliege, Erystalis.

млынчівка Г. паліця, с котроў са камінь обертат в млынци.

мло К. adv. слабо.

млязіво (на Спішу) молозиво Biestmilch čech. mlezivo slovac. mledzivo.

модрина Бод. Lärche, Larix decidua.

моква Бод. Л. nasser Schnee; nasses Wetter; Sprühregen.

мокрина Вап. мокріца С. Sumpf, nasse Stelle.

моль Лег. gen. masc. Motte молы пожерлі кожух. звелі ся молі до кожуха.

молодник Лег. junger Trieb (der Fichte). бучина, льіщина... пущат брост, а смерек молодникы. зелений брост.

моляти ся К. in der Kindersprache für: молити ся, beten.

момрати Кеч. murmeln.

москотати Кру. гварити не выразны undeutlich reden. москота undeutliche Aussprache.

мотыляк Крем. Schmetterling.

мотўочити Ста. verb. trans. in der Bedeutung: bedrängen, niederschlagen. тхыр мотўочит куры cf. hal. мотлош Gedränge, Pöbel pol. motłoch.

моховітый С. mit Moos bewachsen.

мочарна зем С. Sumpfboden cf. čech. země et zem.

мочило Кеч. „де коноплы мочат“.

мочка або баґа К. Tunke, Tabacksjauche, Tabackssaft гал. омачка, мачка.— мочка на більмо у говеда die Tunke wird als Mittel gegen den weissen Staar beim Vieh angewendet.

мошанкы С. Abart Winteräpfel, ябка зимушні.

мрена dem. мренка У. Barbus fluviatilis, Flussbarbe, марена, мерена.

мудерец П. Лег. Klügler, мудрак, мудрагель. ты мудерцу!

мудренец або червеный смерек Кр. Lärche, Larix decidua.

мудрохырь Г. „што хоче другого на дашто привести“, Schlaumeier, Fuchs, listiger Mensch; Klügler.

мульниковата земля Кеч. schlammiger Boden.

мурва́нь Зб. gen. masc. або мурявка Зб. gen. fem. Ameise, formica. перинкы, што мурваны́ ма́уть = Ameisenpuppen (sog. Ameiseneier) in Gal. по́душки.

мурманька МЛа. Ameise. мурманькы бывають в громадах. мурманьча громадка Ameisenhaufen.

мурчок Лп. Meerschweinchen, Cavia cobaya.

мурянка Лї. Су. Брв. Ameise. мурянчи заголовкы Лї. мурянчаны заголовчкы Брв. Ameisenpuppen (sogenannte Ameiseneier).

мухавка Зб. Mauerassel, Oniscus murarius plur. мухавкы.

мушера Лп. Blattlaus, Aphis.

мушовчина Брв. „гриб як грудка“.

мявчати Г. miauen. мачька мявчить die Katze miaut.

мясар Су. Fleischer, різник čech. masař.

н. набабрати Л. besudeln, beschmutzen. мотыль набабре капусту (коли знесе яйця на листє cf. нїм. Krautscheisser). побабрати item. побабраў гуню, ногавкы.

набоженькати ся Ваn. lange Zeit Gott anrufen; betheuern.

набреньіти Т. напухнути.

(на воду) Ваn. ід на воду! geh' Wasser holen! (ідут до потока).

наврацка У. (м. навразка) „што лучит бич з бичиском“ cf. вороза.

навратлик Т. Sinau, Alchemilla vulgaris гал. наворотень.

навраток Г. навратнік О. Rainfarn, Tanacesum vulgare гал. воротиш.

наглый ВМ. nackt, nackend, нагий psl. нагъ γυμνός, nudus. зрів. староінд. naktr.

надвезти ся Зб. zu Wagen kommen. єден са пан надвіз ein Herr kam herbeigefahren.

надьіти нітку до іглы Ц. die Nadel einfädeln.

надобный Брв. schön, anmuthig. надобна дывичька anmuthiges Mädchen.

надраґуля П. Tollkirsche, Atropa belladonna magy. nadragulya.

надхыленый Чрт. etwas geneigt, überhängend. дерево надхылене над водоў.

надшалістый Крем. überstürzend, jäh; aufbrausend.

назьвідати ся Ч. befragen, fragen; sich erkundigen.

найойчати ся ВСв. нарікати, wehklagen. найойчиме ся на тоту палыінку.

найскоре Лї. найскорше. медвідь рідко колі пріде до нас; зо спішских гор найскоре; на таку здобу як пес, уха не вельκы, очи тыж малы.

налати П. schelten, налаяти. налати до душі, до сто душ. cf. čech. láti, zlořečiti komu, slovac. lat'.

налісняник У. корж на лістку капусты печеный.

наложити кому Ваn. в значеню: наказати. наложте остро костюлникови = накажте.

наметати Ч. накидати psl. наметати iacere, immittere.

намулити Х. mit Schlamm bedecken. вода намулила камены.

на опак К. verkehrt.

на пішн Чаб. ішла на пішн = пішкы.

напомкнути ВСв. erwähnen.

направити Ц. in der Bedeutung: наладити. направили пчолы меду.

нароком Крем. навмисне, zu Fleiss, absichtlich. я пробуваў нароком ich habe absichtlich probiert.

на самый перед Кр zuvörderst.

на́-спак ВО. verkehrt, на другый бік.

наспірати ся О. sich aufthürmen. што ся наспірат на леді то „стріж“.

на-тельісь на! У. лудит корову, а менше статча лудит: цьізю на! жене: таптуч! — корову жене: гей! быкы поганят на ліво: гейс! к собі! — на право: ча! од себе!

паточити Ч. spinnen (von der Spinne) пауци наточилі паучину.

натяглый Ч. unverhältnissmässig lang. натяглый як басы.

нач Г. нащо. нач го прозуєш Г. = нашто (на чо) го прозываш.

нашалистый Ки. нашалістый Лї. „кед в розумі хыбіт; што запопаде, то рыє“. нашалистый чловек гл. надшалистый.

наштихати Лї. aufspiessen, aufstecken.

нездатно К. untauglich, nicht brauchbar; unnütz.

неодоўга Кру. С. nach nicht langer Zeit, bald, in kurzem.

нерадий П. ungern. нерада тя виджу.

нисенито Г. Taugenichts.

ньіж Ч. in der Bedeutung: als, zur Zeit. ньіж я малый быў, то былі в лысьі дікы zur Zeit, als ich noch ein kleiner Knabe war, hausten in unserem Walde Wildschweine.

ньіт К. Л. Ч. П. ВО. ВСв. Су. Крем. Б. Бод. nein; es giebt nicht. ньіт, не хоче nein, er will nicht. такого місця ньіґда ньіт so eine Stelle ist nirgends zu finden. — боцанів тут ньіт Л. hier giebt es keine Störche. — ту тых птахів ньіт hier sind diese Vögel nicht zu finden. — тому прізвіска ньіт das hat keinen Namen. — у нас воды ньіт wir haben kein Wesser. — гроший ньіт das Geld ist nicht da. — Штефана ньіт Бод. Stephan ist abwesend. — ньіт коли Бод. es ist keine Zeit, нема коли. — чого ньіт на сьвітьі Бод. was auf der Welt nicht zu finden ist.

погавицы Б. погавкы Б. Beinkleider.

ножніцы Ц. dem. ножнічкы Scheere. ножніцы лем до овец і до полотна Крем. ножнічкы kleine Scheere.

нозґріца С. Ч. Morast, Sumpfboden, трясавиця, ґрузавиця. „што ся западат; нозґріца чвіркат, кед на ню стане“.

(носити шьа) В. чі вам шьа носят куры? В. = чи вам несут ся куры?

нукати Г. Т. aneifern; beim gastlichen Bewirthen: bitten. понукати, понукнути.

ня Ч. Лег. nein, nicht.

O. обарловік ВО. „шафлик округлый брез уха“.

(обирати) убирати пр. слівкы обирати Ч. Pflaumen pflücken.

обычайный Л. gewöhnlich, звичайний čech. obyčejný. обычайно, обычайньі = звичайно. пчола обычайна Ч. Arbeiterbiene, Arbeitsbiene.

обіручный ніж Ц. ніж до стругання.

обзлачный Кр. lecker, schmackhaft cf. лакнути; лачний psl. алъчьнъ ἄσιτος, ieiunus. ist so zu theilen: об-з-лачный. — обзлачный гріб schmackhafter Schwamm, скусний або смачний гриб.

облазніті кого Чрт. = укр. пошити в дурні. облазніл бабы.

облак ВСв. Др. Fenster. dem. облачек. вічко (очко) Fensterscheibe.

облесный Ц. gleissnerisch „што „підхлыбят“.

обновец С. перший сьніг. вчера был шумный обновец і вельо торы было на ным.
обріжка у батога О. Peitschenschleife.
обстати ся Ки. в знач. скінчити ся. суд ся обстал.
обторганый С. zerfetzt. обторганы шаты.
обтяжный Лї. beschwerlich. čech. obtížný. обтяжна драга.
обхытный Л. ВСв. запопадливий, запопадний, схіпний, шпаркий, ємкий. обхытный до роботы.
обшивка на кошельі Ц. Hemdkragen.
овес богатый Ки. Fahnenhafer, Avena orientalis.
огавный К. П. gross, schrecklich. богач огавный sehr reicher Mann; — огавный дождж падат es fällt ein grosser Regen. — огавны розумна а добра дытина sehr kluges und gutes Kind. — огавны ся хвалил = барз ся хвалил.
огазнути К. ошадыти, від сьнігу обмерзнути. дерево огазне der Baum überzieht sich mit Reif. цылый лыс огазне.
огварка Т. Verleumdung. огваряти Т. verleumden.
оголоска Ч. заповідь Ansage, Ansagung, Ankündigung čech. ohlášení. оголоскы оголошуваў в церкві.
огрібати Т. окопувати. перший раз компері рушают ся, другый раз огрібают ся.
оґуркы С. Gurken. nom. sing. оґурок čech. okurka.
одважніст К. Muth.
од'їисти Кру. die bestimmte Portion consumiren.
одкале Чаб. (откале) відки.
одўакне мі ся (одлакне мі ся) ich habe Magenaufstossen.

одпорученик П. відпорученик Abgeordneter. plur. одпорученикы.
одпрощанка Ч. Grabrede, прощальна бесіда на гробі.
одрігуе ся С. (vom Magenaufstossen).
одслужити ся кому Лї. jmd. Gegendienste leisten; sich dankbar erweisen.
одшмарити Бод. відкинути, wegwerfen, abwerfen, wegschmeissen.
ожелец Кру. В. і Б. genit. ожельцу ожелест В. Б. genit. ожелесту an Bäumen zufrierende Eiszapfen.
ожерти Су. abfressen, обжерти. гушеницьі ожерли капусту — лем остали жигальі. —
оздай Кеч. відай, здаєсь, надійсь, певно (cf. slovac. ozaj, naozaj, ozajstne = ernstlich, ohne Scherz.
озимкы Зб. озимы ябка.
окайка У. або мазуріста увца = вівця біла, коло очей чорна ein weisses um die Augen schwarz gefärbtes Schaf.
окапчати, закапчати на ґомбічку ВО. = застегнути (на Спішу) zuknöpfen.
окламати Т. ошукати, betrügen čech. oklamati. окламный betrügerisch, falsch. окламна вага unrichtige Wage. окламна міра falsches Mass.
округлянкы В. Ком. круглі сливки.
олаврант Зб. оловрант Брв. підвечірок.
олосковы оріхы С. Wallnüsse, волоскі оріхи.
олупити ябко Ц. = облупити яблоко den Apfel schälen, abschälen.
омылок Кр. Ста. Taumellolch, Lolium temulentum.

онач ити С. etwas machen, treiben. хробаци, што в лайны оначат Würmer, die im Mist ihr Wesen treiben.

оне́ Т.... (яко втрутне слово) то — оне́ — бы зопачіл.

опад ВС. in der Bedeutung; Eiszapfen an Bäumen.

опар Зб. Nachtschmetterling, Nachtfalter, phalaena. rad. пер volare cf. пириця (в говорі долівскім і декуди у Лемків галицких).

опасть Пс. „що примерзат на дереві“ cf. опад.

операч Кеч. Lehnstuhl.

оперед Бод. vor. оперед Яна vor Johannis.

оплавы У. Flossen.

ополох Ваn. што обросне на дереві, як не родит, воўк.

опонец Ки. Winde, Convolvulus.

орек К. П. Grund. Boden. оречный пан К. П. Grundherr. cf. magy. őrök = Erbe.

оріпати П. одрапати, оббити. abkratzen, abschlagen. перун хыжу оріпал.

оріхар П. оріхарь Бод. оріхарка Кр. орішанка О. орішар П. орішарка У. Nussknacker, Nucifraga caryocatactes.

орішарка Т. Haselmaus, Muscardinus avellanarius.

орішец Г. МЛа. Zaunkönig Troglodytes parvulus.

орішок Кру. Чрт. Пс. Кеч. орішок або кралік ВСв. Zaunschlüpfer, Zaunkönig, Troglodytes parvulus (декуди на Маковици: рихтарик). гл. Початки до уложеня номенклятури і терминольогиї природописної народнеї нап. Ів. Верхратский Вип. II. р. 1869 стор. 15.

ортовати К. ausroden, корчувати. выортовал лыс.

осетар Ком. Distelfink, Stieglitz, Fringilla carduelis.

осыпкы Ц. С. Ста. Masern, čech. osypky.

Осіф Кремп. Josef, Осип. psl. **Иосипъ, Иосифъ**, Ioseph.

оскорода Брв. „широка трава“.

особітный Ки. besonder. особітныхъ птах не є.

останьте здравы або будьте здравы! — дай Боже добру ніч! дай Боже і з вамі, дай Боже і с тобом!

остаріти Ста. alt werden, altern.

отік Л. Eiter. (кор. тек, течи ῥεῖν, fluere).

оточкы Ч. Gekröse.

отровіті Л. vergiften. отровіл птаха.

охабіті Л. охабляти Кеч. лишити, лишати. охабіл на Божу ласку = лишиў на Божу власть. cf. psl. **охабити сѧ** abstinere.

оцель Кеч. Stahl slovac. ocel’, magy, aczél psl. **оцѣль** στόμωμα, robur aciei cf. lat. acuale, franc. aciér.

оцілок У. сталька до кресаня огню. оцілком креше огень на кременю.

очалати Ч. оббити. очалал вшыткы ябка.

очко П. Hahnenritt. на вайци лупа, під лупоў оболонка, дале білок, жоўток — в жоўтку очко.

ошадь або ошелест Л. „што примерзат на дереві“- ошедь Ч. ошедіна Ч. У. Я. Reif an Bäumen. „коли моква сыдат і замерзне на стромох“ Я. (моква = Sprühregen).

ошедец О. зыля, мат узкы лісткы.

ошедіті ся О. mit Reif überzogen werden. так ся ошедіт на стромох.

п. Павел Крем. Павло, psl. **Павлъ** et **Павелъ** Paulus.

павічайка Кеч. павучайка Бод. паучайка Брв. gen. fem. павучайко Кру. gen. neutr. Augenlid, palpebra.

падати Бод. Пс. пр. на єдно падат es ist gleichbedeutend, es kommt auf eins heraus.

паздур Лег. Су. Крем. Kralle. паздуры у кота Лег. паздуры крівы у ореўа Су. gekrümmte Krallen beim Adler. deminut. паздурок. мыш-пыргач ма паздуркы на крилкох Лег. wörtl. die Fledermaus hat kleine Krallen an den Flügeln (bei den vorderen Extremitäten ist nur der freie d. h. mit der Flughaut nicht verbundene Daumen bekrallt, die vier dünnen langen mit der Flughaut verbundenen Finger haben keine Krallen; die fünf freien Zehen der hinteren Extremitäten sind alle mit Krallen versehen).

Пазя Г. Пелагия.

паірка О. eine kleine Fischart. „паіркы маленькы рыбы; з паірок потом блыщавкы“ (nach der Meinung des Volkes; cf. hal. ириця Amphibium, Frosch, Molch).

пакілат Б. magy. patyolat = полотно купче, тонке „выход же нам, выход в білім пакілаты“.

пакля П. Packet, пачка.

палениченька Др. Branntwein. пила бы ся палениченька каждый ден. setzt палениця voraus.

пальінка Бод. ВС. Чрт... Branntwein čech. slovac. pálenka. (слово се находить ся також і в українськім: гл. Писання И. П. Котляревського. Санктпетербургъ 1862. Вергилієва Енеида стор. 207. „Пріхавши одъ Турна въ балу, Палёнки дóма ковтонувъ“. На Україні, в Галичині і на Буковині уживає ся тепер найчастійше руский вираз горівка, горілка у Поляків wódka побіч рідкого gorzałka, у Чехів hořalka, kořalka i pálenka.

пальінчарня Чрт. Branntweinbrennerei slovac. pálenica.

Пан Біг го зна Ком. Gott weiss es (von gänzlich unbekannten Sachen).

пан духовный Кеч. geistlicher Herr.

панік ВО. eine Vogelart. панікы пташкы рябкасты.

пановця ВО. gen. fem. (так як церковця) Bratpfanne.

пантлікова хліста Ч. пантліковый глист Г. Bandwurm, Taenia solium.

паньщар Ком. паньскый підданый, што на паньщину ходіў.

парта Ч. „такый вінец з баршонкы (оксамітки) іс перлами“ носят дівки на голові.

паршивка в требічу Кр. Peziza ciborioides, auch Cuscuta, Kleeseide, Kleeteufel.

пасти ся з dativ. пр. чудно ся мі паде Лї. es kommt mir wunderlich vor.

паткань К. Кр. ВС. Лп. Вап. Г. Wanderratte, Mus decumanus. паткань по млинох бывать.

патрия Кеч. Aussicht. шумна патрия = ладный вид, хороший вид.

паучина Лї. Кеч. Spinnengewebe. паучина ся тягат по полю, то хвіля буде.

паюк Л. Spinne, паук Лї. Кеч.

пахнячка Т. Muscatellerbirne, мускателка plur. пахнячкы.

пацьірник Зб. пацурник Т. Althaea officinalis, Eibisch. пацьірник дикый Чаб. Malva silvestris Rossmalve.

пацюркы жабі Лп. Froschlaich.
пачіти ся Лї. slovac. páčit' sa gefallen. най ся пачіт ist es gefällig.
пацкы plur. Б. Glockenblume, Campanula.
пекарнік Су. Backofen.
пелевник або котинец (Вільшавка в Земплиньск.) прибудоване ку стодолы на полову.
пелех Кеч. ополох.
пелехатый Ч. zottig, zerzaust.
пелюхы С. Windeln. в пелюхы дытину завити das Kind windeln.
пеналік У. Federmesser.
переводжати кого Бод. jmd betrügen, jmd zum Narren halten, jmd vorspiegeln.
перекіцнути ся Л. purzeln. перекіцне ся заяц.
перепероьхнути Зб. verb. trans. hienüberfliegen. верьх перепероьхнути über den Berggipfel fliegen, den Berggipfel schnell passiren.
перец П. Bretzel. plur. перецы magy. perecz.
пергач Ком. Бод. Вап. пергачь В. пиргач Ки. МЛа. Fledermaus, νυκτερίς, vespertilio. я улапіл пергач'а ich habe eine Fledermaus gefangen.
перепіўка або підпаўок МЛа. Wachtel, Coturnix communis.
перлік С. У. grosser Hammer; молоток С. = kleiner Hammer.
пернадель. пирнадель Л. Кеч. Крем. Larve der sogenannten Dasselfliege oder Rinderbremse, Hypoderma bovis. квасным варом с капусты чяпкат або мачат статку по скорі — тоты пирнадлы зачорныют і выйдут самы зо скоры Л. пирнадель през скору выйде Кеч.
перси у жены С. Brüste nom. sing. перс gen. fem. дай му перс, най поцицат.
перун Крем. Donner. перун вдаріл.
пестракы Брв. рід грибів, eine Pilzart nom. sing. пестрак.
пестунка К. нянька, Kinderwärlerin, Kinderpflegerin.
петенец (на чепец) ВО. Florband. на чепец дают також кривулькы і гараскы.
пецушок ВСв. ВО. Zaunschlüpfer, Troglodytes parvulus. зато, бо ма гныздочко у пецку, в дырі ВСв.
печариця Г. глина-печівка „мож вылыпляти з ньоў пец або горцы" Töpferthon.
печарувата земля Кеч. жоўта, до пеца берут мастити.
печатный воск Л. Siegellack čech. vosk pečetní.
печіня Су. нараз кілько упече хлыба. Gebäck. єдно печіня (у Лишаків: печава).
пыкати Л. aufwühlen. пыкат землю свіня. зр. бойківск пыцькати.
пиля ВО. Пс. neben, коло. пиля них. пиля горца neben dem Topfe.
пыртый С. aufgeworfen, stumpf. ніс пыртый Stumpfnase. іщи такый пыртый ніс єм не выдыла eine solche Stumpfnase habe ich noch nicht gesehen.
пыск С. писок, Schnauze.
пытвати Б. ausweiden. куря выпытвати = куря випатрошити čech. vypytvati.
пияк Г. піак У. пияўка Су. Speiseröhre, der vom Rachen in den Magen führende Kanal, durch welchen Speise und Trank zu ihrem Bestimmungsort befördert werden.
підбрішіна С. (пр. у коня) Bauchgegend.

підваліло му під гарлом С. er wurde von der Diphteritis befallen.

підгорліна С. П У. підгорліца Ком. Wamme. тота корова красну ма підгорліну С.

піддобрити ся Вап. під лад піти, удавати доброго Freundschaft simulieren. піддобрити ся кому.

підкозобель Кр. Ком. Steinbeisser, Cobitis taenia. підкозобель менший од сліжа der Steinbeisser ist kleiner als die Schmerle.

підколос (Суха) Wachtel.

підлый С. in der Bedeut. mager, elend. підле теля mageres Kalb. барз підле теля. — підлы землы unergiebiger Boden.

підлішівкы або курятка Брв. eine Pilzart.

підмыла Ком. Schlamm, мул.

піднібя Ста. Gaumen, palatum піднебенє, понібє čech. ponebí.

підпалок або перепілка Ц. Вап. Wachtel.

підсаджівкы Чрт. Г. eine Pilzart.

підсоснякы Брв. eine Pilzart.

підшпотіті ся К. straucheln cf. hal. пошпотати ся, пошпортати ся, зашпотати ся.

піловина С. пиловина З. gen. fem. піловіня Г. Пс. пиловиня Зб. gen. neutr. піловіны Кеч. plur. tant. піловіны або різовіны Ста. Sägespäne.

піля або піла Б. neben, пиля укр. биля. піля або піла церкви.

пінка Л. П. пінька Ком. Fink, Buchfink, Fringilla coelebs čech. pinkava. — slovac. pinka.

пінкати Су. fink! fink! schreien. пінка пінчит.

пінязи Ц. Geld. вернуў пінязи.

піпара́з Кеч. magy. pipaszár, цибух доўгий. чуторка = короткий цибушок.

піпка К Pfeife, люлька. піпасар або ціб́ух К. Pfeifenrohr, magy. pipaszár.

піскати П. pfeifen. піскат на піщалцы.

пісковатіца Ц. піскова земля.

пісничькы ВО. geistliche Lieder. сьваты піснічькы. — співанкы weltliche Lieder.

пісочна роля К. sandiger Boden.

пісочьок Г. deminutiv. von пісок, Sand.

пішник Г. Fusssteig.

піщаль Ч. tibia, Schienbein.

планный Ц. Ч. steril; elend; verkümmert; schlecht. планне поле wüstes Feld. — теля планне verkümmertes Kalb, mageres Kalb. — планна хыжа elende Hütte čech. planý unfruchtbar. — планно кому зробити jmd Unrecht zufügen, jmd beeinträchtigen.

планча Зб. wilder Apfel- oder Birnbaum. на пла́нчати скепи́ў = на дичцы щепив. —

платати Вап. flicken. бочкоры платати.

плачкати К. weinen (in zärtlicher Anrede zum Beispiel an das Kind). не плачкай моя любинко! weine nicht mein Herzenskind!

плетка Ч. Klatscherei.

плісква Су. Gebirgsbachstelze, Motacilla boarula. сыменкаста, сподом жоўта.

пліства Лп. Bachstelze, Motacilla.

плоднік Л. К. плодник або матка Ком. Gebärmutter, uterus матерниця čech. materník, matka.

пляснути Кру. plumpsen. пляснул до воды er plumpste ins Wasser.
пляцок Ком. in der Bedeutung: Fleck. ящур (Salamandra maculosa) в лысьі; чорный, жоўты пляцкы ма по собі. Ящурка (Lacerta agilis) бігат по полю.
плюца Ц. У. С. Крем. Lungen čech. plíce pol. płuca.
пняк К. Baumstamm, Baumstrunk. пняк або улій Лї. Bienenstock. два пнякы пчол:
побочкати Пс. вистискати за боки, umarmen.
повдячити ся кому Ваn. jmd den Gefallen thun; sich bei jmd einschmeicheln.
повитиця Лег. повій Кр. Winde, Convolvulus.
повітріца Ц. П. Wirbelwind cf. повітруля.
повітря Бод. Wirbelwind und вόздух Бод. Luft.
повіхтеріца О. Sturmwind; Wirbelwind.
повічайка ВО. Г. Augenlid plur. повічайкы гл. павічайка.
погар Крем. Becher, Trinkglas.
пограбкы або выграбы Су. „што ся выграбує з зерна“ Ueberkehr.
погребовины Т. поминки.
подоба Ком. Gestalt; Aehnlichkeit. ма подобу як гавран von der Gestalt eines Raben, rabenähnlich.
подступніцьі Су. Halsbräune.
подудрювати Б. nörgeln.
по души Г. пр. было мі по души es war nach meinem Geschmack.
поенґедовати Ваn. begnadigen, Strafe erlassen.
позавчера Кеч. vorgestern.
позаказувати або позаповідати Ваn. ankündigen; verkünden.
позаклякувати Су. an mehreren Stellen einfallen, einstürzen (vom Boden). позаклякуваўа земля.
позарани Кеч. позавтра, übermorgen.
позваджувати Кру. звязати, zusammenbinden, koppeln, verbinden.
познатя Су. Erkennen. не до познатя nicht zum Erkennen.
позьівати Л. gähnen, позїхати.
поквилити Чрт. betrüben. він поквилит його er wird ihn betrüben.
покы Ста. С. покы або віспы plur. tant. Pocken в гал. віспа, genit. віспы.
покыдати ся Ц. в значеню: (їсти і) поплямити ся їдою.
покласти ся с ким. ВСв. або стокмити ся ВСв. угодити ся, übereinkommen.
покошинка Крем. (покошенка = покошенъ+ъка) „де ся траву скосіло“ Wiese, wo eben Gras abgemäht wurde; frisch abgemähtes Gras. кынь на покошенцьі пасе das Pferd weidet auf der abgemähten Wiese.
покрайны люде Л. „што ближе од Галицийі“ (в Галичинї зовуть их: „Крайняки“).
покрытя Л. eigentl. Bedeckung; Anzug. покрытя зимушне Winteranzug. покрытя льітушне Sommeranzug.
покровец Л. Bettüberzug. два покровцы.
покуляти ся Лї. покатуляти ся sich kugelförmig zusammenrollen; sich wälzen. люде повідают: йіж варе такый обычай ма, же пріде під яблонь, де вельо яблок, та ся покулят, набере на себе (наштыхат на колькы) яблок, наздьівают ся му ябка на колькы і занесе до дыры, жебы мал што жерти; в зимі мусит спати до свого оного часу.

покукнути Л. schauen, gucken.
покус Ком. etwas. покус сівава сыйка.
покуса Ч. Versuchung; Teufel. прішоу до мене як покуса.
поледівка В. Л. поледіца Ц. Су. У. поледовіца Т. Я. поледовіця Пс. Бод. МЛа. поледовіця або ледівка Кру. поледовиця Кеч. Glatteis.
поливка або юха Чрт. Suppe. дали ми на решето поливкы, лем єм ся попік тай ту втьік.
поўынь Ч. Wermuth, Artemisia absinthium гал. полин.
поліпіті Л. in der Bedeutung: beschmutzen. поліпіл кошелю = поваляв сорочку, er beschmutzte das Hemd cf. липавый schmutzig.
польовка Л. польованя. полюваня Кеч. Jagd.
полотенко у качкы, гуси Л. Крем. Schwimmhaut zwischen den Zehen der Ente, der Gans hal. полотенце.
полотно ріжнят: 1) верьхівне саме грубе 2) пачусне або пачусчина 3) вымычкове 4) леняне 5) древьіх Чрт.
поўх Ком. Wühlmaus, Hypudaeus arvalis. — поўх Лї. Кру. in der Bedeut. Bilch, Myoxus glis.
помарнити кого Бод. jmd vernichten.
померзити ся ВСв. обрид дістати.
поміж добрых людей К. unter guten Leuten.
помола Ком. Schlamm. там єст дуже рыб під помолом.
понагляти ся Бод. Лї. В. sich beeilen. не мож понагляти ся man darf nicht eilen. лем ся понагляйте! eilet nur!
понóва У. слыд по свіжім снығу (як ідеме на польованя).
понукнути П. В. aufmuntern, ermuntern; bitten; zusprechen. з молоком я бы понукла П. ich möchte Sie bitten Milch zu trinken. я понукнул В.
поохабляти ВС. lassen.
попава. пупава Ч. Я. помпава П. Kuhblume, Taraxacum officinale. назбираме попавы корові, та она нам од той попавы моўока даст. (декуда в Сяніччині, в Гал. зовуть „пупава“ Tussilago farfara, Huflattich, a Taraxacum officinale зве ся „май“).
(попаліті ша о небі) feuerroth erglühen. буде вітер дул, бо небо ша попаліло es wird windig sein, denn der Himmel erglühte flammenroth.
попелити ся в земли Ц. scharren. курка ся попелит в земли die Henne scharrt in der Erde, курка парпає.
попеліця Ком. Пс. Бод. попеляк або попельніца. попелюх. попелюха В. ВСв. Кеч. Кру. Kohlenblattlaus, Aphis brassicae.
поперник ВО. на товченый попер судинка, Pfefferbüchse.
попивкати П. langsam von Zeit zu Zeit aus dem gefüllten Glase trinken, langsam in kurzen Absätzen trinken.
попка або зрінка Ки. Pupille, Sehloch.
попове мудя О. Pfaffenhütlein, Evonymus verrucosus.
поприти В. попрьом посыпати, pfeffern. попопрювати В. (mehrere Male) mit gestossenem Pfeffer bestreuen. попопрює капусту.
порожній, порожня, порожнє П. leer в Гал. звичайно: порожний, порожна, порожне.
порозпозирати К. розглядати.

пороти піря Л. піря дерти, Federn schleissen.
порплити ся Кеч. scharren. курка ся порплит die Henne scharrt in der Erde.
порток О. Stück Leinwand, кус полотна.
поруковати Зб. verloben, заручити. поруковаиы die Verlobten, заручені.
поскрібачь Вап. Kratzer. поскрібачька Вап. Kratzerin. мачька-поскрібачька die Katze, die Kratzende.
посьміяти ся с кого ВМ. über jemanden spötteln, sich über jemanden lustig machen. пан ся пошьміял с Петра.
постельіня Л. Bettzeug.
пострілове зьіля О. „берут кед постріл, кед в пальці болїт“.
повтіряти ся с ким Ч. (повкіряти) пр. повтірял ня з нім er hat mich bei ihm verläumdet.
потрапити ся Бод. sich ermüden; sich plagen.
потужити Лї. bestärken; stärker spannen; unterstützen; einstehen. на глупу річ потужил er stand für eine dumme Sache ein.
похворіти Г. erkranken, krank werden.
поход П. Distrikt, Bezirk. доктор походный Bezirksarzt.
почиряти ся Чрт. поміняти ся.
почлівость Я. пошануванє, гостина. дякую вам мамічко за почлівость, уже-м ся найіла, уже-м ся напіла, уж мам дост.
почітати пінязи К. Geld zählen.
почудованя Ц. Wundern, Bewundern. на почудованя. cf. psl. чоудованиѥ admiratio.
поярмачити Ком. auf dem Jahrmarkte verkaufen oder kaufen. поярмачилисте дашто куме? Ей ныт! не здавало ся (трафило ся) мі ніч.
правити гньіздо Яс. Nest anlegen. чмелі правлят собі гньіздо в моху.
правити ся ВМ. eigtl. zurecht gemacht werden, hervorgebracht werden. як ся уж день правіл als es schon zu tagen anfieng, als schon der Tag anbrach.
правотити Чрт. rechten. выправотити Чрт. rechtskräftig erwirken.
правотити ся Б. Кеч. іти на право, den Rechtsweg einschlagen, rechten. жебы мы ся правотили.
пражец Лї. Ком. Springlein. „лен кус вчасныйший; тоўчут го на камени, обтоўкують прайником або кыянком головкы“.
праск! Вап. interj. трісь! праснути Вап. Лег. тріснути, ударити.
прася К. Лег. паца К. Ferkel; Schwein čech. prase Schwein plur. прасята.
прашух Ч. grösseres Ferkel, поросюк, поросюх. купіў прашуха = купив поросюка, пацюка.
превідный Крем. durchsichtig, pellucidus cf. čech. prohledný.
прегойнувати пінязи Л. Лї. марне стратити, протратити, промарнити Geld verschwenden cf. hal. прогайнувати гроши Geld verschwenden. прогайнувати час Zeit vergeuden.
през ohne. руслікы (Clupea pontica) през головы.
презирадко Су. kleiner Spiegel.
презрога Ком. Schwein, безрога. презрога або шута Ком.

прекотурбаті ша У. purzeln. заяц прекотурбат ша = перекіцне.
премітовати ся С. (vom Uebergang der Farben). зерно ся премітує з зеленого на жоўте das Getreide wird fahl. подільск. збренїти.
препілка Кр. Wachtel, plur. препілкы.
препучити С. (пр. болячку) herausdrücken.
прерайка Ста. Querwand, перегорода.
прехолодити II. verkühlen.
прибігнути Зб. прибічи. прибігну = прибіжу.
приборы Б. Zurichtung, Zubehör. капелюх, гуня, холошњі, бочкоры то у Руснаков найвекшы приборы.
привадити Кру. привязати, присилити, anbinden.
привечеріти ся ВМ. dämmern. привечеріло ся die Abenddämmerung trat ein.
пригарі с піпкы В. plur. tant. Pfeifensaft, Tunke. пригарі с піпкы тепер зовут „баґа".
пригварка Чрт. Sprichwort.
пріглавок У. підбитє. боліт ня нога в пріглавку.
пригласкати С. besänftigen, zahm machen. пригласкат увцу.
придати ся Чрт. zutreffen, sich ereignen, лучити ся, трафити ся, пригодити ся. раз му ся придало = раз лучило ся єму.
придути Брв. привіяти.
примір ВО. Beispiel. на примір або на приклад.
принести до сьміху Ц. zum Lachen bringen; komisch darstellen. принесе до сьміху або поверне у сьміх.
приоказати Бод. vorzeigen.
пріпалити ся Ц. пригнїтити ся. пріпалиў ся хлыб.

присыпаник Г. пляцок, що з верьха присыпаный зо сыром plur. присыпаникы.
присіліті Лї. в знач. присиловати. (в Гал. присилити anbinden, anknüpfen. присиловати zwingen).
прислухати П. gehören. поле до церквы прислухат slovac. prislúchat'.
приспeрти Бод. zwingen. приспeрли го продати хыжу sie zwangen ihn das Haus zu verkaufen.
приставати Т. reifen. овес уж пристават.
присташ К. що через женячку пристав до ґрунту.
присухый Лї. etwas dürre; etwas mager. присухы волы.
причулок (в Мерісници) = причілок на полу.
прідане С. ідут нам прідане одтамаль, одкаль молодица, ідут по єй странцы родина до хыжи молодого, потім прийдут там, то са з молодицом витают а кажда родина дає єй хто златівку, хто пятдесят ґрейцарей (корунку), хто двадцет ґрейцарей, хто десят ґрейцарей, в коло як воля і потім посыдают за стіл разом і гостят ся і музика грає. cf. приданяне.
прімуліна С. „як прімуліт стром" — нанесений водою мул, Verschlammung.
прісняник Г. ungesäuertes Brot. ungesäuerter Fladen. прісняникы брез квасу печут на листю.
пробачити Л. = гал. выбачити. рачат пробачити der Herr möge entschuldigen.
продай Т. Verkauf čech. prodej. на продай zum Verkauf.
прозывка Ч. Name; Spitzname cf. čech. přezdívka slovac. prezyvka.

прозирало У. Spiegel. прозирадко, презирадко kleiner Spiegel.

прозути! Г. прозивати. нач го прозуєш? = на що го прозиваєш? — прозуют того птаха лозиняком Г.

проквасньіти ся Лї. sauer werden. проквасньіє ся молоко.

прольій Ц. Gussregen, Platzregen. великый прольій čech. lijavec, liják.

промарнити Зб. vergeuden, змарнувати, змарнити čech. promarniti.

промарньіти Б. змарнїти, verkümmern.

прудкый Брв. schnell. прудко летіт кінь до скоку.

пруток або хвостік К. Blattstiel, Blütenstiel, Fruchtstiel. на прутку або на хвостіку вісіт слівка.

прятати Л. bergen. вывірка пряче до гньізда мох, серстіну і такы дрібны голузкы, на выживност збират оріхы і крыє до гньізда (ховат).

псота Ста. У. in der Bedeutung: худобство Armut. псотный чловек = худобный, бідный. псота Ч. in der Bedeut. Unwetter, слота. бідко бідкат на псоту; псота Лї. in der Bedeut. Noth, Drangsal, біда. зо псоты вылебодіті von der Noth befreien.

пташачар Лї. Finkenhabicht, Sperber, Nisus communis. астрябік на дігінци глапіт пташка то го і зовут пташачаром der Sperber erhascht im Fluge kleinere Vögel (Finken); deshalb nennt man ihn Finkenhabicht.

птуц! птуц! У. так крічит, як одганят теля.

пузьінкы у вербы У. Weidenkätzchen.

пукалка або кытайка Крем. Quaste am Ende der Peitschenschnur.

пукалка П. Campanula, Glockenblume.

пуперник Кру. Zwerg, winziger Wicht.

пуцка Л. membrum virile, Ruthe.

пушка У. Fingerkuppe plur. пушкы.

пчолник Лп. пасїка.

пщеня (фїльварок на Спішу) щеня, catulus. plur. пщенята.

пяточкы Ч. Kastanien (beim Pferde).

р. разколись Т. einmal wann.

райбати К. Л. reiben, waschen; zerreiben. райбати канов, кошелю. — она кошелю райбе Л. sie wäscht das Hemd. райбе (тре) мак до бобалькох Л.

рай-дерево Г. Myricaria germanica, deutsche Tamariske. рай-дерево гарды цвине = рай-дерево красно цвите.

раканя Лег. in der Bedeut. Hyla arborea, Laubfrosch, рахкавка, ракавка, каракушка. раканя выйде на стромы і ряпчит der Laubfrosch kriecht hoch auf Bäume empor und lässt sein Quacken hören.

ракати Г. quacken. ґ вечеру рачат жабы = під вечер рахкають жаби.

ракаш жита С. 16—22 снопів. cf. рокаш = купа.

рамікы С. Rahmen. рамікы з облака Fensterrahmen (nom. sing. рамік dem. v. рам čech. slovac. rám.

рапавый У. rauh, ропавый, рапавка Ч. Kröte.

рапач або рапчак Чаб. Wiesenknarrer, Crex pratensis.

рапкати Ц. quacken; schnarren; knarren. качур рапчит.

рапух Вап. мала дытина.
ратічкы Ч. (у увцьі) Hufe (beim Schafe).
рачити Кр. Ч. geruhen; belieben čech. ráčiti. slovac. račit'. пан превелебный рачат мати. — пан превелебный, кебы мі рачілі написати. — рачат велькоможный пан тады іті. —
рачькувати В. лызти рачькы, auf allen vieren (auf Händen und Füssen) kriechen.
ревіз Fähre, magy. rev Fähre. revész Fährmann.
реготати ся Ц. wiehern. кін ся регоче.
реґуля статку О. волы, коровы, што разом пасе в лысьі.
рейкы Крем. червонобурі волы (nom. sing. рейка cf. magy. röt = rothbraun).
репчин Т. Raphanistrum arvense, Ackerrettig.
речи Вап. К. sagen. а реку сам. — так речте = так кажіт.
речіня Б. Aussage, Redeweise. на просте речіня in der gemeinen Redeweise.
рыбак Су. рыбчак Др. рыбарівка БО. рыбеляк Лег. рыбник Бод. рыбовчак або рыболак Кр. рыбярка К. рыборік або рыбяр Крем. Sterna, Seeschwalbe.
рыбарочка Кр. Sterna minuta.
рыбнік ВСв. Fischteich, Setzteich slovac. rybník.
рыжджік Кр. Reizker, Agaricus deliciosus, рижик, рижок plur. рыжджікы. попід яліцы найрадше росне рыжджік = попід ялиції найрадше росте рижик.
рыма К. ріма або натха С. Кр. Katarrh, нежит.
рындзка с теляти Кеч. Labmagen.
рынов Лї. Rinne, hal. ринва.
рынявый Б. räudig.
рихтар С. Бод. Dorfrichter, Dorfschulze.
рыц У. Hintertheil, Steiss, Arsch. рак ма в рыци очи (die sogenannten Krebsaugen werden im Magen des Krebses gefunden) pol. rzyć in der Gegend von Rzeszów in West-Galizien: całuj mię w rzyć! slovac. rit'.
різанка Крем. макаран.
різовины Су. Sägespäne.
рінка Г. plur. рінкы Wasserschwätzer, Cinclus aquaticus.
річ Вап. бесїда. о чім річ? = о чім бесїда? worüber wird gesprochen?
роботня пчола ВСв. Arbeitsbiene.
розбесьідовати са Чрт. розговорити ся.
розважный Вап. bedächtig.
розгон Л. schneller Lauf. вода іде розгоном.
роздвоєный Ком. entzweit, in zwei Theile getheilt. хвіст роздвоєный або вілковітый у ластівкы gabelig getheilter Schwanz der Schwalbe.
роздобрити кого К. jemanden versöhnen; erwirken, dass jemand wieder gut wird. — роздобриў ся з ним К. = погодив ся з ним.
роздумувати К. розмисляти. роздумую вшелячину = розмишляю всячину.
розлук пр. на розлук повідати МЛа. говорити поволи, жебы розуміў.
розмысліті ся Б. роздумати. іши повідж даку гадку! — най ся розмышлю.
розрутіті Су. розкинути, auseinander werfen cf. psl. рютити iacere pol. rzucić. slovac. rútiť.

роскапчяти ся К. (розкапчати ся) розпяти ся. cf. magy. kapcsol. роскапчал ся.

роспамятати ся Лї. in Erinnerung bringen. не можу ся роспамятати = „на мисель не прийде".

росполошити Ц. verscheuchen. астряб росполошил куры і курятка.

роспуст або одмяк Кру. Thauwetter.

росскакати ся Ваш. (розскакати ся) розтанцювати ся, розгуляти ся. тераз єм ся розскакала.

роспучити Др. роздусити, розчавити.

россохатый Ста. Др. Б. (розсохатый) ästig, verästelt. рогаль ма россохаты рогы der Rehbock hat ein verzweigtes Geweih.

ростопаст П. gen. fem. genit. ростопасти Schöllkraut, Chelidonium majus.

рострепати яйце Лї. Ei rühren. eigtl. die Eischale zerschlagen. — рострепати скло Glas brechen. — дывка рострепала горнец і таньір die Magd zerbrach einen Topf und einen Teller.

росчепирити ногы С. К. die Beine auseinander spreizen. cf. ukr. ростопирити крила die Flügel ausbreiten.

рьохкати Ц. рохкати К. grunzen. рьохкат свіня Ц. рохче К.

ружа русадельна Ц. Paeonia, Pfingstrose (рожа русальна; русаля slovac. rusadlá plur. neutr. = Pfingsten.

румовіта земля У. = камениста земля.

рункля П. Runkelrübe, Mangold Beta vulgaris (в инших ок. рунтля, румпля).

(ряд). за рядом Ц. der Reihe nach.

рядный В. ordentlich adv. рядньі.

рямпати Лп. zwitschern, schnarren. рямпат або кырчит ядўівчак die Misteldrossel schnarrt.

ряндочка ВО. deminut. від рянда. шматка kleiner Fetzen.

С. салак Чаб. Maikäferlarwe, Engerling „салак робит хрущі, а хрущі пак салакы" aus Engerlingen entstehen Maikäfer und diese legen Eier, aus denen wieder Engerlinge hervorkriechen зрів. гал. салєник, салїй (гл. Початки до улож. номенклятури і терминології природопис. народнёї, в. VI 1879 стор. 21. назва від того, що грубий, товстий, білий мов із сала).

Сандор (на Спішу) Шандор, Aleksander.

самоперше Чрт. zuvorderst.

свербогуз Ц. В. свербоуза Су. Hagebutte, Frucht von Rosa canina.

свербячкы plur. Ст. Räude, пархи.

свіба Кр. Schneeball, Viburnum opulus. што' на свібі наросне, ягідкы, як грозно: каленіна = Schneeballbeeren. (cf. свид, свидина Cornus sanguinea, Hornstrauch.

свинка Кеч. свінка С. У. Näsling, Chondrostoma nasus. свінкы мают пыск швайковитый.

сьвітлячий хробачок Пс. сьвітячий хробачьок Брв. Leuchtwurm, Leuchtkäfer, Lampyris noctiluca. гво дни не льітат, лем в ночи сьвітячий хробачьок der Leuchtkäfer fliegt nicht bei Tag, sondern während der Nacht.

сьвічник К. О. Leuchter.

свора К. „древо, што ся капчат віз“.

сворец genit. свірця або сворка Кеч. Koppel; Gängelband. пес на свірци.

сьвятоянка Ком. сьвятояньский хробачок Су. Johanniswürmchen, Leuchtkäfer. — шьватый Вап. (=сьвятый) кладе ся яко придаток окрім иньших звичайних випадків ще і в таких: шьватый овсик, шьвата бандурка, шьвата земличька Вап.

сердечна хорота У. Herzkrankheit.

серсть (sic!) на свиньі К. Schweinsborsten.

серстина Вап. eigtl. Thierhaar. єдну серстину мам = маю одну корову.

сила Ц. Menge. велика сила ящурів eine grosse Menge Feuermolche.

сыпанец Т. Speicher, Kornboden, granarium (сыпа-нъ+ьць).

сыпкый Ц. сипкый heiser. качур сыпко рапчит čech. sípavý.

сыровастый Кру. etwas roh, etwas feucht; nicht ganz reif. зерно сировасте.

сыряник П. пляцок зо сыром.

сичак Л. Wendehals, Jynx torquilla.

сьідиско Т. Sitz.

сік Лп. Saft.

сьімячко Кр. насїнє.

сьімячко рыбє або ікра К. Fischlaich.

сьірак Ком. овес тоньший од рыхліка.

сьітнити С. in feinen Tröpfchen niederfallen, sprühen. дощ сьітнит.

скады П. С. скадыль У. woher, von wo. скады вы прішлі або скадысте прішлі? woher seid ihr gekommen? — скадыль єс? woher bist du?

скальняк Крем. Steinschmätzer, Saxicola plur. скальнякы.

скапчати Су. Зб. zusammenbinden, verbinden, koppeln cf. magy. kapcsol.

скарбулити ся Др. sich zusammenrollen. іж скарбулиў ся.

скарупа Бод. скарупліна Др. Schale besond. Eischale.

скерн якати ся Вап. заклинати ся, betheuern.

скверщок Я. Gryllus, Grille, Zirpe.

складанец або зананчик У. (згинанчик). складаньчик Крем. складаний ніж.

склубити ша Лег. склубчити ся Кр. sich zusammenrollen. язьі-баба склубчит ся до колечка Кр. die Bärenraupe rollt sich kugelig zusammen.

склюбачити ся Т. sich zusammenrollen. склюбачит ся бабин пес die Bärenraupe rollt sich zusammen.

(скік). до скоку іти на коню С. im Galopp rennen. не міг єм го догнати, потім єм скоком загнал коня і єм го догнал. — до скоку іде на коню. —

сколомут Б. скаламучена вода, getrübtes Wasser, Unflath.

скірньі Л. Ста. МЛа. Stiefel. deminut. скореньки = чобітки.

скотка Крем. Spitzmaus, Sorex. єдна скотка plur. скоткы.

скочка або лысова мыш Л. скічка Пс. Waldmaus, Mus silvaticus.

скра МЛа. Funke. хробачькы блыскаут са в ночі як скра.

скребліця на коньі Су. Striegel.

скушеный Лї. geprüft. скушены люде geprüfte, erprobte Leute, čech. zkoušeti prüfen; zkoušený geprüft.

славік Крем. славчик Зб. Nachtigall čech. slavík.

слиж Кру. Cobitis barbatula, Schmerle. слиж шиловатый; чудо го в руках тримати.

слизень Зб. слїжинка С. Milz psl. слѣзена.

слимача хыжка Кеч. Schneckengehäuse.

слыхы Ц. О. П. in der Bedeut. Schläfe. бє по слыхох = бє по висках; укр. висок Schlaf, виски Schläfe.

сльіпый ящур К. Кр. Лї. Я. Feuersalamander, Erdmolch, Salamandra maculosa. жоўты шпляхы ма слїпый ящур der Salamander ist gelb gefleckt. ящур доганял Пресвяті Марии і зато ослыіп Яс. (vom Volke wird der Erdmolch für blind gehalten, obgleich er ganz deutliche Augen besitzt).

сьіпа муха Бод. Blindfliege.

слонечнік О. сонечник В. Sonnenblume, Helianthus, pol. słonecznik, ruth. сонячник, соняшник, сонїчник, просовцьвіт.

сўук (слук) Лег. Waldschnepfe, Scolopax rusticola čech. sluka cf. гал. služka, солуква гл. Початки до улож. номенкл. і термінольогиї природописної, народнеї в. VI. 1879. стор. 16.

слутый Ц. in der Bedeutung: ohne Hörner, hornlos. корова без рогів слута; — коза без рогів волат ся у нас шута.

слєзь genit. слєзя Су. gen. masc. Milz. сляз У. Labmagen

смирть (смерть) або цма Кру. Nachtfalter, phalaena. не зйідж цму, бо быс не был ныгда сытый (nach dem Aberglauben des Volkes, wird sich derjenige, der zufällig einen in die Speise z. B. in Milch gefallenen Nachtschmetterling verschluckt, nie mehr sättigen können).

смертка ВС. МЛа. Nachtschmetterling, phalaena. смертка або ночлиця льітат до сьвітла ВС.

смыком Ста. adv. пр. смыком діка тяглі man schleifte (schleppte) den Eber am Boden.

смішкы робити собі Чрт. witzige Bemerkungen machen, witzeln.

смуга Бод. Regenbogen, iris.

сьнігар Ки. Gimpel. Pyrrhula vulgaris.

сьніжит С. es schneit.

сновальніцы Т. „што на них снуєниткы до тканя“.

сова кытча Крем. Uhu, Schuhu, grosse Ohreule, Bubo maximus (голову мат як у кота).

солодкє молоко Ваn. süsse Milch. зсїле молоко sauer werdende Milch. квасне молоко sauere Milch.

сомарскый кашель Кр. Keuchhusten.

сопух Су. Dunst, erstickende Luft. сопух нездравый в хыжи.

спачьный ВСв. verkehrt. спачьно говорить = нечисто, зіпсовано говорить.

спырснути Бод. springen, reissen. спорснути.

сьпівати К. П. Ц. С. шьпівати В. Ком. (о когуты) krähen, когут сьпіват gallus canit. когут сьпіваў gallus canebat. когут засьпіваў gallus cecinit. засьпівали когуты galli cecinerunt (в декотрих околицях Галичини зове ся когут „сьпівак“).

спіжак К. ВО. дзвонок на конї messingene Glocke, die man den Pferden um den Hals hängt deminut. спіжачок plur. спіжакы, спіжачкы cf. спіж = Glockenspeise.

спір на воды Пс. „як ся льід стопит і знов замерзне і зіпре ся на воды“.

Спішак Кр. Bewohner des Zipser Comitates.
сповісти ся (ша) кому Ваn. jmd. aussagen, jmd. beichten.
сполошаный П. настрашеный. сполошаны коньі.
спонагляти ся Лї. sich beeilen.
спорохньілка С. спорохньіўка Ч. morsches Stück Holz, Moderholz. шмар тоты спорохньілкы.
спорядити В. Ordnung einführen, entsprechende Einrichtung treffen.
справити пісьнь Л. ein Lied componieren, зложити пісьнь.
справити шьа В. in der Bedeut. sich entwickeln. справит шьа хрущ с хробака aus dem Engerling (хробак eigentlich Wurm) entwickelt sich der Maikäfer.
(спущати). вапно ся спущат der Kalk wird gelöscht. — спущати ольій У. Oel pressen. ольій спущат.
став С. В. Stand, стан. не был в ставі er war nicht im Stande. čech. slovac. stav.
стамады П. стамадыль П. = стамтуды.
(старати ся). кура шьа старат В. = на земплиньскій вармади: троскоче ся, коло Львова: курка тросчит сє (коли має яйце знести).
старовіцкый Б. alt herkömmlich.
старост К. Kummer, Sorge. slovac. starost'. старост (старіст) веліка grosser Kummer.
статок К Зб. in der Bedeut. Vieh; Vermögen, Habe. статок рогатый С. Hornvieh, худоба рогова. с статку звести = pol. wyzuć z mienia.
стечи Су. verfliessen (v. der Zeit). стюк цалый рок es verfloss ein ganzes Jahr. rad. тѥк. psl. тещи ῥεῖν, fluere.
стиранка Ц. щипане тїсто, кидане на горячу воду.
стырвалый ВСв. витревалий, ausdauernd.
стыржень С. стыржонь Кр. Mark, medulla. стыржень в деревi.
стокрастка П. Bellis perennis, Gänseblümchen, стократка, морон. slovac. stokráska.
столины ВО. ноги у стола.
столівка Ки. ручник до застелюваня стола (на Угорщиньі єсть звичай на обрусьі закриваючім стіл, ще серединою у подовж простирати ручник часто богато вишиваный).
стоножка Кру. Assel, стонога čech, stonožka.
стопкувати ся С. стопкувати, Blutfedern (стопкы = стовпки, палки) bekommen (von Nestlingen). голята уж стопкуют die (nackten) Nestvögel bekommen schon Blutfedern.
стопорчити ся П. Кру. sich weigern, sich sträuben, aufbrausen; zanken, streiten, hadern. стопорчат ся П. sie weigern sich; він стопорчит ся Кру. = переоначує ся, корит ся єден з другим. cf. ukr. настобурчити волосся; розтопирити крила; hal. настобурчити вус.
стракати С. schwätzen. сорока шкыргоче або стракат die Elster schwätzt cf. страка = сорока rad. сврѣк; через степеноване: сворка, свраҡа. čech. slovac straka pol. sroka = geschwätziger Vogel.
стракатый Лї. bunt, scheckig (wie die Elster, namentlich schwarz und weiss) сорокатый čech. slovac. strakatý.
стракош К. Л. Т. Кр. Lanius, Würger, сорокуш, сорокач, со-

рокатїльник, pol. srokosz cf. čech. straka Elster, strakoš scheckiges Pferd.
страпити ся П. sich ermüden, ermüdet werden. я ся страпю на желїзниці. страпеный ermüdet cf. hal. сторопати, сторопаний.
стратити Л. verlieren. страчене Verlorenes. згублене Verdorbenes. стратити ся verloren gehen.
страшок К. „в маку ставлят, до ярцу, до конопель“ Vogelscheuche опуд, опудало, страхопуд čech. strašák.
стречи С. (= стеречи) in der Bedeut. lauern. кіт стреже на мыш = чатує.
стріґа Лег. С. або босорка. Kröte Bufo (властиво „стріґа“ так як „босорка = Hexe, чарівка, чарівниця а „стріґонь“ = чарівник slovac. striga, strigoň.
стрык ВО. Oheim. стрычный брат. стрычна сестра.
стрікати Ком. reissen. стрікат в ухох, в голові. в плечох = гал. скемит.
строіти хыжу ВС. ein Haus (eine Hütte) bauen. выстроіл або построіл хыжу er hat ein Haus gebaut.
стройный МЛа. elegant. коралята стройны.
стром Ц. С. Baum стромік С. Bäumchen čech. slovac. strom, stromeček.
струті Л. verdauen. cf. psl. троути absumere; сътроути perdere.
стрясимерьва Г. або стрясила Г. „началистый і піперечний чоловік“ ein gewaltsamer und zänkischer Mensch.
стукати Крем. stöhnen, ächzen pol. stękać slovac. stukat'. чловек стукат, кед є слабый або кед го дашто болїт — a klopfen ruth. стукати тут: клапкати. вын клапкат er klopft.
стульчик К. стільчик.
ступка Ц. Stampftrog.
суровика Брв. Milchschwamm, Agaricus ruber.
суха хворіст Ч. суха хорост К. суха хорота К. Dürrsucht.
сухый МЛа. in der Bedeutung: mager. сухе теля mageres Kalb.
сушня Пс. dürres Holz; dürre Baumäste; verdorrte Tanne oder Fichte. згоріла сушня до коріня.
счемеріти ся С. (счемерити ся) чемір дістати. „коли з'їст наремны, то дістає чемір“. чемір торгати С. від чемеру лїчити. (лїчать недужого тим способом, що єго сильно натирають а иноді і добре стусають або навіть топчуть ногами).
счерчати Ста. забренькати. він счерчіт пінязми er wird mit dem Geld klingeln.
сяговина П. Klafterholz.

Т. табла П. flaches Land, Flachland, Feld. вода по таблах. magy. tábla.
тады Т. dort.
тадыж Ста. auch.
тамады П. тамадыль К. dorthin.
танечницьі Г. Брв. рід грибів, eine Pilzart (nom. sing. танечниця).
таракати Б. плести до сьвіта, лябдати.
таркастый Кр. bunt, gefleckt. пструг таркастый: мат по собі щпляхы.
тарча. тарчуля Пс. Name einer scheckigen Kuh.
Татана Ч. Тетяна. Ганцю, Марцю, подте, бо уж Татана пішла.
тварог П. коровячий сыр, Quark čech. slovac. tvaroh, pol. twaróg.
Тедоська Крем. Теодозія.

телефенькы Б. dummes Zeug, dummes Geschwätz.

тельіга Лег. Лп. zweirädriger Wagen.

тендершíт Зб. кукурудзинє, Stengel sammt Blättern der Kukurutzpflanze. мам вельо тендершíту.

тераз К. Крем. jetzt, pol. teraz (в Ціголції і на Маковици в многих околицях: тепер).

теркеліца П. Treberwein.

теркы Брв. Schlehenfrüchte.

терло ВО. Чаб. Reibeisen.

тернавка Ком. тернявка Кр. Haferpflaume.

терняк Крем. Бод. Dorndreher, Würger, Lanius. терняк Ки. Schlehdorn, Dornstrauch.

тета У... Tante, čech. teta, psl. тєтѧ.

тыж Брв. тьіж Ц. Лп. Ком. auch, čech. též, slovac. tiež. ukr. теж.

тыркотайло Зб. Klapper. тыркавуть тыркотайлом в жиўный четвéрь, в пятницю і суботу.

тырчак Др. Wachtelkönig, Wiesenknarrer, Crex pratensis.

тырчати Ч. schnarren; knarren; zirpen. тырчит скверщок.

тканя П. gen. neutr. Gespinnst.

тьма тьмоў Ц. in der Bedeut. sehr viel.

това К. „вода-стоячка, што сашом заросла“ stehendes Wasser, mit Schilf bewachsener Sumpf.

токáн Крем. „варят ґрулы, а потом мукы насыпле і варіт; як скыпит, выгнетут з лыжком на міску: з горца кладе і подылит на часткы і маслом припраженым полыє.

Тоньо Г. Антоний (в Чертїжнім: Антош).

топанка Ки. Halbstiefel, Schuh. slovac. topánka, magy. topán.

топелец Ч. Ertrunkener; Wasserkobold. „тот с червоном чапочком тыгат люди до воды, жебы іх затопіті“. nach dem Aberglauben des Volkes trägt der Wasserkobold ein rothes Käppchen auf dem Kopfe und reisst badende Leute herunter, damit sie ertrinken.

тор С. слїд, Fährte, єден тор.

торгати ся К. zerfallen, brechen. веретеніца торгат ся на фалаткы die Blindschleiche bricht in Stücke.

точанка ВО. точеный з дерева ящик на масло.

травніца Лї. травнік Кр. тряв яніца або ґрастух Ч. Grastuch čech. trávnice, plachta na travu. травніца то плахта с траками Лї. у Замішанців: тороканя.

требало бы хвільі Брв. = треба было бы погоды.

требич ВО. требіч Кр. Л. Klee, trifolium.

трепіконіна (в Земплиньск. вармеди) Klee.

трепіхвостка Ч. Bachstelze, Motacilla „бо с хвостом трепе“.

трепотати ся Т. zittern; flattern. все ся трепоче.

тринкотливый МЛа. von undeutlicher Aussprache „той, што не вырече добрі“.

тріщоватый Крем. glotzäugig, glotzend „цо быстро смотріт“ cf. ukr. витришкуватий.

троска С. Ки. Schlacke, Eisenschlacke čech. truska. slovac. troska.

трунка про дытину Кеч. ein (kleiner) Sarg für ein Kind.

труп Бод. Aas — а мертве тьіло Бод. Leiche čech. mrtvé tělo.

трупкати Су. труп! труп! schreien. гавран трупкат.

трусіхвостка Лї. трясидупа або трясихвоста Ц. трясигузішка Зб. трясихвост Я. трясихвостка Ста. трасіхвостка Ч. або

трепіхвостка Ч. Bachstelye Motacilla.
тульцаті ша Крем. sich herumwälzen. йіж тульцат ша по ябкох, набере на себе і гыбай! до дыры.
туній (туня, туне) wohlfeil cf. psl. тоунь qui gratis datur. — коло Львова: таній. месо тунше wohfeileres Fleisch, Fleisch von geringerer Sorte.
турень Лї. magy. torony Thurm. былисме на турны.
турецка кура ВС. (sic!) Perlhuhn (stammt aus Südafrika).
тусь-тусь П. лудит свиню — а гонит: а-уц! а-уц! — молоду свиню (паця) гонит: а-гакс! а-гакс! П.
тусь! тусь! ґудзь-ґудзь! ґудзюсь-на! У. лудит свіні — а жене: а-кси! або: а-лю! на поле! У.
тучный Ц. fett, feist. тучне теля.
тягаті ся Ч. kriechen. sich mühsam fortschleppen. тягат ся або влече на брюху ящур der Salamander kriecht mühsam den Bauch auf dem Boden schleppend.
тямити Кру. gedenken. не тямит ся нам wir gedenken nicht.
у. уваджати Т. спирати. уваджат до возів.
(увидіско). Л. пр. пріде з увидіска = дехто покукне не добрі на ч'овека „то му пріде з очий" (забобон).
увца К. С. У. увця (в Полянках). уця Ч. вівца (в Верліху) вівця ВСв. Кеч. Schaf.
упокой К. Ruhe, спокій. не мала-м упокою.
усіловати ся ВСв. sich bemühen; eifrig streben; trachten. slovac. usilovat' sa.
усіловный Л. Др. ВСв. eifrig, beflissen. усіловный чловек = обхытный до роботы slovac. usilovný.
усмертіті Л. Ком. tödten. čech. usmrtiti.
утро К. Joch, 1600□°. slovac. jutro čech. jitro Morgen (Landes).
ушипувати ся Чаб. sich kratzen. курка ушипує ся = чухат ся. cf. hal. шіпати ся, шипати ся, шіпавий.
х. хабз Зб. хабза Б. Attich, Sambucus ebulus. хабза смердіт.
хаснувати Б. II. benützen, Nutzen ziehen, хоснувати. тут хаснуют = тут уживают.
хасонтраґи ВО. Hosenträger, шлїйки.
хахулатый Лї. „у птаха, кед с пірьом голова обросcнута". eigtl. geschopft, mit einem Schopf versehen cf. russ. хохолъ.
хвіля С. schönes Wetter. кебысме малі хвілю, тобысме собі шытко зробілі на полю hätten wir schönes Wetter, so würden wir alle unseren Feldarbeiten vollenden.
хыбаль Лег. = хиба, хибань ausser dass.
хыбити П. fehlen. нич не хыбит es fehlt nichts.
хыріцко Г. дуже мало, ледви слава, що. дай мі хыріцко масла gieb mir sehr wenig Butter.
хыровати. пр. тераз не хыровати Яс. jetzt hört man nicht davon. cf. slovac. chýr Gerücht, Kunde; chýrit' bekannt machen.
хытіті Лї. greifen čech. chytiti slovac. chytit'. psl. хытити.
хытрый Л. ВО. Крем. in der Bedeutung: schnell, скорий, прудкий. він ходіт хытро Л. er geht schnell. як вода хытро іде та валы бє wenn das Wasser schnell fliesst und (starke) Wellen schlägt.

хиц! Л. interj. хват! хвать! хап! хить!

хідник О. Steig, Fusssteig.

хлопске серце Вап. (другы гварят: женьске серце) Distel, Carduus.

хляпати Ч. fallen (von nassen, zerfliessenden Schneeflocken) сныіг хляпе або кыдат.

Хмельник руска назва села тепер з мадярска прозиваного „Комлоша“ (в столици Шаришскій). komló = хміль, Hopfen; komlos = хмельник, Hopfengarten.

хобот ВО. Кру. in der Bedeutung: Schopf. dem. хоботик. джаворонок мат на голові хоботик.

ходак Ком. in der Bedeutung: Stelzfuss čech, chodák. на ходаках хлопцы ходят; ходакы то паліць, што на них ходят през воду.

хопак Пс. Schopf, Haube. хопак або гребенік на голові мат хуток der Wiedehopf hat auf dem Kopfe einen Schopf.

хоркотлівый К. што не гварит добрі р, што хоркоче. хоркотати ratschen, das r schlecht aussprechen.

хоть лем Зб. wenigstens, zum wenigsten.

хохол. хохолік. хохолічок (хохолічек). хохолаз Вап. Брв. хохолоз Бод. Ohrwurm, Forficula auricularia.

храбор Л. dürrer Knochen; Rippe; Wirbel cf. hal. хорбур. статок сухый як храбор das Vieh ist so mager, dass man seine Rippen zählen kann.

храпіті Ч. schnarren; schnarchen. хращ храпіт der Wiesenknarrer (Crex pratensis) schnarrt.

хращати У. (vom Geschrei des Wachtelkönigs) хращ в траві хращит або вравчит (врявчит).

хрынка Г. in der Bedeutung: Diphteritis.

Хрістова кровця В. Johannisblut, Hypericum perforatum (цьвіт жовтий, розтертий дає сок кровночервоний — звідти назва).

хромый Пс. кулявый. хрома вівця lahmes Schaf.

хроміти С. hinken. увца хроміт.

хрупка С. У. eigtl. Knorpel; auch kleinerer Knochen. хрупка в хвостьі статку Schwanzwirbel beim Hornvieh.

хруставчата Г. Pflaumenfrüchte mit etwas hartem Fleische. nom. sing. хруставча.

хряпкати Лп. mit heiserer Stimme rufen. хрящ хряпчит der Wachtelkönig ruft.

хрящ Су. У. хращ Ц. Л. Кру. Wiesenknarrer, Wachtelkönig, Crex pratensis. хращ крічит сипко Ц.

хтерак Б. лаха до втераня. Wisch, Wischlappen čech. utěrák. slovac. uterák.

худко. хутко Лї. У. Лп. Ком.

хуток Вап. ВО. Wiedehopf, Upupa epops. хутко мат чубрину der Wiedehopf hat eine (Feder)haube.

ц. цаністра ВО. Бод. таністра, тайстра, Tornister. deminut. цаністерка.

цапура. цапур Bock. козы, цапуры.

царик Чаб. або мышачок і орішок Zaunkönig, Troglodytes parvulus.

цьвапкати К. свіня цьвапкат, кед йіст; гал. цямкати.

цьвітовиня Ки. що натрясе ся з сїна.

ценцерія Лп. Tausendgüldenkraut, Erythraea centaurium; центурія (порів. гал. дзендзелїя).

церуза Б. церуза або б́лейвас В. Bleistift.
цинтірь Л. genit. цинтіря. цинтір В. genit. цинтеря Friedhof, coemeterium.
цинѓель О. Stieglitz. влапім єдного цинѓля.
цинянка ВО. з цини міра.
ціѓаньскы ѓўычі Крем. ціѓаньскы рыбы Ц. Kaulquappen, Froschlarven.
цьідило Б. Т. торба зоз полотна на адзимку Б. торба на кромпелы, хлыб.
цьінькати Су. співати: цьінь! цьінь! коваліки цьінькают (ковалік Spechtmeise, Sitta europaea).
цьіпá-цьіпá-цьіпá! У. кличе курята; жене: гись! гись вон!
цьіпкати Лї. piepen, курятка цьіпчат die Küchlein piepen. цьіпчати Су. idem. курчата цьіпчат.
цьіркати Ц. zwitschern. птах цьірчит.
цьірчок. цьвірчок Кеч. Grille, Zirpe.
ціцати Лї. ссати, saugen. медвідь до піў зімы єдну лабу ціцат, до піў зімы другу, ныж не выйде з дыры.
цмар У. Бод. Чаб. цмір Ч. genit. цмору. Buttermilch, маслянка. напіў ся цмору Ч. = смор (на Спішу нижнім) = молоко колочене МЛа. slovac. cmyr = podmáslí. cmur = máselná kašička, šum.
цнути ся пр. цне мі ся за нім Ч. тоскно менї за ним; мі ся цне ich langweile mich.
цокувати У. Ц. stützig werden. цокуют коні = не хтят тыгаті.
цукерлик Т. Zuckerplätzchen, цукрик.
цундры Брв. Fetzen, Lumpen.
цуня-нá! цуня нá! Ц. кличе до пацяти (cf. čech. čunče = Ferkel) а до велькой свиньі: ныісьó! ныісьó старá! — а жене паця: а гакш! а гакш! — вельку свіню: а гуц! а гуц!
цупка (Камінка на Спішу) Kuss. дай мі цупкы gib mir einen Kuss cf. pol. pucek.
Ч. чапати Ч. abreissen, abpflücken. ябка не чапайте = не обривайте.
чатіна К. Nadeln der Coniferen. чатинкы або сьмітє з смерекы Лег. abgefallene Nadeln der Rothtanne oder Fichte. чатіна яліцьі Ком. Nadeln der Weisstanne.
чачка Б. Blume cf. huzul. чічка.
чвертівка В. = четвертина корца.
чверчок Т. Grille, Zirpe.
челенкы пальцыв Др. Fingerglieder cf. psl. членъ ἁρμός, articulus.
челядна хыжа К. або кухня К. Küche.
чемір Ком. Bauchgrimmen „больіня в жолудку коло пупа“. „як преголодныітый зйіст дашто наремны, то дістане чемір“. cf. psl. чемєрь, ἰός, venenum.
чеперуха Крем. чеперушка Крем. Gabelast cf. psl. чепоурниє, nodi, rami.
чепец У. Haube, zweite Magenabtheilung der Wiederkäuer „на очка ся подават. („ся подават“ = здабає, ähnelt).
червене волько Лег. Rothkehlchen, Erythacus rubecula.
червеніца Ц. У. червена глїна, rother Thon.
червенобочкы Т. такы грушкы; приставают, як овес пристає. (nom. sing. червенобочка).

червенодупец Крем. Rothschwanz, Ruticilla phoenicura.

червеняк ВС. червенячок Ц. Rothkehlchen, Erythacus rubecula.

червоточіна Ч. Wurmfrass „што ся сыпе з дерева, што хробак (= червоток, Anobium) сточит“.

черева plur. Лї. II. Vogelmiere, Alsine media.

черевірный зуб Брв. Г. Backenzahn čech. třenovní zub. plur. черевірны зубы.

черевуга Крем. черевушка Брв. Bitterling, Rhodeus amarus (Rhodeus sericeus). черевугы погіркавы.

черешняк ВС. Кру. Пс. черешняр Лї. Кр. Ц. черешнярь Ком. Т. Kernbeisser, Kirschfink, Coccothraustes vulgaris.

черкітка Пс. Klapper.

черніцы Бод. Waldbrombeeren.

черства вода К. чирства вода, frisches Wasser.

черствак Кр. Ком. запах Ком. „найобзлачнїйший гріб, мат грубый корінь“ Кр. — черствакы або запахы то тлусты, найвекшы грібы“ по описаню: Boletus edulis.

черчати Я. Л. plätschern; rauschen. мала вода черчит Я. вода іде розгоном, шуміт або черчит.

чеснік С. Knoblauch. дай мі чесніку.

чик Су. Lanius excubitor, grosser Würger. plur. чикы. чик грозны доганят сороку.

чикати Крем. knirren. терняк лем чикат; гнызідо ма по тернінох.

чирчати С. zwitschern. вороблі чирчат.

чисто-чорный Кр. einfärbig schwarz. водяна мыш чисточорна die Wasserratte Hypodaeus amphibius ist einfärbig schwarz (es giebt aber öfters auch braune Exemplare dieser Art).

чік Брв. Schlammpeitzker, Cobitis fossilis „мат пысок розляпканый, як качка“ slovac. čík, magy. csík.

чирч. чирчак Лї. Zwitzer, Misteldrossel, Turdus viscivorus.

чірікати Ч. zwitschern. вороблі чірікают cf. ukr. чиликати.

чітати О. МЛа. zählen; lesen čech. počitati, sčísti, sčítati = zählen. чітат пінязи er zählt das Geld. почітай пінязи zähle das Geld zusammen. — чітат на книжцы er liest im Buche.

чіпка Др. eine Vogelart.

чіряти ся Кеч. міняти ся, magy. cserélni.

чколити Кеч. Waidmannsausdruck (vom Hunde). пес чколит = кед збачит заяця, то тонко бреше або чколит.

чмоўх Крем. (чмовх) Spechtmeise, Sitta europaea.

чом (чюм, чём) Mass, Becher, Krug гл. Знадобы для пізнаня угорскоруских говорів ч. I. ст. 181. „дудочьками чомы плачу“ в староруск. чюмъ. гл. Полное собранье русскихъ лѣтописей т. II. стор. 184. (З волиньского або галицкого лїтописця. Данило у Батия в ордї) „Шедъ поклони ся по обычаю: се присла вина чюмъ и рече: не обыкли пити молоко, пий пиво“.

чорногрудка Чаб. Ruticilla tithys, Hausrothschwanz, Schwarzkehlchen.

чубатый шкаворонок Крем. Haubenlerche, Galerita cristata.
чубица Б. Schopf.
чугар ВСв. Kakerlake, Küchenschabe, Periplaneta orientalis.
чуднота Бод. Wunder. не єст великой чудноты es nimmt kein Wunder.
чудовати са Бод. sich wundern.
чупнути Су. причикнути, прикучнути, прицупнути sich niederducken. чупне на землю.
чупак Су. Kernbeisser, Kirschfink Coccothraustes vulgaris.
чутка П. Kolben. чутка кукурицы Maiskolben в Гал. шульок, шулька, кияха. — чутка С. Zapfen, conus. на яліци чуткы die Tanne trägt Zapfen, на ялиці шишки.
чухати Ц. С. reiben. чухати канві = коновки мити. — іс шпірітусом начухай ногу reibe den Fuss mit dem Weingeist ein.
чухрати Ц. С. kratzen. чухрати воўну die Wolle kämmen oder karden.
чюбко або хутко Кеч. Wiedehopf.
чюдномі Чрт. es wundert mich.
Ш. шаленистый Г. „што фіґльі робит, што вырече таке, што не треба“.
шаленяк Вап. Wahnsinniger.
шапкати Ц. (о голосьі качкы) quacken (von Enten). качка квакат або шапчит = гал. швапкає, швапкоче, швапкотит.
шарґа С. бык червонявожовтий magy. sarga = gelb.
шарляк Ком. Scharlachausschlag čech. šarlat.
шашкы Я. Eintagsfliegen nom. sing. шашка.
шашура Лї. Tölpel, Dummkopf.
шафранник Чрт. Hausirer, Gewürzhändler eigtl. Safranhändler; так названий від того, що по при инші поменші річи продавав ріжні корені а іменно шафран, давнїйше улюблену приправу; тепер вже не ходять з шафраном).
швабель П. genit. шваблю Schwefel. швабльова вода Schwefelwasser. — шваблик plur. шваблыкы Schwefelhölzchen.
швайковитый К. pfriemenförmig; dünn zugespitzt. пыск швайковитый dünn zugespitzte Schnauze.
швандрикати Бод. unverständlich reden. по ньімецкы швандрикат.
шедец Ч. eine Pflanzenart. шедец шыткому зьілю отец.
шедіна Су. angefrorener Schnee an Bäumen.
шенітаті ся Ч. sich herumtreiben. шенітат ся по стромі.
шерпиня Чрт. Küchentiegel; Pfanne magy. serpenyő.
шинґльі на дах Ки. Dachschindeln (nom. sing. шинґель).
шипарина Г. Rosa canina, Hundsrose cf. psl. **шипъкъ** ῥόδον, rosa.
ширый (шірый) Бод. breit, weit. čech. širý. у тім ширім полю.
шкынтати Т. hinken. він шкынтат або шкынче er hinkt. пришкынтати hinkend ankommen. одшкынтати hinkend weggehen,
шкрегльіти Лї. schwätzen (von der Elster) сорока шкреглїт.
шкурлый Крем. kurzsichtig.
шмарити Кру. schmeissen, werfen. шмарітіша Лег. кинути ся. шмаріт ша зо собом медвідь = кине ся собою медвідь.
шмитня С. Schmiede.
шне̇п Бод. Schnepfe. летьіл єден шнеп.

шор Л. В... Reihe. за шором nach der Reihe. dem. шорик. пийте за шориком = пийте за рядом, по черзї.

шпік Кр. Knochenmark. шпік тучный.

шпіцоватый Ком. gespitzt, spitz. у заяца шпіцоваты уха, вытріщены очи.

шпляха К. Fleck; Narbe.

шпринц Л. „змий; тераз ныт у нас". Kreuzotter.

штиглік Кр. щиглик, щигол, Stieglitz čech. stehlík.

штинец Кр. Federschaft. ратка у пера.

штурм О. Sturm, Gebrause. с таким штурмом ішло.

шумный П. С. Б. гардый, красный. они сут шумны Sie sind schön. высте шумны ihr seid schön. шумне дывча schönes Mädchen. шумнbi adv. шумны сьвітит місячок С. der Mond leuchtet schön. шумні сьвітят гвізды die Sterne leuchten schön slovac. šumný schön, niedlich.

шупа на скорі рыбы Я. Fischschuppe čech. šupina. ошкробаті шупу з рыбы.

шурень Крем. шурінь Крем. Су. Rehbock. видіў єдного шурня. два шурні.

шурц ВО. Schürze.

шустіті Ста. rauschen. листя шустіт або шуміт die Blätter rauschen.

шута Ч. Schwein. „свіня называт ся шута". (властиво „шутый" = безрожный, пр. серна шута).

шютый Су. ohne Hörner. hornlos. шюта корова, кед през рога = шута корова, коли без рога.

щ. щава П. Sauerwasser.

щавий П. Rumex, Sauerampfer.

щати Ч. brunzen. так ся мі гліста вщала.

щенґлік У. Stieglitz, щиглик.

щестя Боже дай! ВО. Glück auf! дай Боже вам добре здравя! möge euch Gott Gesundheit schenken.

щиґлінец Г. Stieglitz, Fringilla carduelis

щипіца Крем. щіпак Т. щіпляк Я. Ки. Ohrwurm, Forficula.

щіпало Ком. Krebsscheere. рак ма щіпала.

щювак Бод. Кеч. ВСв. або лозиняк Nachtigall. щювак найкрасше сьпіват.

щурік Кеч. Ваn. Spitzmaus, Sorex. plur. щурікы.

щюткы Кеч. Afterhufe.

ф. фалат Ц. П. ВМ. deminut. фалаток. Stück. добрый фалат землі ein hübsches Stück Land. фалаток дерева ein Stück Holz. ідут на фалаток (scilic. дорогы) sie gehen ein Stück Weges.

фалечный Ц. Бод. Ч. Л. falsch čech. falešný. фалечнік Л. falscher Mensch

фара Лї. Pfarre; Pfarrhaus. — фарар Лї. Pfarrer slovac. farar. — фарскый ВО. Pfarr-.

фасоля Г. Fisole, Phaseolus.

фаєрушка К. фраірушка Ч. Tagetes erecta, aufrechte Todtenblume.

федоровіца Ч. перший тиждень великого поста, так названий від того, що в першу суботу великого поста обходить церков память св. великомученика Теодора Тирона.

фізола С. Ком. Fisole, Phaseolus vulgaris čech. fizole.

фіомак (в Ошві) = ядловец, Juniperus communis, Wachholder.

фірганок Кру. Vorhang.

форкати ВО. Ц. schnauben; fauchen. кінь форкат. кіт форкат на пса.

фрейцімірка Кру. Frauenzimmer, Hoffräulein.
фричка ВО. Nasenstüber čech. slovac. frčka.
фриштик Ц. С. Frühstück.
фукавіца Су. Schneegestöber.
фучати Л. fauchen. медведь фучит. медведь престал рычаті, лем фучал.
фурик Бод. возик для дітей; тачка Kinderwagen; Schiebkarren.
футок Бод. Пс. Чаб. Wiedehopf, Upupa epops. кричіт: фут! фут!
фюкадло Лп. Oriolus galbula, Pirol. в лысьі фюкат.

я. ябко адамове Лег. Kehlkopf, Adamsapfel.
ябчанік Су. Apfelkuchen.
язїбаба Кр. Кру. 1) Hexe 2) Bärenraupe, eruca Arctiae; stark behaarte Raupe überhaupt z. B. Raupe von Bombyx rubi.
я́коскай П. якось. я́коскай иншак волают = зовуть якось инакше.
яновый хробачок П. Т. яновый хробачьок Ком. Lampyris noctiluca, Leuchtkäfer, Johanniswürmchen.
янівкы Ком. яновкы Л. ябка вчасны, малы, солодкы; на Яна пристают.
ярец Т. Л. Ван... Gerste, Hordeum.
ярмо У. Г. Schlüsselbein, clavicula. як хпаде с коня, то зламе ярмо У. (в книжках „кости ярмові“ = Jochbeine, ossa zygomatica — а „ключицї“ = Schlüsselbeine, claviculae).
ярній Бод. весняний, vernalis. в ярнім часьі співат щювак die Nachtigall singt zur Frühlingszeit.
ярок П. С. in der Bedeutung: Wildbach. ярок тече. набер з ярка воды. яркова вода Bachwasser.
яруга Крем. „де вода выбіла, а земля суха“.
ярчанкы Т. Л. (nom. sing. ярчанка) грушкы, што приставают втогды, кед ярец.
Яцко В. Яков.

є. є! Бод. ВО. ВСв. ja! so ist es!
євка Л. Брв. Schweinsmagen, жолудок у свині,
єден Б. в значеню: сам, solus. як єден осет на перелозьі остане.
єден-єдинкый склеп (боўт) П. один-однїський.
єднати Кр. dingen. čech. jednati. slovac. jednat'. пастыр не єднаный = пастух не годженый.
єдностай Л. adv. fortwährend. медвідь єдностай рычал.
єнджі-баба ВСв Hexe cf. язьі-баба, яга баба.

ю. юд Ком. Vogelbeerbaum, Sorbus aucuparia.
юречок Лп. юрік Су. Mauersegler, Cypselus apus.
Юрко Крем. Georg
юха з меса Ц. Fleischbrühe, Fleischsuppe.

Похибки печатні і декотрі доповненя.

стор.	стр.		Напечатано:	Мае бути:
2.	19	з гори:	Галицкі Лемки до недавних часів	Галицкі Лемки жили до недавних часів.
9.	15	„	[по хлопство належить дописати]: хлопище, хлописко, хлопчище, хлопчиско; хлопка; хлопский, хлоповий; хлопович; хлопячий; хлопіти, схлопіти.	
9.	16	„	незважаючи на наростки	незважаючи на декотрі наростки
16.	2	з дол.	треба додати: ВО. = Вишній Орліх.	
35.	17	з дол.	на послїднім складї	на передпослїднім складї
37.	1	з гори:	Суголосочна	Суголосочня
37.	6	„	пуспа	луспа
37.	9	„	**лишка** vilper	**лиска, лисица** et **лисъ** vulpes;
37.	12	„	ἄρονρα	ἄρουρα
37.	12	„	**гзѧдати**	**глѧдати**
40.			(**ш** місто **с**) дописати:	шолома Бод. м. солома Stroh.
43.	16	„	ἰδχύς	ἰσχύς
46.	2	з дол.	χίων	χιών
56.	13	з гори:	Rehhbock	Rehbock
57.	14	„	ястрябик Т.	астрябик Т.
58.	14	„	чубиця Б.	чубица Б.
58.	18	„	мерзота	-та. мерзота etc.
58.	16	з дол.	-та. чорнута	-ута. чорнута etc.
59.	7	з гори:	Mamen	Name
69.	2	з дол.	облазніті слїдуе перенести по наложити кому стр. 17 з дол.	
102.	9	з гори:	ein alfes Elementarbuch	ein altes Elementarbuch
103.	8	з дол.	ге-ле-ле! Г.	ге-ле-ге! Г.
110.	10	„	dan	dann
115.	19	з гори:	иеслі вайца	неслі вайца
152.	8	„	троми	трьоми

стор.	стр.	Напечатано:	Має бути:
193.	3 з гори:	пісн	пісњ
194.	15 з дол.	пакінаті!	пакілаты!
227.	1 з гори:	slovac. barz, barže, najbarže	pol. bardzo, bardziej, najbardziej slovac. dial. barzo, barže, najbarže.

В I. части: „Знадоби для пізнаня угорскоруских говорів“ просимо ще справити:

2.	2 з гори:	бачимо	бувають
92.	19 з дол.	Для означеня	Для вираженя